Duhovnicul
Familiei Împărătești

Ierarhul

THEOFAN AL POLTAVEI

Noul Zăvorât

Richard (Thoma) Betts
Viaceslav Marcenko

Marele ierarh și scriitor duhovnicesc Theofan Zăvorâtul a avut mulți cititori, care doreau să trăiască creștinește, urmând învățăturii lui. Puțini au fost însă adevărații lui următori, asupra cărora să se răsfrângă din plin deschiderea spre dobândirea Duhului Sfânt. Unul dintre rarii oameni care au primit adevărata lui moștenire a fost smeritul purtător al numelui său: Theofan Bâstrov, arhiepiscopul Poltavei, mai apoi al Bulgariei, care s-a săvârșit ca zăvorât în peșterile din Franța.

Însemnătatea Ierarhului Theofan al Poltavei, fostul duhovnic al Familiei Imperiale, unul dintre cei mai mari teologi ai vremii sale și prea-smerit reprezentant al Sfintei Rusii răstignite, stă mai ales în lupta lui pentru curăția Ortodoxiei. În ciuda tuturor smintelilor veacului al XX-lea, în ciuda schimbărilor istorice stihinice ale psihologiei rușilor – atât celor din Rusia, cât și celor din afara granițelor – Ierarhul Theofan crește pe an ce trece în percepția lor până la dimensiunile de Sfânt Părinte al Bisericii.

Dacă istoriei îi este dat să mai continue, chipul duhovnicesc al Ierarhului Theofan al Poltavei va fi proslăvit sobornicește; iar dacă sfârșitul lumii nu este departe, învățătura Ierarhului Theofan va fi un mare sprijin pentru cei ce vor avea de răbdat ispitele ce au să vină, al căror scop va fi smintirea nu doar „de-a stânga", ci până și a celor aleși.

editura Σοφία

RICHARD (THOMA) BETTS
VIACESLAV MARCENKO

Duhovnicul Familiei Împărăteşti, Ierarhul **Theofan al Poltavei**, Noul Zăvorât

Traducere din limba rusă şi note de
Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlas

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

editura Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
Bucureşti, 2006

Redactor: Irina Floarea

Coperta: Mona Velciov

Traducere din limba rusă după originalele: Betts, Richard (Foma); Marcenko, Viaceslav: *Duhovnik Ţarskoi Sem'i: Sviatitel' Feofan Poltavskii, Novâi Zatvornik.* Bratstvo Prepodobnogo Ghermana Aliaskinskogo&Rosiiskoe Otdelenie Valaamskogo Obşcestva Ameriki, Moskva, 1996; Sviatitel' Feofan Poltavskii, Novâi Zatvornik: *Tvorenia.* Obşcestvo Sviatitelia Vasilia Velikogo. Sankt-Petersburg, 1997.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediţie

Mulţumim Editurii Frăţiei Sfântului Gherman din Alaska pentru permisiunea de a traduce şi publica această lucrare în limba română.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BETTS, RICHARD

Duhovnicul familiei împărăteşti: ierarhul Theofan al Poltavei, Noul Zăvorât / Richard (Thoma) Betts, Viaceslav Marcenko; trad. din lb. rusă şi note de Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlas. - Bucureşti: Editura Sophia ; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2006

ISBN (10) 973-7623-43-6; ISBN (13) 978-973-7623-43-0; ISBN (10) 973-7891-75-9; ISBN (13) 978-973-7891-75-4

I. Marcenko, Viaceslav
II. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)
II. Tănăsescu-Vlas, Xenia (trad.)

235.3 Theofan al Poltavei
929 Theofan al Poltavei

Înainte-cuvântare la ediția engleză

Iubiți în Hristos cititori! Țineți în mâini o neprețuită comoară – o mărturie despre un ales al lui Dumnezeu, despre un mare luminător al Bisericii Ortodoxe Sobornicești: Ierarhul Theofan. Este vorba de a doua ediție a cărții „Duhovnicul familiei împărătești: Ierarhul Theofan al Poltavei, Noul Zăvorât".

A fost voia lui Dumnezeu ca vreme de câteva decenii numele ierarhului să rămână necunoscut pentru cei mai mulți dintre credincioși, însă autorii cei nesfârșit de nevrednici ai cărții de față știau prezicerea unui rob al lui Hristos – un sihastru minunat, neștiut, însă mare nevoitor, de ale cărui sfaturi duhovnicești s-a folosit însuși Arhiepiscopul Theofan – privitoare la descoperirile primite de acest minunat vas al harului Dumnezeiesc, care vorbesc despre viitorul Rusiei și despre locul de excepție pe care îl va avea la vremea potrivită Ierarhul Theofan în Biserica pământească, când va ajunge unul dintre cei mai iubiți și mai cinstiți sfinți ruși de însemnătate universală. Ierarhul Theofan s-a luptat ca un mărturisitor și ca un mucenic pentru adevărata Credință Ortodoxă: Domnul l-a învrednicit de un loc în Împărăția Sa cea Cerească, i-a menit să fie înaltă Călăuză a oamenilor către adevărata Credință Ortodoxă în Rusia viitoare, înviată din morți, în Rusia care-și va fi răscumpărat cumplitele păcate din veacul al XX-lea: păcatul de a fi îngăduit uciderea Țarului și păcatul – mai

mare încă – de a fi călcat jurământul dat de Sfânta Rusie strămoşească la Soborul din anul 1613.

În împrejurări uimitoare, minunate, cu vădit ajutor de Sus, absolut pe neaşteptate a fost găsită arhiva ierarhului, despre care se credea că s-a pierdut pentru totdeauna. Şi Mult-milostivul Domn ne-a dat comoara Sa. *Doamne, auzului nostru cine a crezut, şi braţul Domnului cui s-a descoperit?* – strigă îndurerat Sfântul Proroc Isaia (53, 1). Avem însă prorocia sihastrului de care am pomenit, şi anume că Ierarhul Theofan, care a plecat în veşnicie, va lucra în Rusia după moartea sa.

Filiala rusă a
Societăţii „Valaam" a Americii

Ierarhul THEOFAN AL POLTAVEI, apărător al Bisericii de erezia luptătoare împotriva crucii

Marele ierarh şi scriitor duhovnicesc Theofan Zăvorâtul a avut mulţi cititori, care doreau să trăiască creştineşte, urmând învăţăturii lui. Puţini au fost însă adevăraţii lui următori, asupra cărora să se răsfrângă din plin deschiderea spre dobândirea Duhului Sfânt. Unul dintre rarii oameni care au primit adevărata lui moştenire a fost smeritul purtător al numelui său: Theofan Bâstrov, arhiepiscopul Poltavei, mai apoi al Bulgariei, care s-a săvârşit ca zăvorât în peşterile din Franţa. Chipul lui duhovnicesc aminteşte în multe privinţe de tizul său – marele zăvorât Theofan de la Vâşa (†1894) – şi, cu toate că evenimentele istorice l-au aruncat dincolo de hotarele Rusiei, locul lui în istoria sfinţeniei ruseşti a veacului al XX-lea nu a fost lipsit touşi de însemnătate universală. Vrăjmaşii Ierarhului Theofan „Noul Zăvorât" s-au străduit să şteargă însemnătatea lui de pe faţa pământului, ca pomenirea lui să piară; dar un asemenea mare nevoitor nu poate fi ascuns şi pomenirea lui nu face decât să se întărească pe an ce trece.

Însemnătatea Ierarhului Theofan al Poltavei, fostul duhovnic al Familiei Imperiale, unul dintre cei mai mari teologi ai vremii sale şi prea-smerit reprezentant al Sfintei Rusii răstignite, stă mai ales în lupta lui pentru curăţia Ortodoxiei. În ciuda tuturor smintelilor vea-

culuí al XX-lea, în ciuda schimbărilor istorice stihinice ale psihologiei ruşilor – atât celor din Rusia cât şi celor din afara graniţelor – Ierarhul Theofan creşte pe an ce trece în percepţia lor până la dimensiunile de Sfânt Părinte al Bisericii.

Lucrările teologice ale Ierarhului Theofan nu au fost încă studiate îndeajuns şi zac sub obroc. Aportul lui la comoara patristicii ortodoxe a fost cunoscut până acum doar în două domenii: primul e apărarea Crucii Domnului, adică a învăţăturii ortodoxe despre Dogma Răscumpărării, în faţa inovaţiei mitropolitului Antonie (Hrapovitkii), şi al doilea este critica pe care a făcut-o sofianismului părintelui Serghie Bulgakov. Dacă istoriei îi este dat să mai continue, chipul duhovnicesc al Ierarhului Theofan al Poltavei va fi proslăvit sobornicește; iar dacă sfârşitul lumii nu este departe, învăţătura Ierarhului Theofan va fi un mare sprijin pentru cei ce vor avea de răbdat ispitele ce au să vină, al căror scop va fi smintirea nu doar „de-a stânga", ci până şi a celor aleşi.

Biografia Ierarhului Theofan a fost alcătuită pe temeiul însemnărilor a patru ucenici şi slujitori de chilie ai lui: arhiepiscopii Averchie al Siracuzei (†1976) şi Ioasaf al Canadei (†1955) şi slujitorii de chilie mai tineri – Sevriughin şi Cernov (acum schimonahul Epifanie, încă în viaţă). La stăruinţa noastră, arhiepiscopul Averchie a alcătuit şi a publicat *Viaţa şi scrisorile*, scrise de ierarh în cea mai mare parte pentru sine însuşi. Cernov a schiţat pentru noi o lucrare de proporţii, dar a inclus acolo multe lucruri neverificate şi care nu au legătură nemijlocită cu scopul fundamental urmărit de noi: acela de a arăta în linii generale chipul dreptului-

mărturisitor al adevăratei Ortodoxii, prigonit de diverse „isme" şi de oportunişti. Dar principala „vinovată" pentru ivirea la lumină a acestor însemnări este Elena Iurievici Konţevici, fiică duhovnicească a Ierarhului Theofan încă din Rusia, nepoata unui alt admirator al Ierarhului Theofan – vestitul scriitor bisericesc Serghei Nilus. Ea credea cu tărie în sfinţenia noului zăvorât, mergea la el în Franţa şi ne-a pus să îi dăm cuvântul că vom edita o carte despre el şi despre felul cum a apărat curăţia învăţăturii ortodoxe.

Înaintea Sfintei Rusii ce se deşteaptă, însemnătatea duhovnicească a Ierarhului Theofan este un sprijin pentru a sta apostoleşte întru Adevăr, fără de care nu poate fi biruit duhul antihristic al vremii noastre.

Cu binecuvântarea Înalt-Preasfinţitului Ioan, actualul mitropolit al Sankt-Petersburgului, se tipăreşte această smerită osteneală a Frăţiei Cuviosului Gherman de Alaska, Misiunii Ortodoxe Americane, Societăţii Valaam pentru America şi editurii „Ruskii Palomnik (Pelerinul Rus)".

Editorii îşi exprimă nădejdea că această carte va sluji drept impuls spre publicarea în viitor a lucrărilor needitate încă aparţinând Ierarhului Theofan. Studierea atentă, fie şi a remarcabilei sale lucrări „Filocalia Rusă", va da putere duhovnicească tinerilor nevoitori din Rusia şi din America.

Această carte apare simultan în rusă şi în engleză, cu văditul ajutor de taină al ierarhului însuşi... Cum se bucură el în ceruri acum, când în anul centenarului (1894-1994) morţii învăţătorului său duhovnicesc, Ierarhul Theofan Zăvorâtul de la Vâşa, care este cinstit în toată lumea ortodoxă, iese la lumina lui Dumnezeu şi aportul

pe care l-a vărsat în duhovnicească vistierie, ca într-o casă de economii a „Băncii" cereşti, de unde sărmanii îşi pot lua cu îndrăznire bogăţia înţelepciunii Sfinţilor Părinţi ca să treacă fără de lipsuri prin veacul nostru cel sărăcit duhovniceşte şi să se arate bogaţi la Judecata lui Dumnezeu.

Se bucură acum şi înainte-pomeniţii prieteni ai Ierarhului Theofan, Noul Zăvorât, fiindcă şi ei s-au ostenit după putere spre binele frânturilor pătimitoare ale fostei slave a Sfintei Rusii. Moştenirea lor este transmisă acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, noii generaţii, ca tinerii noştri, privind la minunatele chipuri ale ambilor Ierarhi Theofani, cu noi puteri să semene sfinţenia şi bunătatea moştenită prin mijlocirea păcătoaselor noastre mâini, ale celor care ne-am ostenit la această carte.

Prea-înduratul nostru Domn şi Dumnezeu, Iisus Hristos, să ajute la întărirea şi continuarea sfintei lucrări a îmbogăţirii neamului creştinesc.

Igumenul Gherman cu obştea,
mai 7/20, 1994;
Arătarea Crucii Domnului în Ierusalim în anul 351.

PARTEA I

Viața Ierarhului Theofan al Poltavei

I
Introducere. Copilăria

Neputinciosul cuvânt omenesc nu e în stare a povesti după vrednicie despre înalta viaţă a ierarhului. Despre el ar trebui vorbit în limba îngerilor. În cumplitele noastre vremuri, Domnul ne-a arătat în el un mare luminător al Bisericii Sale, ierarh de înaltă viaţă duhovnicească, nevoitor ca unul din cei de demult, a cărui întreagă viaţă a fost neîncetată rugăciune pentru Rusia pătimitoare sub jugul luptătorilor împotriva lui Dumnezeu. Domnul i-a dăruit harul tămăduirii neputinţelor trupeşti şi sufleteşti, l-a înzestrat cu darul străvederii şi al proorociilor – însă ierarhul ascundea, în smerenia sa, harismele acestea.

Ca învăţat teolog şi ierarh, care a jurat credinţă învăţăturii Sfintei Biserici, care a mărturisit întotdeauna că „expresia corectă a învăţăturii Bisericii Ortodoxe este învăţătura înfăţişată în lucrările Sfinţilor Părinţi ai Bisericii", înarmat cu această armă, ierarhul lui Hristos a străjuit cu neclintire curăţia Ortodoxiei şi a fost silit să iasă la luptă împotriva nou-apărutelor abateri de la învăţătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe. Şi bineînţeles că prin aceasta el, cel liniştit şi nebăgat în seamă, şi-a dobândit o mulţime de clevetitori şi de neprieteni.

Ierarhul Theofan, duhovnicul Familiei Împărăteşti, a păstrat faţă de Împărat, de Împărăteasă şi de Prea-auguş-

tii Copii de-a lungul întregii sale vieți o înaltă și mișcătoare evlavie și dragoste creștinească, așa cum se cuvenea față de Familia Unsului lui Dumnezeu, acei adevărați purtători ai duhului creștinesc, care au primit mari pătimiri întru Hristos și cununa mucenicească de la Domnul.

Viitorul arhiepiscop Theofan s-a născut în satul Podmoșie din gubernia Novgorodului, în familia cu mulți copii a preotului de țară Dimitrie Bâstrov și a preotesei lui Maria. Toată bogăția acestei familii era alcătuită de cucernicia părinților. Pruncul a văzut lumina zilei chiar în cea din urmă zi (stil vechi) a anului 1873 și a primit numele celui mai apropiat sfânt: numele lui Vasilie cel Mare, unul din cei trei mari Dascăli ai lumii și Ierarhi.

În frageda copilărie, când Vasilie avea trei sau patru ani, a avut un vis uimitor, prorocesc, trimis de Sus. Pe limba sa pruncească l-a povestit părinților, nepricepând ce va să însemne. În acel vis se văzuse deja „mare", în odăjdii arhierești și cu „căciulă de aur". Și stătea în altar, în Locul de Sus[1], în timpul Dumnezeieștii Liturghii, și un preot – tatăl său – îl cădea ca pe un arhiereu.

Vrednic de luare-aminte este faptul că visul s-a împlinit întocmai: tatăl lui, chemat de Sfântul Sinod la hirotonia fiului, a luat parte la slujbă și, într-adevăr, l-a cădit pe când el stătea în Locul de Sus. Dar nimeni nu știa înțelesul ascuns al celor petrecute, pentru că visul n-a fost istorisit nici Vlădicăi Theofan, nici arhiereilor Sfântului Sinod ce săvârșeau taina hirotoniei.

După amintirile părinților, din cea mai fragedă pruncie micului Vasia îi plăcea să se roage. Nu știa încă să

[1] Este vorba de jilțul arhieresc din Sfântul Altar.

citească, nu ştia rugăciunile nici pe dinafară... Dar se lăsa în genunchi în faţa sfintelor icoane, plin de evlavie înaintea măreţiei lui Dumnezeu, şi gângurea *cu suspinuri negrăite* (Rom. 8, 26): „Doamne, Doamne, Tu eşti atât de mare, iar eu atât de mic!.."

Şi în acea minunată, uimitoare rugăciune a micuţului – simplă prin cuvinte, dar înţeleaptă prin noimă – se auzea viitoarea neîncetată rugăciune a lui Iisus pe care avea s-o facă noul nevoitor. Şi s-au împlinit asupra lui cuvintele Evangheliei: *Din gura pruncilor şi a celor ce sug ai săvârşit laudă* (Mt. 21, 16).

Pruncul Vasilie trăia o viaţă lăuntrică liniştită, nebăgată de seamă. Era concentrat, adunat, dar totodată luminos şi vesel. Dispoziţia sa de rugăciune îl oprea de la ştrengăriile copilăreşti şi de la împătimirea de jocuri. Încă din copilărie Vasilie a gustat şi a văzut *că bun este Domnul* (Ps. 33, 9) – a gustat din darul rugăciunii, şi rugăciunea i s-a făcut povăţuitor pentru toată viaţa. Rugăciunea l-a învăţat să aibă grijă de pacea sufletului, fiindcă el a simţit în sufletul său glasul Judecătorului nepărtinitor, Căruia nimeni nu-i poate sta împotrivă şi Care îi vestea limpede ce este bine şi ce e rău. Îndată ce dispoziţia de rugăciune se curma şi pacea sufletească se tulbura, Vasilie pricepea că ceva nu este aşa cum trebuie. Atunci se apuca să se cerceteze pe sine însuşi şi să caute pricina a ceea ce se întâmplase – dacă a spus vreun cuvânt nelalocul său ori a făcut vreo faptă neplăcută lui Dumnezeu – şi aflând în suflet lucrul necuvenit, se arunca înaintea lui Dumnezeu întru pocăinţă, rugându-l de iertare, până ce conştiinţa i se liniştea şi judecătorul lăuntric înceta să îl mai pârască, vestindu-l astfel că

păcatul i-a fost iertat de Dumnezeu şi că s-a refăcut pacea lăuntrică.

Astfel, rugăciunea inimii şi pacea lăuntrică sufletească i s-au făcut nelipsiți povățuitori în viața duhovnicească. Aceşti povățuitori lăuntrici i-au arătat întotdeauna calea de urmat în viață.

II

Anii timpurii ai ierarhului

Iubindu-L pe Domnul Dumnezeu din toate puterile sufletului său curat, tânărul Vasilie iubea şi natura cea zidită de către El, mai ales natura aspră, neatinsă de mână omenească, a Rusiei de miazănoapte, în mijlocul căreia a crescut. Îl vedea limpede în ea pe Dumnezeu Cel Nevăzut: *pentru că cele nevăzute ale Lui de la zidirea lumii, din făpturi socotindu-se se văd: şi veşnică puterea lui Dumnezeu, şi Dumnezeirea* (Rom. 1, 20). Pe atunci ea încă se mai păstra în frumuseţea ei cea întâi-zidită şi feciorelnică. Toţi oamenii din acel ţinut erau lucrători de pământ. Însă pământul era sărac: lut şi baltă, puţin roditor. Ca atare, oamenii trăiau acolo modest, chiar în lipsuri. Vara este acolo scurtă, iarna – lungă. Împrejur – tot păduri şi locuri mlăştinoase cu apă stătătoare. În păduri – multe ciuperci şi fructe de pădure: afine, coacăze. Multe păsări. Şi peste toate acestea – cerul necuprins şi viu. Prin partea locului – oameni aşezaţi, de rugăciune, smeriţi. Şi băiatul Vasilie respira acest aer haric. Fiu de preot, liniştit şi sârguincios, se bucura întotdeauna de preţuire.

A venit şi vremea să meargă la şcoală. Domnul i-a dăruit capacităţi excepţionale pentru învăţătură. Acestea aveau să se arate şi în şcoala parohială, pe urmă – într-o măsură şi mai mare – la seminar şi în Academia teologică.

Părinții săi fiind săraci şi cu mulți copii, Vasilie, ca fiu mai tânăr, a părăsit devreme casa părintească. El a fost rostuit în şcoala generală cu profil teologic de pe lângă Lavra Sfântului Alexandru Nevskii[1], pe cheltuiala statului. A crescut firav şi slab trupeşte, însă învăța foarte bine: la şcoală era primul între elevi. Totuşi, înțelegea încă de pe atunci că reuşitele sale nu erau meritul lui, ci dar al lui Dumnezeu. După ce a terminat şcoala generală, Vasilie a intrat la seminar.

Văzându-i-se neobişnuita înzestrare, era repede transferat în clasele mai mari, aşa încât a terminat seminarul cu trei ani mai devreme decât cei care intraseră odată cu el. Însă viitorul arhiepiscop, întrevăzând în toate acestea o mare primejdie duhovnicească şi fiind povățuit de îngerul său păzitor, s-a rugat – ca să nu capete părere de sine şi să nu cadă în înşelare pierzătoare – să i se micşoreze înzestrarea pentru ştiințe. Nu ştim dacă rugăciunea lui a fost ascultată, dar starea aceasta duhovnicească, rugăciunea ca Dumnezeu să-i ia înapoi darul, este un fenomen extrem de rar în viața duhovnicească, care dă mărturie despre dreapta socotință ajunsă la maturitate a tânărului.

Vasilie a absolvit strălucit cursul instituției de învățământ teologic mediu, şi avea de dat examen pentru admiterea în învățământul superior, în Academia teologică din Sankt-Petersburg. Pe atunci avea şaptesprezece ani neîmpliniți.

---

[1] Marea Lavră a Sankt-Petersburgului.

III

Anii de studenție Profesorul V. V. Bolotov. Profesorii A. P. Lopuhin și N. N. Glubokovskii. Sfântul și dreptul Ioan de Kronstadt

Aduceți-vă aminte de povățuitorii voștri (Evr. 13, 7)

Cel mai tânăr dintre candidați, aproape copil încă, Vasilie era bine pregătit pentru examene. Se temea doar de examenul scris la filozofie cu vestitul profesor M. I. Karinskii, cu atât mai mult cu cât filozofia nu intra în programa de seminar. Pregătindu-se pentru acest examen, el s-a rugat cu osârdie sfântului mucenic Iustin Filosoful și Sfinților Mari Dascăli ai lumii și Ierarhi Vasilie cel Mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur – s-a rugat pentru luminarea minții, ca să gândească drept și cu ușurință.

Și iată că a venit ziua încercării. Profesorul M. I. Karinskii a intrat, a dat binețe și, întorcându-se spre tablă, a scris subiectul de examen: „Însemnătatea experienței personale pentru formarea viziunii asupra lumii". Și tânărul Vasilie a dat mulțumită lui Dumnezeu pentru această temă apropiată de sufletul lui și limpede. Cu rugăciunile sfinților, Domnul i-a dat într-adevăr gândire sprintenă. A terminat în jumătate de ceas lucrarea, pen-

tru care avea alocate patru ore. Ea cuprindea numai o pagină. Candidatul Bâstrov s-a ridicat şi a cerut permisiunea de a preda lucrarea. Domnul profesor era în mod evident mirat. Privind la ceas, a zis cu oarecare nedumerire: „Bine... Predaţi-o".

Pe cât se pare, el credea atunci că cel mai tânăr dintre candidaţi pur şi simplu nu înţelesese subiectul: a şovăit puţin când a primit foaia cu lucrarea. După ce l-a rugat pe Bâstrov să aştepte puţin, examinatorul a început să citească. În timpul lecturii s-a întrerupt de câteva ori, privindu-l cu atenţie pe autorul lucrării. Terminând de citit, a zis: „Vă mulţumesc, vă mulţumesc!.. Sunteţi liber".

Cel mai greu examen trecuse atât de repede şi uimitor de uşor! Şi numele lui Vasilie Bâstrov a apărut întâiul pe lista cu rezultatele examenelor.

Terminând primul toţi cei patru ani de studiu din Academie, studentul Vasilie Dimitrievici Bâstrov şi-a încheiat la douăzeci şi unu de ani educaţia teologică. Consiliul academic a hotărât ca el să rămână pe lângă Academie ca stipendiat profesoral pentru a se ocupa cu activitatea ştiinţifică.

Mai apoi avea să vorbească foarte cald despre Academie: despre condiţiile în care trăiau şi învăţau studenţii, despre posibilităţile de muncă ştiinţifică.

Profesorii lucrau cu conştiinciozitate şi chiar cu talent. Între ei strălucea o piatră de mult preţ: profesorul de istorie veche bisericească Vasilie Vasilievici Bolotov (1854-1900). Vasilie Vasilievici stăpânea foarte multe limbi – nu numai noi, ci şi vechi –, pe care şi le însuşise ca autodidact şi în foarte puţină vreme. Ştia

greceşte, latineşte, ebraică veche, siriacă şi cuneiformele asirobabiloniene, arabă, abisiniană[1] (gheez, limba liturgică, şi amharică, limba vorbită), coptă (şi vechile hieroglife egiptene), armeană, persană (cuneiformă, zend şi persană nouă), sanscrită, germană, franceză, engleză, italiană, olandeză, danezo-norvegiană[2], portugheză, gotică, celtică[3], turcă, finlandeză, maghiară. Vasilie Vasilievici folosea toate aceste limbi pentru cercetările sale ştiinţifice. El îi uimea pe toţi prin cunoştinţele sale ce nu aveau nimic în comun cu specialitatea sa – de pildă, cele din domeniul astronomiei sau matematicii superioare. Iar ce priveşte specialitatea sa, ne putem da seama cam care era volumul cunoştinţelor lui din următorul exemplu. Un călător, care vizitase în scop ştiinţific străvechea ţară creştină a Abisiniei, după întoarcerea în Rusia a vrut să-i împărtăşească impresiile şi informaţiile sale ştiinţifice profesorului Bolotov. Profesorul, ca om profund religios şi îmbisericit, mergea regulat la slujbă. Călătorul a aflat asta şi l-a aşteptat într-o duminică la biserică. Când profesorul a ieşit, orientalistul i s-a prezentat şi i-a adus la cunoştinţă că a sosit nu demult dintr-o călătorie de studii, după care a început să-i povestească despre ceea ce văzuse. S-a dovedit însă că profesorul ştia despre toate acele lucruri incomparabil mai mult decât călătorul însuşi. Ştia ce monumente se găsesc şi unde, ce izvoare arheologice pe pia-

---

[1] Etiopiană.

[2] Norvegia are două limbi oficiale: dintre acestea Riksmål, denumită actualmente Bokmål („limba cărţilor"), se bazează pe daneză, care a fost sute de ani limba oficială a ţării (dependentă în acea perioadă de Danemarca).

[3] Este vorba probabil de irlandeza veche şi/sau de galeza veche.

tră, pe pergament, pe papirus şi pe alte materiale de scris ale antichităţii. Profesorul cunoştea toate informaţiile cuprinse în acestea, chiar şi din epoca precreştină. Ştia până şi limbile în care erau scrise inscripţiile, limbi dispărute de multă vreme, şi cita pe dinafară multe dintre inscripţiile acestea.

Profesorul a vorbit despre toate lucrurile pe care călătorul le privise ca un orb, fără să vadă ceea ce vesteau acei martori muţi din vechimea îndepărtată, pentru că nu ştia limbile în care inscripţiile erau scrise. Profesorul vorbea întruna, fără întrerupere, parcă ar fi citit din carte. Călătorul însuşi avea să recunoască mai târziu în faţa Vlădicăi Theofan: „Pur şi simplu am amuţit de uimire şi încântare. Şi cum altfel? Profesorul Bolotov nu fusese niciodată în Abisinia, dar cunoştea toate monumentele de acolo până în asemenea detalii arheologice. Gândiţi-vă numai că mi-a citat multe inscripţii, adăugând asemenea lămuriri istorice încât tabloul îndepărtat, de care ne despart milenii, a înviat în culori uimitor de vii, parcă repovestit de un martor ocular... M-am transformat rapid într-un ascultător recunoscător şi entuziast. Mă simţeam groaznic de jenat că unui asemenea om vrusesem să-i povestesc ceva ce nu ştia. Profesorul Bolotov părea trăitor în acele locuri şi acele vremuri îndepărtate, în timp ce eu încercam să-i împărtăşesc ceva nou despre Abisinia din sărăcăcioasele mele impresii culese în treacăt. El ştia totul până în cele mai mici amănunte, de care eu nici nu aveam idee... A trebuit să-i mărturisesc totul deschis profesorului şi să îi cer scuze".

Aşa repovestea arhiepiscopul Theofan impresia pe care a produs-o profesorul Vasilie Vasilievici Bolotov asupra călătorului prin Abisinia.

Profesorul Bolotov se trăgea din poporul simplu. Fiul unui cântăreț bisericesc de țară, s-a născut pe 1 ianuarie 1854. Din copilărie a dovedit o mare înzestrare pentru învățătură şi prin aceasta a atras asupra sa luarea-aminte a tuturor. Astfel, a terminat cu distincție şcoala generală de profil teologic şi seminarul. De când era încă în seminar ştia atât de bine greaca veche încât i-a alcătuit un canon în această limbă Sfântului Vasilie cel Mare, al cărui nume îl purta. Întâmplător i-a căzut în mâini o gramatică a limbii abisiniene, ce îi fusese dată din greşeală în loc de gramatică ebraică, şi astfel a ajuns să învețe abisiniana. După spusele profesorilor din seminar, Vasilie Vasilievici ocupa în clasă un loc „mai presus de primul" – şi într-atât de mai presus că a trebuit să fie lăsate între el şi următorul elev patruzeci de locuri („Svetloi pamiati prof. V. V. Bolotova (Luminoasei pomeniri a prof. V. V. Bolotov)". V. Preobrajenskii. Riga, 1928, p. 1).

Intrând în Academia teologică din Sankt-Petersburg, şi acolo a atras imediat o deosebită atenție din partea Consiliului profesorilor Academiei. Când profesorul de istorie veche bisericească a răposat, Consiliul Academiei a hotărât să nu fie ocupată catedra ce se eliberase până la absolvirea studentului V. V. Bolotov – într-o atât de înaltă poziție se pusese din punct de vedere ştiințific acest student. Hotărârea cu pricina a fost luată în anul 1878, iar în 1879, doar la câteva luni după absolvire, el şi-a susținut în mod strălucit lucrarea de masterat în istorie veche a Bisericii şi a ocupat catedra profesorală. Subiectul lucrării a fost „Învățătura lui Origen despre Sfânta Treime". Acest subiect cerea cunoştințe multilaterale şi profunde atât de teologie cât şi de filozofie. Recenzentul, profesorul I. E. Troițkii, a apre-

ciat că respectiva lucrare merită trei trepte de doctorat[1] (ibidem, p. 2). Pentru numeroasele lucrări pe care le-a realizat mai apoi în acest domeniu a fost învrednicit treptei ştiinţifice de doctor în istorie bisericească.

Ştiind numeroase limbi, a fost numit membru în diferite comisii: pentru dialogul cu „vechii catolici", pentru unirea haldeo-sirienilor cu Ortodoxia ş.a. În fine, a fost membru al Comisiei astronomice de stat. Înaintea acestei comisii a fost ridicată problema posibilelor reforme ale calendarului – dar după ce profesorul Bolotov şi-a citit raportul, în care era inclus material ştiinţific masiv (astronomic, matematic, arheologic, fiind făcute referiri şi la vechile calendare – cel babilonian ş.a.), Comisia a hotărât că nu există temei ştiinţific pentru o reformă a calendarului.

Toate acestea şi multe altele erau istorisite despre Vasilie Vasilievici Bolotov de arhiepiscopul Theofan.

Acest înzestrat profesor se purta deosebit de cald cu tânărul student Vasilie Dimitrievici Bâstrov. Astfel, în timpul unei sesiuni, profesorul Bolotov a intrat în amfiteatrul unde se dădea examen la unul dintre obiectele importante ale anului academic. Din comisia de examen profesorul nu făcea însă parte. În vreme ce studenţii îşi aşteptau cu înfrigurare rândul, Vasilie Vasilievici s-a aşezat pe neaşteptate alături de studentul Bâstrov. Bineînţeles, studentul s-a sfiit – însă profesorul, prin purtarea sa simplă şi marcat prietenească faţă de student a biruit această sfială şi nu ca un profesor, ci ca un coleg, camaradereşte, a început să-l întrebe pe Vasilie Dimitrievici:

---

[1] În Rusia – atât imperială, cât şi postoctombristă – sistemul de doctorat este mai complicat, implicând mai multe trepte.

– Pesemne că ați obosit. Doar știu din proprie experiență că sesiunea este foarte obositoare, îți secătuiește puterile. Dar nu-i așa că dumneavoastră, ca întotdeauna, v-ați pregătit?

– Da, am muncit din răsputeri. Dar dacă știu sau nu materia nu pot judeca eu – comisia de examen este cea în măsură să se pronunțe.

– Nu mă îndoiesc că v-ați pregătit. Însă această așteptare este istovitoare.

„Și dintr-o dată", își amintea mai târziu vlădica, „profesorul a început să se intereseze de pregătirea mea pentru examen. Totuși, ca formă întrebările lui nu erau întrebări de profesor către student. Nu! După ton erau întrebări cum se pun într-o discuție a doi studenți, însă din ani diferiți – unul mai mare, altul mai mic. Îmi punea întrebări, dar în așa fel parcă dorea să mă încredințeze că știu materia. Nici o dată nu și-a arătat superioritatea în cunoștințe. Din partea lui era o convorbire absolut colegială, prietenoasă și chiar prietenească. Totuși, această convorbire a atins o sferă de probleme incomparabil mai largă decât cea a materiei de facultate

– Minunat, minunat. Fiți liniștit. Succesul este asigurat!

După cuvintele acestea, profesorul s-a sculat deodată și, adresându-se comisiei, a zis:

– Studentul Vasilie Dimitrievici Bâstrov a luat examenul la această materie cu calificativul „excelent"!

Eu n-aveam de unde să știu că această convorbire prietenească atât de neobișnuită reprezenta de fapt examenul. Pe cât se pare, profesorul, ca să-și arate bunătatea și simpatia față de mine și ca să mă scutească totodată de emoții, se pusese în prealabil de acord cu comisia că va da examenul în particular. Ca atare, președintele comisiei, adresându-mi-se, a rostit în auzul tuturor:

– Aşadar, precum aţi auzit, aţi luat examenul. Sunteţi liber!

Întorcându-se către mine, profesorul Bolotov mi-a zis încetişor:

– Aşadar, suntem liberi. Putem pleca! Să mergem!

Am fost uimit de toate cele întâmplate şi, bineînţeles, adânc recunoscător profesorului V. V. Bolotov... Dar slava şi lauda sunt ale Domnului."

Din păcate, profesorul Bolotov a răposat de tânăr, la numai patruzeci şi şase de ani fiindcă ducea o viaţă aspră, ascetică. Şeful statului rus, Împăratul Nicolae al II-lea, a exprimat din partea sa şi din partea întregii Prea-Auguste Familii cele mai profunde condoleanţe pentru moartea lui, numindu-l pe profesorul doctor Vasilie Vasilievici Bolotov „incomparabil".

Domnul i-a trimis un sfârşit de drept. Cu trei ceasuri înainte de moarte, el a rostit următoarele cuvinte vrednice de luare-aminte:

– Ce minunate sunt clipele dinaintea morţii!

După un ceas a zis:

– Mor!

A continuat să îşi păstreze starea obişnuită de bucurie a vieţii şi nu înceta să rostească, deşi cu trudă:

– Merg la Hristos... Vine Hristos...

La zece minute după moartea lui a intrat preotul şi, plecându-şi genunchii, a citit împreună cu personalul spitalului rugăciunea pentru ieşirea sufletului. Profesorul Bolotov s-a săvârşit în timpul Deniei din Marea Joi, pe 5 aprilie 1900.

Ştiind proorociile sfinţilor despre venirea unor cumplite evenimente în viitorul apropiat, în timpul vieţii repeta:

– Nu, nu am să trăiesc în secolul al XX-lea!
Veşnica lui pomenire!

Dintre ceilalţi profesori se distingea Alexandru Pavlovici Lopuhin (n. 1852). Acesta este cunoscut pentru eforturile sale misionare în America de Nord. În Academie el a ocupat în difeite perioade diferite catedre şi a publicat numeroase lucrări ştiinţifice, începând de la apologetică şi terminând cu exegeza Sfintei Scripturi a Vechiului şi a Noului Testament. Profesorul A. P. Lopuhin dorea foarte mult să-l lase pe Vlădica Theofan – pe atunci ieromonah, iar după aceea arhimandrit şi docent la catedra de Istorie biblică, pe care o ocupa chiar el – continuator al lucrării sale şi i-a lăsat moştenire biblioteca sa constând în mii de tomuri. Dar Domnul a judecat altfel.

În ce-i priveşte pe profesorii mai tineri, vlădica avea să-şi amintească mai târziu numele lui Nicolae Nikanorovici Glubokovskii (1867-sfârşitul anilor '30), profesor emerit şi doctor în Sfânta Scriptură a Noului Testament. Acest profesor avea o memorie fenomenală. El ştia pe dinafară toată Scriptura Noului Testament în originalul grecesc, în slava bisericească şi în ruseşte.

Între profesorii şi pedagogii Academiei trebuie neapărat amintit şi Sfântul Ioan de Kronstadt.

Părintele Ioan nu era oficial profesor al Academiei teologice, dar în fapt a fost doctor *honoris causa* şi profesor al acestei Academii teologice, fiindcă a studiat în ea şi a absolvit-o, şi prin ostenelile sale întru cuvânt, prin „Viaţa mea în Hristos", a întrecut de departe orice titluri. Vlădica Theofan a vorbit despre aceasta nu o dată. El îl cunoştea personal pe Sfântul şi Dreptul Ioan,

ba chiar au săvârşit împreună în mai multe rânduri Dumnezeiasca Liturghie.

Odată s-a petrecut un lucru care a rămas întipărit în memoria Vlădicăi Theofan şi care dă mărturie despre minunatul dar al străvederii Părintelui Ioan. Vlădica povestea că pe atunci era inspector al Academiei. Se pregătea să săvârşească a doua zi Liturghia într-una din bisericile capitalei, unde era hram, dar s-a întâmplat să aibă de făcut o lucrare urgentă, cu neputinţă de amânat: să înainteze un raport scris Mitropolitului. El povestea: „Începând de seara, toată noaptea am scris la raportul extraordinar, şi din această pricină nu am avut timp să mă odihnesc. Când am terminat lucrarea era de acum dimineaţă, trebuia să merg la biserică. Iar acolo, între alţi clerici, a slujit cu mine şi părintele Ioan. Liturghia era pe sfârşite, sfinţiţii slujitori se împărtăşeau în altar. Prinzând o clipă potrivită, în vremea pricestnei, părintele Ioan s-a apropiat de mine şi m-a felicitat pentru împărtăşirea cu Sfintele Taine, apoi s-a uitat la mine cu deosebită luare-aminte şi a zis clătinând din cap: „Oh, cât de greu este să scrii toată noaptea, iar pe urmă, fără să te fi odihnit deloc, să mergi drept la biserică şi să săvârşeşti Dumnezeiasca Liturghie... Să vă ajute, să vă ajute Domnul şi să vă întărească!" Vă puteţi închipui câtă bucurie am avut să aud asemenea cuvinte de la un asemenea om. Deodată am simţit că toată oboseala mi-a pierit pe loc... Da, mare drept a fost părintele Ioan din Kronstadt!"

După ce a tăcut puţin, vlădica a continuat: „Dar cât de mulţi erau cei orbi şi surzi, care nu îl primeau pe părintele Ioan şi care se purtau foarte grosolan faţă de el! Chiar printre preoţi erau unii de acest fel. De pildă,

odată a mers părintele Ioan la hram într-una din bisericile Sankt-Petersburgului. Văzându-l, parohul a început să țipe la el:

– Cine te-a poftit aici? Ce-ai apărut? Eu nu te-am invitat. Marele „sfânt"! Ştim noi „sfinții" de felul ăsta.

Părintele Ioan s-a tulburat şi a zis:

– Liniştiți-vă, batiuşka, plec îndată...

Acela însă țipa la el:

– Halal „făcător de minuni"! Să te cari de aici! Eu nu te-am invitat...

Părintele Ioan şi-a cerut blând şi smerit iertare şi a părăsit biserica...

Alt caz s-a întâmplat în catedrala Sfântul Andrei din Kronstadt, unde părintele Ioan era paroh. Acolo unul dintre paracliseri a început să facă scandal:

– Ce le tot împarți bani la toți, iar mie, care-ți slujesc, nu mi-ai dat niciodată nimica? Ce înseamnă asta?

Părintele s-a tulburat, tăcea şi, bineînțeles, se ruga lăuntric. Iar acela continua să facă scandal şi să-l ocărască aşa cum îi venea la gură.

Cântărețul, care se întâmpla să fie pe acolo, i-a luat apărarea batiuşkăi:

– Auzi, tu eşti sănătos la cap? Se poate aşa ceva? I se face ruşine şi frică omului când se gândeşte la ce-i spui tu batiuşkăi.

Şi, înşirând meritele părintelui Ioan, a pomenit printre altele de faptul că este paroh.

– Într-adevăr, doar sunt paroh. Se poate să vorbeşti aşa cu parohul?! Nu, nu, nu... Nu se poate, nu-i voie...

Zicând acestea, părintele Ioan s-a întors şi a plecat.

Vlădica Theofan a băgat de seamă: „Ce smerenie la părintele Ioan! Nici darul străvederii, nici darul vinde-

cărilor, nici darul facerii de minuni – n-a pus pe seama sa nimic dintre acestea. Ci a zis doar că nu se poate să vorbeşti aşa cu parohul!"

În pofida faptului că părintele Ioan a terminat Academia cu mulţi ani înaintea Vlădicăi Theofan, între zidurile Academiei se păstrase amintirea studentului Ivan Ilici Sergheev. Viitorul luminător al Kronstadtului şi a toată Rusia avea obiceiul ca în timpul liber să se însingureze într-un amfiteatru pustiu. Citindu-l pe Sfântul Ioan Gură de Aur, viitorul mare păstor al Bisericii se bucura întru rugăciune de marele ierarh, încântându-se de cele citite. Vorbind de părintele Ioan din Kronstadt, Vlădica Theofan remarca întotdeauna sinceritatea lui, care dădea mărturie despre puternica lui credinţă, curăţie şi despre feciorelnicia lui sufletească. Batiuşka Ioan a fost întotdeauna curat şi sincer ca un copil.

Pe când era încă arhimandrit şi inspector al Academiei teologice din Sankt-Petersburg, Vlădica Theofan a luat parte la înmormântarea marelui păstor, în anul 1908.

IV

Păstor şi învăţător. Duhovnic al Familiei Împărăteşti

În 1896, Vasilie Dimitrievici a fost numit docent al Academiei teologice din Sankt-Petersburg, la catedra de istorie biblică. În al treilea an al activităţii sale profesorale (1898) a primit chipul monahicesc cu numele de Theofan, în cinstea Cuviosului Theofan Mărturisitorul, episcopul Sigrianei, şi spre evlavioasa pomenire a Preasfinţitului Theofan, zăvorâtul de la Vâşa. În acelaşi an a fost hirotonit ierodiacon, apoi ieromonah.

În anul 1901, Înalt-Preasfinţitul mitropolit Antonie (Vadkovskii) al Sankt-Petersburgului şi al Ladogăi l-a ridicat în paraclisul Academiei Teologice din Sankt-Petersburg la rangul de arhimandrit, însărcinându-l să îndeplinească funcţia de inspector al Academiei.

Mitropolitul Antonie i-a înmânat arhimandritului Theofan o cârjă.

În legătură cu această numire a arhimandritului Theofan în postul de inspector al Academiei trebuie să remarcăm o trăsătură aparte a părintelui Theofan ca monah. În regulamentul Academiei scrie că inspectorul trebuie să aibă treapta ştiinţifică de master şi, ca atare, este obligat să alcătuiască o lucrare în vederea dobândirii acestei trepte ştiinţifice. Însă arhimandritul Theofan nu a înaintat această lucrare, măcar că ea era gata scrisă – şi a făcut aşa deoarece ca monah, care făcuse legământul sărăciei şi al smereniei, nu putea să dorească şi

să caute slava de savant. Lucrul acesta este împotriva făgăduinţelor monahismului. Lucrarea a zăcut în sertarul lui vreme de câţiva ani, până când, în cele din urmă, un alt profesor a luat-o în lipsa lui şi a înaintat-o Consiliului academic. Subiectul lucrării era: „Tetragrama, adică Numele Dumnezeiesc vechi-testamentar (Iehova sau Iahve)". Această lucrare reprezenta dizertaţia de masterat la catedra de Istorie biblică a Vechiului Testament.

Ea a fost tipărită în 1905, primind foarte înalte aprecieri din partea criticii ştiinţifice atât ruseşti cât şi străine. A fost învrednicită de epitetul răsunător: „faimoasa Tetragramă"! Totuşi, când cartea a apărut în librării, arhiepiscopul Theofan a umblat cu trăsura – precum povestea el însuşi – pe la toate magazinele şi depozitele de carte din capitală, a cumpărat toate cărţile şi le-a ars!

Aşa se lupta părintele arhimandrit împotriva iubirii de slavă.

În acest caz, ca şi în altele asemănătoare, el a cerut sfat duhovnicesc de la Bătrâni plini de har, mai ales de la vestiţii ieroschimonahi Alexie de la Valaam, Isidor şi Varnava[1] din schitul Ghetsimani. În toate împrejurările el mergea pe calea sfatului Bătrânilor, tăind fără cruţare tot ce era împotriva acestei căi. Până şi biblioteca primită moştenire de la profesorul A. P. Lopuhin a predat-o Academiei teologice. Şi nu-i nimic uimitor în faptul că mulţi, neînţelegând de ce a făcut aşa, îl vorbeau de rău şi-l batjocoreau.

În acelaşi an 1905, după tipărirea lucrării lui de master, a fost ridicat la rangul de profesor extraordinar şi confirmat în postul de inspector al Academiei.

---

[1] Actualmente canonizat.

Tot în 1905 a fost primit pentru prima dată de Împăratul Nicolae al II-lea. În jurnalul său, în însemnarea datată 13 (26) noiembrie, Ţarul scria:

„L-am primit pe arh. Theofan, inspectorul Academiei Teologice din Sankt-Petersburg".

Curând după aceasta, părintelui Theofan i s-a propus să devină duhovnicul Familiei Imperiale. Astăzi, după trecerea atâtor ani, în vremea când am rămas orfani, fiind lipsiţi de Monarhie Ortodoxă, ne este greu până şi să ne închipuim toată răspunderea înaintea lui Dumnezeu pe care o presupunea această ascultare. În taina mărturisirii, preotul este martorul sufletului care se pocăieşte înaintea Domnului şi iartă păcatele nu prin propria autoritate, ci prin harul dat lui de la Domnul la hirotonie; el intră, ca duhovnic, în legături de adâncă încredere cu cel ce se mărturiseşte şi, fiindu-i părinte duhovnicesc, călăuzeşte sufletul printre smintelile morale şi duhovniceşti potrivit cu învăţătura Sfintei Biserici. A fi părinte duhovnicesc al oricărui suflet creştinesc înseamnă o răspundere uriaşă, însă a fi duhovnic al unui monarh ortodox este o slujire incomparabilă ca însemnătate duhovnicească. Unsul lui Dumnezeu, Ţarul Nicolae Alexandrovici, purta răspunderea nu numai pentru sine, ci pentru tot poporul rus. La încoronare, suveranul a făgăduit să reprezinte poporul său înaintea lui Dumnezeu, să păstreze Rusia ca stat ortodox şi la moartea sa s-o dea mai departe întreagă moştenitorului său, după ce va fi îndeplinit cu cinste datoria sa de părinte al Patriei. Monarhul reprezenta Rusia atât politic cât şi duhovniceşte. Ungerea dăruia harul lui Dumnezeu – şi Nicolae al II-lea Alexandrovici ştia că de împlinirea făgăduinţei atârnă starea propriului său suflet.

Părintele Theofan nu era consilierul politic sau administrativ al Țarului, el era „conștiința Țarului", glasul tradițiilor creștine și păzitorul poruncilor ortodoxe, pe care era clădită slujirea sa.

Părintele Theofan a avut o bună înrâurire asupra întregii Familii. Jurnalele din acea perioadă ale Împărătesei Alexandra Feodorovna sunt pline de extrase din scrierile Părinților Bisericii, ceea ce dovedește cu câtă luare-aminte sufletească studia ea literatura duhovnicească recomandată. Bilețelele către fetițele ei, în care le amintea: „Să citiți cartea pe care batiuşka v-a adus-o înainte de împărtășire", reflectă grija pe care purta părintele Theofan și de copiii împărătești.

În anul 1909, pe 1 februarie, arhimandritul Theofan a fost numit rector al Academiei teologice din Sankt-Petersburg, iar după trei săptămâni, pe 22 februarie, în ziua pomenirii marelui Ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Thessalonicului, în a doua duminică din Postul Mare, în catedrala Lavrei Sfântului Alexandru Nevskii a fost săvârșită hirotonia arhimandritului Theofan întru episcop al Iamburgului, vicar al eparhiei Sankt-Petersburgului.

Hirotonia a fost săvârșită de președintele Sfântului Sinod, Înalt-Preasfințitul Antonie (Vadkovskii), mitropolitul Sankt-Petersburgului și al Ladogăi, împreună cu alți membri ai Sfântului Sinod și cu alți ierarhi prezenți în capitală, cu totul treisprezece la număr, al paisprezecelea fiind nou-hirotonitul, Preasfințitul episcop Theofan. La slujbă au luat parte numeroși preoți și diaconi.

Profund simbolică este însăși ziua în care a fost săvârșită taina hirotoniei. Este vorba de ziua sfintei po-

meniri a Ierarhului Grigorie Palama, apărătorul rugăciunii lui Iisus, dătătorul în vileag şi nimicitorul „spinoasei" erezii a lui Varlaam şi Achindin. Prin însuşi acest fapt i se prevestea duhovniceşte celui hirotonit că trebuie să urmeze marelui Ierarh Grigorie Palama şi, pe lângă asta, ca unui purtător al numelui Sfântului Theofan Mărturisitorul, i se dădea îndatorirea de a urma şi acestui jertfelnic apărător al curăţiei Ortodoxiei ca şi, totodată, pururea-pomenitului episcop Theofan, Zăvorâtul de la Vâşa, faţă de care chiar el nutrea o deosebită evlavie.

La numirea ca episcop, arhimandritul Theofan a rostit cuvântarea obişnuită în asemenea împrejurări. Această cuvântare uimeşte însă prin stilul său aparte – stil de o smerită simplitate şi naturaleţe. Se vede sufletul înalt, nepământesc, lepădat de sine al viitorului episcop, care se apropia de slujirea cea mai înaltă din Sfânta Biserică a lui Hristos. Nici un fel de procedee retorice şi de fraze prisositoare. Adevărul simplu şi haric răsună în adâncile lui cuvinte. Prin ele vorbeşte duhul Sfinţilor Părinţi din vechime, al pustnicilor-anahoreţi. Adresându-se Sfântului Sinod, el a început astfel:

„Cuvântul lui Dumnezeu, care cheamă în ţarina Bisericii lui Dumnezeu pe lucrătorii slujirii păstoreşti, de care Biserica are atâta nevoie în toate vremurile existenţei sale istorice pe pământ, a ajuns în cele din urmă şi la mine.

Cu ce simţăminte primesc eu acest cuvânt al lui Dumnezeu?

Personal, nu am fost niciodată atras de slujirea obştească, nu am căutat-o şi chiar m-am ferit de ea pe cât mi-a stat în putere. Şi dacă, în pofida acestei

aşezări sufleteşti pe care o am, sunt chemat la o asemenea slujire, cred că aceasta este într-adevăr voia lui Dumnezeu şi că prin concursul împrejurărilor văzute îmi vorbeşte în chip nevăzut Însuşi Domnul, Care îmi porunceşte cu stăpânire să iau asupra mea povara noii slujiri.

Dacă aceasta este voia lui Dumnezeu în ce mă priveşte, fie ea binecuvântată! O primesc. O primesc cu frică şi cu cutremur, dar totuşi fără tulburare şi fără laşitate. Lucrul acesta să nu pară uimitor nimănui. Îmi cunosc mai bine decât oricine atât neputinţele sufleteşti şi trupeşti cât şi nimicnicia. Doar câţiva ani mă despart de adâncul nefiinţei, din care am fost chemat la fiinţă prin atotputernica poruncă a Voii Dumnezeieşti. Apoi, după ce am intrat întru fiinţă, văd în mine lupta necontenită dintre viaţă şi moarte atât pe tărâmul fiinţării fireşti cât şi pe al celei haric-duhovniceşti.

O, cât de grea este uneori în mine această luptă! Dar mulţumesc Domnului pentru ea... Ea a înrădăcinat adânc în inima mea adevărul mântuitor că nu însemn prin mine însumi nimic, ci Domnul este totul pentru mine. El este viaţa mea, El e puterea mea, El este bucuria mea: Fiul, Tatăl şi Duhul Sfânt, Treimea Sfântă şi mai presus de fire, Dumnezeiască şi Care îndumnezeieşte toată făptura înţelegătore care neîncetat O caută şi O priveşte cu dragoste.

Către Această Treime mai presus de fire şi în această vreme – însemnată pentru mine – de acum, cu credinţă şi cu dragoste îmi îndrept în Sus privirea duhovnicească. De la Ea aştept ajutor, mângâiere, îmbărbătare, întărire şi înţelepţire pentru înalta şi

multostenicioasa slujire ce mă aşteaptă. Cred din adâncul inimii că precum oarecând asupra Apostolilor S-a pogorât în chipul limbilor de foc Sfântul Duh, de la Tatăl prin Fiul purcezând, şi a adăstat nevăzut asupra lor, şi a prefăcut neputinţa lor în putere, întocmai la fel Se va pogorî şi asupra nimicniciei mele şi va întări neputinţa mea.

Cu osârdie şi smerenie vă rog, de Dumnezeu înţelepţiţi arhipăstori: în ziua – însemnată pentru mine – în care mă aşteaptă săvârşirea marii taine a hirotoniei întru episcop în biserica Sfintei Treimi, dimpreună cu toată ceata fiilor credincioşi ai Bisericii lui Dumnezeu care se roagă, înălţaţi şi voi pentru mine sfinţită rugăciune către Preasfânta Treime ca să mă îmbrace din belşug cu toate darurile trebuitoare pentru această nouă slujire: să îmi deschidă mintea spre priceperea Dumnezeieştilor Taine, să-mi întărească voia spre săvârşirea lucrurilor lui Dumnezeu, să-mi înflăcăreze inima cu focul atotînvietoarei iubiri Dumnezeieşti, de care are atâta nevoie un păstor de suflete în această viaţă omenească plină de pătimiri! Şi să fie toată slujirea mea şi toată viaţa mea întru slava Domnului Întreit Unul, Căruia se cuvine toată cinstea şi închinarea în vecii vecilor! Amin."

(Anexă la „Informaţii Bisericeşti ale Sfântului Sinod", nr. 9 pe anul 1909.)

După această hirotonie, nou-sfinţitul episcop Theofan a primit de la Cabinetul Maiestăţii Sale un dar din partea Împăratului Nicolae al II-lea Alexandrovici, a Împărătesei Alexandra Feodorovna şi a întregii Auguste Familii: o panaghie la fel ca cea pe care o purta

Preasfințitul Theofan, Zăvorâtul de la Vâşa, având zugrăvit Chipul cel Nefăcut de mână al Mântuitorului Hristos.

Episcopul Theofan a purtat cu mare blândeţe şi răbdare, cu bărbăţie duhovnicească şi neclintită tărie arhierească ascultarea pusă asupra lui de Sfânta Biserică – şi nu numai în Academie, ci până în cea din urmă zi a vieţii lui pline de pătimiri.

V

Ispite.
„Disputa" cu V. V. Rozanov

Vlădica Theofan a petrecut între zidurile Academiei teologice din Sankt-Petersburg aproape douăzeci de ani (din 1891 până în 1910): la început ca tânăr student, apoi masterand al Consiliului academic şi totodată docent, după aceea master şi profesor extraordinar, îndeplinind funcţia de inspector; în fine, ca inspector (din 1905), iar din 1909 ca rector.

Vlădica se nevoia în trei arene: cea ştiinţifico-academică, cea pastoral-arhierească şi cea monahal-ascetică. El avea darul rar de a îmbina duhovnicescul cu sufletescul fără să aducă vătămare vreuneia dintre laturi. Domnul l-a purtat pe alesul Său pe calea ispitelor, şi încă a unor ispite deloc mici. În acei ani, societatea se molipsise de tendinţe „progresiste", revoluţionare. Mulţi doreau „un viitor mai bun" pe pământul plin de păcate, uitând de lumea cu adevărat mai bună – de Patria Cerească. Într-o anumită măsură, tendinţele acestea atinseseră şi cercurile bisericeşti. Molima pătrunsese şi în instituţiile de învăţământ teologic. A nu fi de acord şi a face frondă devenise de *bon ton*. În Academiile teologice apăruseră purtători ai ideilor liberale atât între profesori cât şi între studenţi. Lozinca „libertăţii" antihristice devenise trufaşul stindard al multora. Şi tânărul inspector al şcolii teologice superioare a ajuns să dea mărturie

că Împărăția lui Hristos *nu este din lumea aceasta* (In. 18, 36) înaintea celor ce nu înțelegeau lucrul acesta. Prin poziția sa era președinte al Consiliului academic, deşi era mai tânăr decât toți ceilalți profesori: majoritatea acestora îl ştiau încă de când era student. Discursurile din Consiliu erau agitate. Mulți emiteau pretenții, acuzau şi jigneau. Tânărul inspector era nevoit să împăciuiască, să liniştească. Însă puternică era atunci molima înnoirii: tot clocotea şi se agita. Profesorii nu numai că se atacau între ei, ci-l atacau şi pe vlădica. Acesta a fost silit să răspundă la „întrebările arzătoare", dar îşi păstra fără schimbare liniştea de călugăr, binevestind pace (Efes. 6, 15). Odată, când inspectorul a reuşit să potolească încă o „furtună", profesorul M. I. Karinskii, cu care dăduse cândva examenul de filozofie la intrarea în Academie şi care nu lua niciodată parte la gâlcevile de acest fel, s-a apropiat de Vlădica Theofan şi, zâmbind, i-a zis încetişor:

– Da... Îmi amintesc, îmi amintesc lucrarea dumneavoastră!

Conflictul cu o parte a corpului profesoral, căzută sub înrâurirea Apusului, a avut loc în legătură cu sarcinile speciale ce stăteau înaintea Academiei teologice din Sankt-Petersburg. Aceste sarcini speciale decurgeau din condițiile istorice şi geografice.

Astfel, Academia teologică din Kazan avea obligația apărării împotriva islamului, budismului şi celorlalte religii orientale cu care Rusia intra în contact la granițele răsăritene ale Imperiului.

Academia teologică din Kiev avea sarcina apărării împotriva catolicismului şi uniatismului.

Academia teologică din Moscova trebuia să trateze problemele învingerii schismei celor de rit vechi şi apărării împotriva sectelor.

Şi, în fine, Academiei teologice din Sankt-Petersburg îi revenea sarcina cea mai anevoioasă: să străjuiască şi să păzească Sfânta Ortodoxie de ideile stricătoare venite din Apus: de liberalism, de protestantism, de materialism şi de ateism.

În perioada cât a fost rector al acestei Academii teologice, Preasfinţitul Theofan şi-a îndeplinit ca un adevărat mărturisitor datoria sfinţită, în ciuda tuturor protestelor ridicate de o parte a corpului profesoral în numele antihristicei „libertăţi".

Mai târziu, Vlădica Theofan avea să povestească despre un dureros conflict pe care l-a avut cu unul dintre profesorii, care doriseră să scape de jugul lui Hristos. Acesta începuse să trăiască în păcat cu soţia unui coleg în văzul întregii Academii. Conducerea Academiei s-a străduit să nu bage de seamă, nedorind să înăsprească relaţiile cu renumitul profesor. Dar când inspector a devenit viitorul ierarh, deodată li s-a făcut cunoscută tuturor o puternică trăsătură a structurii lui sufleteşti: slujirea mărturisitoare a dreptăţii lui Dumnezeu, în ciuda oricăror neplăceri personale. Vlădica Theofan a înaintat Consiliului academic propunerea ca profesorul cu pricina să procedeze după lege şi aşa cum o cer rânduielile Bisericii Ortodoxe:

– E absolut inadmisibil ca un profesor al Academiei teologice să trăiască necununat şi pe deasupra cu soţia altuia. Academia teologică din Sankt-Petersburg este un loc înalt de pregătire a viitorilor păstori ai Bisericii Ortodoxe dintr-un Imperiu Ortodox. Pe această Academie este cu ochii toată capitala Imperiului şi de la ea

iau pildă milioane de oameni... Şi atunci, cum este posibilă o asemenea lipsă de respect şi încălcare atât a legilor Bisericii cât şi a legilor statului?!

Profesorul s-a enervat cumplit şi făcea scandal:

– Ce drept are el să se amestece în viaţa mea privată?

La care vlădica a răspuns că în primul rând nu este vorba întru totul de „viaţa privată". Un profesor al Academiei teologice trebuie să ducă o viaţă creştinească. Iar în al doilea rând, potrivit legii inspectorul Academiei trebuie să aibă grijă de acest lucru...

Şi profesorul a trebuit să aleagă: fie să plece din Academia teologică şi să ducă viaţă de particular, fie să se smerească înaintea legii Bisericii. Consiliul academic şi-a sprijinit inspectorul, şi profesorul a fost nevoit să se supună. Despre acest conflict vlădica îşi amintea întotdeauna cu amărăciune. Profesorul n-a avut destulă bărbăţie creştinească pentru a-şi recunoaşte vinovăţia şi a se împăca. Şi Domnul a pus asupra lui epitimie pe viaţă prin soţia lui: aceasta s-a îmbolnăvit de o afecţiune psihică gravă. Aşa încât celebrul profesor a avut de dus o cruce grea.

Vlădica îşi amintea şi de o dispută pe care a purtat-o... în tăcere cu faimosul filozof-publicist Vasilie Vasilievici Rozanov. Când acesta a venit în vizită la vlădica, Preasfinţitul se pregătea să se plimbe în aer liber, prin grădina Academiei. Vlădicăi îi plăcea să se plimbe în această grădină atunci când mintea şi inima lui se îndeletniceau numai cu rugăciunea lui Iisus. Întrucât oaspetele îi era cunoscut, l-a invitat să se plimbe şi el la aer, fiind o zi neobişnuit de frumoasă pentru capitală[1]. Absolut pe neaşteptate, filozoful a început, foarte zgo-

[1] În Sankt-Petersburg, oraş nordic, vremea este mai mult închisă.

motos şi surescitat, să aducă acuzaţii monahismului. Drept răspuns, vlădica tăcea, fără să se desprindă de rugăciune. Atunci Rozanov a continuat cu învinuirile. Pe urmă, aşteptând puţin şi neauzind nici o replică, a căzut pe gânduri. S-au mai plimbat puţin. Căutătorul de gâlceavă a continuat, dar îşi pierduse deja cadenţa şi vehemenţa; privea în ochii vlădicăi, dar nici aşa nu-şi dădea seama ce impresie produc ditirambele lui, deoarece Preasfinţitul se ruga aţintindu-şi în jos privirile. Apoi, Rozanov a început să-şi piardă firul ideilor, să se repete. Vlădica Theofan se ruga tăcut, la fel ca înainte. În cele din urmă, oaspetele s-a oprit, l-a privit îndelung şi, pe neaşteptate, a zis încet de tot, ca pentru sine însuşi: „Dar poate că dumneavoastră aveţi dreptate!"

Om inteligent, şi-a dat seama şi singur de inconsistenţa ideilor sale.

VI

Valaamul. Bătrânul Alexie. Despre mărturisire

În sufletul Vlădicăi Theofan mănăstirea Valaam avea un loc aparte. El iubea sfântul Valaam şi deseori vorbea plin de căldură despre el.

Aspra şi măreaţa natură în sânul căreia se află mănăstirea cu hramul Schimbării la Faţă – una dintre cele mai vechi din Rusia, aşezată pe ostroavele lacului Ladoga, uriaş cât o mare – era dragă inimii lui. Mănăstirea apăruse în vremuri când tot ţinutul dimprejur era închinător la idoli. Asprul climat al Nordului a fost zidit de Dumnezeu pentru asceţii-nevoitori. De mănăstire ţin câteva schituri, ca şi colibele unor sihaştri.

Mişcător este aici vechiul obicei mănăstiresc al sihăstririi. Când monahul îşi vesteşte dorinţa de a duce viaţă cu totul însingurată, de liniştire, şi este recunoscut ca fiind în stare de acest lucru, primind binecuvântarea stareţului, i se dă un topor, un fierăstrău, cuie, un sac de pesmeţi şi este dus pe un ostrov nelocuit. Acolo îşi face o colibă ca un sicriu, în care să se roage şi să doarmă, şi acolo se nevoieşte până la moarte. Mâncarea – pesmeţi – îi e adusă cu barca din mănăstire. Asta se face în tăcere, pentru că el a dat făgăduinţă lui Dumnezeu să moară lumii şi să trăiască doar în Domnul.

În cei douăzeci de ani petrecuți în Academia teologică din Sankt-Petersburg, Vlădica Theofan se retrăgea adesea la Valaam. Amintindu-şi de călătoriile sale, spunea: „Îndată ce ajungi pe vaporul care-i aduce pe rugători în mănăstire, începi să te simți ca în mănăstire – şi asta în primul rând pentru că tot echipajul de pe vapor este alcătuit din călugări, totul se săvârşeşte cu binecuvântare şi rugăciune".

Odată, în pădure – în pădurea feciorelnică şi pătrunsă de rugăciune a Valaamului, această biserică a lui Dumnezeu nefăcută de mână omenească – Vlădica Theofan a trăit ceva minunat şi haric.

A ieşit, ca de obicei, din biserica mănăstirii şi s-a retras pentru a se cufunda pe de-a-ntregul rugăciunii harice, pline de bucurie, care se săvârşeşte, cu mila lui Dumnezeu, în taină. Curând însă a băgat de seamă o mare mulțime tăcută care îl însoțea pe bătrânul ieroschimonah Alexie, asupra căruia stareţul pusese ascultarea de a da învățătură poporului stând de vorbă cu el în afara bisericii. Văzând aceasta, vlădica s-a dus mai încolo, crezând că nu se va mai întâlni cu acea ceată. S-a dovedit însă că Bătrânul îi ducea pe rugători tot într-acolo. S-a hotărât atunci să-i lase să treacă pe lângă el, iar apoi să meargă în partea opusă. Vlădica era în desiş, urmărind de acolo cum treceau rugătorii. În frunte mergea Bătrânul, la mare depărtare de popor, iar în urma lui veneau rugătorii – în majoritate femei. Ieroschimonahul se mişca cu capul plecat spre pământ, îndeletnicindu-se, după tipicul monahal, cu rugăciunea neîncetată. Deodată, episcopului i-a trecut prin cap fără voie gândul: „Ah, la ce se înconjoară ieroschimonahul Alexie cu femeile astea, şi toate-s tinere... Pot să iasă sminteli..."

„Dar n-am apucat bine să gândesc asta", își amintea mai târziu arhiepiscopul, „că Bătrânul și-a ridicat capul și, întorcându-se în partea mea, a zis cu glas puternic, aproape strigând: și după Hristos umblau!"

Acestea fiind spuse scurt și fără de veste, nimeni din popor n-a putut pricepe noima lor și către cine au fost rostite. Deși toată mulțimea a auzit cuvintele cu pricina și a privit în partea vlădicăi, el nu putea fi văzut din pricina desișului. Iar Bătrânul și-a plecat iarăși capul, cufundându-se în rugăciunea neîncetată, poruncită de către Domnul.

„Cu adevărat, Bătrânul Alexie a fost mare sfânt și minunat străvăzător", mărturisea Vlădica Theofan. „Era frumos ca un înger al lui Dumnezeu. Uneori cu greu îl puteai privi: parcă era cu totul în văpaie, mai ales când stătea la rugăciune în altar. Atunci se schimba la față cu totul, chipul lui devenea aparte într-un fel de nedescris – extrem de sever și de concentrat. Chiar că era de foc cu totul."

Dacă Bătrânul simțea însă că cei din altar iau aminte fără să vrea la el și la rugăciunea lui, se străduia să își ascundă starea printr-un soi de nebunie pentru Hristos. Atunci obișnuia să se apropie de perete și, făcând pe rugătorul împrăștiat, își îndrepta și își netezea perii din cap după umbra de pe perete.

Vlădica Theofan istorisea despre străvederea duhovnicească pe care o avea Alexie, minunatul Bătrân al lui Dumnezeu. Pe atunci el, tânărul ieromonah Theofan, profesor al Academiei, mersese din Sankt-Petersburg în mănăstirea Valaam din oarecare trebuință duhovnicească. Îl neliniștea un gând: în așezămintele ascetice ale Sfinților Părinți monahului i se poruncește să dea cât mai puțină atenție înfățișării sale. Pe de altă parte, Bise-

rica îi dăduse binecuvântarea de a fi monah savant, de a trăi şi a se mântui în lume. Însă trăind în lume nu putea să îşi uite trupul şi să nu se îngrijească de înfăţişare... Cu această problemă a şi intrat viitorul vlădică în chilia Bătrânului Alexie. Se pregătea să i-o povestească, aşteptând hotărârea, care – părintele ieromonah era absolut convins – avea să fie şi răspunsul lui Dumnezeu la întrebarea pusă. Şi credinţa lui n-a fost ruşinată. Părintele Theofan nu numai că a primit răspuns, ci l-a primit şi cu încredinţarea că tocmai aceea este voia lui Dumnezeu.

Ca întotdeauna, Bătrânul l-a primit pe ieromonah cu multă bucurie. L-a pus să se aşeze şi l-a rugat să aştepte o clipă. A luat oglinda, a pus-o pe masa la care şedea părintele ieromonah, a luat pieptănul şi s-a pieptănat cu osârdie. După aceea, a strâns totul de pe masă şi, întorcându-se spre părintele Theofan, a zis: „Ei, acum o să stăm de vorbă!"

Astfel, fără nici un fel de cuvinte, a dat răspuns Bătrânul la întrebarea încă nepusă cu care părintele ieromonah şi profesor al Academiei venise în mănăstirea Valaam şi intrase în chilia lui.

Vorbind despre vieţuitorii mănăstirii Valaam, Vlădica Theofan se umilea întotdeauna de faptul că monahii bătrâni numeau „mângâiere" apa clocotită pe care o puteau căpăta după prânz. În limbajul călugăresc, „mângâiere" este numită dezlegarea postului în zilele de sărbătoare.

Domnul nu a adus însă dintr-o dată sufletul vlădicăi la un povăţuitor duhovnicesc încercat, la un Bătrân adevărat, plin de har, sfânt, cum era ieroschimonahul Alexie. La începutul vieţuirii sale în Sankt-Petersburg, studentul Vasilie Bâstrov se sfătuia cu un duhovnic pe care, la recomandarea altora, şi-l alesese dintre monahii

Lavrei Sfântului Alexandru Nevskii. Odată, din lucrarea diavolului, s-a întâmplat o mare ispită.

Când Vasilie a mers în Lavră să se mărturisească ieromonahului cu pricina, acesta era beat. Vasilie nu s-a tulburat însă, ci s-a mărturisit ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, a luat binecuvântare şi a plecat liniştit. Data următoare când a mers la duhovnic, acela i-a făcut metanie până la pământ, cerându-şi iertare. Totodată, monahul şi-a arătat cuvenita preţuire faţă de Vasilie pentru dreapta înţelegere a celor întâmplate, pentru faptul că nu se smintise şi nu îl osândise. Şi duhovnicul fusese luat pe neaşteptate. Nu-şi cunoştea slăbiciunea organismului şi se îmbătase din puţin. Iar tânărul dăduse dovadă de înţelepciunea Sfinţilor Părinţi, înţelepciunea evanghelică, amintindu-şi că la spovedanie omul stă înaintea Domnului, nu înaintea omului.

În această privinţă este vrednică de luare-aminte istorisirea unui om care a avut fericirea de a se spovedi la însuşi arhiepiscopul Theofan: „Am stat înaintea analogului, în colţului chiliei lui. Pe analog se aflau sfânta cruce şi Evanghelia. Arhiepiscopul a citit rugăciunile dinaintea mărturisirii; apoi, când a venit vremea să-mi spun păcatele, n-a stat alături de mine, cum se întâmplă de obicei la spovedanie. Stătea în colţul celălalt. Şi am înţeles că arhiepiscopul m-a lăsat în faţa crucii lui Hristos şi a Sfintei Evanghelii. Tocmai asta dorea, pe cât se pare, şi vlădica să înţeleg, dând de înţeles limpede că mă spovedesc înaintea lui Dumnezeu Însuşi".

La Vlădica Theofan tot ce noi ne-am obişnuit să receptăm mecanic, din obicei, fără însemnătate şi sens lăuntric, prindea viaţă şi căpăta noima sa duhovnicească dintru început.

VII

Bătrânii Varnava şi Isidor din Schitul Ghetsimani

După cuvântul Părinţilor, viitorul vlădică a căutat din tinereţe sfat duhovnicesc la cei încercaţi. La început, aceştia erau simpli duhovnici; apoi, după absolvirea Academiei şi primirea chipului monahal, a fost călăuzit în viaţa sa duhovnicească de Bătrâni plini de har, purtători de Duh. Pentru fiecare problemă importantă vlădica li se adresa, şi afla la ei cu prisosinţă ceea ce căuta. Încerca în toate felurile să le insufle şi studenţilor Academiei dragostea de Bătrânii duhovniceşti – însă „limba bătrânească" nu era totdeauna pe înţelesul lor. Astfel, odată, la sfatul Vlădicăi Theofan, nişte studenţi au mers la un Bătrân neîndoielnic plin de har şi cunoscut de mulţi. Au ajuns la el – Bătrânul spăla podeaua în chilie. Şi pe podea era o băltoacă mare de apă. Bineînţeles, Bătrânul primise duhovniceşte vestire că o să-i vină „oaspeţi" – şi ca să le arate starea lor duhovnicească, cu puţin înainte de sosirea lor s-a apucat de spălat podeaua. Studenţii n-au înţeles atunci pilda aceasta şi s-au întors dezamăgiţi.

„N-au înţeles limba Bătrânului", spunea Vlădica Theofan cu părere de rău, „n-au priceput ce voia să le spună şi să le arate. Veniseră cu părere înaltă despre sine: „Noi suntem", chipurile, „teologi". Iar vestitul Bătrân purtător de Duh, la care se adunau din toate păr-

ţile oameni de seamă ca să primească sfat duhovnicesc, le-a arătat, mai întâi de toate, propria sa smerenie prin faptul că spăla în chilia sa podeaua. Iar dacă acei oameni tineri şi sănătoşi s-ar fi repezit să-l ajute pe Bătrânul împovărat de ani şi de nevoinţe, şi în primul rând dacă ar fi îndepărtat băltoaca cea mare de apă, care – în treacăt fie spus – îi împiedica să ajungă la Bătrân ca să primească de la el binecuvântare, ar fi ghicit – din fericire pentru ei – „cuvântul" înţelept pe care marele Bătrân a vrut să îl transmită fără cuvinte. Pe de altă parte, Bătrânul le-a arătat propria lor stare, înalta lor părere despre sine, trufia lor – „cum să-i spălăm noi podeaua?". Dar poate că mai târziu vor înţelege această pildă bătrânească".

Vlădica Theofan mergea adesea la Bătrâni nu numai la Valaam, ci şi în schitul Ghetsimani al Lavrei Troiţe-Serghieva. Schitul acesta a fost întemeiat de Sfântul Filaret (Drozdov), mitropolitul Moscovei. La începutul veacului al XX-lea, în acest schit se nevoiau doi Bătrâni plini de har: părintele Isidor şi părintele Varnava. Aceşti Bătrâni erau diametral opuşi în ce priveşte caracterul. Părintele Varnava era foarte aspru, râvna pentru Domnul întruchipată, iar părintele Isidor, dimpotrivă, era blajin, foarte smerit şi nesfârşit de milostiv. Pe lângă el se aciuiau întotdeauna tot felul de beţivi şi de vagabonzi... Şi el îi hrănea pe toţi. Bătrânului Isidor i s-au făcut nu o dată observaţii aspre din această pricină şi i s-a interzis de-a dreptul să mai hrănească acei oameni care, aflaţi pe calea pierzării, erau în fapt nişte nefericiţi. Însă pe Bătrânul cel milostiv îl durea inima de ei şi continua să îi hrănească. Odată s-a întâmplat ca

unul dintre vagabonzi, poreclit „Fedka Ocnaşul", care era întotdeauna cu chef, a încercat din insuflare diavolească să îşi înjunghie binefăcătorul. Din fericire, asta s-a întâmplat în faţa a numeroşi rugători. Aceştia au sărit şi l-au scăpat de la moarte pe fericitul stareţ. Fedka a fost adus în faţa tribunalului. A fost chemat şi Bătrânul Isidor ca parte vătămată. Şi judecătorul l-a întrebat:

– Spuneţi, vă rog, părinte, cum s-a întâmplat?

– Ce să se întâmple?

– Dar criminalul acesta n-a vrut să vă înjunghie? Iată şi cuţitul care i-a fost smuls din mâini!

– Da' ce tot vă legaţi de om? Nici prin cap nu i-a trecut să mă înjunghie şi nu a vrut aşa ceva.

– Cum adică „nici prin cap nu i-a trecut" şi „nu a vrut"?! Doar s-a aruncat asupra dumneavoastră cu cuţitul! Există o mulţime de martori, şi toţi dau mărturie într-un glas împotriva lui.

– Da' ce v-aţi legat de el? Doar era beat şi nu-şi mai aduce nimic aminte... Daţi-i drumul, daţi-i drumul!

Totodată, Bătrânul a declarat că dacă lui Fedka nu i se va da drumul, el va pleca din schit „de aşa o ruşine şi de aşa un mare păcat" că din pricina lui „a fost osândit un om". Şi a trebuit să i se dea drumul criminalului, fiindcă Bătrânul era foarte preţuit şi nu voiau să se despartă de el. Însuşi Fedka a plâns după aceea şi a cerut iertare de la Bătrânul Isidor. Iar Bătrânul le povestea tuturor după aceea, clătinând din cap a dojană:

– Eu am fost tras la judecată... Pe mine m-au judecat. Uite ce păcat!

Se întâmpla ca Bătrânul Isidor să-şi trimită vizitatorii la Bătrânul Varnava, atunci când era nevoie de o

„scărmăneală" bună, ca omul să vină întru simțirea păcătoșeniei sale. Vizitatorul nici nu apuca să scoată un cuvințel, că Bătrânul știa dinainte:

– Dumneavoastră, la nevoia pe care o aveți, trebuie să mergeți neapărat la Bătrânul Varnava. El vă va ajuta. Iar mie nu mi-e dat s-o fac.

– Dar, batiuşka, eu vreau la dumneavoastră!

– Nu, nu! Domnul binecuvântează la părintele Varnava. Mergeți cu pace! Şi spuneți-i că eu v-am trimis la el spre povățuire... Aşa se cade... Asta-i voia lui Dumnezeu!

Vlădica Theofan spunea că Bătrânii Varnava şi Isidor se completau unul pe celălalt, şi ca atare între ei era mare prietenie şi dragoste.

VIII

S. V. Trufanov (părintele Iliodor)

Printre studenții Academiei teologice din Sankt-Petersburg se număra monahul Iliodor, care avea să slujească mai târziu în Țarițân. Acesta se distingea prin înfierbântarea duhovnicească și prin multa sa râvnă. Iar despre unii ca aceștia Sfinții Părinți previn că ei pot cădea ușor în înșelarea duhovnicească, în amăgirea de sine duhovnicească. Și asta din pricină că ei, din încredere în sine și întemeiere în sine, încep să se nevoiască dincolo de smerenia cuvenită, nădăjduiesc în propriile puteri, nu în Domnul. Și Domnul îngăduie ca ei – la drept vorbind, și noi, pentru a ne înțelepți și pentru a ne smeri – să cadă în această boală duhovnicească a înaltei păreri și visări despre sine. Iar aceasta este începutul tuturor nenorocilor celor cumplite, fiindcă Scriptura spune: *mai înainte de surpare merge semeția, iar înaintea căderii – gândirea cea rea* (Parimii 16, 19).

Și iată că Vlădica Theofan a fost nevoit să se chinuiască nu puțin cu acest monah. În smerenia sa, vlădica nu nădăjduia în sine: l-a poftit pe părintele Iliodor să meargă la un bătrân, ca Bătrânul, cu harul cel dat lui, să-i îndrepteze viața duhovnicească pe calea nerătăcită... Au pornit la drum. S-au suit în tren la o mică stație suburbană. Ca să nu-i dea monahului prilej de vorbă, vlădica s-a depărtat de el și, după rânduiala călugărească de ținere a minții la Dumnezeu, se îndeletnicea cu rugă-

ciunea lăuntrică – însă privind spre părintele Iliodor a văzut că se întâmplă ceva necurat cu el. În jurul lui se învârtea ca un titirez un băietan tuciuriu, foarte asemănător cu un țigănuș. Băietanul făcea din mâini și din picioare de parcă dansa. „Dar de unde a apărut țigănușul ăsta?!" – i-a trecut prin gând Vlădicăi Theofan. Părintele Iliodor privea țintă la băietan și părea absorbit cu totul de el. Vlădica l-a chemat pe monah pe nume: „Părinte Iliodor, părinte Iliodor!" Însă acela nu asculta – iar „țigănușul" a început să danseze și mai repede ca un titirez împrejurul lui. Părintele Iliodor îl urmărea cu încordare. Vlădica l-a chemat din nou, însă el tot nu auzea. Vlădica s-a apropiat și a văzut că Iliodor este răpit, cu atenția absorbită de băietanul cel ciudat. „Și totuși, de unde a apărut?!" Atunci, Vlădica Theofan l-a apucat de mâneca rasei și l-a tras după sine. Numai așa a reușit să-l ia de acolo. Iar părintele Iliodor, descumpănit, neajutorat, zăpăcit, a pălit, s-a schimbat la față. Vlădica l-a descusut, dar el nu făcea decât să-și rotească speriat ochii și n-a putut să spună nimic... Iar „țigănușul" pierise fără urmă, parcă intrase în pământ...

Toate acestea erau foarte-foarte ciudate. Numai după aceea s-a dovedit că fusese vorba de o bântuială drăcească inexplicabilă, însă foarte puternică. Un caz extrem de rar: ziua, într-un loc populat, pe peron, în fața oamenilor.

Această întâmplare extraordinară care a avut loc pe drumul către Bătrân nu prevestea nimic bun pentru părintele Iliodor. Vlădica Theofan i-a povestit Bătrânului, în prezența părintelui Iliodor, despre toate câte se petrecuseră. Părintele Iliodor se afla însă într-o stare aparte – ba deprimat, ba dus pe gânduri –, rămânând cu

desăvârşire nepăsător faţă de spusele vlădicăi, de parcă nici nu l-ar fi privit. Nici măcar cuvintele Bătrânului n-au mişcat simţămintele părintelui Iliodor. Acesta a rămas închis în sine. Bătrânul i-a vorbit despre măreţia lui Dumnezeu, despre nimicnicia şi păcătoşenia omenească. Despre faptul că singura cale spre Dumnezeu este calea smereniei. Însă monahul Iliodor nu auzea. Astfel, Vlădica Theofan şi monahul Iliodor s-au întors la Petersburg fără nici un rezultat vizibil. Şi doar acolo a început părintele Iliodor să-şi vină treptat în fire – însă din nou s-a petrecut cu el un lucru greu de crezut.

Urmând sfatul Bătrânului, vlădica nu-l slăbea din ochi pe părintele Iliodor. Amândoi – şi împreună cu ei un băiat-ascultător[1] – au mers după Liturghie în apartamentul vlădicăi din clădirea Academiei. Era pe la amiază. Preasfinţitul s-a dus la el, sus, iar ceilalţi doi au rămas în jumătatea de jos... Deodată au văzut în adâncul sălii trei uriaşi cu feţe schimonosite de răutate, înarmaţi cu bâte. Întorcându-se către părintele Iliodor, ţipau cu înverşunare, agitând bâtele: „Îţi arătăm noi ţie! Îţi arătăm noi ţie!"

Speriaţi la culme, părintele Iliodor şi băiatul-ascultător, au fugit în bucătărie şi au încuiat uşile după ei. Băiatul a înhăţat un vătrai lung şi, în panica sa, a început să bată în partea de jos a geamului ca să cheme ajutor. Preasfinţitul a dat fuga de sus, alţii – de jos. Păţiţii erau desfiguraţi de groază. Băiatul a fugit imediat acasă, la părinţi. Vlădica Theofan se străduia să-l liniştească pe părintele Iliodor. I-a spus că în viaţa călugărească trebuie să fii totdeauna gata de asemenea întâmplări, că

[1] „Ascultător" (*poslušnik*) are în rusă înţelesul „frate de mănăstire".

este vorba de uneltiri diavoleşti. Pe draci nu trebuie să-i crezi în nici o privinţă. Fiind neputincioşi, ei iau chip de uriaşi ca să stârnească spaimă. Sfinţii Părinţi numesc întâmplări ca cea care s-a petrecut ziua, în amiaza mare, în reşedinţa Vlădicăi Theofan „îngroziri drăceşti". Dracii încearcă să-l sperie pe cel ce se nevoieşte, doar-doar acesta o să renunţe la calea sa. În acest scop, obişnuiesc să ia o înfăţişare cumplită, înfiorătoare – în cazul dat, înfăţişarea a trei uriaşi foarte puternici; slabi în realitate, ei sunt foarte vicleni şi răi. Şi viclenia drăcească urmărea prin năluca în chipul celor trei uriaşi nu unul, ci mai multe scopuri. Luând o înfăţişare îngrozitoare, ei lucrează potrivit cu starea duhovnicească a celui ispitit. Pe băiat l-au speriat doar: poate pe viitor nu va mai vrea să meargă pe calea nevoinţei călugăreşti: „Nu-mi mai trebuie, este prea înfricoşător!". Ţinta lor principală era însă părintele Iliodor. Acesta trebuia abătut de pe calea nevoinţei. Şi l-au îngrozit, fără îndoială – lucru care s-a petrecut sub ochii episcopului Theofan, ca şi în primul caz, cel cu „ţigănuşul".

Părintele Iliodor a absolvit Academia teologică în cinul de ieromonah. În ochii poporului simplu a devenit curând foarte cunoscut prin predicile şi discursurile sale înflăcărate. În jurul lui se adunau mulţimi uriaşe. Poporul simplu îl socotea conducător al său.

Şi, sub înrâurirea acestui fapt, se lăsa tot mai mult în voia trufiei pierzătoare. În cele din urmă, a cutezat să-şi pună cu de la sine putere camilafca albă de mitropolit şi să apară aşa înaintea poporului, călare pe un cal alb. Ajungând la această samavolnicie, a cutezat să se apuce de „mari minuni". Astfel, pe Volga a vestit poporului: „În acest loc vom înălţa o biserică... Fiecare dintre voi să

aducă aici câte o cărămidă. Doar sunteți mii! Şi din aceste cărămizi a tot poporul noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom înălța aici cu mâinile noastre o mare biserică..."

Aici este o aluzie la cuvintele Evangheliei după Ioan 2, 18-21.

Iliodor avea gândul trufaş: „Voi face ceea ce a făcut şi Hristos".

O nemaipomenită însufleţire a cuprins gloatele. Aduceau nu numai câte o cărămidă, ci au transportat cu căruţele tot materialul necesar pentru construirea bisericii... Se muncea pe rupte. Mâinile norodului au săvârşit o minune nemaivăzută. În trei zile biserica a fost gata. „Mitropolitul" impostor Iliodor a „sfinţit"-o solemn şi a săvârşit în ea slujbă de mulţumire.

În toate acestea era ascunsă o adâncă înşelare duhovnicească.

Pe cât se pare, el visa să oprească cu mâinile sale efervescenţa revoluţionară ce începuse în Rusia. Dar cu privire la aceasta avertiza încă Sfântul Ierarh Ignatie (Briancianinov): „Este neapărată nevoie să evităm orice înfierbântare de a săvârşi lucrul lui Dumnezeu doar cu puterile noastre omeneşti, fără Dumnezeu, Cel ce lucrează şi săvârşeşte lucrarea Sa... Apostazia este îngăduită de Dumnezeu: nu încerca să o stăvileşti cu mâna ta cea neputincioasă..." („Pateric").

Toate acestea s-au sfârşit pentru părintele Iliodor într-un chip mai mult decât trist. S-a lepădat de cinul preoţesc, de călugărie şi s-a căsătorit...

Aflându-se în înşelare duhovnicească, Serghei Vasilievici Trufanov (acesta era numele de mirean al părintelui Iliodor) a făcut multe lucruri necugetate. Printre altele, şi-a întemeiat o „Biserică" proprie, a „Soarelui şi raţiunii".

Mai târziu, ajuns el însuşi în emigraţie, Arhiepiscopul Theofan avea să primească de la el, din America, o scrisoare semnată Serghei Trufanov. În această scrisoare (din care, printre altele, reieşea că are şapte copii), recunoştea şi deplângea marele său păcat. Scria: „Îmi dau seama că am săvârşit păcate de neiertat faţă de Sfânta Biserică şi faţă de dumneavoastră personal. Rog pe Înalt-Preasfinţia Voastră să se roage pentru mine, cel ce pier, ca să aduc Domnului pocăinţă cu zdrobire de inimă şi să mă izbăvesc de amăgirea în care m-am aflat!"

Dacă pocăinţa aceasta a fost sinceră, nu suntem în măsură să judecăm; ştim numai că Serghei Trufanov a murit în 1952, fiind baptist şi lucrând ca om de serviciu într-o firmă de asigurări, la vârsta de şaptezeci şi unu de ani.

IX

Grigorie Efimovici Rasputin

Stăpânirea luptătoare împotriva lui Dumnezeu ce s-a statornicit cu îngăduința Lui în Rusia la începutul veacului al XX-lea parcă pentru a confirma – pentru a câta oară? – spusa Scripturii că *lumea toată în cel rău zace* (1 In. 5, 19) a clevetit cu sârguință numele Rusiei pravoslavnice, a clevetit şi stâlpii ei: Ortodoxia, Autocrația şi Poporul, şi, bineînțeles, n-a scutit de atenția sa răutăcioasă nici luminosul nume al arhiepiscopului Theofan Bâstrov, duhovnicul Augustei Familii, precum şi numele şi pomenirile tuturor oamenilor legați de Monarh într-un fel sau altul. Între aceşti oameni un loc aparte este ocupat de Grigorie Efimovici Rasputin, care a fost, poate, clevetit într-o măsură mai mare decât ceilalți.

Concepția care s-a format în lume despre Rasputin este doar o caricatură a omului real Grigorie Efimovici Rasputin. Cunoaştem destul de puține informații despre copilăria şi tinerețea lui, însă acestea s-au amestecat atât de mult cu legendele încât cu greu pot fi acceptate ca date reale. Ca atare, trebuie să le reținem numai pe cele care sunt importante şi totodată veridice. Rasputin a devenit figura centrală a unei ficțiuni pe care de multă vreme lumea a luat-o de bună. Tot ce s-a scris despre acest om este atât de exagerat şi de confuz încât de-acum este practic cu neputință să mai deosebeşti faptele de ficțiune. Dacă e să întrebi: „Ce ştiți despre Rasputin?", majoritatea oamenilor vor răspunde, fără îndoială: „O,

vorbiți de monahul acela nebun?" Această concepție este pe cât de greșită, pe atât de adânc înrădăcinată.

Prima întâlnire a Familiei Imperiale cu Grigorie Rasputin a fost marcată prin următoarea însemnare în jurnalul Țarului:

„1 noiembrie 1905. Marți.

La orele patru am mers la Serghievka. Am băut ceai cu Milița și cu Stana.

Am făcut cunoștință cu un om al lui Dumnezeu – Grigorie din gubernia Tobolskului."

În amintirile sale, cneazul N. D. Jevahov descrie ce înseamnă în realitate această denumire: „om al lui Dumnezeu".

„Alături de Bătrânul „oficial", care trăiește după tipicul mănăstiresc, în Rusia există și un alt tip religios, necunoscut Europei: așa-numitul „om al lui Dumnezeu"... Spre deosebire de Bătrâni, „oamenii lui Dumnezeu" rareori locuiesc în mănăstiri – ei peregrinează din loc în loc, propovăduind voia Domnului și chemându-i pe oameni la pocăință. Nu-i poți întâlni în rândul monahilor și al clerului, dar, asemenea Bătrânilor, ei duc o viață de un ascetism strict și se bucură de o anumită autoritate morală" (Jevahov, p. 265-266).

În anul 1900, Grigorie a plecat într-un pelerinaj care a ținut trei ani. Și-a început călătoria printr-un drum la Kiev, în ale cărui vechi mănăstiri și vestite peșteri pelerinii se închină de veacuri. Întorcându-se de acolo, s-a oprit în Kazan. „Tocmai în Kazan s-a născut faima lui Rasputin", dă mărturie Sviridovici („Rasputin", Paris, Paillot, 1935, p. 38). Cercurile bisericești ale Kazanului vedeau în el un om evlavios, care poseda un mare dar

duhovnicesc. Ele aveau să-l şi prezinte mai apoi ierarhilor din Sankt-Petersburg. Încă din Kiev, la metocul mănăstirii Mihailovskii, Rasputin a făcut cunoştinţă cu Marile Cneaghine Miliţa Nikolaevna şi Anastasia Nikolaevna. Grigorie le-a plăcut foarte mult, şi l-au invitat la Petersburg.

Marea Cneaghină Miliţa şi sora ei, Anastasia, prinţesă de Lichtenberg, erau cunoscute drept „Muntenegrencele". Miliţa era căsătorită cu un unchi al Ţarului, Marele Cneaz Petru Nicolaevici, iar Anastasia – cu un alt unchi, Nicolae Nicolaevici. „Muntenegrencele" erau foarte apropiate de Împărăteasă, deşi în curând au început să nutrească gelozie din pricina prieteniei acesteia cu Anna Vârubova, prietenie care s-a strâns şi mai mult după divorţul – petrecut în 1908 – al Vârubovei. Nemulţumirea lor faţă de Anna era neplăcută Alexandrei Feodorovna, şi au fost îndepărtate de la curte. Oarecare vreme au continuat să întreţină relaţii bune cu Grigorie Rasputin, însă acesta din urmă a fost silit în cele din urmă să aleagă – şi a luat, bineînţeles, partea Împărătesei (Furman, p. 62; Sviridovici, „Rasputin", p. 69). După aceea, „Muntenegrencele" au luat poziţie împotriva lui.

Grigorie Rasputin s-a îngrijit întotdeauna de lucrul principal – de mântuire. Duhul lui a dus o luptă grea, necontenită, cu trupul. Majoritatea biografilor săi n-au reuşit să priceapă esenţa luptei sale. În calea lui Rasputin spre Dumnezeu principalul a fost pocăinţa – şi, după cât se vede, tocmai pocăinţa a fost ceea ce a mişcat în el pe cei doi nevoitori de excepţie: protoiereul Ioan din Kronstadt şi arhimandritul Theofan (Bâstrov), care era rector al Academiei teologice din Sankt-Pe-

tersburg. Episcopul Ermoghen al Saratovului şi rectorul de atunci al Academiei teologice, Serghie (Stragorodskii) îl vedeau cu ochi buni.

Mulţi dintre clericii ortodocşi se străduiau în acei ani să aprindă focul credinţei în enoriaşi, mai ales în persoanele care aparţineau păturilor înalte ale societăţii şi care în ultimii douăzeci şi cinci de ani deveniseră în masă indiferente faţă de credinţă şi adeseori considerau religia mai curând o problemă de „comoditate" decât altceva. De când a fost desfiinţată cenzura duhovnicească şi toate cărţile posibile, cuprinzând fel şi fel de lucruri, au început să se răspândească fără împiedicare în toată ţara, vechea legătură cu Mama Biserică a devenit tot mai slabă, până ce în ochii multora Biserica a început să pară pur şi simplu o chestiune de bună creştere, la care cei din lumea bună trebuie să se adapteze, dar care se află în afara acestei lumi şi este pentru ea ceva de ordin secundar. Grigorie Rasputin a apărut chiar în momentul când ierarhii Bisericii căutau un asemenea om. Ierarhii erau neliniştiţi de faptul că Biserica pierde legătura până şi cu oamenii simpli, şi Rasputin părea omul ideal pentru a da ajutor Bisericii să îşi apropie masele. El explica neaşteptat de simplu adevărul complicat al dogmelor bisericeşti.

La rugămintea Împărătesei, Vlădica Theofan a mers în Siberia ca să se informeze în persoană despre trecutul lui Grigorie Rasputin. Călătoria lui n-a scos la lumină nimic condamnabil. Totuşi, la scurt timp după aceea, primind diverse informaţii (inclusiv la spovedanie), vlădica şi-a schimbat părerea despre Rasputin. La începutul anului 1911, episcopul Theofan a propus Sinodului să-i comunice Împărătesei în mod oficial nemulţumirea faţă

de purtarea lui Rasputin. Refuzând, episcopii sinodali i-au declarat că această problemă îl priveşte personal ca duhovnic al Împărătesei. Aflându-se pe atunci la catedră, în Crimeea, el i-a făcut o vizită Împărătesei Alexandra Feodorovna atunci când Familia Imperială a venit în reşedinţa sa de vară de la Livadia. În toamna anului 1911, vlădica a vorbit cu Împărăteasa în jur de un ceas şi jumătate, şi aceasta, precum spunea vlădica însuşi, „s-a simţit foarte jignită". Bineînţeles, ea a priceput că vlădica ascultase clevetirile răspândite nu doar de revoluţionari, ci chiar şi de persoane apropiate Tronului.

Sora Ţarului, Marea Cneaghină Olga Alexandrovna, scria: „Este important să ne amintim că Nicky şi Alix cunoşteau prea bine trecutul lui Rasputin. Este cu totul incorect să se spună că ei îl socoteau sfânt, incapabil de a păcătui. Iarăşi spun, şi am dreptul s-o fac: ei nu au fost prostiţi de Rasputin şi nu-şi făceau nici cele mai mici iluzii în ce-l priveşte. Din nefericire, oamenii nu ştiau adevărul, însă nici Nicky, nici Alix, din pricina poziţiei lor, nu se puteau lupta cu minciuna care se răspândea" (Ian Vorres. „Ultima Mare Ducesă, Maiestatea Sa Imperială Olga Alexandrovna". New-York, p. 132).

Deşi Augusta Familie a păstrat o fierbinte prietenie personală faţă de Vlădica Theofan, acesta a fost mutat din Crimeea în Astrahan în toamna anului 1912 – pe cât se pare, ca să fie evitate situaţiile neplăcute în timpul întâlnirilor oficiale cu Familia Imperială când aceasta venea la Livadia. Judecând după răstimpul scurs între audienţa episcopului la Împărătească şi mutarea lui în Astrahan, sunt greşite zvonurile cum că Împărătesa, manifestându-şi nemulţumirea, l-a mutat ca pedeapsă. De altfel, în anul 1913, el s-a întors în regiunea centrală a Imperiului, ca Arhiepiscop al Poltavei şi Pereiaslavului.

Arhiepiscopul Theofan a apărat întotdeauna bunul nume al Împărătesei Alexandra. Atunci când târziu, deja în vremea Guvernului Provizoriu, a fost ridicată oficial problema relațiilor dintre Grigorie Efimovici Rasputin şi Familia Imperială (care pe atunci încă era în viață, deşi lipsită de libertate), bineînțeles că una dintre măsurile Guvernului Provizoriu al eserilor[1] a fost cercetarea amănunțită a tot ce privea Familia Imperială a Romanovilor. A fost formată o Comisie Extraordinară a Guvernului Provizoriu. Reprezentanții acesteia l-au vizitat pe arhiepiscopul Theofan la Poltava. Ei fuseseră informați în prealabil despre discuția oficială pe care Preasfințitul Theofan a purtat-o cu Împărăteasa în anul 1911 despre Grigorie Rasputin. Înalt-Preasfințitul arhiepiscop Theofan a declarat cât se poate de categoric următoarele: „Niciodată n-am avut vreo îndoială cu privire la curăția morală şi caracterul ireproşabil al legăturilor dintre ei. Şi declar asta oficial, ca fost duhovnic al Împărătesei. Toate relațiile lor au fost create şi susținute numai şi numai de faptul că prin rugăciunile sale Grigorie Efimovici Rasputin literalmente îi scăpa Împărătesei de la moarte fiul iubit, Prințul Moştenitor, în timp ce medicina ştiințifică modernă era neputincioasă. Şi dacă în gloata revoluționară se răspândesc altfel de zvonuri, să se ştie că acestea sunt minciuni, care nu certifică nimic altceva decât caracterul acestei gloate şi al celor care le răspândesc, iar nicidecum caracterul Alexandrei Feodorovna..."

---

[1] „Eseri" erau numiți social-revoluționarii. Pregătind fără să vrea drumul bolşevicilor, aveau să fie lichidați fără milă chiar de către aceştia.

Arhiepiscopul Theofan a mai declarat Comisiei Extraordinare a Guvernului Provizoriu: „El (Rasputin) n-a fost nici fățarnic, nici netrebnic. A fost un adevărat om al lui Dumnezeu, apărut din poporul simplu. Dar sub înrâurirea înaltei societăți, care nu l-a putut înțelege pe acest om simplu, s-a petrecut o cumplită catastrofă duhovnicească, şi a căzut. Anturajul, care dorea ca acest lucru să se întâmple, a rămas indiferent şi considera că tot ce s-a petrecut este ceva lipsit de seriozitate".

Înalta societate din Sankt-Petersburg a jucat rolul principal în această istorie tristă. Ea l-a înconjurat pe țăranul siberian de toate smintelile cu putință, cărora i-a fost foarte greu să li se împotrivească. Folosindu-se de el ca să se apropie de Familia Imperială şi, mai mult, ca să-i întineze acesteia bunul nume, s-au purtat cu cea mai mare cruzime în ce-l privește.

Multele cărți scrise despre aşa-zisa amoralitate a lui Rasputin, care îi pun în seamă fel şi fel de căderi, alcătuiesc cea mai vastă literatură scrisă pe o asemenea temă despre un singur om. Multe lucruri au fost inventate de dragul intereselor personale şi al bârfei deşarte: multă răutate îl înconjura pe Țar. Cei mai necinstiți şi mai răutăcioşi clevetitori ai lui Rasputin – care pe deasupra se bucurau şi de multă încredere din partea lui – au fost prințul Felix Iusupov, organizatorul uciderii lui, şi Serghei Trufanov, fostul ieromonah Iliodor, care încercase s-o şantajeze pe Împărăteasă cu povestea aberantă a părutei legături dintre ea şi țăranul care se ruga atât de fierbinte pentru însănătoşirea fiului ei. Când Alexandra Feodorovna nu a cedat şantajului, Trufanov a găsit în New-York un editor căruia îi păsa de adevăr la fel de puțin ca autorului.

Una dintre cele mai interesante descrieri ale Rusiei acelei vremi poate fi găsită în cartea „Cupolele multicolore: episoade din viața unui englez în Rusia", scrisă de Gerrard Shelley. În această carte, autorul povestește despre întâlnirea sa cu Rasputin, care a avut loc în aprilie 1915. El dă mărturie că Grigorie era împins tot timpul la păcat de oamenii din anturajul său, care de mult își pierduseră orice urmă de cuviință. Descrierile făcute de G. Shelley întâlnirilor sale cu Grigorie Rasputin, ca și cu Împărăteasa Alexandra Feodorovna, revarsă o nouă și bună lumină asupra acestei perioade a istoriei ruse.

Prințesa Ecaterina Radziwill scria: „Din nefericire, asasinarea lui Rasputin nu i-a descurajat pe oamenii care se foloseau de el. Ea n-a pus capăt numeroaselor abuzuri, care au dus Rusia la cumplita stare de haos în care s-a trezit în clipa celei mai mari încercări din istoria sa. Omul Rasputin n-a fost decât un stindard, și pierderea stindardului n-a însemnat că regimentul care-l purta i-a împărtășit soarta..." (Prințesa Ecaterina Radziwill, „Rasputin și revoluția rusă", New-York, Lane, 1918, p. 184-185).

X

Sarovul.
Prezicerile Fericitei Paşa din Sarov

La întoarcerea din Siberia, episcopul Theofan s-a oprit să se roage în mănăstirea Sarovului. Anunţată telegrafic de sosirea lui, conducerea mănăstirii a trimis să-l întâmpine la gară pe vlădica „de curte" un om lumesc ca să-l întreţină pe „episcopul de capitală" cu conversaţie lumească, socotind că duhovnicul Familiei Imperiale este probabil o persoană mai mult lumească decât duhovnicească. Dar tot răstimpul călătoriei cu trăsura, episcopul Theofan a răspuns la toate tentativele de „conversaţie lumească" păstrând tăcerea. Şi cel trimis să îl întâmpine, jignit, n-a putut pricepe că vlădica era cufundat în rugăciunea neîncetată, de care nu se depărta nicicând.

După sosirea în mănăstire, episcopul Theofan l-a rugat pe stareţ să-i dea putinţa de a se ruga singur în chilia Cuviosului Serafim – chiar aceea în care Sfântul Bătrân a plecat la Domnul. Cât timp vlădica s-a rugat, nimeni n-a cutezat să-l tulbure – dar trecând vreme destul de multă, obştea s-a îngrijorat de faptul că vlădica nu mai ieşea. În cele din urmă s-au hotărât să intre, şi l-au găsit pe episcopul Theofan într-un leşin adânc. Vlădica n-a găsit cu cale să le vorbească despre cele întâmplate cu el, şi acest lucru li s-a părut tuturor „ceva tainic şi de neînţeles". Totuşi, nu încape îndoială că Ierarhul Theo-

fan s-a rugat fierbinte Domnului, Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, Cuviosului Serafim. Şi cine ştie unde a fost răpit în această vreme?

În smerenia sa, vlădica a trecut sub tăcere cele ce i s-au întâmplat pe când se ruga în chilia Cuviosului Serafim, dar mai târziu avea să istorisească ceea ce s-a petrecut cu el în chilia Fericitei nebune pentru Hristos Paşa din Sarov, care locuia în mănăstirea Diveevo.

Tânărul episcop Theofan al Simferopolului şi Tauridei a fost la Fericita în anul 1911. Nu purta veşminte arhiereşti şi nu i-a spus că este arhiereu – dar la străvederea ei nici nu era nevoie de aşa ceva. Şi aşa ştia cine stă înaintea ei.

Minunata roabă a lui Dumnezeu a rostit două proroc ii: una, extrem de importantă pentru Rusia, privitoare la Familia Împărătească, iar a doua avea însemnătate personală pentru Vlădica Theofan. Bătrâna-nebună pentru Hristos a vorbit puţin, însă vlădicăi i-a fost dat să afle atunci multe.

Fericita a sărit deodată de pe laviţă şi a înhăţat portretul Împăratului Nicolae al II-lea Alexandrovici, care atârna pe perete, şi l-a aruncat pe jos. Apoi a înhăţat repede portretul Împărătesei Alexandra Feodorovna şi l-a aruncat de asemenea pe podea, după care a poruncit slujitoarelor de chilie să scoată portretele în cerdac.

Asta a fost cu şase ani înaintea loviturii de stat din 1917.

Întorcându-se în eparhia Tauridei (Crimeei), vlădica a socotit că trebuie neapărat să aducă la cunoştinţa Augustului Monarh ceea ce îi descoperise Domnul Fericitei nebune pentru Hristos Paşa din Sarov şi ceea ce prezisese aceasta fără cuvinte.

„Când i-am istorisit Suveranului toate gesturile Fericitei", își amintea Vlădica Theofan, „acesta stătea tăcut, cu capul plecat. N-a spus nici un cuvânt cu privire la cele ce-i povestisem. După cât se vede, i-a venit foarte greu să asculte această prorociei a străvăzătoarei. Doar la sfârșit mi-a mulțumit. Și această înainte-vedere a minunatei roabe a lui Dumnezeu, dată ei de Domnul Însuși, s-a împlinit după șase ani".

Prin această înspăimântătoare prezicere Fericita a repetat prorocia Cuviosului Serafim, a Bătrânilor Optinei, a Bătrânului schiarhimandrit Iliodor de la Glina, străvederile Sfântului Ioan din Kronstadt și alte prevestiri ale limpede-văzătorilor ruși. A doua prezicere a Fericitei Pașa din Sarov îl privea personal pe Vlădica Theofan.

Fericita i-a aruncat Preasfințitului un ghemotoc de stofă albă. Când l-a desfăcut, acesta a văzut că este vorba de un lințoliu.

„Așadar, moarte!.. Dar fie voia lui Dumnezeu!", s-a gândit vlădica.

Dar în clipa aceea Pașa a dat fuga și i-a smuls lințoliul din mâini. Totodată, a bombănit repede: „Maica Domnului va izbăvi!.. Stăpâna Preasfântă va mântui!"

Prezicerea aceasta despre boala de moarte a Vlădicăi Theofan și despre mila arătată lui de Dumnezeu cu rugăciunile Preasfintei Sale Maici s-a împlinit după mulți ani, când vlădica locuia într-o mănăstire din Iugoslavia.

XI

La catedrele Simferopolului şi Astrahanului

În anul 1910, prin grija Familiei Împărăteşti, vlădica a fost mutat din Petersburg în Crimeea, la catedra Simferopolului, întrucât sănătăţii lui şubrede nu i se potrivea climatul capitalei de nord, cu ploile şi ceţurile sale. El s-a despărţit cu uşurare de Petersburg şi s-a mutat în Crimeea cea însorită. Augusta Familie mergea ades acolo. Perioada petrecută de Vlădica Theofan în Crimeea a însemnat culmea apropierii nemijlocite de Augusta Familie. Astfel, el povestea, de pildă, cum îi aduceau Copiii Împărăteşti fructe de pădure „atât de înmiresmate" culese de către ei şi cum micuţul Moştenitor le trecea din palmele sale într-ale lui, cum primea struguri din viile împărăteşti. Vlădica folosea deseori automobilul Ţarului ca să meargă în munţi, unde admira frumuseţile zidirii lui Dumnezeu şi respira aerul curat, îmbătător, de munte. Locuia în nemijlocita lor apropiere, iar ei îl înconjurau cu dragoste.

Adeseori Vlădica Theofan îşi amintea cum slujea Dumnezeiasca Liturghie la Palat, cum Împărăteasa cu Fiicele ei cântau în strană. Cântarea lor era întotdeauna în duhul cuvenit pentru rugăciune, lipsită de răspândire.

Vlădica spunea: „Cu ce înaltă, sfântă evlavie cântau şi citeau ele în timpul slujbei! În toate acestea era un

duh mănăstiresc autentic, înalt, curat. Şi cu ce cutremur, cu ce lacrimi luminoase se apropiau de Sfântul Potir!.."

Vlădica Theofan îşi amintea evlavia, credinţa de care dădea dovadă Ţarul însuşi: „Suveranul începea fiecare zi de lucru rugându-se în biserică. La orele opt fix intra în biserica palatului. În acel moment, preotul slujitor trebuia să fi săvârşit deja proscomidia şi să fi citit ceasurile. Odată cu intrarea Ţarului, preotul rostea ecfonisul: „Binecuvântată este Împărăţia Tatălui, şi a Fiului, şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Şi la orele nouă fix Liturghia se termina – iar asta, luaţi aminte, fără să se lase ceva deoparte şi fără prescurtări. Şi nu rămâneai cu impresia că preotul sau corul s-ar fi grăbit. Secretul era acela că nu existau nici un fel de pauze. Tocmai asta dădea posibilitatea ca Liturghia să se termine într-un ceas. Pentru preot, aceasta era o condiţie obligatorie. Suveranul se ruga întotdeauna cu multă osârdie. Fiecare cerere din ectenii, fiece rugăciune afla un ecou viu în sufletul lui.

După slujbă începea ziua de lucru a Suveranului.

La câteva luni după preaînalta audienţă la Împărăteasă în problema lui Grigorie Rasputin, episcopul Theofan a fost mutat la catedra Astrahanului. S-au răspândit zvonuri cum că Împărăteasa era supărată pe vlădica şi ca atare l-a îndepărtat pe dată din Crimeea. Însă Vlădica Theofan a fost numit episcop al Astrahanului pe data de 25 iunie 1912, la mai bine de jumătate de an după întâlnirea lui cu Împărăteasa Alexandra Feodorovna. Suveranul însuşi a scris în jurnalul său că l-a primit pe vlădica la trei zile după Paşti, pe data de 28 martie/10 aprilie, în Palatul din Livadia:

„L-am primit pe episcopul Theofan la orele 12".

Acolo, în Astrahan, vlădica s-a ales cu o malarie serioasă, care îl istovea. Criza începea aproape instantaneu, şi dacă vlădica era la slujbă, în catedrală, se ascundea într-un colţ, pierzându-şi deseori până şi cunoştinţa. Slujba continua, criza trecea şi vlădica îşi venea în simţiri. Crizele erau atât de puternice că de-abia putea să se mai mişte. S-a acutizat şi boala veche de gât: a început să sufere de tuberculoză a gâtului[1].

În Astrahan s-a petrecut o întâmplare de răsunet cu ierarhul lui Hristos, slab cu trupul, însă puternic cu duhul credinţei. În ziua onomastică a Ţarului, Preasfinţitul Theofan, episcopul Astrahanului, a ieşit cu clerul în mijlocul catedralei ca să facă Tedeum pentru sănătatea Suveranului. Dar înaintea Arhiereului, mai aproape de altar, stătea un oarecare – judecând după îmbrăcăminte – mahomedan (consulul Persiei, după cum avea să se dovedească mai târziu), în haine luxoase, cu decoraţii şi sabie, cu turbanul pe cap. Palid, neputincios şi suferind, Arhiereul l-a rugat pe consul printr-un diacon să se dea într-o parte sau să meargă alături de persoanele oficiale şi de generali, înapoia catedrei[2] arhiereşti. Consulul a rămas pe loc, fără să dea nici un răspuns la rugămintea Arhiereului. După ce a aşteptat câteva minute, acesta l-a trimis pe întâi-stătătorul catedralei cu rugămintea de a nu sta între altar şi Arhiereu cu clerul său, să se dea deoparte. Consulul nu s-a urnit din loc. Arhiereul aşteaptă, nu începe Tedeumul oficial. Iar în catedrală se adunaseră toţi mai-marii guberniei şi ai oraşului, toţi

---

[1] Probabil laringiană.

[2] Aici prin catedră se înţelege o platformă care, după obiceiul Ortodoxiei Ruse, se pune în mijlocul bisericii în astfel de situaţii.

militarii, în uniforme de paradă. În piața din fața catedralei – soldații, în formație de paradă.

Iarăși este rugat consulul să se dea deoparte și să nu stea între cler și altar, cu atât mai mult în asemenea îmbrăcăminte ostentativă. În loc de răspuns, consulul arată la ceas, apoi rostește cu mânie: „Transmiteți arhiereului dumneavoastră că s-a făcut de mult vremea să înceapă Tedeumul, după cum s-a arătat în programul oficial. Pentru întârziere, pentru încăpățânare, el, Arhiereul vostru, va da socoteală. A întârziat Tedeumul cu o jumătate bună de oră!"

Când episcopului Theofan i s-a adus la cunoștință răspunsul consulului, el a rugat să i se transmită acestuia: „Nu eu întârzii Tedeumul, ci dumneavoastră. Și atâta timp cât nu vă veți da deoparte, Tedeumul nu va începe". După ce cuvintele Preasfințitului i-au fost transmise consulului, acesta a părăsit catedrala ostentativ, aruncând fulgere din priviri și bombănind amenințări la adresa Arhiereului. Îndată ce el a plecat de acolo, Arhiereul a spus încet, cu voce slabă și suferindă: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor!" Toți au oftat ușurați. Tedeumul a început, corul a prins să cânte.

Treaba este că pe atunci consulul Persiei se bucura de mare influență la Curte. Cursul politic era pe atunci de apropiere cu Persia. Și amenințarea lui s-a adeverit. A trimis imediat un denunț indignat împotriva „Arhiereului insolent, care a întrerupt Tedeumul pentru buna sporire a Suveranului". Diplomatul persan nu s-a sfiit să înfățișeze fapta Preasfințitului Theofan în cele mai negre culori, ca pe o demonstrație politică făcută cu bună știință de un „arhiereu exilat". Iar episcopul Theofan,

bolnav şi neputincios, s-a dat pe de-a-ntregul în mâinile lui Dumnezeu şi aştepta mânia împărătească. Dar a ieşit pe dos. Împăratul şi Împărăteasa s-au convins din cele întâmplate că episcopul Theofan lucrează nu căutând la faţă, ci după cum îi porunceşte sfinţita datorie de Arhiereu ortodox.

La scurtă vreme, Preasfinţitul Theofan a fost mutat din Astrahan în Poltava, fiind înălţat la rangul de Arhiepiscop al Poltavei şi Pereiaslavului.

Înainte de asta însă, pe când aştepta furtuna din capitală, Vlădica Theofan s-a învrednicit de o vedenie harică în biserică, la privegherea de toată noaptea.

Mai târziu îşi amintea: „Ce mâhnire aveam în inimă de la denunţul consulului persan! Şi eram atât de bolnav... Dar aflându-mă la slujbă în catedrală, l-am văzut cumva pe Locul de Sus, în veche armură strălucitoare, pe Sfântul Mare Mucenic Theodor Stratilat... O, Doamne! Ce bucurie a fost pentru mine asta! Ce sprijin mi-a dat! Toată mâhnirea mea, toată neputinţa trupească au pierit pe dată. Am înţeles atunci că Domnul încuviinţează felul în care apăr Sfântul Lui Adevăr şi drept aceea mi-a trimis mie, neputinciosului, un asemenea Mare Mucenic, minunat întru bărbăţie... O, cât m-a îmbărbătat şi m-a veselit asta!"

Cu privire la ceea ce se petrecuse în Astrahan cu consulul Persiei în ziua de nume a Împăratului şi la denunţul înaintat de el Suveranului, o oarecare Evghenia, schimonahie străvăzătoare, bătrână pe care boala o ţintuise de mulţi ani la pat, i-a scris Vlădicăi Theofan: „Văd vis. Nori ameninţători, negri au acoperit tot cerul. Însă deodată se arată Ierarhul Ioasaf al Belgorodului. El citeşte un zapis lung şi îl rupe. Şi în acea clipă soarele

strălucitor străbate printre nori. Norii pier repede, şi numai soarele mângâietor luminează prietenos din cer... Domnului Dumnezeu slavă!"

Când Arhiereul a mers la gară şi a intrat în tren, turma a săvârşit spontan, din dragoste pentru el, un gest deznădăjduit: poporul s-a întins plângând pe şine, încercând astfel să-i oprească plecarea. Multă vreme au stat întinşi oamenii până a putut fi restabilită ordinea[1].

Era limpede că în spatele acestei mutări stătea binecuvântarea împărătească dată episcopului Theofan pentru neclintirea lui mărturisitoare.

Plângând nemângâiaţi l-au petrecut creştinii Astrahanului pe arhiereul lor, adevărat Ierarh al lui Hristos.

[1] Ne-am dori să vedem şi în ţara noastră o asemenea dragoste a poporului faţă de arhierei, precum şi cât mai mulţi arhierei care să merite o dragoste ca aceasta...

XII
La catedra Poltavei

Foarte tristă a fost cea dintâi impresie a Arhipăstorului proaspăt numit în Poltava. Catedrala era pustie la slujbe. Şi Arhipăstorul s-a rugat cu osârdie Domnului Dumnezeu ca El să trezească în turma Sa râvna duhovnicească, să aprindă în suflete setea după rugăciunea de pocăinţă.

Şi rugăciunea ierarhului a fost ascultată. Biserica se umplea de rugători pe zi ce trecea. Adunarea pe care o avea Arhiereul în rugăciune se transmitea şi clerului. Poporul a simţit îndată lucrul acesta, oamenii au început să se roage şi ei cu osârdie. O uriaşă impresie făceau asupra credincioşilor predicile line ale vlădicăi, rostite în duh prorocesc, însă nu de la sine, ci din partea plăcuţilor lui Dumnezeu, care prevestiseră despre cumplitele lucruri care urmau să se întâmple foarte degrabă în Rusia şi în lume. Cuvintele Vlădicăi Theofan erau ca nişte lovituri de trăsnet. Slujbele din catedrala Adormirii Maicii Domnului din Poltava s-au „schimbat la faţă".

Aici este interesant de făcut o mică digresiune pentru a povesti despre felul în care se ruga vlădica. El citea necrezut de repede rugăciunile de la slujbă. Aici se făcea simţit, după cât se vede, şi deprinderea rugăciunii neîncetate, pe care o săvârşea tainic în suflet. Preoţii împreună-slujitori nu izbuteau să termine de citit rugăciunile cu pricina, că ierarhul dădea deja semn să se

rostească ecfonisul următor. Asta se întâmpla mai ales în prima parte a Liturghiei, unde toate rugăciunile şi ecfonisele alcătuiesc un tot unitar. În acest răstimp, ierarhul se afla într-o stare de mare tensiune şi concentrare duhovnicească. Adâncindu-se în rugăciune, el, după cât se pare, nu mai băga de seamă scurgerea timpului, faptul că citea necrezut de repede, ca „dintr-o suflare". El citea nu atât cuvintele, cât ideile rugăciunii.

Vlădica Theofan a dat o atenţie deosebită corului arhieresc. A căutat un dirijor aparte, care să fi cântat în cor din copilărie şi să priceapă cum trebuie să fie cântarea bisericească – şi l-a găsit pe preotul Victor Clement, care a organizat corul arhieresc din cincizeci de persoane: treizeci de băieţei şi douăzeci de adulţi. Ajutor de dirijor era diaconul Nichita Milodan, care avea o voce de tenor înalt deosebit de frumoasă.

Însă afară de corul arhieresc al catedralei exista încă un cor arhieresc, cel mic, care cânta zilnic în biserica reşedinţei arhiereşti, care purta hramul Sfintei Cruci. Acest cor era alcătuit din şapte persoane: trei băieţei, toţi cu voci de alto, şi patru adulţi. În această biserică slujbele erau săvârşite după tipicul mănăstiresc. Vlădica Theofan lua întotdeauna parte la slujbe, afară de duminici şi sărbători, când era la catedrală. În biserica reşedinţei arhiereşti, ca şi în catedrală, erau întotdeauna mulţi rugători.

Vlădica Theofan dădea o deosebită atenţie pregătirii coriştilor. În acest scop, în eparhie a fost organizată Şcoala de cântăreţi, unde elevii învăţau din copilărie cum se cântă corect, bisericeşte. Elevii locuiau pe lângă casa arhierească şi erau întreţinuţi de eparhie. Ei stu-

diau materiile obişnuite după programa generală a şcolilor medii. Vocile copiilor din Poltava erau socotite cele mai bune din Rusia.

Prin ostenelile noului Arhiereu, într-un scurt răstimp catedrala, cu slujbele săvârşite în ea, s-a „schimbat la faţă" – iar turma a răspuns la această grijă printr-o dragoste şi un devotament mişcător. A devenit cunoscut faptul că prin rugăciunile vlădicăi către Domnul se săvârşeau vindecări şi alte semne harice.

Bun şi plin de pogorământ, el devenea cu totul altul când se afla în altar: acolo era sever şi aspru, insuflând cutremur. Odată, când era o mulţime de lume ce trebuia împărtăşită, un oarecare A. P. a intrat în altar împreună cu paracliserii, nădăjduind să se împărtăşească în afara rândului. Toată viaţa avea să-şi aducă aminte de şoapta ameninţătoare cu care vlădica l-a dat afară.

O zi obişnuită, aşa cum o petrecea pe atunci Vlădica Theofan la Poltava, era împărţită după următorul program. El se scula din somn în a doua jumătate a nopţii şi îşi făcea pravila de rugăciune. Dimineaţa, la sunetul clopotului, mergea în biserica reşedinţei arhiereşti, unde ieromonahul de rând săvârşea slujba Utreniei şi Dumnezeiasca Liturghie. După Liturghie, vlădica bea o cafea şi se retrăgea în cabinetul său, unde se ocupa de problemele eparhiei, apoi trecea la lecturile îndrăgite din Sfinţii Părinţi. Scria mult. După amiază prânzea. Dacă vremea îngăduia, ieşea pentru scurtă vreme în grădină şi, plimbându-se, se adâncea în rugăciunea neîncetată a lui Iisus. Apoi se retrăgea iarăşi în cabinet.

Când bătea clopotul de vecernie, mergea la biserică. După vecernie primea vizitatori. Vizitatorii erau atât de numeroşi încât vlădica obosea foarte tare. După cină

era timpul liber pentru discuții cu clerul și pentru munca de cabinet.

Cabinetul lui era aranjat cât se poate de simplu. Într-un colț se afla un pat din fier cu scânduri în loc de saltea, pe care vlădica dormea uneori. Erau multe icoane: vlădica se ruga îndelung înaintea lor, cu o lumânare în mână, cu toate că erau aprinse și candele. Masa era și ea cât se poate de simplă, și ierarhul mânca foarte puțin. Rareori ieșea în grădină să respire aer curat. Când era foarte ostenit, istovit de primirea vizitatorilor, se retrăgea câteva zile în mănăstirea Schimbării la față din Lubnî. După ce se odihnea puțin, se apuca iarăși de aceleași osteneli.

Odată, părinții unui tânăr, care erau apropiați duhovnicește de arhiepiscopul Theofan, i s-au plâns că singurul lor fiu, pe care îl iubeau mult, le scăpase de tot din mâini: acasă venea noaptea târziu, ba pe deasupra beat, și uitase de multă vreme calea către biserică („și doar era un băiat atât de osârdnic la rugăciune!"). „Ce să facem cu el acum?" Părinții au cerut rugăciunile vlădicăi pentru cel ce pierea.

Și în curând s-a întâmplat că fiul lor s-a întors acasă noaptea, beat criță: a făcut prin casă ca toate cele, a înjurat cum i-a venit la gură, iar dimineața nu s-a mai ridicat. Dăduse peste el o boală de neînțeles pentru medici. Nu mânca și nu spunea nimic, se zvârcolea în pat ca un nebun, pierduse mult în greutate și avea temperatura foarte crescută. Părinții își pierduseră deja nădejdea că se va însănătoși; i-au cerut din nou vlădicăi să se roage pentru el.

Bolnavul era fără cunoștință, gemea, țipa; pe urmă și-a recăpătat cunoștința, dar și el se deznădăjduise, pe

cât se pare, de viața sa, pentru că nu putea nici să mănânce, nici să vorbească. Şi iată că în starea aceasta a văzut – fie în vis, fie aievea – un monah care i-a zis cu asprime: „Dacă nu te vei îndrepta, de nu vei părăsi calea păcatului, pe care umbli acum, să ştii că vei muri şi vei pieri negreşit[1]!"

Bolnavul i-a făgăduit cu lacrimi Bătrânului că se va îndrepta. După aceea, a început să mănânce câte puțin, apoi i-a venit şi graiul. Boala cea ciudată l-a părăsit, şi a început să se întremeze . Îndată ce s-a pus pe picioare, primul lucru pe care l-a făcut a fost să meargă la catedrală, să se roage fierbinte şi să se pocăiască cu lacrimi. Iar după slujbă s-a plecat împreună cu toți rugătorii sub binecuvântarea arhierească. Şi cât de mare i-a fost uimirea când în Arhiereu l-a recunoscut pe Bătrânul care vorbise cu el noaptea şi căruia îi dăduse făgăduința că se va îndrepta!

De atunci, tânărul s-a îndreptat şi mergea deseori la ierarh, îi mulțumea pentru sfintele lui rugăciuni, plângea şi-l ruga să-l ierte, dând iarăşi făgăduință că va trăi creştineşte. Trebuie să mai spunem ce recunoştință aveau față de Arhiereu părinții acelui tânăr?

Tot acolo, în Poltava, a fost şi următorul caz. O pereche înstărită se plângea, de asemenea, că fiul lor nesocoteşte sfatul părintesc de a nu urma acea cale pe care apucase sub înrâurirea prietenilor dezmățați: calea nopților pierdute în chefuri şi în beții. Însă tot ei, înstăriți fiind, îl răsfățau cu bani. Dar au mers la arhiepiscop,

---

[1] „Vei muri" se referă la moartea fizică, iar „vei pieri" la cea moartea sufletească definitivă.

au suspinat şi chiar au plâns înaintea lui. Iar când arhiepiscopul Theofan, făcând trimitere la Dumnezeiasca Scriptură şi la Sfinţii Părinţi, i-a sfătuit să nu-i mai dea bani fiului, să-l ţină din scurt şi să-l pedepsească, părinţii i-au întors vorba: „Nu, nu, noi o să-l educăm cu dragoste, în duhul creştinesc. Iar când va creşte va înţelege şi va aprecia sensibilitatea cu care l-am educat".

Atunci, vlădica a tăcut. Fiul a crescut, iar odată cu vârsta devenea tot mai rău. Înainte cerea banii, acum a început să-i pretindă şi să-i fure de la părinţi. Părinţii – iarăşi după sfat la vlădica: ce-i de făcut? Vlădica le-a răspuns: „Oare nu v-am dat eu sfat – şi nu de la mine însumi – să vă ţineţi mai din scurt fiul? Oare cuvintele mele erau acelea? Voi înşivă puteţi citi despre aceasta în cuvântul lui Dumnezeu şi la Sfinţii Părinţi. Acolo scrie limpede că odraslele trebuie crescute cu severitate, însă fără cruzime. Tocmai o astfel de educaţie va fi înţeleasă şi apreciată cu recunoştinţă mai târziu de către copii".

Părinţii însă tot pe-a lor, tot propovăduiau educaţia mincinoasă, liberală: „Şi cum, fiul nostru nu va aprecia dragostea noastră faţă de el?"

– Adevărata dragoste creştinească trebuie să se vădească şi prin severitate. Trebuie să fiţi drepţi şi severi. Asta o cere dragostea – adevărata dragoste – faţă de fiul vostru. Mai târziu veţi pricepe singuri cât de amarnic v-aţi înşelat. Însă va fi deja târziu!

Cum s-au sfârşit toate acestea? Fiul a devenit criminal, iar părinţii, îndurerați, l-au blestemat şi l-au dezmoştenit. Şi când au venit iarăşi la Vlădica Theofan plângând cu amar, au spus că au păcătuit greu prin „educaţia" lor, neascultându-i sfatul.

Amintindu-şi mai târziu de cazul acesta, vlădica spunea: „Da, înainte de a-şi educa proprii copii, unii părinţi ar trebui să se educe pe sine – mai bine zis, să se reeduce în duhul creştinesc. Atunci nu s-ar mai întâmpla ce s-a întâmplat cu această familie!"

Iată şi povestirea lui L. V. I., soţie de profesor al seminarului din Poltava, despre un lucru întâmplat în familia lor.

În anul 1915, a venit în permisie de pe teatrul de operaţiuni militare fiul ei, pe care îl aştepta logodnica în Poltava. Permisia lui se termina în Săptămâna Luminată. Tinerii voiau să se cunune înainte de plecarea mirelui. L. V. îl cunoştea îndeaproape pe Vlădica Theofan, şi el iubea întreaga lor familie. Aşa încât a mers la vlădica şi a cerut binecuvântare pentru cununie într-una din zilele Săptămânii Luminate. Vlădica, întotdeauna atent şi gata să ajute oricărui solicitant, de această dată a căzut trist pe gânduri şi a zis că vrea mai întâi de toate să se uite în canoane, apoi va da un răspuns.

După câteva zile, mama mirelui a mers la vlădica iarăşi. Vlădica a spus cu tărie: „Nu pot, n-am dreptul să binecuvântez săvârşirea cununiei copiilor dumneavoastră în aceste zile pascale, întrucât Biserica nu dezleagă lucrul acesta, şi pentru tineri va fi o mare nefericire dacă nu vor asculta de Biserică".

Mama s-a amărât cumplit şi i-a spus arhiepiscopului o mulţime de lucruri neplăcute. Ea socotea că vlădica, fiind ascet aspru, nu înţelege viaţa şi de aceea nu îngăduie cununia în nişte condiţii absolut de excepţie.

În ciuda opreliştei Arhiereului, s-a găsit un preot care s-a învoit să facă slujba de cununie. După cununie,

ofițerul a plecat, lăsându-şi tânăra soție în Poltava. Dar din acea clipă urma i s-a pierdut. În ciuda tuturor străduaniilor mamei şi tinerei soții, nimeni nu le-a putut spune unde se află şi ce s-a întâmplat cu el.

Povestind despre acest lucru, L. V. plângea cu amar. Mai târziu avea să spună: „Cât de mare era Vlădica Theofan!.. Şi cât de puțin l-am prețuit, nu l-am înțeles şi n-am ascultat de el".

Locuitorii Poltavei ştiau că Domnul îi vindeca pe bolnavi cu rugăciunile Vlădicăi Theofan şi că vlădica îi ferea pe mulți de păcat cu rugăciunile sale. Dar dacă cineva nu îl asculta, prin aceasta îşi atrăgea singur pedeapsă asupra sa.

De câteva ori, la rugămințile credincioşilor, Vlădica Theofan le-a vestit acestora despre soarta de după moarte a unor rubedenii răposate. Astfel, în Poltava trăia o familie evlavioasă, soț şi soție, care îl iubeau pe Vlădica Theofan. Bărbatul a răposat, iar văduva, în simplitatea sa, a întrebat: „Sfinte vlădică, spuneți-mi, pentru Hristos – Domnul vă va descoperi – care e soarta răposatului meu drag?"

Arhiepiscopul i-a răspuns că dacă va fi plăcut înaintea Domnului, poate că după ceva vreme va putea să îi dea răspuns la întrebarea aceasta, dar cu condiția ca şi ea să se roage în acest scop. După ce s-a rugat, vlădica i-a dat văduvei întristate răspunsul pe deplin mângâietor: „Atotmilostivul Domn l-a iertat şi l-a miluit!"

Nişte oameni înstăriți aveau două femei de serviciu, dintre care una a răposat pe neaşteptate. După moartea ei, s-a descoperit dispariția unei sume de bani. Stăpânii au învinuit-o de furt pe slujnica rămasă în

viață. Învinuita îi încredința că este nevinovată şi că nu a luat parte la furt, dar însăşi logica făcea ca ea să fie bănuită că a şterpelit banii folosindu-se de prilejul morții prietenei sale. Plângând cu amar, s-a rugat cu osârdie Împărătesei Cerurilor ca Ea, Maica lui Dumnezeu, să descopere soarta banilor. Şi Preasfânta Stăpână i-a arătat Vlădicăi Theofan locul unde se aflau banii. Femeia de serviciu care murise îi tăinuise ca să fie mai în siguranță, dar n-apucase să destăinuie nimănui ascunzătoarea. Banii au fost găsiți în locul arătat de vlădica. Astfel, femeia nevinovată a fost izbăvită de bănuiala că i-ar fi furat ea. Iar în ceea ce îl priveşte pe Vlădica Theofan, el nu fusese niciodată în acea casă şi nu îi cunoştea pe stăpânii ei.

Alt caz s-a petrecut şi mai înainte, când vlădica era în Crimeea, la catedra Simferopolului. I-a apărut un tânăr care pe atunci era mort.

Vlădica îl cunoştea personal. Şi tânărul răposat i-a cerut să se roage pentru el. El a lămurit că atunci trecea prin cumplitele locuri ale vămilor şi că se teme foarte mult să nu fie oprit la vreuna dintre ele. Iar vămile sunt multe, douăzeci şi una la număr...

Vlădica s-a rugat ca sufletul lui să afle odihnă şi să treacă fără împiedicare prin toate vămile. După aceea, tânărul cu pricina i s-a mai arătat o dată, mulțumindu-i ierarhului pentru sfintele rugăciuni şi cerându-i să săvârşească Tedeum de mulțumire. Vlădica a fost mirat şi i-a răspuns: „Dar tu eşti mort. Pentru tine trebuie slujite panihide, nicidecum Tedeumuri".

La care răposatul a răspuns: „Aşa mi s-a zis, au dezlegat acolo... Căci acolo toți suntem vii, şi printre noi nu se află morți!"

Totodată, răposatul a povestit despre rânduiala trecerii de la viața pământească, vremelnică, la viața veşnică, nesfârşită.

Ucenicul de chilie al Vlădicăi Theofan, care mai apoi avea să devină episcopul Ioasaf, l-a întrebat despre soarta de dincolo de mormânt a unui episcop al Belgorodului pe care îl aflaseră spânzurat, chipurile, în closetul reşedinței arhiereşti: „Oare a pierit sufletul lui?"

La care arhiepiscopul Theofan a răspuns: „Episcopul n-a pierit, pentru că nu s-a sinucis: aceasta au făcut-o dracii prin vicleşug".

Casa arhierească era în renovare. Iar înainte în ea fusese o biserică. Însă constructorii, fiind atei, au făcut dinadins, în scop profanator, closetul acolo unde înainte fusese altarul şi stătea Sfânta Masă. Iar când locurile sfințite sunt pângărite în acest fel, ori prin săvârşirea unui omor, ori prin sinucidere, harul lui Dumnezeu se depărtează de acolo şi se sălăşluiesc dracii. În ce măsură era vinovat sus-pomenitul episcop pentru îngăduirea profanării cu pricina, nu ştim. Este limpede însă că el a căzut într-un fel sau altul victimă răutății drăceşti.

Odată, Vlădica Theofan a povestit o întâmplare curioasă, petrecută pe când era la catedra Poltavei. Conducerea eparhială a primit din partea unei parohii o declarație în care se spunea că parohul se ocupă cu magia neagră, „face farmece". Înainte fusese roşcat, dar devenise peste noapte brunet, ca după aceea perii lui să devină treptat violeți, iar în cele din urmă să ajungă verzi. A trebuit să fie chemat preotul cu prici-

na. Acesta a povestit plângând: „Preoteasa se tot lua de mine, care-s roşcat, să-mi vopsesc măcar barba. Şi atunci mi-am vopsit-o în negru. Negrul a început să se spălăcească, cu timpul s-a preschimbat în violet, iar acum barba a ajuns verde. Iertați-mă, pentru Hristos! N-a fost la mijloc nici o vrăjitorie, ci numai puținătate de suflet!"

Răspunzând preotului, vlădica a zis: „Greşeala dumneavoastră stă în aceea că i-aţi smintit pe *aceşti mici*. Nepricepând cum stau lucrurile, ei au procedat corect în esență. Aşa că n-au de ce să fie mustrați. În felul lor, au dreptate. Trebuie să vă cereți iertare de la toți. Şi de acum înainte să fiți mai prevăzător. Epitimie nu vă dau. Sunteți preot, să vă dați singur epitimie".

La această istorisire, arhiepiscopul a adăugat: „Şi a trebuit să fie trimis în parohia cu pricina protopopul, ca să-i lămurească şi să-i potolească pe enoriaşi, care se tulburaseră de cele întâmplate".

Astfel se nevoia arhiepiscopul Theofan cu nevoința arhierească la catedra Poltavei. Au trecut anii, a venit vremea primului război mondial.

Evlaviosul popor al Poltavei vedea cu ochii săi cât sunt de roditoare ostenelile Arhiereului, şi răspundea la ostenelile lui de rugător şi administrator printr-o dragoste şi dăruire mişcătoare. Turma cinstea în arhipăstorul său un rugător puternic. În dragostea poporului era o adâncă cinstire nu doar pentru sfinţenia cinului, ci şi pentru viața de nevoință. Această dragoste lua forme mişcătoare atunci când vlădica venea la biserică să slujească de praznice: treptele bisericii şi toată calea până acolo erau acoperite cu flori. Şi acest tablou uimea prin contrastul său: pe florile în culori vii, aprinse, frumoase

şi bineînmiresmate, mergea un om palid şi slab – un om nu din această lume. Oricum, el nu punea pe seama sa personal cinstirile acestea, ci le primea ca pe un simbol al căii arhiereşti: „Aşa să lumineze lumina ta înaintea oamenilor, încât să vadă faptele tale bune şi să dea slavă Tatălui nostru, Care este în ceruri, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!"

XIII

Unsul lui Dumnezeu – Împăratul Nicolae al II-lea Alexandrovici. Păcatul poporului rus

În iulie 1914 a început războiul cu Germania şi aliaţii ei. Bineînţeles, operaţiunile militare l-au neliniştit adânc pe Vlădica Theofan. După reuşitele obţinute iniţial pe toate fronturile, armata rusă a fost silită, din pricina lipsei de muniţii, să treacă la defensivă. Sub influenţa autorităţilor militare mondiale şi a presei internaţionale, Cartierul General a admis calculul greşit potrivit căruia războiul aşteptat va fi scurt, ţinând cel mult câteva luni. În condiţiile trecerii la apărarea pasivă, pierderile în morţi şi răniţi au crescut. Datoria patriotică a celor din spatele frontului era să ajute armatei. La chemarea Arhipăstorului său, Poltava a deschis cu osârdie spitale militare pentru răniţi. Şi însuşi arhiepiscopul Theofan s-a mutat în seminar, dându-şi reşedinţa pentru a fi transformată în spital militar.

Cele din urmă zile ale anului 1916 i-au adus Vlădicăi Theofan trăiri atât de bucurie, cât şi de întristare.

Din Cartierul General de front a venit în Poltava, fără ca nimeni să se aştepte, însuşi Suveranul, în calitate de Comandant Suprem al tuturor Forţelor Armate ale Rusiei. După primele retrageri de pe frontul german din cauza lipsei de muniţii, acum Rusia îşi încordase puterile şi, aprovizionând frontul, scria pe fiecare ladă: „Nu cruţaţi muniţiile!"

Rusia se pregătea pentru atacul general. Şi Suveranul a venit în Poltava înaripat de nădejdea neîndoielnică într-un succes militar. El a mers acolo anume pentru ca în locul izbânzii dăruite de Dumnezeu lui Petru cel Mare asupra regelui suedez Carol al XII-lea în ziua de 27 iunie a anului 1709 să ceară de la Domnul o nouă biruinţă pentru Rusia prin mijlocirea unui Arhiereu pe care îl ştia bine şi în care avea desăvârşită încredere.

Tedeumul pentru dăruirea biruinţei a fost slujit de Vlădica Theofan, în prezenţa Suveranului Nicolae Alexandrovici, în catedrala din Poltava. Însă Vlădica Theofan, ştiind ameninţătoarele prorocii, nu era încredinţat de faptul că Domnul va ierta păcatele poporului şi va schimba hotărârea rostită cu privire la soarta Rusiei, fiindcă Rusia anului 1916 nu mai era înaintea Lui Rusia anului 1709. Înţelegerea limpede a acestui lucru umplea sufletul ierarhului de o adâncă amărăciune şi nelinişte pentru soarta Rusiei. Dacă atunci era un singur trădător[1], acum erau nenumărat de mulţi.

Vlădica Theofan a dat mulţumită lui Dumnezeu pentru augusta vizită făcută tocmai în eparhia sa cu un scop atât de evlavios, pentru mila Monarhului, care dădea mărturie de faptul că acesta îşi păstrase faţă de el încrederea şi dragostea dinainte, dar bucuria lui pălea pe fondul înfricoşătoarelor prorocii despre Rusia.

Nu doar vrăjmaşii Rusiei, ci şi aliaţii fătarnici au cheltuit atunci sume uriaşe pentru a semăna descompunerea morală în spatele frontului. Revoluţionarii de toate culorile au primit mijloace băneşti enorme pentru

[1] Este vorba de hatmanul Mazepa, care a trecut de partea suedezilor în nădejdea că va obţine independenţa Ucrainei.

a duce propagandă de subminare în spatele vitezei armate ruse. O parte a intelectualității și a conducerii militare, uitând de sfințita sa datorie față de Suveran și Patrie, s-a dedat uneltirii sinucigașe. Zguduirea revoluționară a întregului edificiu al Imperiului a ajuns până la conducerea supremă. Unele „călăuze" oarbe afirmau: „Cu cât mai rău, cu atât mai bine".

Înalta conducere a armatei îl izola pe Suveran nu numai de popor, ci până și de propria-i familie. Suveranul nu știa ce se întâmplă cu familia sa, iar familia nu știa ce se întâmplă cu el. Era ca un prizonier între „ai săi". I s-a dat de înțeles că abdicarea este dictată de atitudinea negativă a „poporului" față de el personal și că el reprezintă cauza tuturor neorânduielilor din țară, că abdicarea lui de la Tron e de dorit pentru „popor" și că numai în acest caz este de așteptat un viitor luminos al patriei... Și el a zis: „Nu este jertfă pe care să n-o fac pentru adevăratul bine al Rusiei și pentru mântuirea ei". Și a abdicat de la Tronul Împărătesc pentru sine și pentru fiul său minor, Moștenitorul Alexei Nicolaevici, lăsând prin aceasta tronul fratelui său, Marelui Duce Mihail Alexandrovici. Însă Marele Duce Mihail Alexandrovici a abdicat la rândul său, lăsând în mod oficial „poporul" – de fapt „strada" și „gloata" – să rezolve problema care fusese odată pentru totdeauna rezolvată cu jurământ prin „Gramota de Întărire" a Soborului a toată Rusia din 1613.

Arhiepiscopul Theofan, ce ajunsese să cunoască atât de îndeaproape Familia Imperială și să prețuiască rânduiala ei curată, sfântă, creștinească de viață, profilul moral elevat al Persoanelor Imperiale, a fost cutremurat până în adâncul sufletului de abdicarea Suveranului.

Vlădica înțelegea limpede că Împăratul nu a dat pur și simplu „cerere de ieșire la pensie", supunându-se presiunii lașe a anturajului său: el pricepea că abdicarea de la Tron a fost ultimul pas pe calea slujirii poporului, pe care el făgăduise că îl va apăra. Suveranul a preferat să se dea la o parte și să nu fie încă o pricină de dezbinare în Imperiul și așa destul de sfâșiat în urma războiului. Și totuși, acest pas nu a fost numai unul politic. El a avut ca urmare dezbinarea societății din pricina ruperii legăturii duhovnicești dintre Tătucul Țar și poporul său, fiii săi, legătură întărită și întrupată în ființarea rusească de mâna lui Dumnezeu.

Prezicerea Bătrânei nebune pentru Hristos Pașa din Sarov, transmisă personal Suveranului de către Preasfințitul Theofan în anul 1911, ca și prezicerile multor altor plăcuți ai lui Dumnezeu, începuseră să se împlinească.

A uitat poporul rus de Domnul Dumnezeu, a lepădat jurământul dat de strămoși – jurământul de credință față de Dumnezeu și față de Suveranul său. Și nimeni nu a ridicat pe față stindardul Soborului a toată Rusia din anul 1613, nimeni n-a rămas credincios celor poruncite în „Gramota de întărire", ce glăsuiește:

„ÎN NUMELE TATĂLUI ȘI AL FIULUI ȘI AL SFÂNTULUI DUH

Gramotă de întărire a Marelui Sobor a toată Rusia, al Bisericii și al Țării, din Moscova, anul 1613.

Trimis-a Domnul Sfântul Său Duh în inimile tuturor pravoslavnicilor creștini (ai Țării noastre) de au stri-

gat cu un singur glas: „Ţar şi Singur-Stăpânitor să fii Tu, Marele Domn Mihail Feodorovici.

Sărutat-au toţi de viaţă Făcătoarea Cruce şi au făgăduit că pentru Marele Domn, Ţarul de Dumnezeu cinstit, de Dumnezeu ales şi de Dumnezeu iubit, şi pentru Coconii Împărăteşti pre care lor, Domnilor, Dumnezeu îi va da de acum înainte, sufletele şi capetele sale să le pună şi să slujească lor, Domnilor noştri, cu credinţă şi cu dreptate, tuturor să le slujească cu sufletele şi capetele.

Şi alt Domn afară de Domnul, Împăratul (nostru), şi de Coconii Împărăteşti pre carii lor, Domnilor, Dumnezeu îi va da de acum înainte, să nu caute şi să nu voiască alt Domn dintre alţi oameni, oricare ar fi ei, au să voiască a le face vreun rău; iar de va face altminteri cineva noi, toate tagmele[1]*, împotriva acelui vânzător vom sta toată ţara ca unul.*

Cititu-s-au această Gramotă de Întărire la Marele Sobor a toată Rusia, şi ascultând-o Soborul au dat mare întărire în veac: să fie întru totul precum este scris întru această Gramotă de Întărire. Iar cine nu va voi, dar, să asculte de acest Aşezământ Sobornicesc, pre care Dumnezeu bine l-au cuvântat, şi va începe a grăi altmintrelea şi a face gâlceavă între oameni, unul ca acesta, fie el din cinul preoţesc, au dintre boieri, din singlitul (sfatul) împărătesc, din ostaşi au din prostime, şi din oricare cin ar fi el, după sfinţitele pravile ale Sfinţilor Apostoli şi ale celor Şapte Soboare a toată lu-

---

[1] În original este o enumerare a tuturor stărilor din societatea rusă de atunci, pe care am preferat să o concentrăm în expresia generică „toate tagmele", deoarece ni s-a părut de prisos să intrăm (cum ar fi fost nevoie altminteri) în detalii istorice privitoare la categoriile sociale specifice acelui timp şi acelui loc.

mea şi localnice ale Sfinţilor Părinţi, şi după acest Aşezământ Sobornicesc, cu totul să fie lepădat şi despărţit de Biserica lui Hristos şi de împărtăşirea Sfintelor lui Hristos Taine, ca un dezbinător al Bisericii lui Dumnezeu şi a toată pravoslavnica creştinătate, răzvrătitor şi stricător al Legii lui Dumnezeu, iar după legile împărăteşti să primească plată; şi să nu fie asupra lui blagoslovenia smereniei noastre şi a tot sfinţitul Sobor de acum şi până în veac. Să fie tare şi nestricată în anii care vin, în neam şi în neam, şi nu va trece nici o iotă din cele scrise într-însa (în Gramota de Întărire)..."

Păcătuit-a poporul rus, dându-se pe mâna celor fără de Dumnezeu, lepădându-se de părinţii săi. Greu a păcătuit înaintea Domnului Dumnezeu şi vinovat este faţă de Unsul Lui, pentru că l-a lăsat singur în clipa cea mai grea şi a îngăduit cumplita fărădelege a uciderii de împărat.

XIV

Ispitele din partea „înnoitorilor" şi a autonomiştilor ucraineni

Ca arhiereu eparhiot, arhiepiscopul Theofan a fost membru al Sinodului Local al Bisericii Ortodoxe a toată Rusia din anii 1917-1918.

Câteodată, arhiepiscopul împărtăşea impresiile sale despre Sinod. Astfel, a avut loc o întâlnire cu o grupare de clerici cu tendinţe „înnoitoare"[1] şi cu unii profesori de tendinţă liberală ai Academiilor teologice. Aceşti liberali-modernişti au hotărât să-l „prindă cu vorba" pe arhiepiscop.

Au început cu linguşiri: „Noi vă respectăm, Înalt-Preasfinţia Voastră, noi vă cunoaştem principialitatea, fermitatea, înţelepciunea eclezială. Vedeţi şi singur că valurile vremii gonesc cu repeziciune, schimbând toate, schimbându-ne şi pe noi... A fost Monarhia, a fost Ţarul Autocrat, iar acum nu mai este nimic din toate acestea. Şi noi, luând în considerare schimbările acestea, trebuie să cedăm chiar fără voia noastră. Şi, cum spune marele învăţător al Bisericii, Sfântul Ioan Gură de Aur,

---

[1] Este vorba de o mişcare ultramodernistă de reformare a Bisericii care printre altele susţinea hirotonia întru episcop a preoţilor de mir şi atitudinea total colaboraţionistă faţă de regimul terorii comuniste. Aceasta s-a bucurat vreme îndelungată de sprijinul neprecupeţit al bolşevicilor, care nădăjduiau că folosindu-se de ea vor da lovitura de graţie Ortodoxiei ruse.

uneori, ca pentru a duce cu mai mulţi sorţi de izbândă corabia Bisericii la liman, trebuie să fie lăsată în voia valurilor şi apoi să se intre în liman prinzându-se un moment potrivit... Iată că şi în acest moment Biserica are neapărată nevoie să cedeze puţin...". „Da", a răspuns arhiepiscopul, „însă problema este: în ce privinţă să cedeze?". „Să fie cu majoritatea! În caz contrar, cu cine veţi mai rămâne?". „Majoritatea poate să mă terorizeze", a răspuns vlădica în stilul Sfântului Vasilie cel Mare, „dar nu poate să mă convingă..." Şi a adăugat: „Noi vom rămâne cu cei care de două mii de ani au zidit din ei înşişi trupul Bisericii celei Una, Sfinte, Sobornicеşti şi Apostoleşti. Noi vom rămâne cu Sfântul cneaz Vladimir, cel întocmai cu Apostolii, şi cu nenumăratele cete ale plăcuţilor lui Dumnezeu văzuţi şi nevăzuţi, începând cu cei din Lavra Peşterilor de la Kiev, cu Cuvioşii Antonie şi Theodosie, şi cu ceilalţi sfinţi de pe pământurile şi din ţinuturile Patriei noastre, cu Cuvioşii Serghie din Radonej şi cu minunatul Serafim din Sarov, cu ierarhii şi Mucenicii Rusiei, sub Acoperământul Împărătesei Cerurilor, Ocrotitoarei noastre... Iar „cedări" ca cele la care vă gândiţi dumneavoastră nu trebuie să facem!"

Acestea fiind spuse, oponenţii l-au lăsat pe Vlădica Theofan în pace.

După Sinod, întorcându-se în Poltava, Vlădica Theofan a avut de îndurat mari neplăceri ciocnindu-se cu petliuriştii – autonomiştii ucraineni. Punând mâna pe putere în Kiev, Petliura şi partizanii săi au pretins de la Arhiereul Poltavei să săvârşească panihidă solemnă pentru Ivan Mazepa, fostul hatman al Ucrainei, favori-

tul Ţarului Petru, care înaintea bătăliei de la Poltava l-a trădat însă mişeleşte pe Ţar, trecând de partea vrăjmaşilor suedezi, lucru pentru care a fost dat anatemei de Biserica Ortodoxă Rusă.

La această pretenţie a petliuriştilor, arhiepiscopul a răspuns: „Eu nu pot face asta cu de la sine putere, n-am nici un drept s-o fac, fie şi pentru faptul că fostul hatman Mazepa a fost dat de Biserică anatemei pentru trădarea sa. Şi eu, arhiepiscopul Poltavei, nu pot înlătura această anatemă. Ea are mai mult de două sute de ani. Această anatemă a fost dată de conducerea supremă a Bisericii din acele vremi". „Asta au făcut-o „muscalii", ruşii, în Sinod!". „Nu e adevărat! Vă înşelaţi amarnic. Pe atunci nu exista încă Sinod, dar nu era nici Patriarh. Biserica era condusă de Locţiitorul Tronului Patriarhal. Iar acest Locţiitor era tocmai mitropolitul Ştefan Iavorskii, de baştină din Ucraina apuseană. De altfel, Ţarul Petru apropia de sine îndeobşte mai mult ucraineni. V-aş putea da numele mitropolitului Theodosie Ianovskii, mitropolitului Theofan Prokopovici şi altora".

Pentru acest refuz bărbătesc de a săvârşi o faptă împotriva legii şi a canoanelor, autonomiştii l-au aruncat pe arhiepiscopul Theofan în închisoare. Şi a ieşit din închisoare numai atunci când autorităţile autonomiste au fugit din Poltava la apropierea armatei albe.

XV

Năvălirea barbarilor. Soarta de exilat. Iugoslavia

Visătorii revoluționari ai Guvernului Temporar s-au menținut la putere numai opt luni. Însă pe valul revoluției esere au înhățat puterea alți luptători împotriva lui Dumnezeu: internaționaliștii bolșevici. Și a început răfuiala sângeroasă cu toți indezirabilii. A început războiul civil. Bolșevicii și-au arătat adevărata față: fața „fiarei din adânc".

Arhiepiscopul Theofan a fost arestat de către cekiști. Însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, totul a trecut cu bine, vlădicăi i-au dat drumul. Armata lui Denikin a eliberat Poltava de bolșevici, totuși nu s-a menținut mult și după câteva luni a fost nevoită să se retragă.

Împreună cu ieromonahul Ioasaf, vlădica a plecat în Crimeea, într-una dintre mănăstirile de pe malul Mării Negre, nu departe de Feodosia. Venea Praznicul Sfintelor Paști. Ieromonahul Ioasaf l-a întrebat pe vlădica: „Ce este de făcut?". „Trebuie să ne rugăm", a răspuns vlădica. Și iată că mergeau pe malul mării – era vânt puternic, marea învolburată. Un val a aruncat pe țărm, drept la picioarele ieromonahului, un delfin mare. Părintele Ioasaf a pus mâna pe el, l-a aruncat pe umăr și l-a dus la bazar. Cu banii primiți a cumpărat tot ce trebuia pentru masa

de Paşti şi s-a întors la vlădica, zicând: „Mare vă este credinţa: acum avem ce să mâncăm de Paşti".

Retrăgându-se, Armata albă le propunea episcopilor să fie evacuaţi „temporar", pentru că pe episcopi bolşevicii îi omorau. Şi ierarhii din sudul Rusiei şi-au părăsit catedrele, presupunând că fac asta nu pentru multă vreme. Din punctul de vedere al canoanelor, aveau un temei absolut legitim: primejdia „năvălirii barbarilor". Şi iată că episcopii retraşi cu Armata albă au trecut din Stavropol în Ekaterinodar (mai apoi Krasnodar). Acolo, decanul de vârstă al ierarhilor, mitropolitul Antonie Hrapovitkii al Kievului şi Galiţiei, a ieşit din catedrală, împreună cu tot clerul, în piaţa catedralei, care era ticsită cu mii de oameni. Adresându-li-se, a zis: „Iubiţi întru Hristos, Domnul nostru, compatrioţi, creştini ortodocşi! Iată că noi, ierarhii Bisericii Ortodoxe a toată Rusia, sub năvala ateilor roşii, ne-am părăsit catedrele, retrăgându-ne odată cu Armata albă, pentru că lepădăturile roşii îi omoară pe toţi arhiereii, torturându-i bestial. În ziua de astăzi însă, am hotărât să vă întrebăm pe dumneavoastră, care sunteţi poporul lui Dumnezeu: ce să facem? Pentru că din vechime se socoate că „glasul poporului este glasul lui Dumnezeu"! Să ne retragem în continuare cu Armata albă – iar aceasta va fi silită, poate, să părăsească pentru o vreme pământul scumpei noastre Patrii – ori nu se cade să ne mai retragem, ci să rămânem la voia lui Dumnezeu, primind pătimiri şi moartea mucenicească pentru Sfânta noastră Credinţă Creştinească? Ne încredinţăm astăzi Domnului Dumnezeu şi vouă. Şi cum veţi hotărî, aşa să fie!"

Tot poporul a strigat: „Nu, nu, nu!.. Plecaţi, plecaţi peste hotare. Şi acolo să vă rugaţi cu osârdie pentru noi!.."

Aşa a hotărât poporul, aşa a răspuns „glasul lui Dumnezeu"!

Chiar acolo au săvârşit Tedeumul de rămas-bun, şi miile de oameni s-au rugat cu lacrimi. Cazacii s-au apropiat să se ierte cu toţi ierarhii.

Grupul arhipăstorilor evacuaţi a plecat în Crimeea cu resturile Armatei albe. Acolo, episcopii s-au pripăşit în mănăstirea Sfântului Gheorghe din Sevastopol. După trei luni, au părăsit şi Crimeea, ajungând în afara graniţelor Rusiei, în Constantinopol. Odată cu ceilalţi arhierei, arhiepiscopul Theofan al Poltavei şi Pereiaslavului a primit soarta amară a exilului. Cutremurat de evenimentele eshatologice din Patrie, arhiepiscopul Theofan s-a cufundat pe de-a-ntregul în rugăciune neîncetată pentru toţi cei torturaţi şi asasinaţi de Fiară şi pentru toţi cei aflaţi în puterea ei...

Uneori slujea în felurite metocuri din Constantinopol ale mănăstirilor athonite. În amintirile sale, intitulate „La cotitură", profesorul N. M. Zernov face în câteva cuvinte portretul duhovnicesc al arhiepiscopului Theofan: „Arhiepiscopul Theofan (Bâstrov) al Poltavei era un ascet savant, rupt de această lume. Cu capul plecat, cu glas abia auzit, slujea câteodată la unul dintre metocurile athonite. Părea că nu-i bagă de seamă pe cei din jur şi că este cufundat cu totul în rugăciune. Din el emana o putere proprie numai lui, ce ţintuia atenţia către acest bătrân[1] firav".

Din Constantinopol, ierarhii ruşi au plecat mai ales în Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, numit mai apoi

[1] „Bătrânul" era abia la cincizeci de ani, însă şi prin neputinţa trupească, şi prin maturitatea duhovnicească era cu adevărat bătrân.

Iugoslavia, fiindcă tânărul rege Alexandru păstrase o dragoste mişcătoare şi o amintire plină de recunoştinţă faţă de Rusia, pe care o întruchipau exilaţii ruşi.

Vlădica Theofan a mers de asemenea în Iugoslavia şi s-a sălăşluit într-una dintre mănăstirile date ruşilor, fiind socotit acolo stareţ. Din acea mănăstire s-a mutat însă în alta, la Petkoviţa.

Despre această perioadă istoriseşte schiarhimandritul Ambrosie[1], care a trăit în aceeaşi mănăstire şi a fost hirotonit întru ieromonah de arhiepiscopul Theofan. După spusele lui, vlădica a postit foarte aspru o vreme. Hrana lui zilnică era alcătuită dintr-o prescură şi apă. Pe deasupra, purta lanţuri. Încredinţându-se însă din proprie experienţă că la un organism slab ca al lui asemenea regim nu duce decât la distrugerea sănătăţii, a urmat sfatul Sfinţilor Părinţi. A părăsit postul extrem, adoptând moderaţia „căii de mijloc, împărăteşti". Şi-a concentrat toate străduaniile asupra „lucrării minţii", asupra dobândirii rugăciunii neîncetate, ce cu izbândă purta în el „războiul nevăzut". Şi Domnul i-a dăruit de Sus binecuvântarea Sa. El a dobândit acest dar rar al lui Dumnezeu.

Odată, în ziua de 1 octombrie a anului 1923, pe când vlădica săvârşea Dumnezeiasca Liturghie în mănăstirea Petkoviţa, unii dintre fraţi s-au învrednicit s-o vadă în altar, lângă Sfânta Masă, stând şi rugându-se, pe Sfânta Mare Muceniţă Parascheva (numită la slavii de sud Petka)...

---

[1] Pesemne că este unul şi acelaşi cu stareţul de la Milkovo, părintele duhovnicesc al Cuviosului Thaddei de la Vitovniţa, mare luminător al Serbiei contemporane, despre care a apărut de curând în limba română cartea „Cum îţi sunt gândurile, aşa îţi este şi viaţa" (Ed. Predania, 2005).

Era război, în Iugoslavia se aflau armatele germane.

Arhiepiscopul, bolnav, s-a mutat într-o mănăstire mică pe malul Mării Adriatice, într-o staţiune balneoclimaterică. Mănăstirea era practic pustie. Boala vlădicăi s-a agravat. Din pricina stării de slăbiciune generală, de-abia putea să se mai mişte. Boala de gât îi răpea ultimele puteri. Pe zi ce trece vlădica slăbea tot mai mult. Slujbe nu se făceau în mănăstire, pentru că nu era cine să slujească.

Iar în apropiere era o mănăstire ortodoxă sârbească. Odată, în mănăstirea cu pricina au bătut clopotele de vecernie. Şi vlădica s-a hotărât să se roage, poate pentru ultima dată, în biserică. Atunci când, după multă osteneală, a ajuns acolo, a văzut că ieromonahul joacă cărţi în afara zidurilor mănăstirii, că epitrahilul lui atârnă alături într-un copac, iar biserica este încuiată.

Vlădica Theofan s-a apropiat de ieromonah şi l-a întrebat: „Dar ce, vecernia s-a şi terminat?". Ieromonahul a răspuns: „Am bătut clopotele ca să ştie credincioşii că mâine este sărbătoare!". „Dar slujba de seară?". „La noi nu se face aşa slujbă, doar se trag clopotele!"

Arhiepiscopul i-a făcut închinăciune în tăcere ieromonahului şi a plecat la mănăstirea sa, cuprins de gânduri grele: „Iată acea decădere a credinţei, despre care s-a zis: *oare când va veni Fiul Omului, va afla credinţă pre pământ?* (Lc. 18, 8). La noi, în Rusia, nimicesc credinţa cu sila, iar aici ea se stinge de la sine şi în păstori, şi în păstoriţi".

Cu astfel de gânduri triste s-a întors arhiepiscopul la sine în chilie. În zilele următoare a început să-şi piardă cu repeziciune puterile. Gâtul îi pricinuia suferinţe de neîndurat. Nu mai putea mânca – de altfel, îşi pierduse

cu desăvârşire pofta de mâncare. Îşi dădea seama că i se apropie sfârşitul. A venit praznicul Acoperământului Maicii Domnului. Nu mai avea deloc putere. S-a rugat Preasfintei Născătoare de Dumnezeu cu lacrimi şi, zăcând, s-a dat în mâinile lui Dumnezeu ca unul care trage să moară: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, în mâinile Tale îmi dau duhul!" Ce a urmat, nu-şi mai amintea.

Obştea puţin numeroasă a mănăstirii era din cale-afară de îngrijorată. Arhiepiscopul era ca mort, dar se vedea că încă mai respiră... În starea aceasta a petrecut două zile şi două nopţi. În a treia zi s-a deşteptat şi a simţit în sine o uriaşă schimbare. Se întorsese în chip minunat la viaţă. Lacrimi de bucurie s-au revărsat din ochii ierarhului – lacrimi de nemărginită bucurie şi recunoştinţă faţă de Domnul Dumnezeu, faţă de Preasfânta Născătoare de Dumnezeu. Şi i-au venit în minte pe neaşteptate cuvintele proorociei pe care i-o făcuse minunata roabă a lui Dumnezeu, Bătrâna şi nebuna pentru Hristos Paşa din Sarov: „Maica lui Dumnezeu va izbăvi!.. Preasfânta Născătoare de Dumnezeu va mântui!.."

În acea clipă şi-a amintit limpede cum roaba lui Dumnezeu a plesnit din mâini de uluire şi de încântare, smulgându-i din mâini linţoliul...

Vlădica a aflat în sine puteri cu totul noi. S-a sculat cu vioiciune şi a dat mulţumită Preasfintei Fecioare, Împărătesei Cerurilor, pentru marea ei milostivire, pentru vădita minune a izbăvirii de la moarte.

Iar în curând s-a săvârşit o a doua întâmplare minunată. Deodată, absolut pe neaşteptate, pe numele Vlădicăi Theofan a venit un colet din Rusia sovietică, de la o

persoană necunoscută. În el era o minunată icoană a Cuviosului Serafim din Sarov. Ce bucurie! Şi toate s-au contopit într-o mare recunoştinţă pentru izbăvirea de moarte cu sfintele rugăciuni ale Cuviosului Serafim din Sarov, prin rugăciunile nebunei pentru Hristos Paşa din Sarov către Împărăteasa Cerurilor!.. Minune, minune Dumnezeiască, preaslăvită minune!

XVI

Întâmplarea cu preotul

Arhiepiscopul Theofan trăia într-una din mănăstirile ruseşti ale Iugoslaviei. În apropiere se afla oraşul Herţeg Novi. În acest oraş li s-a dat emigranţilor ruşi o bisericuţă, unde slujea un părinte tânăr şi singur. Familia lui rămăsese în Rusia, nu putuse fugi împreună cu el, aşa încât părintele era foarte amărât şi mâhnit.

Au venit Sfintele Paşti, şi preotul acesta, după obiceiul rusesc, a mers pe la enoriaşi, felicitându-i cu prilejul venirii Marelui Praznic şi rugându-se în fiecare casă lui Hristos Celui Înviat pentru scumpa Patrie. Pe toţi îi felicita cu prilejul zilei de bucurie a Sfintelor Paşti, dar sufleteşte îi era nespus de greu: cum îşi amintea de familie, şezând la masa pascală, începea să plângă. Şi, trecând din casă în casă, s-a „afumat" fără să-şi dea seama, iar în cele din urmă şi-a pierdut de tot controlul. Avea cu sine banii bisericii, întreaga casă. Când i-a trecut beţia, şi-a dat seama că banii lipseau. Ce să facă? Unde să caute? Doar fusese în multe locuri. Realiza că e vinovat. A mers pe la câteva case, a întrebat. I s-a răspuns că nu s-au găsit nici un fel de bani. Iar diavolul ucigaş de oameni s-a şi înfiinţat, insuflându-i deznădejde sărmanului preot. Acesta se temea că oamenii îl vor lua drept hoţ, fapt care îi sporea simţământul părăsirii de către Dumnezeu pe care i-l pricinuise despărţirea de familie. Şi nefericitul părinte a luat o hotărâre cumplită: dacă nu se vor găsi banii, să termine cu viaţa.

A plâns cu lacrimi fierbinți – și cu aceste gânduri întunecate, chinuit și istovit, seara târziu a adormit și l-a văzut în vis pe arhiepiscopul Theofan al Poltavei. Ierarhul i-a grăit: „Mergi la biserică și acolo vei afla ceea ce ai pierdut!"

Preotul s-a trezit, a sărit în picioare: „Doamne, nu cumva asta să fie izbăvirea?!" A dat fără întârziere fuga la biserică. Rugându-se și vărsând lacrimi, a deschis ușa cu mână tremurândă. Adumbrindu-se cu semnul crucii, a intrat, a aprins o lumânare și a început să cerceteze. Și a găsit pachetul cu bani!

Plin de bucurie, cum s-a crăpat de ziuă a mers la mănăstire, la arhiepiscopul Theofan, ca să-și arate negrăita recunoștință pentru izbăvire. A căzut cu fața la pământ înaintea lui, plângând întruna de bucurie și mulțumindu-i. Și-a cerut iertare pentru puținătatea credinței sale și pentru deznădăjduire. Vlădica a întrebat: „Ce s-a întâmplat, părinte? Nu înțeleg nimic". Iar preotul, bucuros nevoie mare, îi tot mulțumea. „Dar ce s-a întâmplat, părinte? Pentru Dumnezeu, ridicați-vă și povestiți totul cum se cuvine, fiindcă nu pot să înțeleg pentru ce îmi tot mulțumiți". Și preotul i-a povestit tot vlădicăi, înecându-se în lacrimi de pocăință și rugându-l pe arhiepiscop să-l ierte: „...pentru că era cât pe ce să-mi pun capăt zilelor". „Liniștiți-vă, liniștiți-vă, batiuşka", i-a dat răspuns vlădica, „și toată viața să dați mulțumită Domnului, Care v-a mântuit de un asemenea păcat în zilele Sfintelor Paști. Iar mie n-aveți de ce să-mi mulțumiți. Dumnezeu este Cel ce Și-a făcut milă cu dumneavoastră".

XVII

Sofia, Bulgaria. Lupta cu abaterile de la curăția Ortodoxiei

Nu i-a fost uşor arhiepiscopului Theofan în Iugoslavia. Totuşi, el a îndurat fără cârtire şi cu îndelungă-răbdare totul, nădăjduind numai în mila lui Dumnezeu. Şi iată că a primit de la Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare propunerea de a se muta în Sofia. Câțiva membri ai Sinodului Bulgar fuseseră cândva studenți ai Academiei teologice din Sankt-Petersburg, ucenici ai vlădicăi. În anul 1925, Preşedinte al Sfântului Sinod era mitropolitul Climent, care de asemenea studiase cu Vlădica Theofan.

În Sofia, vlădicăi i s-au dat două camere cu hol aparte chiar în Palatul Sinodal, în aripa de sud-vest, la etajul întâi. Palatul Sinodal se afla în piața sfântului cneaz Alexandru Nevskii.

La mutarea arhiepiscopului Theofan în Sofia a ajutat şi arhiereul ce conducea Bisericile Ruse din Bulgaria – episcopul Serafim (Sobolev) al Lubnelor. Episcopul Serafim fusese hirotonit de arhiepiscopul Theofan întru vicar al eparhiei Poltavei (Lubnele[1] este un oraş din dioceza Poltavei).

Vlădica Theofan era un om simplu şi firesc, modest şi chiar sfios. Nu era în el nici o ostentație, nici o tea-

[1] *Lubnî* în ucraineană şi în rusă.

tralitate, cu atât mai mult prefăcătorie. Şi totodată îi lipsea cu desăvârşire ceea ce Sfinţii Părinţi numesc „purtare slobodă". În purtarea lui nu era nici umbră de tupeu sau familiarism. Tuturor li se adresa cu „dumneavoastră". Tinerilor slujitori de chilie nu le spunea niciodată pe numele mic – „Petia" sau „Vasia" –, cum se obişnuieşte. Se simţea în el o înaltă adunare a minţii. Săvârşea toate ca în faţa Domnului Iisus Hristos. Ca atare, fie că stătea de vorbă cu cineva, fie că se ruga în biserică la slujbă, fie că şedea, fie că mergea, el nu uita că Ochiul Atoatevăzător priveşte şi vede. În toate privinţele, chiar şi în cele mai neînsemnate, se simţea în el monahul adunat.

Când vlădica locuia în Sofia, în apartamentele sinodale, în camera lui se aflau un fotoliu şi un divan moale. Dar dacă se aşeza pe ele – ceea ce se întâmpla foarte rar – o făcea pe margine, pe rama tare, şi în aşa fel încât să nu se atingă de rezemătoarea divanului sau fotoliului, ca să nu aibă prea multă odihnă sau confort. În desele răstimpuri de iarnă când în Sofia se lăsa ceaţa îl chinuia mult gâtul bolnav, dar niciodată nu se întindea. Doar uneori, chircindu-se lângă pat, îşi punea capul pe o pernă. În viaţa duhovnicească nu este mărunţiş nici ceea ce majorităţii oamenilor poate părea lucru neînsemnat.

Ca Arhiereu al Bisericii lui Hristos, arhiepiscopul Theofan se simţea întotdeauna răspunzător pentru ceea ce se întâmpla în ea. În ciuda sănătăţii slabe, pe cât îi stătea în putere lua parte la viaţa ei, urmărea toate evenimentele. Vlădica spunea adeseori că trebuie să fii gata să trecem la acţiune când ne va chema Domnul, dar asta ţine numai de Domnul Însuşi, când va binevoi

El să ridice epitimia de pe poporul rus, să slobozească Rusia de stăpânirea tiranică, atee şi luptătoare împotriva lui Dumnezeu a iudeo-masoneriei (potrivit hotărârii Sinodului Local al Bisericii Ruse din anul 1918).

Ierarhul Theofan a luptat împotriva bolii duhovniceşti care lovise amândouă părţile Bisericii Ortodoxe Ruse – atât pe cea din Rusia subjugată, cât şi pe cea din Rusia exilată. Este vorba de abaterea serghiană şi de cea evloghiană de la adevărul Ortodoxiei.

Cea dintâi, serghianismul, este învoirea credinţei cu necredinţa activă, cu necredinţa care „îngăduie" credinţei să-şi „ducă zilele" în condiţii de servitudine.

Cea de-a doua, evloghianismul, aproape că se contopeşte cu serghianismul ca însemnătate duhovnicească. Însă turma, poporul bisericesc din exil, nu i-a dat mitropolitului Evloghie (Gheorghievskii) posibilitatea de a se contopi definitiv cu serghianismul.

Înalt-Preasfinţitul Theofan s-a împotrivit deopotrivă ambelor devieri. Combătând orice modernism, ierarhul lui Dumnezeu a dat o atenţie deosebită şi sofianismului, răspândit în principal de fostul marxist, profesor de economie politică al Universităţii din Sankt-Petersburg, iar actualmente profesor de teologie dogmatică al Institutului teologic din Paris, protoiereul Serghie Bulgakov. Iată ce spunea vlădica despre învăţătura cărturarilor-modernişti: „Cumpliţi sunt aceşti „cărturari", dar numai pentru oamenii puţini la suflet, pentru creştinii slabi în credinţă. Ei nu-L tăgăduiesc pe Dumnezeu, nici pe Hristos, nici Biserica, şi nu îşi iau drept ţintă distrugerea creştinismului, ci numai – zic ei – „înnoirea", „aprofundarea" şi „purificarea" lui de „sedimentele" istorice „întâmplătoare". Ei propovăduiesc un creştinism

nou, nu bisericesc, ci al lor – nu creştinismul lui Hristos, al Puterii lui Dumnezeu şi Înţelepciunii lui Dumnezeu (1 Cor. 1, 24), ci creştinismul unei „înţelepciuni feminine" pe care istoria Bisericii Ortodoxe n-a cunoscut-o.

Ce ar fi de spus despre aceşti „cărturari"?

Ei sunt *lupi în piei de oaie* (Mt. 7, 15). *Dintre noi au ieşit, dar nu erau de-ai noştri* (1 In. 2, 19), chiar dacă pun în gura lor cuvintele Dumnezeieşti..."

Rectorul Institutului teologic parizian, mitropolitul Evloghie (care şi-a şi dat numele schismei din Biserica Rusă din Diaspora – schisma evloghiană), îşi apăra profesorul, spunând că este vorba de părerea lui particulară şi atât – la care Ierarhul Theofan a arătat că tocmai asemenea „păreri particulare" sunt declarate de Biserică erezii şi că cei ce le apără cu îndărătnicie sunt daţi anatemei bisericeşti.

Vlădica Theofan a fost nevoit să ia şi apărarea hotărârilor sinodale din anii 1921 şi 1926, care arată că organizaţia YMCA este anticreştină şi distructivă, acţionând sub masca filantropiei creştine, împotriva declaraţiilor mitropolitului Antonie (Hrapovitkii), potrivit cărora el nu a întâlnit în ultimii patru-cinci ani nici un fel de propagandă antiortodoxă din partea acestei organizaţii. Vlădica Theofan a dat atenţie faptului că în America YMCA edita cărţi cu conţinut ateist-comunist, că ea propovăduia nu ortodoxia, ci „creştinismul nou". Învăţătura despre „Sofia", elaborată în Institutul teologic din Paris, este evident neortodoxă. În publicaţiile editurii „Put' (Calea)" se făcea o propagandă cât se poate de făţişă împotriva învăţăturii ortodoxe despre puterea împărătească. YMCA este o „cale" a stricării Ortodoxiei Sfinţilor Părinţi şi Dascăli ai Bisericii; ea e, în ultimă

instanță, o tentativă de „modernizare" a învățăturii Sfintei Biserici prin implantarea ideilor panteiste luate din erezia gnostică a secolului al II-lea. Vlădica amintea şi de faptul că încă Sfântul şi Dreptul Ioan din Kronstadt vedea în YMCA o organizație masonică – măcar că Părintele Ioan nu era pe atunci canonizat şi se ştie că mitropolitul Antonie avea o atitudine sceptică față de el, iar la una dintre şedințele sinodale căuta să arate că este permis pentru un creştin să fie membru al unei organizații masonice până la al optsprezecelea grad.

Anevoioase au fost ostenelile Ierarhului Theofan – osteneli mărturisitoare şi mucenicești. Pe lângă asta, avea de luptat şi cu vrăjmaşii cei nevăzuți.

XVIII

„Îngrozirile" Vlădicăi Theofan. Un caz de tămăduire

„Mulţi, care vor să se mântuiască", scria Vlădica Theofan, „intră în mănăstire. Însă monahii-învăţaţi au ascultare de la conducerea supremă bisericească să se mântuiască în lume. Şi nu numai autorităţile bisericeşti au rânduit aşa, ci şi Bătrânii binecuvântează această cale. Îmi aduc aminte, ca proprie experienţă, cum după absolvirea Academiei căutam să intru în mănăstire – însă nici unul dintre marii Bătrâni străvăzători la care am fost (Alexie de la Valaam, Varnava şi Isidor de la Ghetsimani) nu mi-a dat binecuvântare să fac asta. Şi toţi mi-au spus unul şi acelaşi lucru: că nu este voia lui Dumnezeu!.."

Uimitor şi totodată pilduitor în cea mai mare măsură este şi faptul că în viaţa Vlădicăi Theofan – care, la fel ca mulţi dintre monahii-învăţaţi, trăia nu în mănăstire, ci în lume – au avut loc mereu acele fenomene duhovniceşti care sunt proprii numai sihaştrilor, celor care trăiesc şi se nevoiesc în singurătate. Cu monahii de chinovie aceste lucruri nu se întâmplă de obicei – iar la vlădica erau lucruri nelipsite şi cât se poate de obişnuite.

În literatura ascetică, în *Vieţile Sfinţilor*, fenomenul acesta e cunoscut sub numele de „îngroziri drăceşti", altfel spus încercări ale vrăjmaşilor netrupeşti, ale întunecatelor puteri care-l ajută pe „stăpânitorul acestui

veac", de a-l speria pe cel ce se nevoieşte cu extraordinarele dificultăţi duhovniceşti ale acestei căi, ca să se lase păgubaş de nevoinţă. Sfântul Apostol spune despre aceasta: *lupta noastră nu este împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva începătoriilor şi a domniilor şi a stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii* (Efes. 6, 12).

Acesta este tărâmul vieţii duhovniceşti pe care lumea oarbă, necunoscându-l şi nepricepându-l, îl tăgăduieşte cu desăvârşire fiindcă ea însăşi se află în robie de bună voie, în orbire duhovnicească şi în amăgirea dracilor stăpânitori ai acestei lumi, şi ca atare nu poate să intre în atingere cu sfera duhovnicească în care se petrec toate acestea. Dar ele sunt reale şi se descoperă doar celor ce duce adevăratul război creştinesc nevăzut împotriva puterilor întunecate ale dracilor. Prin firea lor, îngerii căzuţi sunt mult mai inteligenţi şi mai puternici decât omul, dar ei nu îşi descoperă existenţa celor ce merg pe calea largă, plăcută lor, ce duce în pierzare (Mt. 7, 13). Când văd însă un om ce se eliberează din robie, încep lupta pe faţă.

Vlădica Theofan explica starea aceasta de „îngrozire" precum urmează: „Când omul care se nevoieşte încetează a mai săvârşi păcate grosolane nu doar cu fapta, ci şi cu gândul, când el se străduie mereu să fie adunat în aducerea-aminte de Dumnezeu – sau, totuna, în necontenita rugăciune a minţii şi a inimii – Domnul îngăduie ca el să cunoască „pe propria piele", într-o măsură mai mare sau mai mică, prezenţa reală a puternicilor noştri vrăjmaşi duhovniceşti, a duhurilor căzute ale răutăţii. Cât trăieşte omul – că doar nu au nevoie nici să mănânce, nici să se odihnească –, an după an, zi

şi noapte duc cu sălbăticie şi viclenie, adaptându-se la împrejurări, războiul lor nevăzut. Altfel spus, supun neostoit sufletul nevoitorului ispitelor şi îngrozirilor de tot felul. Prezenţa şi lucrarea lor reală asupra omului îl face pe nevoitor să trăiască din plin frică, cutremur şi groază.

Domnul îngăduie toate acestea ca să-i arate omului pe de o parte primejdia în care se află omul, care este slab şi nimicnic, iar pe de alta ca să-l încredinţeze pe bietul om că atotputernica Pronie Dumnezeiască nu-l părăseşte niciodată, dacă el însuşi nu-L părăseşte pe Domnul Dumnezeu..."

Multe îngroziri au avut loc în vila ce se afla în Varna, pe ţărmul Mării Negre. Acea vilă îi fusese dată în folosinţă Vlădicăi Theofan de mitropolitul Simeon al Varnei, care avea aproape o sută de ani şi care nutrea faţă de arhiepiscop o deosebită dragoste în Hristos.

Împreună cu vlădica trăia un slujitor de chilie, om trecut prin multe, fost student la drept, militar, cazac de o constituţie herculeană, participant la războiul civil. Şi acest slujitor de chilie a avut de încercat „pe propria piele" acel război duhovnicesc, „războiul nevăzut", pentru care nu era pregătit. Camera în care locuia el era în apropiere de chilia vlădicăi. Şi iată că într-o noapte, când acest bărbat – militar până în măduva oaselor – era cufundat în somn, a simţit deodată că cineva s-a aruncat asupra lui şi a început să îl sugrume. Primul lui gând a fost că este vorba de ceva bandiţi, jefuitori sau ucigaşi, şi cazacul a încercat să dea cu pumnul – dar în zadar, mâinile îi amorţiseră... Atunci a priceput că trebuie să se roage. Şi când a strigat către Dumnezeu după

ajutor cât mai grabnic, un nor întunecat, răsucindu-se parcă în formă de corn, i-a dat drumul şi a pierit... Dimineaţa, când i-a istorisit despre aceasta vlădicăi, acela a zâmbit şi a zis: „Nu, aici pumnul nu ajută, doar rugăciunea către Domnul". Şi i-a făcut semnul crucii peste frunte. De atunci, astfel de întâmplări n-au mai avut loc.

Vila cu pricina avea şi un paraclis, încât vlădica n-avea neapărată nevoie să meargă în fiecare duminică la Varna, la biserica Sfântului Athanasie al Alexandriei. El săvârşea Dumnezeiasca Liturghie acasă. Şi iată că odată, în timpul Heruvicului, deasupra paraclisului (acolo era o încăpere nelocuită) s-au auzit limpede paşi şi gemete puternice. Slujitorul de chilie a cerut binecuvântare de la vlădica să meargă să verifice cine umblă pe acolo şi geme aşa. Însă Vlădica Theofan nu a dat binecuvântare, ci numai a răspuns: „Nu trebuie. Asta n-o să se mai repete".

Şi, într-adevăr, nu s-au mai auzit nici paşi misterioşi deasupra paraclisului, nici gemete. Dar dacă în casă s-a făcut linişte, împrejurul vilei, în grădină, au apărut dintr-o dată şerpi. Şi Vlădica Theofan punea aceasta pe seama lucrării puterilor întunericului. Tocmai atunci a survenit însă mutarea lor în altă vilă, mai departe de ţărmul mării, în locul numit Rumi.

Vlădica Theofan îşi ascundea cu grijă viaţa duhovnicească lăuntrică de cei din jurul său. În această privinţă, ca dealtfel în toate, el se călăuzea după poveţele Sfinţilor Părinţi, care afirmă că numai nevoinţa tăinuită este adevărată nevoinţă şi virtute întru Hristos. Şi ca atare doar puţini cunoşteau această latură a vieţii sale.

Astfel, de pildă, apropiații vlădicăi au aflat întâmplător că uneori, când o îngăduia vremea caldă, el nu dormea în pat, ci pe duşumeaua chiliei sale. Nopțile, în odaia vlădicăi se auzeau adeseori zgomote ciudate, uneori glasuri şi chiar țipete.

De praznicele Naşterii lui Hristos şi Dumnezeieştii Arătări, arhiepiscopul Theofan a stat o vreme la Varna, fiind cazat într-un apartament din casa unui inginer bulgar. Stăpânii casei locuiau chiar deasupra lui. În apartamentul ocupat temporar de către vlădica au început să se petreacă lucruri neobişnuite: ceva greu cădea în aşa hal că se cutremura toată casa, de părea că se prăbuşeşte, ca la cutremur; se auzeau zgomote inexplicabile, glasuri străine şi glasul vlădicăi, însă neobişnuit de puternic (lucru de care în alte condiții el n-ar fi fost în stare), rostind rugăciuni şi exorcisme. Stăpânii casei, deşi înțelegeau ce înseamnă asta, în cele din urmă au rugat să i se transmită vlădicăi: „Nervii noştri nu mai rezistă şi nu putem dormi de groază nopțile. Şi dacă vlădica va continua să locuiască la noi, o să fugim din propria casă". Îndată după Botezul Domnului, vlădica s-a întors la Sofia. Acolo, apartamentele lui erau izolate, la etajul întâi, noaptea nefiind nici țipenie de om în toată clădirea uriaşă – doar un portar bătrân, însă dincolo de multe uşi şi scări. „Îngrozirile" vlădicăi Theofan nu mai nelinişteau pe nimeni acolo.

Un caz de „îngrozire" s-a petrecut şi în vagonul internațional de dormit al rapidului Sofia-Varna. Arhiepiscopul Theofan mergea atunci împreună cu Preasfințitul Serafim (Sobolev), episcopul Lubnelor, vicarul eparhiei Poltavei, să petreacă lunile de vară pe malul

Mării Negre. Despre această „îngrozire" ieşită din comun au auzit mulţi de la Preasfinţitul Serafim, însă nu chiar exact. Şi când s-a amintit, în prezenţa arhiepiscopului, că diavolul s-a arătat în chip de „motan mare", Vlădica Theofan a întâmpinat: „Nu, nu este aşa. N-a fost deloc „motan", ci s-a arătat în chip de tigru uriaş, cu un uger uriaş şi cu o mulţime de sfârcuri... Monstrul a privit sălbatic, a răgit ameninţător, şi-a deschis botul şi se părea că acum-acum o să sară asupra prăzii.... După cât se pare, era unul dintre „boieri", dacă nu chiar căpetenia puterilor întunericului. Mulţimea de sfârcuri de pe ugerul uriaş arăta că are nenumărate odrasle asemeni luişi..."

Zgomotul roţilor acoperea cele întâmplate în cupeu. Vlădica a chemat cu glas mare Numele lui Dumnezeu. Trezindu-se, episcopul Serafim a rămas – după propria-i mărturisire – îngheţat de groază. Nici nu se mai putea clinti. Cuprins de spaimă, se uita la fiara turbată de furie şi se ruga. Oprit de puterea lui Dumnezeu, monstrul, deşi încerca plin de mânie să se repeadă, nu a putut să sară. Şi, dintr-o dată, a pierit într-un nor de scântei.

La Varna, unde Vlădica Theofan se ducea din Sofia vara, cinstitorii săi închiriau pentru el o modestă vilă la cinci kilometri de oraş. Acea vilă avea doar două camere şi o bucătărie. În prima cameră, unde se intra prin verandă, locuia însuşi vlădica; cea de-a doua cameră rămânea pustie, iar în continuare era bucătăria, unde se aranjau slujitorii de chilie ai vlădicăi, care îşi luaseră asupră-le de bună voie şi fără plată această îndatorire. Erau trei la număr... La început rămâneau pe rând să înnopteze în bucătărie, însă apoi au început să plece seara

târziu acasă după ce făceau tot ce era de trebuință pentru vlădica. Pricina stătea în arătările tainice care îi speriaseră. Astfel, în camera pustie dintre bucătărie şi chilia arhiepiscopului se auzeau dintr-o dată limpede paşii cuiva, deşi nu era nimeni acolo. Apoi, cineva nevăzut arunca în ferestrele vilei pumni întregi de nisip sau de pământ; erau şi alte zgomote inexplicabile. Şi în asemenea cazuri, din chilia Vlădicăi Theofan se auzea glasul acestuia, neobişnuit de puternic, de limpede şi de răspicat pentru fragilitatea lui fizică: „Cu Numele Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul Dumnezeului Celui Viu, te jur: pleacă de la mine, pleacă!"

Iată încă o întâmplare de acest fel.

Când Vlădica Theofan a plecat la Sofia, slujitorii de chilie au venit la vilă ca să adune şi să ducă în oraş toate lucrurile rămase: paturi, mese, scaune şi aşa mai departe. În timpul acestei operaţiuni i-au înconjurat vecinii bulgari, întrebându-i plini de mirare: „Ce s-a întâmplat noaptea trecută la vlădica al vostru?". „La vlădica al nostru nu se putea întâmpla nimic noaptea trecută. Vila era pustie. Vlădica a plecat în ajun la Sofia. La vilă n-a rămas nimeni, iar cheile sunt la noi! Dar ce s-a întâmplat?". „Păi, cum aşa? Suntem martori cu toţii că noaptea întreagă ferestrele vilei au fost luminate puternic, că acolo era distracţie, ceva gen dansuri". „Dar şi noi suntem martori că vlădica a plecat încă din ajun. Şi la vilă nici nu este curent electric, ba pe deasupra după plecarea arhiepiscopului am tras obloanele, şi astăzi le-am găsit tot trase".

Cu aceasta discuţia s-a încheiat: vecinii, căzuţi pe gânduri, s-au împrăştiat în tăcere.

A trecut puțină vreme, și unul dintre cei ce luaseră parte la discuția cu vecinii a avut posibilitatea să îl întrebe pe Vlădica Theofan despre cele întâmplate noaptea la vilă după plecarea lui. Vlădica a oftat adânc și a dat răspuns: „Viclenie drăcească, înșelare subțire duhovnicească. Pe de o parte – sminteală pentru cei din jur: «Ia uitați! Monah și arhiepiscop, cu ce se ocupă? Chefuiește nopțile!» Iar pe de alta, monahului i se insuflă semeață cugetare și gândul mândru: «Vezi cine sunt eu? Până și dracii se bucură de plecarea mea, răsuflă ușurați!» Dar Sfinții Părinți previn: «Să nu îi crezi pe draci, mai ales când te laudă!»"

Uimitor este cazul tămăduirii și izbăvirii de moarte sigură, prin rugăciunile Ierarhului Theofan, a Annei Vasilievna Abbati, care trăgea deja să moară. Soțul Annei Vasilievna, medic de profesie, practica în Macedonia bulgărească, într-un district unde pe atunci bântuia o formă severă de malarie, „importată" din Africa. Medicina era pe atunci neputincioasă în fața acelei boli necunoscute – și iată că ea a lovit-o pe Anna Vasilievna. Doctorul a făcut tot ce putea ca să-i salveze viața soției sale, dar boala nu ceda. Sfârșitul era aproape: bolnava avea continuu frisoane foarte puternice, în așa hal că i se izbeau genunchii de bărbie. Totuși, îndatoririle de serviciu îl obligau pe doctor să-și părăsească soția și să meargă pe teren, unde bântuia epidemia. Plecând, a fost nevoit să-i spună soției adevărul cumplit: „Anecika, mai ai de trăit numai două ceasuri".

Auzind asemenea cuvinte, ea l-a rugat pe soț să-i trimită o telegramă urgentă arhiepiscopului Theofan la Sofia. Și el a trimis telegrama următoare: „Epidemie.

Anna Vasilievna Abbati pe moarte. Maximum două ore de viață. Cer și rog: rugați-vă pentru izbăvirea ei de moarte. Doctor Constantin Abbati".

În situația aceasta tragică, a fost nevoit să-și lase singură soția muribundă și să plece pentru câteva zile. Districtul – uriaș, numai munți. Căile de transport – primitive: cărări pentru animalele de povară.

După câteva zile s-a întors acasă, fiind convins că soția sa nu mai este între cei vii. Pe drum i-a fost predată o telegramă, însă el, îngrijorat de ceea ce-l aștepta acasă, a băgat-o în buzunar fără s-o citească. Era târziu, el era obosit, frânt nu doar fizicește, ci – mai mult – moralmente: „Acasă mă așteaptă răposata..." Intră... și înlemnește: soția lui ședea în fotoliu, absolut sănătoasă, atâta doar că era palidă și slabă. Ea i-a povestit că toate simptomele bolii au trecut deodată și a strigat cu bucurie: „Pentru sfintele rugăciuni ale marelui Ierarh al lui Dumnezeu, Vlădica Theofan, m-am făcut sănătoasă!"

Auzind acestea, doctorul și-a amintit de telegrama pe care n-o citise. Telegrama era din Sofia: „Mă rog. Cu mila lui Dumnezeu, bolnava se va face bine. A. T.".

Și s-a dovedit că ceasul trimiterii telegramei coincidea cu momentul însănătoșirii Annei Vasilievna...

Însă când Anna Vasilievna, după ce s-a refăcut cu totul, a mers să-i mulțumească Vlădicăi Theofan, acesta n-a lăsat-o nici să deschidă gura, i-a interzis cu străşnicie să povestească cuiva despre vindecare, amenințând-o că altfel va păți ceva și mai rău. Și ea a păstrat tăcerea cam cincisprezece ani. Doar după adormirea Vlădicăi Theofan, în anul 1940, a povestit despre minunea tămăduirii sale.

XIX

Iar „îngroziri" drăceşti

Oriunde se afla vlădica – în Petersburg, în Crimeea, în Astrahan, în Poltava, în Iugoslavia, în Sofia, în Varna – îl însoţeau manifestări ale puterii drăceşti ameninţătoare şi numai Domnul, luând aminte la necontenitele lui cereri de ajutor, îl acoperea. În astfel de cazuri, uneori nici nu se mai trezea, ci chema Numele lui Dumnezeu în somn. Îl chema până ce vrăjmaşul se depărta. Deseori, dacă lupta ţinuse vreme îndelungată sau fusese deosebit de încrâncenată, se ruga şi cealaltă parte a nopţii – iar dimineaţa era atât de istovit că slujitorul de chilie nici nu putea să-l mai recunoască.

Un slujitor de chilie care a locuit cu vlădica în vila de la Rumi povestea despre unele „îngroziri".

Odată, noaptea, a fost trezit de ceva între zgomot şi ţipăt... Prin minte i-a trecut fulgerător: „Sunt „îngroziri" la vlădica!" Şi a început să asculte cu încordare.

„Pleacă! Pleacă!" – îi spunea vlădica duhului rău ce i se arătase. Se simţea după intonaţia vocii că vlădica suferă, că duhul îl chinuia. Atunci a trecut la rugăciunea cu voce tare: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!" Şi iarăşi către duhul necurat: „Pleacă, pleacă! În numele Domnului Iisus Hristos, pleacă!"

În acest răstimp, slujitorul de chilie se străduia să se roage şi el, dar îi era necrezut de greu. A încercat să se

adumbrească cu semnul crucii, însă nu reuşea, n-avea putere să ridice mâna. S-a speriat, l-a apucat frica de la înrâurirea duhului întunericului. L-a chemat în ajutor pe Domnul şi, slavă lui Dumnezeu, mâna i s-a eliberat. Ce bucurie să te adumbreşti cu semnul crucii, care este Stindardul Mântuitorului Hristos!

Iar în chilia vlădicăi continua lupta duhovnicească. Se auzea glasul vlădicăi, mai răsunător decât ar fi îngăduit-o puterile lui fizice. În cele din urmă însă, glasul i-a scăzut. Intonaţiile lui au căpătat forme apropiate de vorbirea obişnuită, pe urmă nu s-a mai auzit. Totuşi, în cameră s-a aprins lumina lumânărilor. Pe cât se pare, „îngrozirea" se terminase deja, vrăjmaşul-chinuitor dispăruse, dar lupta, războiul nevăzut, continua. Arhiepiscopul citea ceva cu voce tare. Nu s-a odihnit, a rămas rugându-se tot restul nopţii, până dimineaţa.

Odată, slujitorul de chilie, trezindu-se, a auzit îndărătul uşii de la chilia vlădicăi nu un singur glas, ci două: unul al vlădicăi, celălalt – străin, şi încă atât de respingător cum nu se poate reda în cuvinte. Acest al doilea glas (de fapt, erau chiar mai multe) se străduia să acopere glasul vlădicăi, care rostea rugăciuni. Impresia principală era însă că glasul principal era foarte graseiat. Intonaţia lui, după cum povestea după câţiva ani fostul slujitor de chilie, l-a făcut pe acesta să se cutremure. Câteodată, glasurile ţipau atât de tare încât acopereau cu totul glasul vlădicăi, şi nu se putea pricepe câţi erau cei care ţipau. Apoi se auzea din nou „dialogul": glasul vlădicăi şi respingătorul glas graseiat, care îl întrerupea.

Tânărul se silea să se roage, ceea nu-i prea reuşea, mai ales când glasurile făceau zarvă mare. Lucrurile

acestea au mai ținut o vreme, însă deodată toate glasurile au amuțit... Şi s-a petrecut ceva înfricoşător.

Înainte de întâmplarea aceasta, „lucrarea" nu ieşise niciodată din camera vlădicăi în camera unde era slujitorul de chilie. De această dată s-a întâmplat însă altfel. Vrăjmaşul a intrat în camera slujitorului de chilie. Era nevăzut, însă palpabil duhovniceşte.

Se găsea la uşă, la depărtare de doi metri. Slujitorul de chilie, cuprins de frică, rostea în continuare rugăciunea. Duhul a aruncat o amenințare mută, pe urmă a pierit...

XX

Sofia, Varna. Bătrânul mitropolit Simeon. Prezicerea despre viitorul Rusiei. Povățuiri. Întâlnirea cu apostatul-baptist. Cutremurul de la Cerpan

Vlădica Theofan a trăit în Bulgaria cinci ani. Viața lui a fost împărțită între numai două orașe: capitala, Sofia, și Varna, de pe țărmul Mării Negre. În Sofia petrecea lunile reci, iar în Varna venea vara: își refăcea sănătatea, locuind în afara orașului, într-o vilă foarte modestă, ocupând doar una din cele două camere.

În Sofia mergea în fiecare duminică și sărbătoare la măreața catedrală a Sfântului Alexandru Nevskii, uriașă biserică-memorial al războiului ruso-turc din anii 1877-1878. Biserica aceasta fusese ridicată spre pomenirea ostașilor ortodocși căzuți pentru eliberarea țării din robia turcească de cinci veacuri.

Arhiepiscopul Theofan a avut nu o dată prilejul de a săvârși Dumnezeiasca Liturghie în această biserică. Pentru el era foarte lesnicios, deoarece biserica se afla foarte aproape de Palatul Sinodal. Această slujire a și fost înscrisă într-o carte aparte ca argument pentru viitoarea înlăturare a „schismei" dintre Patriarhatul Ecumenic și Biserica Bulgară, cu atât mai mult cu cât Biserica Rusă nici nu recunoștea această schismă... Odată,

când vlădica slujea în catedrala Sfântului Alexandru Nevskii, la slujbă a fost de față Regina Ioana, fiica Regelui Emmanuel al Italiei. Potrivit ritualului de curte, în vremea chinonicului arhiepiscopul Theofan, însoțit de cler, i-a adus Maiestății Sale prescură și i-a dat binecuvântare într-o limbă apropiată ei – în latină.

De obicei, vlădica săvârșea privegherile de toată noaptea din ajunul duminicilor și sărbătorilor în chilia sa din Palatul Sinodal; luau parte, citind și cântând, câțiva foști studenți ai Academiei teologice. În zilele de rând săvârșea slujbele singur. Câteodată slujea în paraclisul din clădirea Sfântului Sinod, unde locuia. Erau slujbe de neuitat. Neștearsă a rămas însă în amintiri o slujbă pascală. Cânta un cor mixt alcătuit din ruși și din bulgari. S-a săvârșit și o procesiune în clădirea Sinodului. Copiii duceau icoane. Vlădica Theofan slujea, ca întotdeauna, concentrat: fiecare cuvânt al lui era pătruns de duhul rugăciunii.

De obicei, la Intrarea Domnului în Ierusalim, în Săptămâna Patimilor și în Săptămâna Luminată îl invitau în Varna, unde rămânea până la sfârșitul verii, plecând la vilă după Săptămâna Luminată. La Varna slujea adeseori în biserica Sfântului Athanasie cel Mare al Alexandriei, pe care mitropolitul Varnei, bătrânul Simeon, o dăduse în folosință parohiei rusești. Biserica era mare, enoriașii mulți, corul minunat. Când se făcea slujbă arhierească, de obicei împreună-slujeau trei preoți. În acea biserică veche se rugaseră numeroase generații de ortodocși. O iubeau mai ales grecii din partea locului, căci înainte vreme fusese grecească. Ea se afla din veacul al treilea[1] în locul unei capiști păgânești,

[1] Destul de greu de crezut. Mai degrabă este vorba de secolul al IV-lea.

după cum ne-o dovedeşte un uriaş bloc de marmură aflat alături de biserică, bloc ce servea drept postament pentru un idol.... Arhiepiscopul Theofan iubea această biserică, îi plăcea să slujească în ea.

Foarte mişcătoare era purtarea mitropolitului Simeon faţă de arhiepiscopul Theofan. Venerabilul bătrân a murit de pneumonie, fiind încă „verde", la nouăzeci şi patru de ani. El străbătea pe jos întreaga Varnă, întovărăşit de protosinghelul său, ca să îl viziteze pe Vlădica Theofan. Vlădica Simeon era de statură uriaşă, cu o figură biblică. Pe lângă el, Vlădica Theofan era un pitic. Mitropolitul slujea câteodată în aşa-numita „biserică rusească", iar pe arhiepiscop îl invita să slujească în locul său la catedrala din Varna. Pe cei doi ierarhi îi unea acelaşi duh: amândoi erau apărători fierbinţi ai Ortodoxiei, vrăjmaşi neîmpăcaţi ai masoneriei şi ai modernismului. Vlădica Simeon era cu treizeci de ani mai bătrân decât Vlădica Theofan, o adevărată cronică vie a noii Bulgarii. Îşi amintea bine Războiul de eliberare pornit de Ţarul Rusiei. Era un rusofil înflăcărat.

Regimul exterior pe care îl urma Vlădica Theofan la Varna era următorul. În fiecare dimineaţă făcea băi de soare, care priau foarte mult sănătăţii lui. După amiaza, când vremea se răcorea, veneau la el oamenii. Pe fiecare îl primea şi cu fiecare purta discuţii ziditoare. Veneau la el toţi: şi bătrâni, şi tineri, şi adolescenţi. Şi toţi plecau înaripaţi după ce stăteau de vorbă cu arhiepiscopul. Plecând de la ierarh, fiecare simţea, după măsura sa, acest dar al lui Dumnezeu.

Unuia dintre vizitatori i-a spus despre Rusia: „O, Rusia, Rusia!.. Cât de cumplit a păcătuit faţă de bunătatea lui Dumnezeu! Domnul Dumnezeu a binevoit să-i

dea Rusiei ceea ce nu a dat nici unui popor de pe pământ. Şi acest popor s-a arătat atât de nerecunoscător... L-a părăsit, s-a lepădat de El, şi de aceea Domnul l-a lăsat dracilor spre chinuire. Dracii s-au sălăşluit în sufletele oamenilor, şi poporul Rusiei a devenit îndrăcit în deplinul înţeles al cuvântului. Şi toate grozăviile pe care le auzim despre ceea ce s-a făcut şi se face în Rusia – toate profanările, ateismul militant şi lupta împotriva lui Dumnezeu – vin de la îndrăcire. Însă din negrăita milă Dumnezeiască această îndrăcire va trece, poporul se va tămădui. Poporul se va întoarce la pocăinţă, la credinţă. Se va petrece lucrul la care nu se aşteaptă nimeni. Rusia va învia din morţi, şi lumea întreagă se va minuna. Ortodoxia va renaşte în ea şi va triumfa. Însă Ortodoxia dinainte nu va mai fi. Marii Bătrâni spuneau că Rusia va renaşte, poporul însuşi va restaura Monarhia Ortodoxă. Dumnezeu Însuşi va pune un Ţar puternic pe Tron. Acesta va fi mare reformator şi va avea credinţă ortodoxă puternică. El îi va da jos pe ierarhii necredincioşi ai Bisericii; va fi o personalitate excepţională, cu suflet curat şi sfânt. Pe linie maternă se va trage din dinastia Romanovilor. Va fi un ales al lui Dumnezeu, ascultător faţă de El în toate. El va „schimba la faţă" Siberia. Însă această Rusie nu va dăinui multă vreme. În scurtă vreme vor fi cele despre care vorbeşte Apostolul Ioan în Apocalipsă".

Odată a venit la arhiepiscop o tânără simplă şi naivă. Stând de vorbă cu el, a exclamat: „Ah, cât de mult aş vrea să învăţ cum să nu mai păcătuiesc deloc. Reiese însă că lucrul acesta este absolut imposibil. Dacă vezi sau auzi vreun lucru rău, eşti deja părtaş la păcat". „Nu, nu este aşa. Nu eşti părtaş la păcat pentru simplul fapt

că vezi ori auzi vreun lucru rău. Nu în asta constă păcatul. Dar dacă ai o atitudine greşită faţă de cele văzute sau auzite, dacă osândeşti sau dacă însăţi te sminteşti în cugetul tău ca şi cum ai lua parte la păcatul străin, atunci va fi şi păcatul tău". „Aşadar, trebuie să închidem ochii, să ne astupăm urechile?". „Da, chiar aşa! Dar cum şi cu ce să închidem şi să astupăm? Iată de ce monahii intră într-o „şcoală" aparte, ca să înveţe să se lupte cu cele auzite şi cu cele văzute şi cu propriile gânduri, pe care le insuflă vrăjmaşul. Tocmai de aceea este şi numit „ştiinţa ştiinţelor" – cea mai grea dintre toate ştiinţele – monahismul. Această ştiinţă constă în lupta necontenită, de fiecare clipă, dată lăuntric cu păcatul. Ea este numită pe bună dreptate „război nevăzut". Însă nici pe departe nu se mântuiesc toţi monahii, ci doar puţini – cei care împlinesc cu sârguinţă toate poveţele sfinţilor nevoitori. Iar fără asta nu ne vom mântui nici dacă am şedea sub clopot de sticlă, fiindcă păcatul şade în noi. El ne este semănat în inimi de vrăjmaşul mântuirii noastre – diavolul. Seară de seară repetăm la rugăciune: *că sămânţa putrejunii întru mine este.* Şi se mântuiesc foarte simplu cei neînţelepţi, neînvăţaţi, simpli precum copiii. Tocmai de aceea se şi spune în Evanghelie că dacă nu vom fi ca nişte copii, nu vom putea să ne mântuim. De aceea minunatului nostru Cuvios Serafim din Sarov îi plăcea să repete: „Pe lângă cel cu simplitate – cete de îngeri nenumărate, pe lângă cel sofisticat nici unul nu e de aflat". Asta înseamnă că toată înţelepciunea stă în a ne deprinde să fim înţelepţi nesofisticaţi şi ascultători de Dumnezeu ca nişte copii mici". „Dar cum putem să luptăm cu noi înşine, cu gândurile noastre păcătoase? Doar sunt ale noastre".

„Nu, nu sunt ale noastre. Ele ne sunt insuflate în minte de vrăjmaşii noştri, dracii. De păcătoşi ce suntem, nu băgăm de seamă lucrul acesta. Dar sfinţii ne vorbesc despre el. Iată, Sfântul Apostol ne învaţă: *îmbrăcaţi-vă întru toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi sta împotriva meşteşugirilor diavolului, căci lupta noastră nu este împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva începătoriilor şi a domniilor şi a stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii întru cele cereşti. Drept aceea, luaţi toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi sta împotrivă în ziua cea rea şi toate isprăvindu-le să rămâneţi în picioare* (Efes. 6, 11-13). Ce înseamnă *toate armele lui Dumnezeu*? Înseamnă rugăciunea neîncetată: *neîncetat rugaţi-vă*, spune Apostolul lui Hristos (1 Thes. 5, 17). Asta trebuie să învăţăm şi iarăşi să învăţăm, până ce Domnul ne va da harul Său. Iar El dă harul Său numai celui smerit. Faptele nu ne mântuiesc, ci numai ne smeresc. Iar de mântuit ne mântuieşte harul lui Dumnezeu!"

În Varna era un oarecare colonel rus de stat-major, Peliohin pe numele său, ce dobândise o anumită faimă. Această faimă sta în aceea că îşi schimbase credinţa pe una mai uşoară: din ortodox devenise baptist şi chiar începuse a fi socotit la ei presbiter, fără să mai vorbim de faptul că – la fel ca toţi baptiştii – se considera mântuit deja. Era un om trecut prin multe, bun vorbitor, cu care era greu să poarte o dispută despre credinţă cineva neiniţiat în subtilităţile acesteia – cu atât mai mult cu cât purta masca purtării mieroase, prin care îi punea în încurcătură pe ortodocşii ce nu erau în stare să facă deosebire între smerenia adevărată şi surogatele amăgi-

toare. Şi iată că acest Peliohin a hotărât să se „proslăvească" printr-o dispută cu arhiepiscopul Theofan. Poate ştia că acesta fusese în trecut profesor şi rector al Academiei teologice din Sankt-Petersburg. I-a transmis rugămintea de a-l primi pentru a discuta, spunea el, „despre dreapta credinţă". Vlădica venise în Varna în ajunul Naşterii lui Hristos, şi ca atare toate zilele îi erau ocupate cu slujbele. Drept urmare, s-a învoit să îl primească pe Peliohin abia după praznic. În ziua şi la ora stabilită, Peliohin şi-a făcut apariţia. Cât timp acesta aştepta în altă încăpere, arhiepiscopul i-a prevenit pe slujitorii săi de chilie să nu se depărteze de uşa camerei unde se afla el: „Discuţia va fi scurtă. Aşteptaţi în coridor şi fiţi martori, dacă va trebui".

Peliohin a fost invitat să intre. Păşind în cameră, a dat să închidă uşa în urma sa, însă arhiepiscopul a deschis-o la perete. După înfăţişarea lui Peliohin se putea vedea că acest fapt l-a pus în oarecare încurcătură. Pe deasupra, vlădica nu l-a poftit să şadă şi a rămas el însuşi în picioare. Întrucât arhiepiscopul ştia cine stă înaintea sa şi cunoştea scopul venirii lui, a început să vorbească îndată: „În orice diferend de opinii, oamenii obişnuiesc, pentru a evita disputele interminabile, să aleagă ca arbitri terţe persoane. Şi aceşti arbitri hotărăsc care dintre părţi are dreptate în cazul dat. Este clar că până în trecutul apropiat eu şi dumneavoastră mărturiseam una şi aceeaşi credinţă: cea ortodoxă. Şi acum trebuie să alegem arbitri cu o autoritate general recunoscută. Fără îndoială că astfel de judecători sunt pentru noi cei trei Ierarhi şi Dascăli ai lumii: Vasilie cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul şi Ioan Gură de Aur. Autoritatea lor este incontestabilă pentru noi!".

Peliohin a replicat: „Dar şi ei sunt tot oameni, la fel ca noi! Şi de ce sunt eu obligat să-i recunosc drept autorităţi incontestabile?"

Arhiepiscopul a răspuns: „Dacă vă socotiţi deopotrivă cu luminătorii creştinătăţii, Vasilie cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul şi Ioan Gură de Aur, n-avem ce să mai discutăm. Ca atare, vă rog să părăsiţi camera!"

Peliohin nu se aştepta nicidecum la aşa ceva. S-a pierdut cu firea şi a ieşit în tăcere. Evident, îl părăsise obişnuitul tupeu al baptiştilor. După aceea se mira singur cum de era ca legat în faţa arhiepiscopului.

Mai apoi, Vlădica Theofan avea să explice scurt: „Dacă aş fi refuzat să discut cu el, ar fi bătut toba că arhiepiscopul s-a speriat. Aşa n-are ce să mai spună. În sufletul său pricepe foarte bine că este cea mai mare obrăznicie şi vădită înşelare duhovnicească să se compare cu Dascălii lumii: Vasilie cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul şi Ioan Gură de Aur!"

În anul 1928, în Joia Mare, vlădica a săvârşit Liturghia solemnă arhierească în oraşul Varna. Deodată, chiar la început, ceva de neînţeles începu să se petreacă. Nişte sunete haotice au umplut cu totul vechea biserică. Cele câteva zeci de policandre spânzurate cu lanţuri lungi prin toată biserica se legănau în toate părţile, dând sunet din franjurii de cristal. Iar biserica era bazilicală, în formă de navă, de peste zece metri înălţime, cu două caturi. Zidurile de un metru şi jumătate au prins viaţă şi grai, vorbind cu glasuri cumplite, răguşite: scrâşnetul pietrei pe piatră... Clopotele din clopotniţă au bătut singure, dar sunetul lor era tânguitor, spart. Pă-

sările au început să țipe, animalele să urle. Frica s-a transformat imediat în panică.

Era vorba de faimosul cutremur de la Cerpan, petrecut în sud-vestul Bulgariei în anul 1928.

Poporul din biserică s-a înfiorat. Răsuna tropotul picioarelor celor ce fugeau din biserică. Părintele paroh s-a adresat cu emoție în glas Arhiereului slujitor, Înalt Preasfințitului Theofan: „Binecuvântați, Stăpâne, să liniștesc poporul!" Arhiepiscopul Theofan şi-a ridicat doar o clipă ochii din liturghier şi i-a zis părintelui paroh: „Stați şi rugați-vă!" Şi s-a cufundat el însuşi în rugăciune.

Pe cât se pare, parohul credea că Arhiereul nu l-a înțeles. El a repetat: „Binecuvântați să rostesc cuvânt către popor!" Arhiepiscopul, întrerupându-şi rugăciunea, a răspuns: „Nu trebuie să spuneți nimic. Stați şi rugați-vă!"

Panica ce se pornise între rugători s-a potolit, întrucât oamenii au văzut că în altar nu e nici o panică, Arhierul şi clerul continuă să se roage cu osârdie. Faptul acesta a produs asupra tuturor o impresie foarte puternică. În timp ce tot oraşul ieşise în piețe şi în străzi, biserica rusească nu întrerupea rugăciunile, nădăjduind în Purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în mila Lui.

Istoria aceasta s-a repetat şi după două zile, în Sâmbăta Mare: cutremur, sperietură, rugăciunea vlădicăi şi liniştire.

Epicentrul cutremurului fusese chiar în Bulgaria, cam la cinci sute de kilometri de Varna, exact în oraşul Cerpan. În acel moment, populația masculină a oraşului şedea în aer liber, sub soarele primăvăratic, în cârciumi şi cafenele, în loc să fie în biserică. Din oraş au rămas doar ruinele. Victimele omeneşti au fost numeroase.

Mulți locuitori literalmente au dispărut fără urmă. Pământul, spuneau martorii oculari, era ca făina în sită când o cerne femeia: apar doar pentru o clipă crăpături, apoi dispar. Se formau numeroase prăpăstii uriașe, care dispăreau îndată, îngropându-i de vii pe cei ce nimereau în ele.

Mânia lui Dumnezeu era vădită. El îi chema pe creștini la pocăință...

Marea Joi și Marea Sâmbătă a anului 1928 trebuie să rămână pentru totdeauna în memoria creștinilor care trăiesc în Bulgaria – bineînțeles, în memoria acelora dintre ei care nu și-au pierdut înțelegerea creștinească. Și la patruzeci de zile după Sfintele Paști arhiepiscopul Theofan a pomenit de acest cutremur în cuvântul său din ziua Înălțării Domnului, chemând la pocăință.

XXI

Protestul împotriva interpretării eretice a dogmei Răscumpărării de către mitropolitul Antonie (Hrapoviţkii) şi împotriva hotărârii Sinodului Bisericii Ruse din Diaspora, ce deformează dogma

Cu privire la dezacordul său în probleme dogmatice cu mitropolitul Antonie (Hrapoviţkii), arhiepiscopul Theofan nu a spus nimănui nimic. Totuşi, se vedea că în Sinodul Bisericii Ruse din Diaspora se petrecuse ceva şi că aceasta era pricina pentru care vlădica încetase să mai meargă la şedinţele sinodale din Sremski Karlovţi. Şi numai după multă vreme de la adormirea arhiepiscopului Theofan a apărut posibilitatea de a face cunoştinţă cu o parte a arhivei sale, şi atunci a devenit limpede esenţa diferendului său dogmatic cu mitropolitul Antonie. Vlădica Antonie a făcut, după propria-i expresie, o tentativă de a „elibera ştiinţa teologică, iar deopotrivă şi catehismul şcolar, de sedimentele eterodoxe" („Dogmat Iskuplenia (Dogma Răscumpărării)", p. 1. Sremski Karlovţi, 1926). Aparent, un scop bun. Însă această „eliberare" atingea dogma fundamentală a credinţei Bisericii Ortodoxe – dogma Răscumpărării. Tot tragismul consta în aceea că mitropolitul Antonie dădea o interpretare proprie a dogmei cu pricina, în ciuda faptului că această interpretare era cu totul străină de

învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii celei Una, Sfinte, Sobornicești și Apostolești, deși el credea că învățătura sa „corespunde pe deplin cu Sfânta Scriptură și cu Tradiția Bisericească, iar aparenta ei noutate constă numai în faptul că ea expune învățătura Bisericii în limba conceptelor exacte, punând de acord sensul dogmei examinate cu celelalte adevăruri de maximă importanță ale credinței" (ibidem, p. 58-59).

Până să se editeze *Dogma Răscumpărării*, mitropolitul Antonie publicase în Iugoslavia, în anul 1924, un catehism numit *Încercare de Catehism Creștin Ortodox*. În anul următor, pe data de 27 martie (9 aprilie) 1925, Sinodul Bisericii Ruse din Diaspora hotărăște ca în calitate de manual școlar pentru școlile rusești din diaspora *Catehismul Mare* al Sfântului Filaret al Moscovei să fie înlocuit cu *Încercarea de Catehism* a mitropolitului Antonie (Hrapovițkii).

Arhiepiscopul Theofan (Bâstrov) și episcopul Serafim (Sobolev) au protestat împotriva acestei hotărâri a Sinodului din Diaspora, înaintând Soborului Arhieresc următoarea declarație:

„Declarație
a arhiepiscopului Theofan al Poltavei și
a episcopului Serafim al Lubnelor către
Soborul Arhieresc al Bisericii Ruse din Diaspora

Din copiile celor două hotărâri din data de 9/22 aprilie 1926 ale Sinodului, copii care ne-au fost trimise de cancelaria sinodală, reiese că printr-una din aceste hotărâri ale sale Sinodul găsește că nu există temei pentru anularea hotărârii din 27 martie/9 aprilie 1925 cu pri-

vire la înlocuirea în calitate de manual a catehismului mitropolitului Filaret cu catehismul mitropolitului Antonie, iar prin cealaltă dispune să se aducă la cunoştinţă şi să se îndeplinească părerea mitropolitului Antonie cu privire la necesitatea de a anula hotărârea respectivă şi de a lăsa rezolvarea problemei înlocuirii catehismului în seama organului bisericesc cu puteri depline din Rusia.

Fără a mai vorbi de contradicţia dintre cele două hotărâri de care este vorba mai sus, considerăm că în această problemă este deosebit de necesară o deplină limpezime, pentru că este vorba despre învăţătura de credinţă. Socotim că nu numai Sinodul, ci nici măcar Soborul Arhieresc din Diaspora nu-şi poate îngădui înlocuirea catehismului mitropolitului Filaret cu catehismul mitropolitului Antonie, şi asta din următoarele considerente:

1) Hotărârea conducerii bisericeşti a toată Rusia cu privire la adoptarea în calitate de manual a catehismului mitropolitului Filaret nu poate fi limitată de o autoritate inferioară şi temporară, cum este Soborul Arhieresc din Diaspora, a cărui existenţă se datorează tulburărilor din Rusia.

2) Nu există nici o necesitate extremă care să ne oblige la efectuarea unei asemenea schimbări.

3) Întrucât adoptarea catehismului şi ridicarea lui prin aceasta aproape la poziţia de carte simbolică a Ortodoxiei presupune o judecată privitoare la problemele dogmatice atinse în el, o atare hotărâre necesită hotărârea unanimă a Sinodului Local care examinează respectivul catehism, iar o asemenea unanimitate nu există în cazul dat nici în micul Sobor Arhieresc pe care îl formează Soborul din Diaspora.

4) Credem că expresia fidelă a învățăturii Bisericii este reprezentată de învățătura cuprinsă în lucrările Sfinților Părinți ai Bisericii, și ca atare învățătura care nu corespunde cu Tradiția Sfinților Părinți nu se poate considera expresie exactă a învățăturii ortodoxe. În referatele noastre noi dovedim că învățătura mitropolitului Antonie, exprimată în catehismului acestuia, nu numai că nu este în acord cu învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii, ci este chiar potrivnică ei.

Pe temeiul celor expuse mai sus, cerem Soborului Arhieresc să anuleze hotărârea Sinodului cu privire la aprobarea catehismului mitropolitului Antonie.

Dacă Soborul Arhieresc nu va anula hotărârea sinodală prin care este aprobat ca manual catehismul mitropolitului Antonie și se va socoti în drept să facă o examinare de esență acestei probleme, noi cerem să fie ascultate referatele noastre și să fie înscris în protocol, tipărindu-se în „Țerkovnâie Vedomosti (Informații Bisericești)", protestul nostru atât împotriva revizuirii inutile a hotărârii autorității bisericești a toată Rusia cât și, în esență, împotriva aprobării învățăturii de credință exprimate în catehismul mitropolitului Antonie, întrucât aceasta nu corespunde cu învățătura Bisericii așa cum este ea exprimată în scrierile Sfinților Părinți.

La acest protest ne împinge conștiința răspunderii față de Biserică pentru păstrarea învățăturii ortodoxe în virtutea jurământului dat la hirotonie și profunda convingere că avem dreptate".

În continuare, arhiepiscopul Theofan reproduce cele două protocoale menționate mai sus ale Soborului Arhieresc:

PROTOCOLUL NR. 1

Pe data de 9/22 aprilie 1926, Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora a audiat: raportul Preşedintelui Soborului Arhieresc, Înalt-Preasfinţitul mitropolit Antonie, din data de 9/22 aprilie anul curent, cu următorul conţinut:

„În prefaţa mea la *Încercarea de Catehism Creştin Ortodox* scriam: „editând această lucrare ca material didactic, nu aş vrea deloc ca el să înlocuiască integral catehismul lui Filaret, dar nu am nimic împotrivă ca un profesor de religie sau altul să se folosească în interpretarea dogmelor şi poruncilor de ideile şi de trimiterile mele la Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie şi să completeze cu ajutorul lor petele albe de care catehismul didactic suferă în ce priveşte diverse probleme religioase care au apărut în foarte mare număr de la moartea autorului său. Iar în însemnarea introductivă indic în mod direct „Încercarea" mea „de catehism" ca pe un mijloc didactic ce poate reprezenta numai scheletul convorbirilor pline de căldură sufletească şi consistente cu care profesorul de religie trebuie să însoţească expunerea catehismului".

Între timp, la iniţiativa Înalt-Preasfinţitului mitropolit Evloghie şi pe temeiul ecourilor aprobatoare venite din partea ierarhilor ruşi, greci, români, arabi, sârbi şi de rit vechi, precum şi al concluziei Preasfinţitului Episcop Gavriil, care la însărcinarea Sinodului a examinat acest catehism, Soborul Arhieresc, în şedinţa din data de 27 martie/9 aprilie 1925, în lipsa mea, a aprobat printr-o hotărâre a sa „Încercarea" mea „de catehism" în calitate de manual pentru instituţiile ruseşti de învăţământ şi a recomandat ca în aceste instituţii să fie înlo-

cuit catehismul lui Filaret cu sus-menționata *Încercare de Catehism Creştin Ortodox*, ca fiind mai scurtă şi mai uşor de asimilat. Atunci nu m-am opus – însă având în vedere faptul că această hotărâre a stârnit în unele locuri nedumerire şi dispute, eu, luând în considerare faptele următoare:

1) hotărârea în cauză este practic nulă, deoarece în prezent catehismul a fost eliminat din instituțiile de învățământ şi eforturile Soborului Arhieresc şi ale Sinodului de a face să fie reluată predarea lui rămân lipsite de rezultat;

2) înlocuirea unui manual atât de important cum este catehismul trebuie să fie o prerogativă a Autorității Bisericeşti a întregii Rusii, iar nu unei părți a ei (cum am şi scris în prefața mea), găsesc întru totul potrivită să se amâne executarea hotărârii sinodale din 27 martie/9 aprilie 1925 privitoare la aprobarea folosirii în calitate de manual a catehismului meu şi chestiunea să se amâne până la cercetarea ei în Rusia de către organul bisericesc cu autoritate deplină, lăsând această „Încercare de Catehism" – în acord cu părerea episcopului Gavriil şi cu hotărârea Congresului de la Praga al profesorilor de religie – în calitate de material didactic auxiliar şi dând profesorilor de religie libertatea de a-l folosi sau nu în atare scop".

NOTĂ INFORMATIVĂ: La revizuirea problemei aprobării în calitate de manual a catehismului mitropolitului Antonie prin hotărârea Soborului Arhieresc din 9/22 aprilie anul curent, s-a decis: „În baza dezbaterilor care au avut loc, făcându-se o examinare amănunțită a obiecțiilor arhiepiscopului Theofan şi episcopului Serafim, precum şi raportul episcopului Gavriil, în legătură

cu broşura „Dogma Răscumpărării" a mitropolitului Antonie, Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora hotărăşte: neconstatând în catehismul mitropolitului Antonie diferenţele faţă de învăţătura Bisericii asupra cărora au atras atenţia arhiepiscopul Theofan şi episcopul Serafim, nu găseşte întemeiată anularea hotărârii Sinodale din 27 martie/9 aprilie 1925".

S-A HOTĂRÂT: opinia expusă în raport a mitropolitului Antonie să fie luată la cunoştinţă şi îndeplinită.

(urmează semnăturile celor în drept)
9/22 aprilie
Serbia, Sremski Karlovţi.
Verificat: Şeful Cancelariei Sinodale (semnătura)

PROTOCOLUL NR. 2

9/22 aprilie 1926. Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora a audiat: raportul scris al Preasfinţitului episcop Gavriil, membru sinodal, asupra obiecţiilor înaintate de Înalt-Preasfinţitul arhiepiscop Theofan şi Preasfinţitul episcop Serafim cu privire la unele locuri din *Încercarea de Catehism Ortodox* alcătuită de Înalt-Preasfinţitul mitropolit Antonie, obiecţii prin care respectivii ierarhi caută să obţină anularea hotărârii sinodale de aprobare a acestei „Încercări" în calitate de manual pentru instituţiile de învăţământ.

NOTĂ INFORMATIVĂ: Înalt-Preasfinţitul mitropolit Evloghie, întâi-stătătorul Bisericilor Ortodoxe Ruse din Europa Occidentală, i-a comunicat Înalt-Preasfinţitului mitropolit Antonie, printr-o scrisoare din data de 24 ianuarie/6 februarie, următoarea părere a sa

cu privire la catehismul lui: „Cu conținutul lui sunt familiarizat încă din mănăstire. Bineînțeles, depărtarea de scolastică și noua – de fapt vechea, patristica – punere în lumină a învățăturii ortodoxe sunt mai valoroase ca niciodată, și el ar trebui introdus fără întârziere ca manual în instituțiile de învățământ ale rușilor din diaspora. Este un cadou mare și minunat atât pentru profesori, cât și pentru elevi".

Luând la cunoștință această opinie a mitropolitului Evloghie, Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora, în absența Înalt-Preasfințitului mitropolit Antonie, a hotărât prin decizia sa din 27 februarie/12 martie: „Împărtășind pe deplin părerea Înalt-Preasfințitului mitropolit Evloghie și recunoscând de principiu necesitatea recomandării în calitate de manual pentru instituțiile de învățământ a „Încercării de Catehism" alcătuite de Înalt-Preasfințitul mitropolit Antonie, Soborul Arhieresc găsește potrivit să transmită în prealabil respectiva „Încercare de Catehism", spre examinare și alcătuirea unui raport, Preasfințitului episcop Gavriil, membru sinodal, ca Soborul Arhieresc să se sprijine în hotărârea sa, pentru mai multă autoritate, pe un raport fundamentat".

Îndeplinind această hotărâre, Preasfințitul Gavriil și-a prezentat opinia în raportul din 23 martie, care este anexat la prezenta.

Înalt-Preasfințitul mitropolit Antonie a primit scrisori cu aprecieri favorabile față de catehismul editat de el, în care se arată că acest catehism a fost alcătuit în duhul Sfinților Părinți, din partea unor ierarhi greci, români, ruși și de rit vechi. Mitropolitul român Pimen chiar a cerut permisiunea de a traduce această lucrare în româneș-

te pentru instituțiile de învățământ teologic din România. Examinând cu atenție cele expuse după ce Membrii Sinodali s-au familiarizat personal cu *Încercarea de Catehism Ortodox* în cauză, Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora, în absența Președintelui său, Înalt-Preasfințitul mitropolit Antonie, prin hotărârea sa din 27 martie/9 aprilie 1925 a decis:

1) Se aprobă ca manual pentru instituțiile de învățământ rusești din diaspora *Încercarea de Catehism Ortodox* alcătuită de Înalt-Preasfințitul Mitropolit Antonie, fără nici o notă explicativă, lăsându-l în calitate de îndrumar pentru elevi.

2) Se recomandă să se înlocuiască în instituțiile de învățământ din diaspora catehismul mitropolitului Filaret cu *Încercarea de Catehism Ortodox*, întrucât aceasta din urmă este mai scurtă și mai ușor de însușit.

În baza dezbaterilor care au avut loc, după examinarea atentă a obiecțiilor arhiepiscopului Theofan și episcopului Serafim, precum și a evaluării episcopului Gavriil, în legătură cu broșura „Dogma Răscumpărării" a mitropolitului Antonie, Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora hotărăște: neaflând în catehismul mitropolitului Antonie diferențele față de învățătura Bisericii invocate de Preasfințitul arhiepiscop Theofan și de episcopul Serafim, nu găsește nici un temei pentru a anula hotărârea Sinodală din 27 martie/9 aprilie 1925".

(urmează semnăturile celor în drept).
9/22 aprilie 1926
Serbia, Sremski Karlovți.
Verificat: Șeful Cancelariei Sinodale (semnătura)

După protocoalele citate mai sus ale Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora, arhiepiscopul Theofan face scurta remarcă: „În catehismul său, mitropolitul Antonie spune: „Ştiind dinainte că fiecare dintre noi va fi neascultător la fel ca Adam, Dumnezeu ne îmbracă atunci când ne naştem cu fire muritoare şi căzută, adică înzestrată cu înclinări păcătoase, în urma cărora ne cunoaştem neputinţa şi ne smerim" (p. 38). După spusele autorului, copiii au nevoie de botez, deşi nu au păcătuit, tocmai pentru că „sunt înzestraţi cu fire căzută, păcătoasă, ivindu-se pe lume, potrivit preştiinţei lui Dumnezeu, ca urmaşi ai luí Adam celui căzut" (p. 67).

Astfel, după învăţătura mitropolitului Antonie reiese că Dumnezeu îmbracă şi înzestrează firea omenească cu înclinări păcătoase – dar nu aşa învaţă în această privinţă Sfinţii Părinţi şi Dascăli ai Bisericii.

„Prin zidirea sa cea dintâi, Adam avea trup fără de păcat", zice Sfântul Athanasie cel Mare, „dar prin călcarea poruncii primitor al păcatului l-a făcut, şi întru stricăciune şi moarte a căzut" (Împotriva lui Apollinarie, despre întrupare, paragraf 7, vol. 3, p. 322).

„Cel zidit de Dumnezeu pentru nestricăciune, după chipul pururea-fiinţării Sale, a fost făcut cu fire fără de păcat şi cu voinţă de sine stăpânitoare: *dar prin zavistia diavolului moartea a intrat în lume* (Înţ. Sol. 2, 24), pentru că diavolul a născocit gândul neascultării. Şi aşa, prin neascultarea poruncii lui Dumnezeu s-a făcut omul primitor al semineţei vrăjmaşului. Şi a lucrat, dar, păcatul în firea omului spre toată pofta, nu fire lucrând într-însul diavolul (Doamne fereşte!), pentru că nici nu este diavolul ziditor de fire, cum spun Maniheii cei fără

frică de Dumnezeu, ci abatere a firii de la poruncă. Şi astfel a împărăţit moartea peste toţi oamenii.

Pentru aceasta, zice Scriptura, *S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului* (1 In. 3,8). Cum a stricat Fiul lui Dumnezeu *lucrurile diavolului*? Pe firea omenească, pe care Dumnezeu o făcuse fără de păcat, însă diavolul o abătuse spre călcarea poruncii lui Dumnezeu şi spre născocirea păcatului de moarte, Dumnezeu Cuvântul împreună cu Sine a înviat-o neprimitoare a diavoleştii rătăciri şi născociri a păcatului. Şi de aceea zice Domnul: *Vine stăpânitorul lumii acesteia, şi întru Mine nu are nimic* (In. 14, 30)" (Împotriva lui Apollinarie, despre întrupare, paragraf 15, vol. 3, p. 332-333).

„Omul a căzut sub gânduri păcătoase nu pentru că Dumnezeu ar fi făcut gândurile înrobitoare, ci pentru că diavolul le-a semănat prin amăgire în firea cuvântătoare a omului, care a călcat porunca şi a fost lepădată de Dumnezeu, aşa încât diavolul a şi pus legea păcatului în firea omului, precum şi moartea, care împărăţeşte prin lucrarea păcatului. Pentru aceasta, dar, a venit Fiul lui Dumnezeu ca să strice lucrurile diavolului" (Împotriva lui Apollinarie, despre venirea cea mântuitoare a lui Hristos, paragraf 6, vol. 3, p. 345-346).

Din cugetările citate mai înainte ale Sfântului Athanasie se vede că după învăţătura Sfinţilor Părinţi ai Bisericii nu Dumnezeu a îmbrăcat ori a înzestrat firea omenească cu înclinări păcătoase, cum învaţă mitropolitul Antonie, ci diavolul a pus în firea omenească legea păcatului. Astfel, mitropolitul Antonie pune pe seama lui Dumnezeu ceea ce Sfinţii Părinţi şi Dascăli ai Bisericii pun pe seama diavolului!.."

Odată cu această declarație înaintată Soborului Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora, arhiepiscopul Theofan şi episcopul Serafim şi-au înfăţişat propriile referate, în care se arată unde anume văd ei în învăţătura mitropolitului Antonie contradicţii faţă de învăţătura Sfinţilor Părinţi.

Principalul referat a fost prezentat de arhiepiscopul Theofan şi se intitula: „Despre Răscumpărare (aşa cum o înţelege mitropolitul Antonie): 1. Rugăciunea din Ghetsimani; 2. Jertfa de pe Golgota; 3. Despre mânia lui Dumnezeu". Această lucrare cuprinde 62 de pagini bătute la maşină. Referatul episcopului Serafim, intitulat „Despre jurământ", nu ocupă decât 9 pagini. Autorul a însemnat pe el data cu propria mână: „1925, 12 august. Varna". Pe referatul arhiepiscopului Theofan, chiar pe pagina de titlu, este făcută de mâna vlădicăi însemnarea: „1926.IV.15". După cât se pare, acestea sunt datele trimiterii referatelor. Fără îndoială, referatul vlădicăi este chiar cel pe care l-a trimis mitropolitului Antonie. El a fost făcut cu o excepţională delicateţe şi cu multe menajamente. În acest referat, arhiepiscopul Theofan s-a străduit să reducă la minimum propria însemnătate, necăutând nimic pentru sine. El a arătat oceanul fără margini al învăţăturii Sfinţilor Părinţi nu în repovestire, ci prin citate. *Ipso facto* i-a propus mitropolitului Antonie să se convingă singur că felul în care înţelege dogma Răscumpărării este greşit, că Sfinţii Părinţi ai Bisericii îl resping. Arhiepiscopul Theofan a numit cu menajamente „neînţelegere" (Despre Răscumpărare, p. 17).

XXII

Paris.
Ultimii ani.
Mărturie despre soarta menită Rusiei

În anul 1928, Vlădica Theofan, gândindu-se la zăvorâre, îi scria unuia dintre fiii duhovniceşti: „Aş vrea să amuţesc pentru toţi şi pentru totdeauna, dar încă nu ştiu dacă este voia lui Dumnezeu".

Pe data de 16/29 aprilie 1931 el a părăsit pentru totdeauna ospitaliera Bulgarie, unde petrecuse cinci ani, şi s-a mutat în Franţa. La Paris s-a sălăşluit în casa familiei Porohov din suburbia Clamart, pe rue Pascal, nr. 2. Feodor Vasilievici Porohov şi Lidia Nikolaevna Porohova îi erau cunoscuţi încă din Petersburg. Cândva, cei doi fuseseră apropiaţi de Curte, de Împărăteasa Maria Feodorovna[1], primiseră povăţuire duhovnicească de la ieromonahul Varnava, Bătrânul plin de har din schitul Ghetsimani al Lavrei Troiţe-Serghieva[2]. Familia lipsită de copii a Porohovilor avea o taină duhovnicească: Lidia Nikolaevna era tunsă în taină ca monahie cu numele de Maria.

S-a păstrat o mărturie despre viaţa harică din Clamart. În timpul slujbei de Paşti, care se săvârşea în casa Porohovilor, s-a petrecut ceva asemănător cu cele pe-

[1] Împărăteasa mamă.

[2] Deja canonizat.

trecute nu o dată când slujea vlădica şi în Astrahan, şi în Poltava, şi în Iugoslavia, şi în Bulgaria. „Până acum suntem", scria Feodor Vasilievici Porohov, „sub înrâurirea minunată, nepământească, a sfintei slujbe de Paşti pe care a săvârşit-o Ierarhul Theofan. Cu adevărat, harul Sfântului Duh a fost de faţă de-a lungul întregii slujbe! Până şi gazdele noastre, francezi atei, ne-au adus la cunoştinţă încântarea lor şi au spus că au stat tot timpul în cămaşă de noapte deasupra camerei noastre, unde avea loc slujba; de şase ani nu mai fuseseră la biserică, dar după aceea au mers la locaşul de cult catolic.

Între altele, ne-au întrebat, fără să înţeleagă esenţa problemei, dacă nu se poate face iarăşi o slujbă ca aceea. Dar oare slujba a fost „de vină"? La mijloc a fost o mare milă Dumnezeiască, faptul că ne-am învrednicit de prezenţa vădită a Duhului Sfânt!"

La scurtă vreme după mutarea arhiepiscopului Theofan în Paris şi sălăşluirea lui în casa Porohovilor, s-a descoperit că era filat. În duminici şi sărbători el mergea la biserica de pe rue Odessa (acum biserica respectivă nu mai este de multă vreme). Anumite persoane nu numai că îl urmăreau, ci chiar îi întindeau pe drum capcane. Au fost mai multe încercări de a-l prinde pe arhiepiscop, dar, slavă Domnului!, toate socotelile celor cu gânduri necurate au fost zadarnice. Toate acestea au fost aduse la cunoştinţa prefectului poliţiei capitalie, J. Chiappe, şi acesta a luat măsuri de pază – dar pe temeiul materialelor adunate arhiepiscopului Theofan i s-a propus să nu mai meargă deloc la slujbe, fiindcă programul lui de mers la biserică făcea să se ştie precis când iese. Şi vlădica a început să facă Liturghia acasă.

Vlădica a trimis scurt de veste în Bulgaria că în Clamart este tulburare – însă destinatarii n-au înțeles ce poate să însemne asta. Își explicau această înștiințare prin viața agitată a metropolei chiar și atunci când au primit de la el pe neașteptate întrebarea dacă ar fi cu putință **să** se întoarcă la Sofia – și această dorință a fost luată drept simplă dezamăgire, nu ca rezultat al unei mari primejdii. Oricum, persoanele în cauză nu puteau da imediat un răspuns pozitiv, deoarece pe cazare la Sinodul Bulgar nu se putea conta și trebuiau căutate alte posibilități. Și de-abia pe urmă, când vlădica a comunicat că fusese organizat un atac de noapte asupra locuinței sale a devenit limpede despre ce fel de „tulburare" era vorba și de ce întrebase dacă se poate întoarce în Bulgaria.

Pe atunci, oamenii informați spuneau că după toate aparențele răufăcătorii plănuiau să-l răpească pe arhiepiscopul Theofan în anul 1936 din Paris la fel cum fuseseră răpiți generalul Kutiopov (ianuarie 1931) și mai târziu generalul Miller (noimebrie 1937). Dar spre deosebire de răpirile acestora, care au stârnit o furtună de proteste nu doar în mediul rus, se presupunea că răpirea arhiepiscopului Theofan trebuia să se petreacă aproape fără nici un fel de vâlvă.

Și într-adevăr, cine s-ar fi neliniștit prea tare de dispariția unui arhiereu rus care trăia ca un sihastru? În primul rând, asta privea Biserica Ortodoxă Rusă din Diaspora, din episcopatul căreia, după critica făcută noii învățături a mitropolitului Antonie (Hrapovițkii), nu mai făcea parte. Și putem să nu ne îndoim de faptul că Sinodul din Diaspora ar fi stat deoparte, complet nepăsător față de soarta arhiepiscopului Theofan, pretextând

că acesta, după plecarea din Bulgaria, întrerupsese orice legătură cu el. Şi pe deasupra, după părerea foarte ciudată, neconfirmată de nici un fel de dovezi sau fapte, a cercurilor oficiale ale Bisericii din Diaspora, arhiepiscopul Theofan ar fi suferit, chipurile, de o „boală psihică". În orice caz, faţă de arhiepiscop atitudinea ierarhilor Bisericii din Diaspora era ca faţă de un străin: mai târziu, după moartea lui, nu s-a făcut nici o panihidă oficială. Sinodul a preferat în cel mai bun caz să păstreze cu privire la el o tăcere deplină, ca şi cum vlădica nici n-ar fi existat.

Vlădica Theofan a fost şi a rămas întotdeauna aşa cum ar trebui să fie oricare arhiereu: smerit, blând, însă apărător viteaz şi fără compromisuri al mărturisirii Ortodoxiei, „drept învăţând cuvântul adevărului lui Hristos".

Răpirea vlădicăi era pregătită de un provocator, generalul Nicolae Skoblin, fost comandant de divizie în armata lui Kornilov, şeful contraspionajului „alb", care lucra în secret pentru bolşevici. Acesta s-a făcut vestit în întreaga lume prin trădarea sa monstruoasă, prin răpirile generalilor Miller şi Kutiopov, capii mişcării „albe". Şi iată că tocmai acesta, în calitate de şef al contraspionajului, a fost întrebat pe cale oficială din Bulgaria despre situaţia în care se află la Paris arhiepiscopul Theofan. Cu prefăcută nedumerire, el a răspuns: „Dar ce v-a găsit? Dumneavoastră sunteţi acolo şi vă interesaţi de el, iar noi suntem aici şi nu ne interesează deloc... N-au decât să-l păzească de parcă ar fi icoană făcătoare de minuni!.."

Din acest răspuns trebuie să tragem concluzia diametral opusă: că pentru Skoblin şi „skoblini", ca agen-

ții „roșii", arhiepiscopul Theofan se găsea cel puțin în vizor, dacă nu chiar în centrul atenției. Căci dacă arhiepiscopul nu îi interesa deloc, de unde știa Skoblin că este păzit ca o icoană făcătoare minuni? Și de ce generalului „alb" acest fapt îi stârnește o prost disimulată iritare?

Cine își poate închipui în ce stare sufletească, în încordare extremă a tuturor puterilor sufletești și trupești se afla trăind în Paris Ierarhul Theofan, acest adevărat mărturisitor și mucenic duhovnicesc în Hristos?

Cei care îi purtau gând rău îl vânau, însă el nu ieșea niciodată singur. Era întotdeauna însoțit de cei apropiați. Nelegiuiții au încercat să facă baraje stradale ca să blocheze mașina în care mergea vlădica, dar din mașină nu ieșea nimeni... Și, după cât se pare, principalele tentative de a-l prinde pe arhiepiscop au fost făcute în vremea plimbărilor lui prin zona pustie a vechilor cazarme părăsite din raionul bisericii. Însă n-a fost voia lui Dumnezeu ca arhiepiscopul Theofan să fie răpit.

Dorind să afle o locuință sigură, vlădica s-a mutat împreună cu familia Porohov în târgușorul Mounes, în apropiere de Amboise-sur-Loire. Acolo au locuit la adresa: Fundătura de la Fontaine, 1.

Părăsind Rusia, Feodor Vasilievici Porohov și Lidia Nikolaevna Porohova au fost nevoiți să își schimbe numele și să folosească pașapoarte ale unei alte țări. La mormântul lor din târgușorul Mounes stă scris: Feodor Valkonen-Porohov (1871-1936) și Lidia Valkonen-Porohova (1877-1939). În certificatele lor de deces figurează numele fictive – Valkonen, Gherman și Olga.

După venirea în Mounes, în luna aprilie a aceluiași an, a murit pe neașteptate generalul și profesorul Feodor Vasilievici Porohov, care trăise în Franța complet

neştiut de lume. După trei ani a plecat la cele veşnice şi Lidia Nikolaevna.

Iar după încă o jumătate de an şi Ierarhul Theofan s-a mutat la Domnul, dar nu în Mounes, ci în Limeray.

După moartea soţilor Porohov, arhiepiscopul Theofan a rămas cu nepoata lor, Anastasia Vasilievna Porohova, fiica lui Vasilie Vasilievici, fratele mai mare al lui Feodor Vasilievici, care fusese omorât de bolşevici. Situaţia lor materială era foarte dificilă: în lume bântuia al Doilea Război Mondial şi Franţa avea să intre în luptă cu Germania de la începutul lunii septembrie a anului 1939. Mijloace de subzistenţă nu erau. Dar Domnul nu i-a părăsit cu purtarea Sa de grijă. Maria Vasilievna Fedcenko, o fostă moşiereasă din Poltava, care îl cunoştea pe vlădica încă de acolo şi din Petersburg, le-a propus arhiepiscopului Theofan şi Anastasiei Vasilievna să se mute la ea în Limeray, unde locuia pe o mică proprietate. Şi de pe 1 septembrie 1939 au locuit în Limeray.

Pe proprietatea cu pricina erau câteva peşteri – nu degeaba strada purta cândva un nume grăitor: Viziunile de Vulpe. Şi tocmai una dintre aceste peşteri a fost prefăcută în biserică.

Acel colţ de ţară este renumit pentru faimoasele sale castele[1], dar acolo există şi numeroase peşteri calcaroase, care mai înainte vreme erau folosite fie ca depozite, fie pentru adăpostirea animalelor. În aceste peşteri se păstrează o temperatură constantă, ca atare fiind bune şi pentru locuit. Maria Fedcenko stăpânea trei asemenea peşteri: prima din stânga slujea drept chilie arhi-

[1] Este vorba de valea Loirei, mai exact pe porţiunea dintre Tours şi Blois.

episcopului Theofan, în a doua vlădica întocmise o bisericuță, iar în a treia locuia nepoata Porohovilor, Anastasia Vasilievna. La dreapta de peștera ei se afla modesta căsuță a Mariei Fedcenko. Acolo a dus vlădica viață de sihastru, curmând legăturile cu lumea înconjurătoare asemenea vechilor nevoitori, despre care spune Sfântul Apostol că cei de care lumea nu era vrednică au rătăcit în pustie şi în munți şi în peşteri şi în crăpăturile pământului (Evr. 11, 37).

O femeie care a trăit acei ani în Limeray ca vecină a vlădicăi îşi amintea: „L-am văzut pe monseniorul Theofan când trăia în peşterile care aparțineau doamnei Fedcenko. Acolo locuia încă o femeie (Anastasia Vasilievna). Cu toții erau niște oameni absolut minunați. Eram fetiță mică atunci când monseniorul Theofan locuia acolo. Trăia mai mult decât modest. Împrejurul doamnei Fedcenko domnea întotdeauna o atmosferă aristocratică înduioşătoare, lucru prin care s-a distins până la moartea ei, care s-a întâmplat în anul 1972. Vorbea mai multe limbi – cinci, după cât se pare. Nu se poate spune că era în mare mizerie, dar cu finanțele stătea prost. Îşi pierduse soțul în anul 1914, în Rusia. Încă îmi amintesc cât de legată era de anumite lucruri. De pildă, cumpăra pâine dintr-o singură brutărie, brânză dintr-un singur magazin... Aici, în Limeray, unii îi spuneau „femeia ciudată cu pălărie verde". Avea o ținută aristocratică autentică, se îmbrăca în stilul începutului anilor 1900. Fiind femeie cultă, ar fi putut cu uşurință să dea lecții de limbi străine şi să câştige mai mulți bani, dar nu a făcut asta. Într-un fel sau altul, socotea că nu i se cuvine să se ocupe cu asta. Trăia foarte modest în căsuța ei şi îl ajuta pe monseniorul Theofan".

Ierarhul Theofan a primit de la Domnul multe daruri harice: al străvederii, al prorociei, al vindecării bolilor, al facerii de minuni şi al smereniei, darul rugăciunii neîncetate cu inimă înfrântă. Dând binecuvântare, el simţea limpede în ce stare duhovnicească se află cel care o primea. După mărturia Bătrânului pustnic de care am amintit, de ale cărui sfaturi duhovniceşti se folosea Vlădica Theofan, în ultima perioadă a vieţii ierarhului, în Franţa, au avut loc arătări însemnate, harice, ale Domnului Iisus Hristos şi ale Preacuratei şi Preabinecuvântatei Lui Maici, Pururea Fecioarei, însoţiţi de sfinţi. Bătrânul povestea: „În ziua Intrării în Biserică a Maicii lui Dumnezeu, Însăşi Preabinecuvântata, împreună cu Domnul Iisus Hristos şi cu sfinţi a venit la slujba mitropolitului Theofan. Am fost răpit acolo şi eu, multpăcătosul". Este de luat în seamă faptul că acel ales al lui Dumnezeu l-a numit „mitropolit" pe arhiepiscopul Theofan. „După sfârşitul Liturghiei, Maica lui Dumnezeu, care era de faţă împreună cu sfinţii, şi-a pus mâna pe capul vlădicăi, iar pe celalaltă pe capul monahiei Maria, şi a zis:

– Aceştia sunt din neamul Meu!"

Ierarhul Theofan a plecat la Domnul lăsându-ne mărturii despre soarta menită de Dumnezeu Rusiei. Aceste mărturii au fost însemnate în scris de arhiepiscopul Averchie (Tauşev) şi de schimonahul Epifanie (Cernov): „Vremurile de tihnă, de linişte s-au sfârşit. De acum înainte, amar îi aşteaptă pe oameni şi grele pătimiri. Mai întâi de toate, va fi război mondial, după cum scrie în Evanghelie: *Că se va scula neam preste neam şi împărăţie preste împărăţie* (Mt. 24, 7). Domnul îngăduie aceasta din pricina înmulţirii fărădelegilor, din pri-

cina apostaziei, pe care Domnul a numit-o *urâciunea pustirii... stând în locul cel sfânt* (Mt. 24, 15), adică în Biserică – în primul rând din pricina păcatelor episcopatului, apoi din pricina păcatelor preoților şi ale conducătorilor... În Biserică nenorocirile vor ajunge la treapta că vor rămâne credincioşi lui Dumnezeu doar doi, cel mult trei arhierei. Nu vorbesc de la mine însumi. Ceea ce am auzit de la Bătrânii insuflați de Dumnezeu, aceea am şi predanisit... Domnul va milui Rusia pentru mica rămăşiță de credincioşi adevărați. În Rusia, spuneau Bătrânii, din voia poporului va fi reinstaurată Monarhia, Puterea Autocratică. Domnul l-a ales pe viitorul Țar. Va fi un om cu credință înflăcărată, cu minte genială şi cu voință de fier. Mai întâi de toate, va pune rânduială în Biserica Ortodoxă, îndepărtându-i pe toți arhiereii cei mincinoşi, eretici şi căldicei. Şi mulți, foarte mulți, aproape toți vor fi înlăturați, iar în locul lor se vor ridica arhierei noi, adevărați, neclintiți. După mamă se va trage din neamul Romanovilor. Rusia va fi un stat puternic, dar numai pentru „puțină vreme"... Iar după aceea în lume va veni Antihrist, cu toate grozăviile sfârşitului aşa cum a fost el descris în Apocalipsă..."

Cu această mărturie excepțională Ierarhul Theofan a plecat la Domnul în peştera sa din oraşul Limeray în timpul războiului, la orele trei din noapte, pe data de 6/19 februarie 1940, după ce s-a împărtăşit cu Sfintele Daruri pentru bolnavi. A plecat cum a şi trăit: fără zarvă şi cu smerenie. Nimeni nu ştie cum a murit. Totuşi, putem şi suntem datori s-o spunem: fiind prigonit în timpul vieții, a plecat cu bucurie în Hristos. *Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că acelora este Împărăția*

Cerurilor. Fericiți veți fi când vă vor ocărî pre voi şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvântul rău împrotiva voastră, minținд pentru Mine. Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri (Mt. 5, 10-12).

Mitropolitul Evloghie a trimis telegramă că nu va veni şi că răposatul trebuie îngropat ca un monah simplu. La prohodire şi îngropare au fost în peşteră doar patru ortodocşi. Răposatul ierarh era în toate odăjdiile arhiereşti, cu mitră şi cu panaghia – darul primit în 1909, la hirotonirea întru episcop vicar al eparhiei Sankt-Petersburgului, de la Împăratul Nicolae al II-lea – pe piept.

L-a prohodit şi l-a îngropat ieromonahul Varnava, duhovnicul lui, care locuia într-un sat nu departe de acolo. Marele ierarh a avut parte de o înmormântare mai mult decât modestă – este limpede că pentru a se asemăna nu doar cu viața, ci şi cu îngroparea mucenicilor în Hristos şi poate chiar Însuşi Domnului nostru Iisus Hristos, Care a fost înmormântat ca un sărac[1], însă a înviat întru slavă Dumnezeiască.

Mormântul singuratic al Ierarhului Theofan se află în cimitirul de la marginea Limerayului, numărul 432, pe a cincea alee la stânga. Locul de mormânt a fost cumpărat „pe veşnicie" în anul 1944 de către fosta stăpână a proprietății unde a locuit şi a murit ierarhul, Maria Vasilievna Fedcenko. Mormântul este acoperit cu o lespede din granit, iar la căpătâi stă o altă lespede, ver-

[1] Toate câte a pătimit Mântuitorul după omenitate le-a pătimit ca un sărac, căci, după cuvântul Apostolului, *bogat fiind, a sărăcit pentru noi, ca din sărăcia Lui să ne îmbogățim* (2 Cor. 8, 9).

ticală. Pe aceasta se află o inscripție în franțuzește, cu câteva greșeli, icoana Nefăcută de mână a Mântuitorului și o cruciuliță ortodoxă.

Ierarhul Theofan al Poltavei și Pereiaslavului a viețuit pe acest pământ 65 de ani, 36 de zile și 3 ceasuri (1874-1940).

Arhiepiscopul Ioasaf (Skorodumov) al Canadei își amintea:

„După moartea uimitorului meu povățuitor sufeream cumplit... Îmi era foarte greu, și mă rugam mult pentru el... Și atunci, în noaptea celei de-a patruzecea zile după sfârșitul lui, am visat că stau lângă o biserică măreață din care după slujbă ieșea mulțime de ierarhi. I-am recunoscut pe Sfinții Ierarhi – Vasilie cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu – și pe mulți alții; deodată îi văd printre ei și pe Vlădica Theofan! Am dat fuga la el: „Vlădica, de unde veniți?". „După cum vezi, tocmai am săvârșit împreună Liturghia. Haide cu noi". Am mers. Toți au luat loc într-o mașină (sau poate barcă)[1] încăpătoare, care a început să plutească prin văzduh. Am plutit peste dealuri, păduri, alei de o nedescrisă frumusețe, peste minunate biserici și mănăstiri. Avva meu a început să îmi arate sălașurile acelea și să-mi descopere soarta lor: „Aceasta se va mântui, iar aceasta, din josul aleii, va pieri". Era cutremurător să auzi toate acele lucruri. Iar împrejur se întindeau grădini preafrumoase și se răspândea bună mi-

[1] Imprecizia descrierii Înalt-Preasfințitului se datorește faptului că realitățile lumii de dincolo nu au corespondent și asemănare mulțumitoare în lumea noastră, și ca atare orice descriere a lor nu poate fi decât o umbră palidă.

reăsmă uimitoare. Priveam cu încântare şi nu mă mai puteam sătura de frumusețea aceea. Vreme îndelungată am fost purtați astfel în văzduh prin acele locuri minunate. În cele din urmă, n-am putut să mă mai abțin şi am întrebat: „Dar unde suntem?" Vlădica Theofan mi-a răspuns: „Oare nu înțelegi? Suntem în rai!" Din clipa aceea am încredințarea că dragul meu povățuitor s-a arătat vrednic de fericirea veşnică".

Cândva, înainte de Primul Război Mondial, Bătrâna schimonahie Evghenia i-a spus Vlădicăi Theofan:

– Domnul vă încredințează o misiune deosebită!

Mulți ani vlădica se nedumerea când îşi aducea aminte de acele cuvinte.

Iar mai devreme, până la întâmplarea cu schimonahia Evghenia, tatăl Vlădicăi Theofan, preotul Dimitrie, dând binecuvântarea sa fiecărui membru al familiei, când s-a apropiat fiul cel mic i-a zis cele insuflate lui de Dumnezeu:

– Iar tu ai o cale deosebită!

Şi Bătrânul pustnic plin de har a spus nu o dată:

– Domnul Dumnezeu îl rânduieşte pe vlădica pentru o slujire mare!

Şi ni se pare acum că această mare slujire va să fie săvârşită de Ierarhul Theofan după moartea sa. Fiind ascultător de Dumnezeu, Care l-a chemat la ea, a lăsat în urma sa lucrări privitoare la însemnate boli contemporane ale Bisericii: sofianismul, evloghianismul, serghianismul şi, mai mult, antonianismul.

Bătrânul spunea:

– Eu prezic numai ce-mi spune Domnul. Domnul îl va trimite în Rusia... În Rusia se va săvârşi un lucru la care nimeni nu se aşteaptă: minune preamare a lui Dumnezeu!

Să aşteptăm cu nădejde ca această minunată prevestire a Domnului să ajungă la împlinire cu ostenelile şi cu rugăciunile Ierarhului Theofan al Poltavei, Noul Zăvorât.

Sperăm că în curând va veni vremea cea luminată când Domnul va da ca mormântul multpătimitorului ierarh să fie mutat în Rusia înviată de către El şi, totodată, va proslăvi numele lui cu slavă veşnică întru Dumnezeu.

Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slavă, pentru mila Ta şi adevărul Tău (Ps. 113, 9).

Minunată mijlocire după moarte a Ierarhului Theofan

În dimineața zilei de 25 decembrie 1989 am fost sunat din Franța. Pe atunci locuiam în Olanda, la Amsterdam, şi telefonul cu pricina venea de la mama unei franţuzoaice, care îmi era de vreo douăzeci de ani prietenă apropiată. Şi ea locuia în Amsterdam, însă plecase de curând acasă cu avionul ca să petreacă vacanța de Crăciun cu familia sa. Şi iată că în dimineața zilei de 25 decembrie m-a sunat mama ei. Glasul acesteia era deznădăjduit atunci când mi-a spus că lui Catherine i s-a făcut foarte rău. M-a întrebat dacă pot să vin la ei, în Franța. În aceeaşi zi, seara târziu, am plecat cu maşina din Amsterdam şi cam după nouă ore, în dimineața următoare, am ajuns în orăşelul Bourbon-l'Archambault.

Catherine era de confesiune catolică, dar în credința ei nu era nimic fals, fățarnic. Trăia cu adevărată simplitate. Ea a observat cu interes calea convertirii mele la Ortodoxie, care s-a împlinit în anul 1988. Îi iubea fierbinte pe Ierarhul Ioan Maximovici şi pe arhiepiscopul Theofan al Poltavei. Un loc aparte în inima ei îl avea egumenul Gherman Podmoşenskii: conferințele pe care acestea le ținuse cu prilejul venirilor sale la Amsterdam o mişcaseră adânc. Odată, când am întrebat-o dacă nu este gata să se boteze întru Ortodoxie, mi-a răspuns: „Cinstesc şi iubesc credința ortodoxă, dar sănătatea mea nu îmi permite să mă gândesc serios la asta. Aş

vrea să mă botez primind Ortodoxia cu toată inima, cu toată mintea şi cu tot sufletul meu, însă botezul ca formalitate pur exterioară nu este pentru mine. Boala mă împiedică, nu mă lasă să mă concentrez pe altceva"[1]. Totuşi, am continuat să-i povestesc Catherinei despre credinţa ortodoxă, şi ea, la rândul său, nu înceta mă asculte cu mare interes.

Viaţa Catherinei se schimbase dramatic cu opt ani în urmă, când doctorii îi puseseră diagnosticul de cancer tiroidian. După extirparea glandei tiroide i s-a prescris un preparat de substituţie hormonală şi i s-a declarat că s-a vindecat de cancer. Totuşi, doar câteva luni după aceea i s-au descoperit metastaze în plămâni şi în ficat. Şi din acea clipă viaţa ei a devenit o necurmată luptă cu boala. În perioada de care este vorba acum boala ajunsese deja în chinuitoarea fază a metastazelor osoase. Catherine mergea în cârje.

Când am ajuns, mi s-a povestit că înainte cu două zile, în noaptea din 24 spre 25 decembrie, Catherine fusese cu mama ei la mesa[2] de la miezul nopţii în orăşelul lor. După ce s-au întors acasă, s-au culcat. Pe la trei noaptea, Catherine s-a ridicat şi a mers la baie. Acolo a tuşit puternic – atât de puternic încât i s-a fisurat sternul (lupta de opt ani cu cancerul îi slăbise mult organismul, oasele deveniseră foarte fragile). Catherine a stri-

---

[1] Din păcate, aceasta este o gândire greşită. Tocmai cel afectat de o maladie gravă trebuie să aibă în vedere mai mult cele ce privesc soarta lui de dincolo. Un bolnav de cancer (ca în cazul de faţă) se înşală aşteptând un răgaz de tihnă trupească pentru a-şi rezolva problemele sufleteşti în loc să vadă în suferinţa sa semnalul că trebuie să se pregătească de veşnicie.

[2] Liturghia catolică.

gat de durere, mama ei s-a trezit din somn. Fisura din stern s-a mărit în urma unui nou acces de tuse. Tatăl Catherinei, medic de profesie, era atunci la Paris, şi pe mama ei a cuprins-o disperarea. A dat fuga afară în toiul nopţii, cerând ajutor de la vecini. Vecinul mi-a spus în dimineaţa următoare că niciodată în viaţa lui n-ar vrea să mai vadă asemenea suferinţă: „Era insuportabil. A trebuit s-o punem pe o plapumă şi să ţinem plapuma cât mai întinsă, încât să zacă nemişcată cât o duceam pe scară la parter. Tot timpul a ţipat de durere. Era absolut îngrozitor". Când s-a întors acasă tatăl Catherinei, medicul ei curant a zis că nu va mai putea merge niciodată şi că familia trebuie să se pregătească de moartea ei.

Am rămas cu Catherine şi cu familia ei câteva zile. Îmi amintesc că atunci când am fost la ea zăcea în pat neajutorată, neputând să se deplaseze singură. Orice mişcare bruscă îi producea o durere chinuitoare. Am fost nevoit să-i spun că trebuie neapărat să mă întorc pentru câteva zile la Amsterdam, dar am făgăduit că voi veni neîntârziat dacă starea ei se va schimba. I-am zis atunci că în ciuda celor întâmplate nu cred că sfârşitul ei este aproape. Mi-a răspuns: „Nici eu nu simt că mi s-ar apropia sfârşitul". I-am promis că în drum spre Amsterdam voi trece pe la Limeray şi mă voi ruga acolo pentru ea la mormântul arhiepiscopului Theofan. Ea ştia de vlădica din istorisirile mele de când începusem să traduc Viaţa lui în limba engleză. Am întrebat dacă nu are vreo cerere deosebită pentru care să mă rog vlădicăi. Răspunsul ei a sunat aşa: „Roagă-te ca atâta timp cât îmi va dărui Domnul, de-ar fi şi doar o zi, să mă pot deplasa din nou, să pot merge până la sfârşit". Repetând în sinea mea rugămintea ei, am sărutat-o, mi-am

luat rămas bun de la familia ei şi am plecat cu maşina la Limeray.

Pe când mă apropiam de Limeray, cerul s-a întunecat deodată. Nori negri s-au îngrămădit întâi la orizont, dar au acoperit degrabă aproape tot cerul. Când am intrat în cimitir, era cam ora cinci după-amiază. M-am îndreptat către mormântul cunoscut. Privind în jur şi încredinţându-mă că în preajmă nu este nimeni, am făcut deodată fără să vreau, pe neaşteptate chiar pentru mine însumi, un lucru pe care nu îl făcusem niciodată înainte. Mi-am lipit faţa de lespedea mormântului şi l-am rugat pe Vlădica Theofan să mijlocească pentru Catherine. I-am cerut să se roage pentru sănătatea ei şi ca ea să poată merge din nou, dacă va fi voia lui Dumnezeu. Au trecut probabil vreo cinci minute. Când m-am ridicat, vântul a început să şuiere sălbatic. Sufla cu asemenea putere încât cu greutate puteam să merg împotriva lui. Rostind o rugăciune de mulţumire către arhiepiscopul Theofan, am ajuns la maşină cu greutate – şi îndată ce am intrat în ea, o rafală de vânt a trântit cu putere portiera. Chiar în acea clipă ploaia a început să răpăie pe pământ şi un fulger a despicat cerul. Întoarcerea mea la Amsterdam a luat neaşteptat de multă vreme.

În dimineaţa următoare i-am sunat pe părinţii Catherinei, şi mi s-a adus la cunoştinţă că ea fusese dusă cu ambulanţa la spital în Clermont-Ferrand ca să i se trateze prin radioterapie oasele afectate. Medicii confirmaseră că ea nu va mai putea să meargă niciodată şi că va muri curând. A trecut o săptămână. Deodată, pe neaşteptate, m-a sunat mama Catherinei şi m-a înştiinţat că aceasta s-a întors acasă, că la ea venise un fizioterapeut şi îi propusese să se ocupe de ea pe gratis în timpul li-

ber, ca să încerce să o ajute. Îi făcea masaj la picioare şi a depus mult efort pentru refacerea ei.

Spre sfârşitul lui ianuarie am mers la Bourbon-l'Archambault şi am văzut că se petrecuse o adevărată minune. Catherine şedea în scaunul cu rotile şi putea să se ridice pentru scurtă vreme cu ajutorul cârjelor, sprijinită de fizioterapeutul său. Venind să o viziteze, medicul ei de familie a rămas uimit. Ne-a spus familiei ei şi mie: „Este incredibil! Dacă e să ne luăm după radiografiile ei, este absolut imposibil. Dacă n-aş fi văzut asta cu ochii mei, n-aş fi crezut! Nu numai că n-ar trebui să meargă, ar fi trebuit să moară până acum! Nu pot spune decât atât: faptul că este vie este o mărturie a milei lui Dumnezeu".

După două luni, în martie 1990, Catherine şi mama ei au venit la Amsterdam. În septembrie 1990 a avut curajul să plece cu avionul în Statele Unite ca să viziteze pentru ultima dată familia mea. În decembrie 1990, la un an după cumplita întâmplare care îi adusese atâtea suferinţe, a zburat înapoi în Franţa şi a întâmpinat Naşterea Domnului împreună cu familia sa. A fost ultimul Crăciun din viaţa ei. A murit pe 19 iulie 1991, după o îndelungată luptă cu cancerul. Dar rugăciunea ei, înălţată către Domnul prin mijlocirea arhiepiscopului Theofan, a fost auzită. I s-a înapoiat putinţa de a se deplasa, şi a trăit anul şi jumătate de viaţă care îi rămăsese folosindu-se de acest dar al lui Dumnezeu, neavând nevoie decât de cârje pentru a se mişca. A putut să meargă singură, neînsoţită, până la Amsterdam cu maşina sa. Şi a avut acest dar până la moarte.

Ierarhe Theofan, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

PARTEA A II-A

Despre izvoarele şi mijloacele cunoaşterii creştineşti[1]

[1] În ediția rusă aici erau plasate alte scrieri ale Ierarhului Theofan, mai ales predici şi scrisori, însă noi am ales să oferim cititorului român opusculele ce urmează, grupate sub titlul „Despre izvoarele şi mijloacele cunoaşterii creştineşti", care ni s-au părut mai potrivite cu trebuințele Ortodoxiei româneşti de acum. În orice caz, ne vom strădui să publicăm şi restul operei deloc neglijabile ca volum a Ierarhului.

Despre cuvântul lui Dumnezeu ca izvor al luminării creştine

Cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi bogat, întru toată înţelepciunea, învăţându-vă şi înţelepţindu-vă pre voi înşivă cu psalmi şi cu laude şi cu cântări duhovniceşti, întru har cântând în inimile voastre Domnului (Col. 3, 16).

Dacă este nevoie de o pildă a sporirii în viaţa duhovnicească la care poate duce simpla îndeletnicire cu psalmii şi cu laudele şi cu cântările duhovniceşti după îndrumarea Bisericii lui Hristos, putem arăta numeroşi sfinţi proslăviţi în Biserică. Ce cale simplă este să ajungi prin îndeletnicirea cu cuvântul cântării la starea curăţiei duhovniceşti, la mântuirea sufletului, la slava fiilor lui Dumnezeu! Pe deasupra, calea aceasta este sigură, fiindcă Apostolul Pavel este cel ce a arătat-o. Iar dacă aşa stau lucrurile, este vrednic şi de mirare, şi de întristare, şi de îngrijorată cugetare faptul că mulţi merg vreme îndelungată pe această cale şi nu ajung departe, se îndeletnicesc vreme îndelungată cu slujbele de la biserică şi de acasă, dar nici după o atât de îmbelşugată semănătură a seminţei duhovniceşti în simţirile şi în gândurile lor nu se vede în ei nici măcar roadă duhovnicească de treizeci, darmite de o sută (Mt. 13, 8; Mc. 4, 8).

După întocmirea şi rânduiala Bisericii lui Hristos suntem cu toţii ucenici ai cuvântului lui Hristos: reuşitele noastre sunt oare pe potriva scopului şi îndelungă-

rii învățăturii lor? Ca să vă puteți cerceta pe voi înșivă în această privință, repetăm una dintre lecțiile de început ale învățăturii voastre.

Cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi bogat, întru toată înțelepciunea, învățându-vă și înțelepțindu-vă pre voi înșivă cu psalmi și cu laude și cu cântări duhovnicești, întru har cântând în inimile voastre Domnului.

Călăuzindu-ne după alte spuse ale Apostolului, prin *Cuvântul lui Hristos* trebuie să înțelegem aici în primul rând *cuvântul începăturii lui Hristos* (Evr. 6, 1), altfel spus învățătura creștină de început: despre pocăința de faptele cele moarte, adică păcătoase, despre credința în Dumnezeu, despre învierea morților și despre judecata cea veșnică[1]; în al doilea rând, *Cuvântul crucii* (1 Cor. 1, 18), altfel spus învățătura despre mântuirea omului păcătos prin pătimirea și moartea pe cruce a Dumnezeu-Omului Iisus Hristos; în al treilea rând, *înțelepciunea lui Dumnezeu întru taina cea ascunsă* (1 Cor. 2, 7), descoperirea înaltelor taine ale Dumnezeirii prin Duhul Sfânt, cercarea cu duhul a adâncurilor Dumnezeiești – multe lucruri despre care în cea mai mare parte cei care le cunosc nu cutează și nu se pricep să vorbească, iar pe care neștiindu-le în zadar ne-am străduit să odrăslim graiuri mute.

Mare și necuprins este cuvântul lui Hristos! Și ce pretinde Apostolul de la ucenicii săi în privința acestui cuvânt? *Cuvântul lui Hristos*, spune el, *să locuiască întru voi*. Asta înseamnă nu să ascultăm când și când cuvântul acesta din gura altuia, ori să-l rostim cu propria gură, ori să ni-l putem aduce aminte câteodată. Se cere

[1] Judecata de Apoi este aici văzută din perspectiva urmărilor ei.

ca el să locuiască întru noi, şi prin urmare să trăiască întru noi. Cum? Astfel încât celelalte gânduri să fie primite în minte, celelalte pofte să fie primite în inimă ca nişte musafiri, îngăduite ca nişte venetici, pentru o vreme, de nevoie, iar cuvântul lui Hristos să fie gând statornic în minte, poftă stăpânitoare în inimă, suflet în orişice lucrare. Nesărăcăciosul învăţător adaugă: *să locuiască întru voi bogat, întru toată înţelepciunea*, adică „este nevoie să nu rămâneţi la sărăcăcioasele începuturi ale învăţăturii lui Hristos, ci să dobândiţi treptat în ea noi şi mai îmbelşugate sporiri, ca să nu socotiţi nici o înţelepciune, nici măcar cea ascunsă în taină, ca fiind străină şi neţinând de voi, ci cu smerenie să întocmiţi mintea voastră spre vederea Dumnezeiască şi inima voastră spre simţirile cereşti.

Dar cum putem face toate acestea? Iscusitul îndrumător propune pentru marea lucrare un mijloc destul de simplu sau – ca să-l înţelegem mai în amănunt – într-un mijloc cuprinde două.

Apostolul propune **în primul rând** să ne îndeletnicim mintea cu cântarea psalmilor: *învăţându-vă şi înţelepţindu-vă pre voi înşivă cu psalmi şi cu laude şi cu cântări duhovniceşti*. Ce mijloc îndemânos de educaţie duhovnicească! Nu sunteţi trimişi în şcoli la lecţii lungi şi obositoare, lucru pentru care multora nu le-ar ajunge ori timpul, ori înzestrarea; nu sunteţi siliţi să căutaţi departe îndrumători nemaipomeniţi, dacă nu aveţi unii ca aceştia la îndemână: sunteţi îmbiaţi cu un fel de a vă învăţa pe voi înşivă şi unii pe alţii în Creştinism. Îndeletniciţi-vă, vi se spune, cu psalmi şi cu cântări duhovniceşti; asta nu este atât osteneală, cât veselie duhovnicească – numai s-o faceţi nu cum se nimereşte şi fără

luare-aminte, ci prin aceasta să vă învățați și să vă înțelepțiți pe voi înșivă și unii pe alții. Când auzi sau când rostești cuvintele psalmului, ori altei cântări duhovnicești, ori citiri bisericești, adună-ți în ele puterea cea gânditoare, adânceşte-ți în ele luarea-aminte, bagă de seamă ce adevăr e cuprins în ele ori ce taină se descoperă, ori ce dreptar de viață este predanisit. Dacă nu cu snopii, ca bogătașii, măcar ca cei săraci, câte un pai, câte o grăunță, să aduni sămânța vieții în marea țarină a Bisericii: și în acest fel vei strânge îndestul pentru a semăna mica ta țarină duhovnicească. Dacă dai de ceva ce nu înțelegi și dacă nu iscodirea te îndeamnă să cauți înțelepțire, cere ajutorul altuia, ce are luare-aminte și iscusință, iar mai ales unui povățuitor rânduit de către Biserică, ca unul pe altul să înțelepțească în ceea ce s-a descoperit cuiva. Dacă se întâmplă ca nici aproapele tău să nu priceapă, întoarce-te la aceiași psalmi, și ei îți vor da ajutor împotriva acestei greutăți, învățându-te să strigi în rugăciune către Dumnezeu: *Descoperă ochii mei, și voi pricepe minunile din Legea Ta* (Ps. 118, 18). Rugăciunea lină, ca Maria tăcută la picioarele lui Hristos, dobândeşte neasemuit mai multă învățătură decât rațiunea lucrătoare de capul său și agitată ca Martha, care, cu filosofările și cu mijloacele sale exterioare de cunoaştere, pălăvrăgeşte despre multe. Priviți cum Arhanghelul Gavriil predaniseşte lui Daniil descoperirea tainelor și totodată lămureşte mijlocul prin care a ajuns Prorocul la acea înaltă cunoaştere: *Încă grăind eu în rugă*, istoriseşte despre sine Prorocul, *și iată bărbatul Gavriil zburând, și a grăit cu mine, și a zis: „Daniile! Acum am ieșit ca să te fac să înțelegi. La începutul rugăciunii tale a ieșit cuvânt, și eu am venit să-ți vestesc*

ție, că bărbat al dorirorilor eşti tu" (Dan. 9, 21-23). Minunată şcoală dumnezeiască! Ucenicul e pe pământ, dascălul în cer: nici n-a apucat ucenicul să-şi arate dorința de a primi povățuire cerească, şi fulgerul descoperirii străluceşte pe ceruri, şi cuvântul Dumnezeiesc se pogoară pe pământ în gura vestitorului ceresc. „Tu trebuie să primeşti vedenia", îi spune Arhanghelul Proroculuí, „fiindcă eşti om de rugăciune: *că bărbat al dorirorilor eşti tu*". Cel ce ascultă aceasta să nu socoată: „Pilda aceasta nu mă priveşte, căci eu nu sunt proroc". Ce dacă nu eşti proroc? De aici se poate trage doar încheierea că pesemne la tine nu va fi trimis arhanghel şi nu ți se va predanisi descoperirea judecăților lui Dumnezeu – dar cel puțin unul dintre îngerii mai mici, care după cum spune Biserica este *povățuitor* nu mai puțin *credincios*, te poate înțelepți în ceea ce trebuie să pricepi pentru mântuirea ta: numai să-l laşi să ajungă la tine pe calea rugăciunii tale: *că bărbat al dorirorilor eşti tu.*

În al doilea rând, Apostolul ne îmbie să ne hrănim inimile cu cântarea psalmilor: *întru har cântând în inimile voastre Domnului.* Dacă trebuie – precum s-a arătat deja întrucâtva – să trăiască în creştin cuvântul lui Hristos, fără îndoială că nu ar fi de ajuns strădania de a educa doar mintea, fără o purtare de grijă deosebită pentru inimă. Ceea ce lumea numeşte de obicei „luminare"[1] nu e mai mult decât o palidă sclipire de lumină şi viață, nu deplina lumină şi viață a duhului. Adevăratul început al vieții duhovniceşti revarsă asemenea soarelui lumină de căldură făcătoare, ce străluceşte în min-

[1] În limba rusă, *prosveşcenie* înseamnă şi „educație, cultură", şi „luminare".

te cu adevărul şi încălzeşte inima cu dragostea de bine. De fapt, mai ales în inimă se descoperă viaţa duhovnicească – sau cel puţin treapta ei cea mai apropiată, pe care ne suim din viaţa trupească a lui Adam celui căzut. Aşa învaţă străvechiul înţelept împărătesc: *cu toată paza păzeşte inima ta, că dintru acestea sunt ieşirile vieţii* (Pilde 4, 23). Inima o deschide Domnul, ca omul să ia aminte la cuvântul lui Hristos şi ca acesta să se sălăşluiască întru el. În inimi trimite Dumnezeu pe Fiul Său, Care strigă: *Avva Părinte!* (Gal. 4, 6). Când ne îndeamnă să cântăm întru har în inimile noastre Domnului, Apostolul ne învaţă ca prin lucrarea de răspuns a inimii să fim pe potriva acestor lucrări harice ale Dumnezeirii asupra inimii omeneşti şi să dobândim aşezare prielnică primirii lor.

Săvârşind sfinţita cântare a psalmilor sau luând parte la ea, păzeşte-te ca nu cumva s-o faci numai cu gura, pentru că Domnul se plânge cu mânie de oamenii ce se apropie de El numai cu gura şi a căror inimă este departe de El (Is. 29, 13), şi nici numai cu auzul, chiar dacă nu faci asta fără de înţelegere, căci nu aduce folos *cuvântul auzului* când nu se amestecă cu credinţa ascultătorilor (Evr. 4, 2) – ci îmboldeşte inima ta ca ea să fie lăuntric pe potriva psalmului dinafară, întru împreună-glăsuire duhovnicească, ca la auzul tânguirilor de pocăinţă ea să se frângă şi să se umilească, ca înaintea graiurilor credinţei şi tainelor să se cucerească şi să se smerească, ca la glasurile de slavoslovie să fie răpită la cer, ca atunci când este cântată dragostea de Dumnezeu şi nădejdea în El să se bucure şi să se veselească, ca la cântările duhovniceşti ce zugrăvesc viaţa duhovnicească plăcută lui Dumnezeu să se întraripeze cu toate pof-

tele sale către această viață dorită; în fine, ca și atunci când cântarea amuțește în gură ea să răsune încă în inimă și să se înnoiască prin pomenirea și repetarea simțămintelor harice.

Dacă cineva se nedumerește de faptul că Apostolul dă poruncă să se cânte în inimi întru har, care nu atârnă de noi, și ca atare nici nu este supus – după cât s-ar părea – poruncii, pentru a răspunde la aceasta putem arăta spre cântăreții cei vrednici de urmare *având alăute ale lui Dumnezeu, stând pe marea cea de sticlă amestecată cu foc* (Apoc. 15, 2). Harul seamănă cu această mare: așa este el de nemăsurat, fiindcă înrourează inima însetată și o aprinde pe cea răcită. Poate că tu nu stai încă pe această mare, ci pe pământ, pentru că de pământ ești legat cu gândurile, cu poftele, cu împătimirea: dar fă pasul și stai pe marea de sticlă, curată și luminată; leapădă împătimirile, poftele, gândurile lumești, și te vei trezi *întru har*; și atunci vei cunoaște cât de lesne se împlinește porunca apostolească de a cânta în inimi întru har.

Aceasta este, iubiți împreună-ucenici, lecția apostolească despre sălășluirea în noi a cuvântului lui Hristos. Oare este nevoie să amintim ce a făcut Biserica pentru mai marea înlesnire a învățăturii noastre duhovnicești? Psalmi, laude, cântări duhovnicești, citiri ziditoare alese din sfințitele cărți, împlinite cu dese revărsări ale Duhului prin gurile de Dumnezeu purtătorilor Părinți, rânduite pe zile și pe ceasuri; școala și totodată biserica cerească este deschisă pentru oricine. Și? Oare îndestul ne învățăm pe noi înșine? Îndestul ne înțelepțim unii pe alții? Ce fel sunt reușitele noastre duhovnicești în învățătură, în viață? De trei ori pe zi ascultăm în biserică

Simbolul sfintei credinţe, însă cât de puţin ştiu unii în ce stă de fapt mântuitorul adevăr al credinţei! Trec anii în psalmi şi în cântări duhovniceşti, dar nu arată sălăşluit în ei cuvântul lui Hristos, nu aduc pârguit şi cu îmbelşugare *rodul duhovnicesc, care este dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, credinţa, blândeţea, înfrânarea* (Gal. 5, 22-23). În fiecare zi aud în biserică glasul care îndeamnă: *Sus să avem inimile*, dar să-şi ridice inimile nu se nevoiesc, ci fără păs le lasă jos, pline cu deşertăciune, îngroşate, învârtoşate, împietrite. Şi ce va fi mai departe? După obiceiul care domneşte şi după numeroasele pilde, pesemne că acelaşi lucru. Şi în cele din urmă? Această vreme de învăţătură, această viaţă de învăţătură se va sfârşi – nu ca în şcolile lumeşti, la un soroc ştiut, ci cu totul pe neaşteptate, şi vom fi chemaţi la examenul public care va fi la Înfricoşata Judecată Dumnezeiască. Cum ne vom dezvinovăţi atunci pentru puţina noastră sporire duhovnicească?

Ştiu dezvinovăţirile născocite în această privinţă. „Nu tuturor", se spune, „le este dat să fie învăţători şi teologi; nu tuturor le este dat să fie sfinţi".

Ce-i drept, nu tuturor le sunt menite darul şi îndatorirea învăţătorească; ce-i drept, nici Apostolul nu doreşte *mulţi învăţători* (Iac. 3, 1), şi nici Biserica nu i-a învrednicit pe mulţi de numele „Theologul".

Totuşi, nimănui nu-i este îngăduit în creştinătate să fie cu totul neînvăţat şi să rămână neştiutor. Oare nu S-a numit pe Sine Domnul Însuşi *Învăţător* şi pe următorii Săi nu i-a numit *ucenici*?

Mai înainte de a începe creştinii a se numi creştini, se numeau ucenici toţi până la unul. Oare acestea sunt numiri goale, fără nici o însemnătate? Şi pentru ce i-a

trimis Domnul în lume pe Apostoli? În primul rând, ca să învețe toate noroadele: *mergând, învățați toate neamurile* (Mt. 28, 19). Dacă nu vrei să te înveți și să te înțelepțești pe tine însuți în Creștinism, nu ești ucenic și nu ești următor al lui Hristos; nu pentru tine au fost trimiși Apostolii; nu ești ceea ce au fost toți creștinii chiar de la începutul creștinătății; nu știu ce ești și ce va fi cu tine.

În ce-i privește pe cei ce vor să-și întemeieze nădejdea de mântuire în această dogmă deloc sfântă: „nu tuturor le este dat să fie sfinți", îndestul este să rostim împotriva lor o singură sfântă spusă: *pace să aveți cu toți* – scrie Apostolul – *și sfințenie, fără de care*, adică fără pace și fără sfințenie – *nimeni nu va vedea pre Domnul* (Evr. 12, 14). Se va împlini osânda rostită de lume chiar împotriva sa, că nu tuturor le este dat să fie sfinți: dar ce va fi cu cei ce nu se sârguiesc prin pocăință, prin credință, prin învățătura duhovnicească, prin viața evlavioasă, să se curățească, să se lumineze și, mai devreme sau mai târziu, să aibă sfințenie? Apostolul a hotărât deja soarta lor: nu vor vedea pe Domnul.

Fraților! Să nu ne despartă de Domnul nepăsarea și neluarea noastră aminte. Să încetăm a mai socoti – dacă cineva a crezută până acuma așa ceva – că putem plăcea lui Dumnezeu împlinind numai unele îndatoriri, numai pe dinafară[1] și numai la nimereală. *Dumnezeul cunoștințelor este Domnul* (1 Împ. 2, 3). *Dumnezeu caută la inimă* (1 Împ. 16, 7). *Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul vostru este* (Lc. 17, 21). Așadar, trebuie neapărat să pregătim și să întocmim lăuntric pentru Împărăția

[1] Aici cu înțelesul de „exterior".

lui Dumnezeu înțelegerea noastră şi inima noastră. Să ne folosim în acest scop de mijloacele pe care cu atâta mărinimie ni le dăruieşte Biserica, fără încetare învățându-ne şi înțelepțindu-ne – dacă dorim să fim învățați şi înțelepțiți. Să ne luăm drept îndrumar lucrător cuvântul apostolesc cel scris cândva pentru creştinii din Colose, însă grăit de Duhul Sfânt şi pentru fiecare dintre noi: *cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi bogat, întru toată înțelepciunea, învățându-vă şi înțelepțindu-vă pre voi înşivă cu psalmi şi cu laude şi cu cântări duhovniceşti, întru har cântând în inimile voastre Domnului.*

Despre Sfânta Predanie

Iar vă laud pre voi, fraţilor, că de toate ale mele vă aduceţi aminte şi precum am predanisit vouă, predaniile ţineţi (1 Cor. 2, 2). Predanisind creştinilor din Corinth poveţe mântuitoare, Sfântul Apostol Pavel, îi laudă pentru faptul că păzesc cu credincioşie predaniile. Orice fiu al Bisericii ar trebui să merite apostoleasca laudă pentru păzirea cu credincioşie a predaniilor celor adevărate. Aşadar, vrednică de luarea-aminte a fiecăruia este învăţătura despre predanii.

De atunci când învăţătura creştinească a fost cuprinsă în cărţile sfinţite, Sfânta Biserică are, pentru păzirea credincioasă şi neschimbată a acestei învăţături, obiceiul şi dreptarul nu numai să sprijine gândurile acestei învăţături pe netrecătoarea mărturie a de Dumnezeu insuflatei Scripturi, ci să ia din acelaşi izvor curat al Scripturii înseşi cuvintele şi expresiile prin care însemnează cele mai însemnate obiecte şi părţi ale învăţăturii. Astfel, dacă veţi cerceta cu de-amănuntul Simbolul credinţei Ortodoxe şi îl veţi compara cu Sfânta Scriptură, veţi găsi că Sfinţii Părinţi ai Sinoadelor Ecumenice de la Nikeea şi Constantinopol au înfăţişat în el dogmele credinţei nu cu propriile cuvinte şi expresii, ci cu unele luate din Sfânta Scriptură – şi ca atare Simbolul de Credinţă are pentru noi o îndoită însemnătate, fiindcă nu doar Sfinţii Părinţi rostesc adevărul prin el, ci şi însăşi Sfânta Scriptură, însuşi cuvântul lui Dumnezeu grăieşte prin gurile lor. În chip asemănător, şi în învăţătura

despre predanii însăşi ideea şi însuşi numele de predanie sunt luate din Sfânta Scriptură. În parte, aceasta se vede din cuvintele de mai sus ale Sfântului Apostol Pavel.

Însă ca cel mai de căpetenie temei al acestei învăţături putem lua următoarea spusă a aceluiaşi Apostol: *drept aceea, fraţilor, staţi şi ţineţi predaniile care v-aţi învăţat ori prin cuvânt, ori prin epistolia noastră* (2 Thes. 2, 15).

Iată în acelaşi timp şi învăţătură pentru înţelepţire, şi învăţătură pentru împlinire, şi poruncă despre predanii, şi introducere în cunoaşterea predaniilor. *Staţi şi ţineţi predaniile*, adică păziţi-le cu neclintire şi în chip statornic: iată porunca ce înfăţişează neapărata trebuinţă de a păzi predaniile. *Predaniile care v-aţi învăţat ori prin cuvânt, ori prin epistolia noastră*: iată, împreună cu numele de *predanii*, îndrumare spre lămurirea acestei numiri. Apostolul numeşte *predanii* tot ce au învăţat creştinii de la el ca de la un apostol privitor la credinţă, la sfinţita ierarhie, la Dumnezeieştile slujbe, la buna rânduială bisericească şi la dreptarul de viaţă. Mai departe, el deosebeşte două feluri ale predaniei: predania prin epistolă, adică predania scrisă, şi predania prin cuvânt, adică predania nescrisă. Dar întrucât predania scrisă este numită mai simplu şi mai obişnuit „Sfânta Scriptură", numele de „predanie" e folosit de obicei pentru a însemna ceea ce nu prin Sfânta Scriptură, ci prin cuvânt şi pildă am învăţat de la Sfinţii Apostoli şi de la Sfinţii Părinţi.

Vrednic de a fi băgat în seamă e faptul că Apostolul porunceşte nedespărţit şi deopotrivă să se ţină şi predaniile *prin epistolie*, şi cele *prin cuvânt*, altfel spus porunceşte să ţinem nedespărţit şi deopotrivă atât Sfânta

Scriptură, cât şi sfintele predanii. Predaniile şi de Dumnezeu insuflata Scriptură stau la el alături; el cere de la noi nu mai puţină luare-aminte şi râvnă pentru predanii ca pentru de Dumnezeu insuflata Scriptură. Oare este nevoie de mai mult pentru a ne încredinţa de însemnătatea predaniilor şi a ne îndemna la păzirea lor neabătută?

Aici ar putea fi şi sfârşitul învăţăturii despre predanii, dacă noi, asemenea ucenicilor nemijlociţi ai apostolilor, am avea sub ochi şi predania apostolească nemijlocită, şi ca atare neîndoielnic adevărată. Însă predaniile creştineşti au trecut până acum prin multe ţări, popoare, limbi, prin multe veacuri. La predaniile apostoleşti dintru început s-au adăugat predaniile părinteşti cu felurite trepte de vechime. În unele părţi ale predaniilor s-a arătat deosebire ce merge până la contradicţie. A devenit trebuincioasă cercetarea autenticităţii şi a valorii predaniilor – cercetare nu totdeauna lesnicioasă şi nu totdeauna la îndemână. Pentru a ne încredinţa de autenticitatea şi valoarea predaniilor cel mai bine ar fi să ştim începutul lor cu exactitate – însă acesta se ascunde adeseori în depărtarea ceţoasă a trecutului. Acum, ce este de făcut?

Mai înainte de a spune ce trebuie făcut, să vedem ce se face. Unii îşi întorc toată luarea-aminte spre ceea ce este întunecat şi nevrednic de crezare în predanii, şi de aici prind a se întreba dacă ele nu sunt lucru dacă nu doar omenesc, în orice caz lăsat de Pronie la bunul plac al oamenilor şi al întâmplărilor vremurilor, şi dacă nu ar fi îngăduit să se slobozească de grija predaniilor, de vreme ce *avem mai adevărat cuvântul prorocesc* şi apostolesc în de Dumnezeu insuflata Scriptură, *care poate înţelepţi spre mântuire, ca să fie deplin omul lui*

Dumnezeu, spre tot lucrul cel bun desăvârşit (2 Pt. 1, 19; 2 Tim. 3, 15, 17). Alţii, întorcându-şi luarea-aminte doar îndeobşte asupra poruncii de a păzi predaniile, ţin fără cercetare, fără dreaptă socotinţă, orbeşte, predaniile care le cad cumva în mâini, fără a se strădui să afle autenticitatea, valoarea şi curăţia lor. Şi atunci, ce trebuie făcut? Trebuie să ne păzim de amândouă extremismele arătate aici.

Sfânta Scriptură a început prin Moisi. Dar cum s-a păstrat până atunci, de-a lungul atâtor veacuri de la începutul lumii, s-a păstrat şi s-a răspândit adevărata credinţă şi s-a întocmit Dumnezeiasca slujire potrivită cu ea? După predanie. Prin urmare, predania a fost o unealtă a lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor întocmai ca Sfânta Scriptură.

Sfânta Scriptură a Noului Aşezământ a început prin Evanghelistul Matei, la opt ani după înălţarea la cer a Domnului. Dar unde au fost până atunci Evanghelia, temeiul dogmelor, învăţătura vieţii, rânduiala Dumnezeieştilor slujbe, legile cârmuirii bisericeşti? În predanie. După mărturia unuia dintre sfinţiţii scriitori, şi anume a Sfântului Evanghelist Luca, de Dumnezeu insuflata Scriptură este doar prelungirea predaniei şi un fel care nu suferă schimbare, temeinicit printr-o rânduială aparte a Duhului celui Sfânt, al predaniei. *Precum ne-au predanisit nouă cei ce dintru început au fost înşişi-văzători şi slujitori Cuvântului, părutu-s-a şi mie pre rând a scrie* (Lc. 1, 2-3).

Vreţi să întăriţi toate pe neclintita temelie a Sfintei Scripturi. Foarte bine. Aşa şi trebuie. Totuşi, de unde ştiţi care cărţi sunt sfinţite şi pentru ce anume una sau alta dintre ele face parte din numărul celor sfinţite?

Asta se ştie în cea mai mare parte din predanie. Aşadar, însăşi Sfânta Scriptură se foloseşte de predanie.

Dacă adevărata predanie a avut atâta însemnătate înaintea Scripturii şi o are acum deopotrivă cu Scriptura, cum ar putea să se micşoreze însemnătatea ei? Poate numai atunci când Scriptura, aşezându-se în locul predaniei, ne-ar spune că nu mai trebuie să avem grija predaniei. Însă Scriptura ne spune dimpotrivă: *staţi şi ţineţi predaniile care v-aţi învăţat ori prin cuvânt, ori prin epistolia noastră.*

Totuşi, de vreme ce a trebuit ca până şi Apostolii să fie cercaţi dacă sunt Apostoli adevăraţi, precum se vede din aceea că în Apocalipsa Sfântului Ioan Domnul Însuşi încuviinţează fapta Îngerului Bisericii din Efes, care *i-a ispitit pre cei ce se numesc pre sine Apostoli şi i-a aflat pre ei mincinoşi* (Apoc. 2, 2), cu atât mai mult după Apostoli trebuie cercate predaniile care au trecut prin atâtea mâini, prin atâtea veacuri, dacă sunt cu adevărat apostoleşti şi părinteşti şi dacă nu au fost supuse unor schimbări strâmbe şi unor întrebuinţări străine de menirea lor. Fără această prevedere, slujirea pe care o aducem lui Dumnezeu poate fi supusă osândei cu care Domnul i-a lovit pe fariseii şi pe cărturarii iudei, care ţineau predaniile bătrânilor: *în zadar Mă cinstesc învăţând învăţături care sunt porunci omeneşti, că lăsând porunca lui Dumnezeu ţineţi predania oamenilor* (Mc. 7, 8).

Poate că unii vor pune întrebarea: „Cum să ne păzim de această osândă? Cum să punem la încercare predaniile şi să deosebim ceea ce este îndoielnic?" Voi scoate dreptarul cel mai de nădejde şi mai lesne de folosit din spusa de mai sus a Domnului. Cearcă predaniile prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin poruncile lui Dumnezeu.

Dacă predania se împotriveşte cuvântului lui Dumnezeu, dacă ea te duce la călcarea legii lui Dumnezeu, să ştii că este predanie omenească, nu predanie adevărată, că în zadar ai păzi o astfel de predanie, de vreme ce călcarea legii lui Dumnezeu te-ar osândi.

Alt dreptar pentru cercarea predaniilor poate fi scos din următoarea spusă a Sfântului Apostol Pavel: *să ştii cum trebuieşte în casa lui Dumnezeu a petrece, care este Biserica Dumnezeului Celui Viu, stâlpul şi întărirea adevărului* (1 Tim. 3, 15). Dacă Biserica e stâlpul şi întărirea adevărului, în ea trebuie căutat adevărul şi prin ea poate fi cercat adevărul ce are nevoie de cercare, mai ales adevărul predaniilor, cărora Biserica le este singură vistierie adevărată. Odată ce ați primit o predanie de la Biserica cea una, sfântă, sobornicească şi apostolească, stați întru ea fără a vă clătina de îndoieli zadarnice, țineți-o cu nădejdea că veți plăcea lui Dumnezeu. *Să ținem*, învață Apostolul, *mărturisirea nădejdii nesmintită, nepărăsind adunarea noastră*, adică adunarea Bisericii Ortodoxe Sobornicești, *precum au unii obiceiul* (Evr. 10, 23, 25). Băgați de seamă, fraților, că încă din vremurile apostoleşti erau unii care aveau obiceiul să părăsească adunarea Bisericii Sobornicești; nu vă mirați dacă şi acum întâlniți unii care au obiceiul acesta nefericit. Iar dacă asemenea oameni vă vor îmbia cu predania lor, puteți să ştiți de mai înainte că oamenii care au părăsit Biserica, *stâlpul şi întărirea adevărului*, fără îndoială că vă îmbie cu o predanie ori mincinoasă, ori vătămată, ori cel puțin furată şi nebinecuvântată; şi, bineînțeles, ceea ce este mincinos nu va mântui, ce este vătămat nu va tămădui, ce este furat nu va îmbogăți, ce-i neblagoslovit nu va aduce blagoslovenie.

Să dăm, fraților, slavă lui Dumnezeu, Celui ce ne-a învrednicit să fim fii și mădulare ale adevăratei și sfintei Biserici, în care este adevărata și sfânta predanie – nu doar predania cea văzută și cuvântată a învățăturii, dreptarelor, așezămintelor și rânduielilor, ci totodată predanisirea cea nevăzută și lucrătoare a harului și sfințirii – se pogoară din cer pe pământ, *ca roua Ermonului pre munții Sionului*, curge neîncetat și nesecat, și rourează sfințita ierarhie și sfințitele lucrări *ca mirul pre cap, ce se pogoară pre barbă, pre barba lui Aaron, pre marginea veșmintelor lui*, așa încât Apostolii, cei unși cu Duhul Sfânt, ung cu același mir duhovnicesc pe Sfinții Părinți, și aceștia pe urmașii lor din veac în veac; ierarhii dau sfințire bisericilor și tainelor, iar bisericile și tainele dau la rândul lor sfințire ierarhilor, drept care atingându-vă de sfințenia cea de acum vă atingeți de același har care s-a revărsat asupra Apostolilor la pogorârea Duhului Celui Sfânt.

Să ne ținem neabătut de acest izvor curat și viu. Ca niște fii ai ascultării, cu osârdie și cu dragoste să primim din gura și din mâinile Maicii noastre, Biserica Ortodoxă, învățătura cea curată a credinței și a vieții, adevărata sfințire harică, nerătăcita călăuzire spre viața veșnică.

Despre slujirea învățătorească în adevărata Biserică Ortodoxă și despre adevărații învățători

Nu fiți mulți învățători, frații mei, știind că mai mare osândă vom să luăm, că multe greșim toți (Iac. 3, 1-2). Poate că această povață e pentru mulți mai trebuincioasă decât s-ar părea la prima vedere. Patima de a fi învățători și de a trece drept învățători era patima domnitoare în cărturarii și în fariseii iudei. Aceștia, după cum îi dă în vileag Domnul nostru, *iubesc a fi chemați de oameni: „Învățătorule, învățătorule"* (Mt. 23, 7). Împotriva acestei patimi, Iisus grăia norodului și ucenicilor Săi, adică tuturor următorilor Săi: *iar voi să nu vă numiți învățători, că unul este Învățătorul vostru: Hristos* (Mt. 23, 10). Poruncă aspră, care pe cât de sus înalță numele de învățător în persoana lui Hristos, pe atât de greu de împărtășit o face pentru creștini. Totuși, vedem că și în Biserica Creștinească se numesc unii „învățător". Și Apostolul Pavel se numește pe sine „învățător al neamurilor", și îndeobște spune că *pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică învățători* (1 Cor. 12, 28). Cum să împăcăm acest fapt cu porunca Domnului? Nu este greu s-o facem dacă vom prinde mai amănunțit puterea cuvintelor apostolești și stăpânești.

Nu încape îndoială, de Dumnezeu insuflatul Apostol nu greșește atunci când dă mărturie că Dumnezeu a pus în Biserică învățători. El dă mărturie despre adevăr atunci

când grăieşte: *sunt pus propovăduitor şi Apostol (adevărul zic în Hristos, nu mint), învăţător neamurilor întru credinţă şi întru adevăr* (1 Tim. 2, 7). Însă Domnul nu slujirea învăţătorească o leapădă, fiindcă nu zice: „Să nu fie învăţători". Aceasta este chiar cu neputinţă, fiindcă atunci când sunt ucenici trebuie neapărat să fie şi învăţători; şi întrucât toţi creştinii sunt ucenici şi la început nu se numeau altfel decât ucenici, trebuie neapărat să fie şi învăţători creştini, mai ales după ce Învăţătorul Cel Unul S-a înălţat la cer.

Să nu vă numiţi învăţători, zice, *că unul este Învăţătorul vostru: Hristos* (Mt. 23, 8). Pentru sine este gelos pe numele învăţătorilor? Bineînţeles că nu, pentru că El e mai presus de orice nume – ci smereşte gândirea noastră, doboară semeţia, înfrânează obrăznicia, taie samavolnicia, osândeşte şi opreşte lucrarea învăţătorească săvârşită cu de la sine putere şi cu de la sine numire. *Să nu vă numiţi învăţători*: „nu răpiţi numele acesta, însuşindu-vi-l cu de la sine putere. Iar de veţi fi chemaţi la asta, dacă Dumnezeu vă va pune, dacă legea sfinţită vă va numi învăţători, nici atunci să nu vă mândriţi cu numele care este al vostru numai ca dar şi ca împărtăşire, căci întru început şi cu adevărat unul este Învăţătorul vostru: Hristos. Să nu vă socotiţi mai mult decât fraţi ai celor ce vă numesc „învăţători"; fiţi slujitori, nu stăpâni ai învăţăturii şi ai ucenicilor: *cel mai mare între voi să vă fie vouă slugă* (Mt. 23, 11)".

Se vede că în ciuda acestei preîntâmpinări făcute din vreme, patima fariseică de a învăţa pe alţii s-a strecurat curând, prin cei primiţi în creştinism din iudaism, şi în Biserica Creştină, de vreme ce Apostolul Iacov înnoieşte împotriva ei îndemnul către creştinii vremii sale:

Nu fiți mulți învățători, frații mei, știind că mai mare osândă vom să luăm, că multe greșim toți.

Acest îndemn nu cere să nu fie un mare număr de învățători. Fiindcă în orice societate – și mai ales în Biserică, școala înțelepciunii lui Dumnezeu celei ascunse în taină – o mulțime de oameni luminați și în stare să predea altora îndrumări mântuitoare nu poate fi un prisos împovărător. Nu încape îndoială că Apostolul, văzând numeroși oameni de acest fel, nu i-ar fi oprit să dea învățătură, după cum nici Moisi nu i-a oprit pe Eldad și pe Modad să profeticească, și chiar ar fi zis dimpreună cu el: *cine va da tot norodul Domnului să fie proroci* sau învățători *când va da Domnul duhul Său preste ei?* (Num. 11, 29). Dar trebuie să ținem seama de faptul că oamenii cu adevărat duhovnicești și învățătorii cei vrednici aproape că nu se pot arăta ca mulțime prisositoare, căci, întrucât cea dintâi treaptă a vredniciei lor este cunoașterea propriei nevrednicii și cea mai înaltă treaptă a înțelepciunii lor este smerenia, ei se ascund cât de mult pot în numărul ucenicilor și niciodată nu înmulțesc cu de la sine putere numărul învățătorilor. Astfel, chiar și atunci când Dumnezeu Însuși îi trimite să propovăduiască, Moisi și Ieremia încă se dau în lături de la aceasta. *Alege altul să poată, carele îl vei trimite*, spune Moisi (Ieș. 4, 13). *Nu știu a grăi*, spune Ieremia (Ier. 1, 6). Pe Apostoli îi vedem gata să fie pescari de oameni și să propovăduiască Împărăția Cerurilor – dar pe nici unul dintre ei nu-l vedem să se propună singur pentru apostolie, darmite să se facă apostol cu de la sine putere. Astfel, dacă a nu căuta cinul de învățător duhovnicesc și chiar a te feri de el este o trăsătură ce nu o dată i-a însemnat pe cei mai vrednici de

acest cin, înseamnă că a-l căuta din răsputeri şi a-l pretinde este, firește, un semn dintre cele mai neprielnice. Prin urmare, văzând pe mulți ce se grăbeau să se aşeze în scaunele învățătoriei duhovniceşti sau chiar şi le puneau cu de la sine putere, am putea nu fără temei să le spunem tuturor: „Aveți grijă! Mulțimea voastră pestriță, samavolnica voastră căutare a vredniciei învățătoreşti arată că mergeți nu pe calea prorocilor, nu pe urmele Apostolilor, nu după pilda adevăraților învățători ai Bisericii". Aceasta este mustrarea pe care o cuprinde Apostolul în îndemnul său: *nu fiți mulți învățători.*

Oamenii care se apucă să-i învețe pe alții fără să fie chemați la asta cred că se pot îndreptăți prin faptul că deşi întreprinderea lor este obraznică, lucrarea lor este mântuitoare. Apostolul destramă acest vis al nădăjduirii în sine, aducându-i la cunoaşterea de sine şi înfățişându-le urmările lucrării lor samavolnice – *ştiind,* zice, *că mai mare osândă vom să luăm, că multe greşim toți.*

Băgați de seamă aici blândețea şi smerenia adevăratului învățător. Făcând lucrare de învățător, se pune în rând cu ucenicii. Trebuind să dea în vileag păcatele altora şi să rostească osândă asupra lor, ia osânda străină asupra sa: *osândă vom să luăm – multe greşim.* Însă în vreme ce îndulceşte mustrarea, aceasta primeşte şi mai mare putere pentru cei care pot pricepe. Dacă în lucrarea învățătorească un apostol se pune pe sine sub frica osândirii, alături de oameni ce greşesc multe, cât de înfricoşat trebuie să fie lucrul acesta pentru oricare altul?

Ce să fac, Învățătorule Unule? Dacă învăț şi greşesc, mă tem că mai mare osândă voi lua. Şi, dimpotrivă, *vai mie de nu voi binevesti,* fiindcă *dregătorie îmi este încredințată* (1 Cor. 9, 16-17). O, Judecătorule, Ce cu

dreptate eşti mai aspru cu învăţătorii decât cu ucenicii! De vrei să osândeşti nevrednicia, cruţă supunerea faţă de rânduiala, de legea şi de predania Ta. Iar cei pe care stăpânească judecată Dumnezeiască nu i-a trimis să înveţe, pe care cârmuirea bisericească nu i-a pus povăţuitori, cum cutează să înveţe pe alţii şi să se dea drept învăţători? Cu ce pot dezvinovăţi această obrăznicie înaintea Celui mai mare Învăţător şi Judecător? Cum de nu se gândesc că multe greşim toţi? Oare pot ei nădăjdui că nu vor strica lucrarea învăţătorească prin păcatele lor, de care nu s-au curăţit prin harul alegerii, de care nu sunt apăraţi prin ascultarea faţă de legea alegerii? Lucrând de capul lor şi de voia lor, pot ei să fie în pace cu cei ce cugetă întru Domnul şi sunt ocârmuiţi de voia lui Dumnezeu? Şi ca atare nu vor începe să împartă în loc să aducă la unirea credinţei, nu vor începe să răspândească sminteli, să tulbure pacea Bisericii? Şi cărei osânde se vor supune pentru asta, cărei osânde îi vor supune pe cei pe care i-au rătăcit sau i-au smintit şi cărei osânde se vor supune, iarăşi, pe sine pentru aceştia?

Biserica a aflat prin multe experienţe triste cât de întemeiate sunt temerile acestea. Ca să nu mă întind prea mult, voi da o singură pildă, care va spune mult celui cu luare-aminte. Într-o epistolă a Sfântului Apostol şi Evanghelist Ioan citim următoarele: *scris-am Bisericii, dar Diotref, cel ce iubeşte să le fie lor căpetenie, nu ne primeşte pre noi. Pentru aceasta, de voi veni, voi pomeni faptele care face ocărându-ne pre noi cu cuvinte rele – şi neîndestulat fiind cu acestea, nici însuşi primeşte pre fraţi, şi pre cei ce vor îi ocărăşte şi din Biserici îi scoate* (3 In. 1, 9-10). Auziţi? Diotref nu îl primeşte pe Ioan: Diotref, despre care nu se ştie dacă avea

în sine vreo scânteie de înțelegere sănătoasă a credinței și a Bisericii și al cărui nume a ajuns până la noi numai prin mila omului pe care îl disprețuia – Diotref nu îl primește pe Ioan, cel ales între Apostoli, Cuvântătorul de Dumnezeu cel mai vrednic de acest nume, văzătorul tainelor și capul proorocilor Noului Legământ, nu cinstește epistolele lui, îl ocărăște, nu îi primește pe cei primiți de către Apostol, îi oprește pe alții să îi primească și din Biserică îi alungă! Cine ar crede așa ceva dacă n-ar povesti-o însuși Apostolul! Vedeți ce fapte potrivnice lui Dumnezeu, ce neorânduieli pustiitoare aduce în Biserică dorința de a fi cel dintâi după propria socotință și răpita neatârnare de învățătorii cei puși de Dumnezeu, care socoate că este îndestulătoare pentru sine și pentru ceilalți? Judecați pe acest temei cât de trebuincioasă și cât de însemnată este preîntâmpinarea apostolească: *nu fiți mulți învățători!*

Este firesc pentru ucenic ca el să primească fiecare cuvânt al învățăturii cum primește pământul fiecare picătură de ploaie și fiecare grăunte de sămânță. De nu vă străduiți să înfăptuiți învățătura în viața voastră, ci vă întindeți la cercetare iscoditoare: „Oare la bună vreme este predată, și pe cine mai privește afară de mine?", ascultați învățătura nu cu simplitate, ca niște ucenici, ci mai mult ca niște învățători sau judecători. Atunci nu este de prisos pentru voi preîntâmpinarea: *nu fiți mulți învățători*. Nu-l învățați pe cel ce dă învățătură cum să dea învățătură mai bine, nu-i judecați pe alții cu judecata învățăturii auzite, ascultați învățătura cu simplitate și cu smerenie de ucenici, pentru zidirea voastră lăuntrică.

Nu căutați să vă faceți cu de la sine putere învățători în vreun loc învățătoresc: luați seama, totuși, dacă nu

cumva v-ați făcut deja astfel în părerile voastre și în rânduielile voastre de viață, sau, lucru cu nimic mai bun, dacă nu v-ați ales astfel de învățători spre cârmuirea vieții voastre. Ai cui ucenici sunteți după ce nu mai faceți parte din școlile pentru copii sau tineri? Sunteți oare ucenici credincioși ai părinților voștri? Sau acest lucru pare deja demodat, pentru că noul veac se proclamă mai înțelept ca cel dinainte? Sunteți oare ucenici sârguincioși ai cuvântului Dumnezeiesc? Sau această școală pare destul de neînsemnată pentru cei ce se îndeletnicesc mult cu omeneasca înțelepciune sau cu omeneasca deșertăciune? Sunteți oare ucenici ascultători ai Bisericii? Sau găsiți că este de trebuință să scurtați lecțiile ei, fiindcă nu se învoiește cu ele învățătura pe care o predă duhul lumii? Dar întrucât duhul lumii și duhul veacului sunt străine de unire, care stă doar în firea duhului lui Dumnezeu, și dau atâtea învățături și învățători câte capete (mai mult sau mai puțin) gânditoare sunt, nu are cum să nu se ajungă ca, după duhul lumii și al veacului, fiecare să fie învățător sieși și totodată să aibă nenumărată mulțime de învățători ce se bat cap în cap. Ce poate fi mai nefericit decât acest lucru? Gândiți-vă, dar, cât de adevărată este mustrarea Apostolului și cât de trebuincios este îndemnul lui: *Nu fiți mulți învățători, frații mei, că multe greșim toți.*

Alegeți-vă mai bine puțini învățători, însă de nădejde și împreună-glăsuitori: mântuitorul cuvânt al lui Hristos, sfintele dreptare ale Bisericii, încercata înțelepciune a binecredincioșilor și de Dumnezeu luminaților noștri Părinți!

Aici nu este Diotref însă, spre întristarea Bisericii și a sfințitei ierarhii, puteți nu departe de aici să întâlniți

mai mult decât un Diotref, care pe deasupra are următori[1], în pofida faptului că de mult a fost dat în vileag de cuvântul apostolesc: *dintre noi au ieşit, ci nu erau dintre noi* (1 In. 2, 9), îi dă în vileag Apostolul Ioan pe cei ce s-au depărtat de unirea credinţei şi de ascultarea Bisericii. Oare nu vedem şi acum oameni de acest fel? De la noi au primit începutul credinţei şi al tainelor – *dintre noi au ieşit* –, dar nu mai vor să fie ai noştri. Fără chemare, fără blagoslovenie, fiecare de capul său, se pun pe sine învăţători şi, ca să ascundă sluţenia samavolniciei, tăgăduiesc Biserica, de la care au primit tot ce au ori cred ei că au. *Diotref, cel ce iubeşte să fie căpetenie, nu ne primeşte pre noi. Duhul arătat grăieşte* şi proroceşte prin Apostolul Pavel despre cei ce *iau aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile cele drăceşti ale celor ce întru făţărie grăiesc minciuni, fiind arşi la a lor conştiinţă*, care printre alte învăţături şi porunci mincinoase, *opresc a se însura* (1 Tim. 4, 1-3). Şi, în pofida acestei dări dinainte în vileag, duhurile cele înşelătoare se arată, cei ce întru făţărie grăiesc minciuni nu se ruşinează a propovădui că în vremea de acum n-ar mai fi, chipurile, nuntă blagoslovită, că Dumnezeu nu Se mai îngrijeşte, chipurile, de dăinuirea neamului omenesc; se răscoală împotriva nunţii mai abitir decât împotriva a ceea ce se osândeşte prin legea nunţii, iar unii se întrarmează asupra adevăratelor legi atât ale căsătoriei cât şi ale fecioriei nu numai cu învăţătura cea minciunoasă, ci şi cu fier. Cât de limpezi n-ar fi aici urmele duhurilor mincinoase şi ale învăţăturilor drăceşti, totuşi se găsesc oameni care să ia aminte la ele. Mulţi

[1] Pesemne că este vorba de Lev Tolstoi.

învățători puși cu de la sine putere înmulțesc soiurile învățăturilor mincinoase, iar următorii lipsiți de dreaptă socotință înmulțesc învățătorii mincinoși. Când vă întâlniți atât cu unii cât și cu ceilalți, aduceți-vă aminte, fraților, pentru voi înșivă și pentru ei, preîntâmpinarea apostolească, pe care în chip atât de nenorocit o nesocotesc: *nu fiți mulți învățători, frații mei, știind că mai mare osândă vom să luăm.*

Aduceți-vă aminte că Dumnezeu a pus în Biserică mai întâi apostoli, al doilea proroci, al treilea învățători. *Că nimeni singur nu își ia luișsi cinstea, ci cel chemat de Dumnezeu, ca și Aaron* (Evr. 5, 4), după rânduiala predanisită de Dumnezeu. Numai învățătorii chemați de Dumnezeu duc fără de rătăcire la Dumnezeu.

Despre Sfinții Părinți și Dascăli ai Bisericii

Aduceți-vă aminte de povățuitorii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, la a cărora săvârșire a vieții privind, să le urmați credința (Evr. 13, 7). În spusele acestea este ceva întristător. Oamenii își aduc aminte de ceea ce nu mai este. Și astfel, când Apostolul poruncește să ne aducem aminte de povățuitorii cei grăitori de Dumnezeu, prin însuși acest fapt dă de înțeles că ei nu mai sunt și aproape prevestește că nu vor mai fi alții asemeni lor. Căci întrucât este mai ușor să ne folosim de ceea ce avem și vedem decât de ceea ce nu vedem și a trecut deja, n-ar fi mare nevoie să ne îngrijim de amintirea povățuitorilor dinainte dacă în Biserică ar înflori unii asemenea lor. Însă Apostolul se îngrijește de amintirea povățuitorilor care au fost mai înainte: pe cât se vede, el nu nădăjduiește ca cei povățuiți să afle în urmașii lor același duh și aceeași putere, aceleași nevoințe și aceleași fapte bune, același cuvânt și aceeași pildă. Cercarea multor veacuri arată că, din păcate, Apostolul a prevăzut bine. Oare nu se întâmplă să auzim și astăzi tânguirea: „Unde sunt acum sfinți? Unde sunt străvăzătorii și făcătorii de minuni? Unde sunt povățuitorii care să spună cuvântul lui Dumnezeu cu aceeași putere, care să călăuzească la mântuire cu aceeași credincioșie ca Petru sau ca Pavel, sau măcar ca unii dintre purtătorii de Duh care au fost după Apostoli?"? Cu

adevărat, la întristare ne-a băgat porunca apostolească de a ne aminti de povățuitorii noștri. Însă uitați-vă că ea ne poate da și mângâiere.

Se tânguie oamenii că nu mai sunt acum sfinți. Voi arăta în treacăt că nu trebuie să punem prea mult temei pe această părere. Mulți sau puțini, însă trebuie să fie și acum sfinți, și nu se poate să nu fie deloc sfinți, căci fără ei lumea nu ar fi vrednică de ocrotirea lui Dumnezeu și n-ar putea să dăinuie. *Sămânța sfântă e dăinuirea ei* (Is. 6, 13). Putem spune că nu sunt astăzi în lume sfinți la fel cum tatăl lui Alexie, omul lui Dumnezeu, ar fi zis că la el în casă nu este fiu și nu este sfânt, în timp ce fiul său era la el în casă, și era bărbat sfânt, însă înfățișarea de sărac îl ascundea și de tatăl său, și de ceilalți. Mai pe bună dreptate ne-am putea necăji de faptul că povățuitorii de Dumnezeu luminați și sfinții sunt acum prea rari, că ei nu sunt la vedere, că în oamenii duhovnicești se bagă de seamă un duh necopt. Și atunci? Cum să ne mângâiem în acest necaz? Cum să acoperim neajunsul întrezărit? Luați din trecut ceea ce nu aflați în vremea de acum: *aduceți-vă aminte de povățuitorii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, la a cărora săvârșire a vieții privind, să le urmați credința.* Ce-i drept, a ne aduce aminte de povățuitorii care s-au săvârșit nu e totuna cu a te folosi de povățuitori vii – însă această deosebire este oare atât de mare, și nu face prima cât cea de-a doua? Povățuirea de la un povățuitor viu este apropiată și lesne de primit când îl vedem și îl auzim; cuvântul și pilda lui sunt atunci pentru noi la fel de vii ca și el însuși: întâietate nu de mică însemnătate! Însă trăind în trup, asemeni nouă, este încă supus, oricine ar fi el, ispitelor și nu e izbăvit de putința poticnirii

şi poate chiar atragerii după sine în cădere a celor povăţuiţi. Dimpotrivă, povăţuitorul care s-a săvârşit, a cărui vieţuire şi sfârşit al vieţii sunt însemnate de adăstarea harului Dumnezeiesc în el, a cărui învăţătură curată este îndreptăţită de viaţa sfântă şi a cărui sfinţenie a vieţii este întărită de sfântul şi fericitul lui sfârşit, este îndrumător spre mântuire cu totul vrednic de crezare şi nepoticnit. Pe lângă asta, el este un ajutător cu atât mai puternic şi neslăbit cu cât, dezbrăcat de stricăciunea şi neputinţa vieţii pământeşti, trăieşte în neîmpiedicată împărtăşire de lumina şi de puterea lui Dumnezeu: întâietate înaltă şi fără seamăn! În ce priveşte apropierea şi uşurinţa de a primi învăţătura şi ajutorul duhovnicesc, apropierea în duh nu se măsoară cu ţinuturile acestei vieţi şi cu depărtările de loc şi vreme, ci cu gândul, cu dorirea şi cu dragostea, cu vederea duhovnicească, cu rugăciunea şi cu credinţa. Credinţa ne poate apropia de povăţuitorul amintit cu evlavie aproape la fel ca de unul care este de faţă, pentru că şi de acesta din urmă ne apropie în chip folositor de suflet tot ea, nu doar vederea feţei şi auzirea cuvântului. Prin mijlocirea scripturii sau a predaniei, credinţa învie înaintea voastră învăţătura şi pilda povăţuitorului plecat la Dumnezeu, iar prin mijlocirea rugăciunii vă câştigă rugăciunea lui lucrătoare pentru voi către Dumnezeu şi ajutorul lui lucrător. În acest chip să vă aduceţi aminte de povăţuitorii voştri, şi fără îndoială că veţi fi îndestulaţi în trebuinţele duhului vostru în aşa chip că nu va fi nevoie să vă tânguiţi de nedesăvârşirea sau de puţinătatea povăţuirii din vremea noastră.

Minunată este, fraţilor, întocmirea Împărăţiei lui Hristos! Neputinţele noastre, neajunsurile noastre, ameninţă

să vă lipsească de povățuirea duhovnicească ce vă face trebuință. Și atunci, ce face Domnul Cel mult-milostiv și purtător de grijă spre bine? Împlinind neajunsurile povățuitorilor vii, El mai înaintea învierii celei de obște învie oarecum povățuitorii cei morți și dinainte ca Împărăția Cerurilor să se descopere deplin pe pământ, îi face în chip aparte (cum tâlcuiește văzătorul tainelor, Ioan) întru Împărăția Sa cea cerească, adică în Biserica Sa, împărați și preoți ai ierarhiei cereşti și ai celei pământești în același timp: preoți care înalță pentru noi rugăciune lucrătoare nemijlocit în altarul cel mai presus de ceruri, împărați ce au stăpânirea ca prin ajutor făcător de minuni bine să ne îndrepteze la pace și mântuire. Vă temeți că nu veți afla nici un povățuitor duhovnicesc în apropierea voastră, în vremea voastră. El vă dă toți povățuitorii duhovnicești, din toate vremurile întregii Bisericii Sobornicești, și în ei vă dă apropiere de toate cunoștințele și experiențele duhovnicești, de toate darurile și puterile harice.

Nu fără părere de rău și nu fără mirare amintesc aici că unii dintre creștini nu vor să-și aducă aminte de povățuitorii care au plăcut lui Dumnezeu cu aducerea aminte a blagocestiei și credinței, și mai ales să ceară ajutorul lor în rugăciuni. „Nu trebuie", spun ei, „nici o mijlocire înaintea lui Dumnezeu, afară de mijlocirea lui Hristos, și mijlocirea unor simpli oameni ar jigni mijlocirea Dumnezeu-Omului". Acest fel de a cugeta este ca atunci când ar s-ar gândi cineva să afirme că într-o împărăție nu trebuie să cerem nici în cele mai mici lucruri decât ajutorul împăratului și al nimănui altcuiva, și asta numai prin fiul împăratului, precum și că cel care cere mijlocirea dregătorilor și a slugilor împăratului, care au

apropiere de tronul lui, jigneşte vrednicia neîntrecută a împăratului şi înalta mijlocire a fiului său. Oare nu împăratul este cel ce lucrează cu stăpânirea sa prin dregători? Oare nu la milostivirea lui aleargă supuşii prin slugile lui cele credincioase? Oare nu Dumnezeu şi Hristos lucrează şi Se proslăvesc prin sfinţii Lor? Oare nu la harul Lui aleargă prin mijlocirea sfinţilor rugătorii smeriţi, ce se socot nevrednici a se apropia nemijlocit de Dumnezeu şi de Hristos? Oare nu se potriveşte desăvârşit cu neasemuita curăţie a Dumnezeirii şi cu la fel de neasemuita Lui milostivire şi îndurare faptul că prin rugăciunea ajutătoare a sfinţilor rugăciunile noastre, nedesăvârşite şi necurăţite, se curăţesc şi ajung în stare a fi primite pe jertfelnicul cel gândit care e mai presus de ceruri?

Dumnezeiasca Pecete ce îi deosebeşte pe aleşii lui Dumnezeu de creştinii obişnuiţi

Însă temelia cea tare a lui Dumnezeu stă, având pecetea aceasta: cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi, şi să se depărteze de nedreptate tot cel ce numeşte numele Domnului (2 Tim. 2, 19).

Mi se pare că văd acum această temelie a lui Dumnezeu pe care Apostolul o arată ca fiind pecetluită, ca fiind cunoscută numai de Domnul. Ce este temelia lui Dumnezeu pe care stă cu neclintire toată zidirea lui Dumnezeu, dacă nu Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos? *Căci întru Dânsul s-au zidit toate, cele din ceruri şi cele de pre pământ, cele văzute şi cele nevăzute: fie Scaune, fie Domnii, fie Începătorii, fie Stăpânii, toate printr-Însul şi întru Dânsul s-au zidit. Şi El este mai înainte de toate, şi toate întru El împreună stau* (Col. 1, 16-17). Dacă trebuie şi să fie din nou zidite zidirile cele căzute ale lui Dumnezeu, *altă temelie nimeni nu poate să pună afară de ceea ce este de pusă, carele este Iisus Hristos* (1 Cor. 3, 11). Această temelie a lui Dumnezeu este adusă şi acum (în ziua Bunei Vestiri a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu) de Duhul Sfânt din înălţimea cerurilor şi pusă în adâncul pământului; este adusă de la slava Dumnezeirii şi pusă în ascunzimea omenirii, pecetluită cu mai multe peceţi – cu pecetea fecioriei, cu pecetea smereniei, cu pecetea tăcerii. Cu adevărat, cine,

fără numai Domnul, Te-a cunoscut pe Tine, Cel de o ființă cu Dumnezeu, în starea aceasta neurmat de micșorată, în care totuși era ascuns Dumnezeu Cel totul în toate (1 Cor. 15, 28), atunci când Tu, ca temelie a mântuirii noastre, pus ai fost în pântecele Mariei în chip de nepătruns chiar și după binevestirea Arhanghelului?

Să ne minunăm de slava puterilor făcătoare ale lui Dumnezeu: să ne minunăm și de ascunzimea lor. Să adâncim și mai mult luarea noastră aminte în temelia lui Dumnezeu cea arătată de Apostol: trebuie să nădăjduim că în ea se află tăinuită pentru noi o comoară.

Partea întâi

Însă temelia cea tare a lui Dumnezeu stă, având pecetea aceasta: cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi.

Deși este adevărat că *începutul zidirii lui Dumnezeu* (Apoc. 3, 14), altfel spus temelia ei cea de obște este Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, totuși din spusele Apostolului se poate băga de seamă că el vorbește aici despre temelia lui Dumnezeu nu cu privire la toate zidirile lui Dumnezeu, ci cu privire doar la câțiva aleși, pe care Domnul cu osebire îi cunoaște și îi numește „ai Săi". *Cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi.*

Dar ce înseamnă în această privință aparte *temelia lui Dumnezeu*? Fără îndoială, înseamnă că pe Fiul lui Dumnezeu, ca pe temelia cea de obște, se zidește cu osebire în neamul omenesc ceea ce se zidește pe Iisus Hristos, ca pe temelia cea mai adâncă, în fiecare suflet cu adevărat creștin. Ca să vorbim mai limpede: ea înseamnă Biserica, al cărei întemeietor este Fiul lui Dumnezeu; ea înseamnă darul haric și mântuitor al lui Dum-

nezeu în om, credința, al cărei Începător şi Săvârşitor este Iisus Hristos.

Această temelie a lui Dumnezeu este numită de Apostol *tare*, altfel spus cu neputință de nimicit, pentru că Domnul Însuşi a zis atât îndeobşte despre Biserică: *voi zidi Biserica Mea, şi porțile iadului nu o vor birui* (Mt. 16, 18), cât şi în parte despre sufletele cu adevărat creştine: *nimenea nu le va răpi pre ele din mâna Mea* (In. 10, 28).

Din vechime e obiceiul să se pună pe zidiri semne sau înscrisuri care să arate ale cui sunt ele, ce menire, ce însemnătate au, faptul că sunt de neatins. Şi pe zidirea cea duhovnicească a lui Dumnezeu Apostolul vede o pecete, ori semn, ori înscris, ce osebeşte temelia cea tare a lui Dumnezeu de îngrămădirile omeneşti neîntemeiate şi lesne de dărâmat şi o păzeşte neatinsă de bântuielile vicleniei sau obrăzniciei, nechibzuinței sau răutății. *Temelia cea tare a lui Dumnezeu stă, având pecete.*

Care pecete? *Aceasta*, urmează Apostolul: *cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi.* Cu adevărat, minunată pecete! Vedeți că este un înscris, întrucât este alcătuit din cuvinte; dar nu fără pricină o numeşte *pecete* Apostolul, pentru că nu atât vădeşte şi descoperă, cât ascunde şi tăinuieşte – şi tocmai aceasta e însuşirea aparte a unei peceți.

Cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi. Domnul îi cunoaşte pe cei ce sunt ai Săi; aşadar, nu cumva oamenii nu-i cunosc pe cei cei ce sunt ai lui Dumnezeu? Chiar aşa. Foarte ades, chiar de cele mai multe ori, nu îi cunosc. Cu privire la Moisi, când a bătut Egiptul, a izbăvit pe Israil, a însemnat cu minuni văzduhul, apa, pământul, lemnul, pietrele, era cu putință să nu se ştie că este al lui Dumnezeu? Totuşi, se vede că n-au cunoscut asta îndea-

juns, de vreme ce au cârtit împotriva lui şi au pornit răscoală asupra lui. Iosif a fost adus la tron prin robie şi temniță; a fost proslăvit prin cunoaşterea tainelor lui Dumnezeu, îmbrăcat cu putere; totuşi, nici măcar fraţii lui nu şi-au dat seama degrabă că el este al lui Dumnezeu; a fost silit să le descopere chiar el lucrul acesta: *nu vă temeți, că al lui Dumnezeu sunt eu* (Fac. 50, 19). Cine nu ştie vieţuirea cea îngerească şi învăţătura cea vrednică de cer a Botezătorului Ioan? Dar mulţi cunoşteau, oare, că el este cel arătat prin acest cuvânt al Domnului: *Eu trimit pre Îngerul Meu* (Mal. 3, 1)? La întrebarea: „Botezul lui Ioan a fost din cer?" (Mc. 11, 30), arhiereii şi cărturarii şi bătrânii, oameni mai ştiutori decât ceilalţi, nu s-au sfiit să îşi arate neştiinţa – *şi răspunzând, au zis lui Iisus: „Nu ştim"* (Mc. 11, 33). Nici pe Tine, Cel pururea fiitor şi de o fiinţă cu Dumnezeu, chiar după ce ai grăit cum n-a grăit om vreodată, după ce ai făcut minuni pe care nu poate să facă omul *de nu va fi Dumnezeu cu el* (In. 7, 46; 3, 2), oare Te-au cunoscut pe Tine, Cel de la Care iese ca lumina de la soare singura cunoaştere adevărată? De Te-ar fi cunoscut, n-ar fi zis cu atâta lipsă de evlavie: *au nu este acesta feciorul teslarului?* (Mt. 13, 55); nu s-ar fi lepădat cu atâta nepăsare: *pre Acesta nu-L ştim de unde este* (In. 9, 29). *De ar fi cunoscut, nu ar fi răstignit pe Domnul slavei* (1 Cor. 2, 8). Iar dacă pe luminătorii lumii şi pe Soarele Însuşi nu i-au văzut în orbirea lor oamenii, dacă pe oamenii lui Dumnezeu trimişi către dânşii la arătare şi pe Însăşi Înţelepciunea Care S-a arătat nu i-au cunoscut, nu este de mirare dacă nu-s cunoscuți în lume cei care sunt ai lui Dumnezeu, dar pe care o osebită purtare de grijă dumnezeiască nu îi arată lumii, în timp ce propria lor smerenie îi ascunde de ea.

Cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi. Apostolul nu pune această cunoaştere pe seama nimănui, fără numai pe seama Domnului: aşadar, nu cumva cei ce sunt ai lui Dumnezeu nu ştiu nici ei că sunt ai lui Dumnezeu? Într-adevăr, această urmare trebuie trasă din spusele Apostolului. Ce-i drept, după cuvintele aceluiaşi Apostol, *Însuşi Duhul mărturiseşte împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu* (Rom. 8, 16) dacă suntem cu adevărat astfel; şi după alt Apostol, *cel ce crede întru Fiul lui Dumnezeu are mărturia întru sine* (1 In. 5, 10). Dar care mărturie? *Aceasta este mărturia, că viaţă veşnică ne-a dat nouă Dumnezeu, şi această viaţă întru Fiul Lui este* (1 In. 5, 11). Iar întrucât această viaţă a credincioşilor este, până în ziua descoperirii fiilor lui Dumnezeu, ascunsă cu Hristos în Dumnezeu (Col. 3, 3), se poate întâmpla ca ei înşişi să nu cunoască îndestul ce comoară dumnezeiască au în vasele de lut ale omenirii lor stricăcioase. Şi Duhul, Care mărturiseşte împreună cu duhul lor, nu este oare Acelaşi Duh Care *unde voieşte suflă, şi glasul lui auzi, însă nu ştii de unde vine şi unde merge* (In. 3, 8)? Când nu ştii de unde vine, te umple de Dumnezeiesc; când nu ştii unde merge, nu vei afla în tine însuţi nimic, afară de omenesc. Oare nu cu precădere l-a ales, oare nu cu învederare Şi l-a însuşit Domnul pe Pavel când a zis despre el în descoperire: *vas ales Îmi este Mie acesta* (Fapte 9, 15) – şi punând în el temelia Sa cea Dumnezeiască, a ridicat pe el zidirea duhovnicească nu doar a multe suflete ce au crezut prin el, ci şi a multe Biserici mari din multe ţări şi neamuri? Iar Pavel nu ştie nici atunci dacă a ajuns al lui Dumnezeu cu desăvârşire. *Fraţilor*, spune el, *eu încă nu mă socotesc să fi ajuns, ci numai una ştiu:*

cele dinapoi uitându-le şi spre cele dinainte tinzându-mă, la ţintă alerg, la răsplătirea chemării celei de Sus a lui Dumnezeu întru Hristos Iisus (Filip. 3, 13-14).

Cu adevărat, doar Domnul Însuşi i-a cunoscut cu adevărat pe cei ce sunt ai Săi. Însă de ce îi ascunde El de ceilalţi oameni şi într-un fel îi ascunde chiar de ei înşişi? De ce să nu ştie mai limpede, spre mângâierea lor, că sunt ai lui Dumnezeu? De ce să nu ştie asta, spre zidirea lor, şi ceilalţi oameni? Se întâmplă şi aşa, întrucât pecetea lui Dumnezeu nu poate rămâne cu totul nebăgată de seamă şi nu trebuie să fie fără folos. Dar şi aici, ca şi în alte cazuri, mai mult rămâne ascuns decât se descoperă.

Temelia cea harică a lui Dumnezeu în oameni se ascunde, pentru că este pusă tocmai în adâncul sufletului, aşa încât să nu rămână mai adânc decât ea nimic omenesc, care ar putea slăbi temelia cea tare a lui Dumnezeu. Este, după spusa Apostolului, *omul ascuns al inimii* (1 Pt. 3, 4): el nu poate fi întâlnit la răscruci sau văzut în oglindă.

În parte, temelia lui Dumnezeu se ascunde de lume în parte nu voit, ci ca urmare firească a faptului că aceasta este pe calapod trupesc. Lumea nu-i vede pe sfinţi aşa cum orbii nu văd lumina. În parte, temelia cea harică a lui Dumnezeu în oameni se ascunde de lume din voia Proniei Dumnezeieşti care o păzeşte ca să o poată lovi cât mai puţin puterile vrăjmaşe, ce o ameninţă cu nimicirea. Şi temelia unei zidiri pământeşti, materiale, este ascunsă în pământ, căci dacă ar fi dezgolită şi supusă lucrării stihiilor ar slăbi, şi odată cu ea ar slăbi întreaga zidire.

Temelia lui Dumnezeu în om se ascunde şi de omul însuşi, ca el să nu se socoată a fi ceva, nimic fiind (Gal. 6,

3) şi să nu se amăgească cu mintea sa, ca să nu se înalţe şi să nu doboare în sine însuşi prin trufie harica temelie, care stă tare şi neprimejduită numai în adâncul smereniei.

Aceste cugetări şi cele de acelaşi fel pot călăuzi la înţelegerea pricinii pentru care temelia sau zidirea lui Dumnezeu, atât de văzută în întregul său, este pecetluită cu asemenea ascunzime în mădularele sale şi în alcătuirea sa cea lăuntrică, că numai Domnul îi cunoaşte fără greş pe cei ce sunt ai Săi.

Să ne cucerim înaintea tainicelor judecăţi ale lui Dumnezeu. Să ne îndemnăm a-i căuta cu adâncă luare-aminte pe oamenii lui Dumnezeu şi temeliile lui Dumnezeu din ei. Să nu fim obraznici în judecăţile privitoare la aproapele nostru, de vreme ce nu cunoaştem în ei ceea ce cunoaşte în ei doar Domnul.

Partea a doua

Iar temelia cea tare a lui Dumnezeu stă, având pecetea aceasta: cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi, şi să se depărteze de nedreptate tot cel ce numeşte numele Domnului.

Cercetând pecetea sau înscrisul arătat de Apostol pe temelia lui Dumnezeu sau pe zidirea lui Dumnezeu în om, până acum am făcut-o numai cu prima jumătate. Urmează jumătatea a doua: *şi să se depărteze de nedreptate tot cel ce numeşte numele Domnului.*

Dacă pe zidirea lui Dumnezeu ar sta doar prima pecete, dacă s-ar citi doar primul înscris: *cunoscut-a Domnul pre cei ce sunt ai Săi*, adică „numai Dumnezeu îi ştie fără greş pe cei ce prin credinţa vie şi prin dragostea care niciodată nu cade sunt nedespărţit şi pe veci ai Lui şi ai Bisericii Lui nu numai pământeşti, ci şi ce-

reşti", aceasta ar putea şi să ne mângâie, şi să ne înspăimânteze. Să ne mângâie – cu gândul la tăria temeliei lui Dumnezeu, de care nu se poate atinge nimeni, la pecetea cea de nesfărâmat a lui Dumnezeu, la neprimejduirea celor ce sunt ascunşi în taina feţei lui Dumnezeu. Să ne înspăimânteze – cu neştiutul, în care nu putem rămâne nepăsători. Căci dacă numai Domnul îi cunoaşte pe cei ce sunt ai Săi, cine sunt cei cu care trăim şi avem de-a face, prin ale căror îndemnuri ne formăm, a căror pildă o urmăm? Cine suntem noi înşine? Ai lui Dumnezeu suntem? Dumnezeu ştie! Ce înfricoşătoare sunt spusele acestea! Dacă doar Dumnezeu îi cunoaşte pe cei în a căror tovărăşie trăiesc şi care mă călăuzesc, de unde să ştiu dacă nu mă călăuzesc duhurile viclene? Oare nu cu vrăjmaşii lui Dumnezeu sunt în tovărăşie? Oare nu mă aflu ca atare în primejdia de a fi sau de a rămâne străin de adevărata, harica apropiere de Dumnezeu? Ce neştiut înfricoşător!

Doamne, Cela ce îi cunoşti pe cei ce sunt ai Tăi! Drept şi preaînţelept eşti ascunzându-i de lume, care este nevrednică să-i cunoască şi care ar folosi în chip rău cunoaşterea lor; dar fii de asemenea şi bun pentru cei ce poate că nu sunt încă ai Tăi, însă doresc să se facă şi să rămână ai Tăi; arată semn după care şi noi, cei ce ne aflăm întru neştiinţă, să putem recunoaşte ceea ce este adevărat, bun, haric, sfânt – pe scurt, ce este al Tău – în oameni, încât mai mult decât orice să iubim ce este al Tău, să căutăm ce este al Tău, să învăţăm şi să urmăm ce este al Tău, de ce este al Tău să ne lipim şi cu ce este al Tău să ne unim, şi prin unirea cu ce este al Tău – prin urmare cu Tine Însuţi – să avem nădejdea cea fericită şi să fim ai Tăi în chip neschimbat şi veşnic!

Pecetea împărătească, ascunzând sub sine taina împăratului, arată totodată prin înfăţişarea sa a cui este ea, şi astfel fereşte de greşeala de a lua drept lucru împărătesc ceea ce nu este al împăratului; de asemenea se cuvine ca pecetea cea de taină cu care Dumnezeu îi pecetluieşte pe credincioşii şi aleşii Săi pentru Sine Însuşi, ca pe cei ce sunt cunoscuţi numai de El, să fie însemnată cu un semn ce poate fi băgat de seamă şi este destul de sigur, după care cei cu luare-aminte să-i deosebească pe cei ce sunt ai lui Dumnezeu de cei care înşală sau se înşală dându-se drept unii ca aceştia. Aceasta este cel de-al doilea însemn sau cel de-al doilea înscris pe care a băgat-o de seamă Apostolul pe zidirea duhovnicească a lui Dumnezeu în oameni: *să se depărteze de nedreptate tot cel ce numeşte numele Domnului.*

Mare bunăstare este pentru noi pe pământ, mare nădejde de fericire în cer, faptul că putem prin credinţă să numim numele Domnului. Dumnezeiescul nostru Mântuitor cuprinde aproape toată lucrarea mântuitoarei Sale trimiteri din cer pe pământ în aceea că i-a făcut pe oameni în stare să numească numele Domnului. Apropiindu-se de sfârşitul alergării Sale pământeşti, El strigă în rugăciune către Tatăl Său Cel Ceresc: *săvârşit-am lucrul care ai dat Mie să-l fac.* Care lucru? *Eu Te-am proslăvit pre Tine pre pământ,* adică *arătat-am numele Tău oamenilor pre care i-ai dat Mie din lume* (In. 17, 4-6). De aici mai că se poate trage încheierea: cei cărora le-a fost arătat numele Tatălui Ceresc, care numesc numele Domnului, prin însuşi acest fapt sunt ai lui Hristos, sunt ai lui Dumnezeu. Nimeni – dă mărturie de Dumnezeu insuflatul Apostol – *nu poate numi pre Domnul Iisus, fără numai în Duhul Sfânt* (1 Cor. 12, 3).

Iar cel ce vorbeşte în Duhul Sfânt, acela trebuie să fie al lui Hristos şi al lui Dumnezeu, întrucât Duhul Sfânt nu este dat celor străini. Dă mărturie şi alt Apostol că *tot cel ce crede că Iisus este Hristosul, din Dumnezeu este născut* (1 In. 5, 1). Iar cine este născut din Dumnezeu este al lui Dumnezeu în cel mai îndeaproape chip.

Şi ce? Oare nu putem cugeta şi trage încheiere precum urmează: „Iată că numim numele Domnului, Îl numim pe Domnul Iisus – aşadar, suntem negreşit ai lui Hristos, suntem negreşit ai lui Dumnezeu, negreşit este în noi Împărăţia lui Dumnezeu şi negreşit că vom fi şi noi în Împărăţia lui Dumnezeu când va veni vremea"? Din viaţa şi lucrarea unora se poate băga cu adevărat de seamă că aşa sunt gândurile şi simţămintele lor, gânduri şi simţăminte pe care ei îşi zidesc ca pe o temelie nădejdea pentru cer şi pentru veşnicie. Astfel, zidirea lor duhovnicească are doar această pecete: *cel ce numeşte numele Domnului...* şi nimic mai mult.

Să fim prevăzători. E o pecete sfărâmată. E un înscris curmat. Nu e o temelie tare. Nu oricine numeşte numele Domnului este întărit cu adevărat şi desăvârşit în Domnul şi în Împărăţia Lui. Domnul Însuşi vesteşte: *nu tot cel ce Îmi zice: „Doamne, Doamne" va intra în Împărăţia Cerurilor* (Mt. 7, 21). Şi mai ameninţător este ceea ce prezice în continuare: *mulţi vor zice Mie în ziua aceea: „Doamne, Doamne, au nu cu numele Tău am prorocit, şi nu cu numele Tău draci am scos, şi nu cu numele Tău multe puteri am făcut?" Şi atunci*, urmează El, *voi mărturisi lor: „Nicicând nu v-am cunoscut pre voi"* (Mt. 7, 22-23). Ce lucru înfricoşător de neaşteptat! Ei Îl chemau pe Domnul, prin urmare Îl numeau şi credeau în El – proroceau, scoteau draci, fă-

ceau minuni, prin urmare aveau credinţă nu mică, ci mai mult decât obişnuită. Dar Domnul nu-i primeşte întru Împărăţia Sa, şi nici măcar nu îi cunoaşte! Ce sporire de necrezut a răului şi a stricăciunii omeneşti! Nu cumva până şi cunoaşterea, care dă viaţă veşnică, a Singurului Dumnezeu Adevărat şi a Celui pe Care L-a trimis El, a lui Iisus Hristos, poate fi lipsită de duh şi viaţă? Trebuie să recunoaştem lucrul acesta, fiindcă sunt oameni care *pre Dumnezeu mărturisesc că Îl cunosc, dar cu faptele Îl tăgăduiesc* (Tit 1, 16). Nu cumva şi credinţa, care este menită să-l mântuiască pe om, poate fi nefolositoare? Chiar aşa, nefolositoare, cum zice Apostolul Iacov: *ce folos este, fraţii mei, de ar zice cineva că are credinţă, iar fapte nu are? Au poate credinţa să-l mântuiască?* (Iac. 2, 14). Nu cumva se poate întâmpla ca înseşi lucrările Duhului Celui Dumnezeiesc în om – cum ar fi prorocirea, scoaterea dracilor, facerea de minuni – să se împotmolească amestecându-se cu însuşirile şi cu faptele omului stricat, trupesc? Ca focul ceresc, care aprinzându-se în om trebuie să îl înalţe Sus pe om, să se stingă în stricăciunea cea pământească şi să îl lase tăciune întunecat pe omul care începuse să se lumineze? Dacă n-ar fi primejdia aceasta, nu ar fi fost rostită nici preîntâmpinarea aceasta: *duhul să nu-l stingeţi* (1 Thes. 5, 19)!

Hristoase Doamne! Dacă nu toţi cei ce numesc numele Tău vor intra în Împărăţia Ta, cine dintre ei va intra în ea? Domnul răspunde: *cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri*. Şi dimpotrivă, de ce unii din ei nu vor intra într-însa? *Depărtaţi-vă de la Mine*, spune, *cei ce lucraţi fărădelege* (Mt. 7, 21-23).

Creştine! Tu crezi cu inima; crezi, pesemne, spre dreptate. Dar numai Dumnezeu cunoaşte asta: cunoaşte

Domnul pe cei ce sunt ai Săi. Pe mine asta nu mă zideşte, poate nu-ţi dă nici ţie încredinţare. Cât timp sămânţa zace în pământ, cine ştie dacă ea va ajunge pom şi rod bun?

Tu mărturiseşti cu gura numele Domnului şi credinţa ta: dacă ai mărturisi aceasta ca Sfinţii Mărturisitori şi Mucenici, între grozăviile prigoanei, fiind ameninţat cu moartea pentru credinţă, mărturisirea ta n-ar fi doar cuvânt uşurel, ci totodată şi faptă puternică, iar atunci ar fi de crezut că mărturiseşti spre mântuire. Dar fără asta, cine ştie dacă din adevărată putere lăuntrică, dacă din credinţă vie odrăsleşte mărturisirea pe care o faci cu gura? Primăvara înfloresc şi pomi care n-aduc rod, iar din pricina slăbiciunii şi a neajunsului de sevă se veştejesc şi se usucă. Ce va fi dacă pe pomul tău se vede numai rod mărunt şi grosolan, slut şi lipsit de gust? Ce va fi dacă păruta ta credinţă, care se laudă că este făcătoare de minuni, este însoţită de o viaţă trupească, robită simţurilor, de fapte nedrepte şi nelegiuite? Oricât s-ar lăuda pomul atunci că e împodobit cu flori, nu se poate ascunde faptul că este pădureţ. *Că tot pomul din roada sa se cunoaşte* (Lc. 6, 43), spune Marele Grădinar. Oricât ţi-ai lăuda credinţa, oricât ţi-ai împodobi-o cu vorbele mărturisirii, faptele nedrepte şi viaţa necurată dau în vileag cine eşti tu de fapt; nu amăgi şi nu te amăgi: nu faci parte dintre pomii cei buni ai grădinii lui Hristos, ci din grădina *pe care n-a sădit-o Tatăl Ceresc, şi care va fi dezrădăcinată* (Mt. 15, 13) de nu va fi lucrată cu nouă lucrare duhovnicească, cu fapte drepte şi sfinte.

Vrei să fii pom bun al grădinii, ce nu va fi tăiat şi nu va fi dezrădăcinat? Adu roduri bune! Vrei să fii adevărată zidire a lui Dumnezeu, biserică veşnic vie a Duhului

Celui Sfânt? Nu numai să numeşti numele Domnului cu credinţa, ci să te şi depărtezi de nedreptate cu viaţa.

Una doar e temelia cea tare a nădejdii dumnezeieşti şi una doar e zidirea veşnicei mântuiri – ceea ce are această pecete: *să se depărteze de nedreptate tot cel ce numeşte numele Domnului.* După această pecete să-i recunoşti între cei ce numesc numele Domnului pe cei ce sunt ai lui Dumnezeu; după acest semn să te încerci pe tine însuţi ca să vezi dacă te îndrepţi spre starea de a fi al lui Dumnezeu. Sfântul Vasilie cel Mare vede semnul cel mai de nădejde al stării harice în urârea nedreptăţii. „Cum poate", întreabă el, „să afle încredinţare sufletul că Dumnezeu i-a iertat păcatele?" Şi răspunde: „Dacă se va vedea pe sine într-o aşezare ca a celui care a zis: *nedreptatea am urât şi m-am scârbit de ea* (Ps. 118, 163)" (Rânduielile ascetice pe scurt, 12)

Zidire a lui Dumnezeu, casă a lui Dumnezeu, suflete creştinesc! Ia aminte la sineţi, să vezi dacă temelia ta cea lăuntrică are întocmai pecetea cea adevărată, ce întăreşte şi păzeşte. Ca de prăpastie, ca de moarte, ca de porţile iadului *să se depărteze de nedreptate tot cel ce numeşte numele Domnului.*

Proslăvirea sfinților plăcuți ai lui Dumnezeu prin nestricăciunea sfintelor lor moaşte, ca mărturie Dumnezeiască a credinței lor

Şi oasele tale se vor îngrăşa, şi vor fi ca o grădină îmbătându-se şi ca un izvor pre carele nu l-a părăsit apa (Is. 58, 11).

În zilele Proroculuí Isaia erau oameni – cum pesemne că sunt şi acum – ce se plângeau de Dumnezeu că nu le răsplăteşte cucernicia. *Ce e că am postit şi n-ai văzut?* (Is. 58, 3). Prorocul răspunde la aceasta că şi postul, şi sâmbăta, şi nevoința evlavioasă, şi prăznuirea duhovnicească sunt plăcute lui Dumnezeu dacă în zilele posturilor sale oamenii nu află voile lor, dacă nu fac voile lor în ziua cea sfântă (Is. 58, 3, 13) – şi ca răsplată pentru această cucernicie neprefăcută făgăduieşte printre altele că şi oasele unor asemenea oameni se vor îngrăşa ca o grădină îmbătându-se şi ca un izvor pe care nu l-a părăsit apa. Neaşteptată făgăduință! S-ar părea că oasele acestui trup stricăcios nu se vor îngrăşa de la nevoințele postului, nici de la sâmbătarea duhovnicească. În chip asemănător, un alt bărbat luminat de Dumnezeu, lăudându-i pe bărbații slăviți, spune printre altele: *şi oasele celor doisprezece Proroci să odrăslească din locul lor* (Sir. 49, 10). Dar oasele acestor proroci se odihneau de mult timp în mormintele lor când a scris despre ei

acestea fiul lui Sirah. Aşadar, nu cumva oasele celor ce au plăcut lui Dumnezeu se îngraşă şi întru moartea trupului, şi în morminte înfloresc?

Cu adevărat se îngraşă şi înfloresc! Se îngraşă şi înfloresc duhovniceşte oasele celor evlavioşi în vremea vieţii lor când ca de seu şi de grăsime se umple sufletul lor de bucurie (Ps. 62, 6) întru Dumnezeu, când dreptul ca finicul înfloreşte (Ps. 91, 13) cu faptele cele bune, care aduc roadă întru sfinţenie; se îngraşă şi înfloresc în ciuda faptului că trupul lor se ofileşte şi se usucă de nevoinţele înfrânării, pentru că deşi omul lor cel dinafară se strică, cel dinlăuntru se înnoieşte în toate zilele (2 Cor. 4, 16). Iar după moarte se îngraşă şi înfloresc oasele celor evlavioşi prin slava faptelor lor bune, aşa încât ei, nu rareori fiind micşoraţi şi uitaţi în viaţă, se arată mari şi vestiţi după moarte, aşa încât mormintele lor sunt mai măreţe ca locuinţele în care sălăşluiau.

Însă pe lângă asta, în sfinţitele rămăşiţe ale dreptului care zac înaintea noastră vedem cu ochii noştri încă o pildă a felului cum în morminte se îngraşă şi înfloresc oasele drepţilor. Şi toate trupurile oamenilor, după moartea lor, asemenea seminţelor îngropate în pământ şi plantelor în vremea iernii, cu o răsărire înceată, pe care noi n-o băgăm de seamă, chiar în mijlocul putreziciunii, răsar şi se pregătesc treptat pentru primăvara de viaţă făcătoare a învierii celei de obşte. Însă unele trupuri ale drepţilor se aseamănă laurului şi altor câtorva pomi care pe timpul iernii cresc şi înverzesc în chip vădit; *păzeşte Domnul toate oasele lor* (Ps. 33, 20) şi după moarte ele arată în sine, ca pe un seu şi ca pe grăsime, puterea duhovnicească a vieţii, ce se revarsă minunat şi asu-

pra a ceea ce le înconjoară; trupurile lor înfloresc dinaintea obştei învieri cu începăturile nestricăciunii.

De ce asta, şi pentru ce? De ce sunt nestricăcioase trupurile drepţilor? Pentru ce le dăruieşte Dumnezeu această nestricăciune? Cugetarea la lucrurile acestea poate lămuri una dintre răsplăţile bunei cinstiri şi unul dintre imboldurile la buna cinstire.

După cum spune Înţeleptul, Dumnezeu *l-a zidit pre om întru nestricăciune* (Înţ. Sol. 2, 23). Duhul omului trăia prin Cuvântul lui Dumnezeu şi ca atare se îndulcea de fericita nemurire; trupul lui se hrănea din pomul vieţii şi astfel trebuia să fie păstrat în nestricăciunea cea lipsită de suferinţe. *Printr-un singur om* – astfel tâlcuieşte Apostolul întristătoarea schimbare a acestei stări – *printr-un singur om păcatul a intrat în lume, şi prin păcat moartea, şi aşa moartea în toţi oamenii a intrat, pentru că toţi au păcătuit* (Rom. 5, 12). Astfel, pricina pentru care omul este muritor şi trupul lui este stricăcios, este păcatul – otrava pe care omul a primit-o la început cu sufletul, dar care prin lucrarea sa de mai apoi a otrăvit şi trupul în chip nu totdeauna grabnic, dar îndeobşte de moarte. De aici nu este greu să ne dăm seama că întoarcerea întru nestricăciune a omului e cu putinţă numai când el va înceta să se mai otrăvească cu păcatul.

Dar este oare cu putinţă lucrul acesta după ce *păcatul în toată lumea lumea a intrat*, după ce întru fărădelegi ne zămislim şi ne naştem întru păcate şi ca printr-o neapărată trebuinţă a firii *bem nedreptatea ca băutura* (Iov 15, 16)? Pe lângă asta, pentru tămăduirea celui otrăvit este nevoie de mai mult decât încetarea folosirii otrăvii. Nimeni nu poate fi sieşi făcător: cel bolnav de moarte sau cel mort nu-şi poate dărui singur sănătatea

sau viaţa, al căror izvor s-a închis în el. Dacă în starea sa nevătămată omul trăia, precum am zis, prin Cuvântul lui Dumnezeu, cu atât mai mult a-l scula întru nemurire pe cel mort, întru nestricăciune pe cel stricat, nu poate nimeni, fără numai Cuvântul Făcător al lui Dumnezeu.

Cuvântul Făcător a fost din nou rostit în făptura cea vătămată de păcat a lui Dumnezeu pentru a o reface, şi a fost coborât în ea la adâncimea la care căzuseră oamenii prin păcat. *Cuvântul trup S-a făcut* (In. 1, 14). Acum tot ce căzuse şi se înstrăinase de viaţa dumnezeiască primeşte o mergere nouă, mergere îndărăt. Izvorul Dumnezeiesc se deschide iarăşi în adâncul firii omeneşti şi revarsă în el lăuntric lumină şi putere harică. Aici sufletul omenesc află doctorie curăţitoare şi tămăduitoare, ce nimiceşte în el otrava omorâtoare a păcatului, şi totodată doctorie întăritoare şi preîntâmpinătoare, ce nu îngăduie bolii să se înnoiască şi să prindă putere prin noi căderi. Lucrarea de viaţă făcătoare a harului, la fel ca oarecând lucrarea de moarte aducătoare a păcatului, se întinde asupra întregii fiinţe omeneşti, de la duh până la trup – şi întrucât puterea lui Dumnezeu este, bineînţeles, mai tare decât puterea păcatului, care la drept vorbind este neputinţă, nu este de mirare că harul, după cum spune Apostolul (Rom. 5, 20), prisoseşte mai mult decât păcatul care se înmulţise, că el are mai multă putere de a vindeca şi de a reface decât are păcatul de îmbolnăvi şi de strica. *De au murit prin greşeala unuia singur cei mulţi, cu mult mai vârtos harul lui Dumnezeu şi darul prin harul unui singur om, Iisus Hristos, întru mulţi s-au înmulţit... ca precum a prisosit păcatul spre moarte, aşa şi darul să împărăţească prin dreptate spre viaţă veşnică prin Iisus Hris-*

tos Domnul nostru (Rom. 5, 15, 21). Astfel, Cuvântul lui Dumnezeu, pogorându-Se până la întrupare, deschide chiar şi trupului calea de suiş la nestricăciune şi proslăvire; Iisus Hristos Se face învierea noastră (In. 11, 25), şi când Se sălăşluieşte prin credinţă în inimile noastre, atunci chiar şi în trupuri – în cele curăţite şi sfinţite prin credinţă – străluceşte mai devreme sau mai târziu puterea învierii Lui.

Băgaţi de seamă în întregul fiinţării neamului omenesc cum arătarea acestei puteri a învierii a fost întotdeauna în pas cu descoperirea treptată a Cuvântului lui Dumnezeu întrupat. În veacurile dintâi, când aflăm toată taina lui Hristos cuprinsă într-o singură spusă – cea despre sămânţa femeii, care va zdrobi capul şarpelui – şi puterea învierii întrevăzută într-un singur om – Enoh, care ca un vultur singuratic cu înnoite tinereţi pluteşte întru nestricăciune deasupra întregii lumi, care prin stricăciunea înstăpânită a obiceiurilor se apropia de stricăciunea cea de obşte a firii. În vremurile profocilor, când făgăduinţa despre Hristos ca despre sămânţa întru care se vor blagoslovi toate noroadele, de multe ori repetată şi mai bine lămurită, deştepta mai simţitor credinţa şi ca atare sălăşuia mai îmbelşugat în inimi – deşi ascunsă încă în adânc – puterea lui Hristos; şi puterea învierii nu numai că s-a arătat, după asemănarea lui Enoh, şi în Ilie prin luarea lui la cer, ci pe lângă aceasta încă din timpul vieţii pământeşti s-a descoperit tot în Ilie, precum şi în Elisei, prin învierea celor morţi; şi chiar – ceea ce alcătuieşte singura pildă din Sfintele Scripturi înainte de venirea lui Hristos, dar împreună-glăsuieşte cu numeroasele arătări de acest fel de după venirea Lui – puterea învierii a lucrat cândva pe neaş-

teptate prin oasele Proorocului Elisei, care adormise deja în Domnul. *Şi au fost ei*, istoriseşte cartea Împăraţilor, *îngropând pre om, şi iată au văzut tâlharii; şi aruncară pre om în groapa lui Elisei: şi a căzut trupul omului mort, şi s-a atins de oasele lui Elisei, şi a înviat, şi s-a sculat pre picioarele lui* (4 Împ. 3, 21). Iar când întruparea de atâta vreme prezisă şi încetul cu încetul pregătită a Cuvântului lui Dumnezeu s-a săvârşit în cele din urmă, cine nu ştie cu ce şuvoaie repezi a curs puterea învierii prin acest pământ neînnoit încă? Potrivit scopului cercetării de faţă, trebuie să arătăm aici cu osebire o întâmplare. Când Iisus Hristos a îngăduit prin pătimirea cea de voie pentru a noastră mântuire să fie pogorât pe tărâmul morţii pentru a duce acolo puterea Sa de viaţă şi a strica astfel împărăţia morţii chiar în temeliile ei, atunci puterea Lui a pătruns fără întârziere în toate, şi în ceea ce era în stare să o primească s-a făcut cunoscută îndată prin lucrarea cea de viaţă făcătoare. Iată desluşirea faptului că atunci şi *mormânturile s-au deschis, şi multe trupuri ale Sfinţilor adormiţi au înviat* (Mt. 27, 52).

Iisus Hristos ieri şi astăzi Acelaşi este, şi în veci (Evr. 13, 8). Că Dumnezeu, El *lucrează toate întru toţi* (1 Cor. 12, 6) – lucrează şi acum, cum a lucrat dintru început şi va lucra până la sfârşit; lucrează în cele mici deopotrivă ca în cele mari, lucrează în toată Biserica, ce este trupul Lui, ca şi în toţi credincioşii, care sunt mădularele Lui. El ia chip în ei (Gal. 4, 19), viază în ei (Gal. 2, 20), şi după cum în El Însuşi trăieşte *toată plinirea Dumnezeirii trupeşte* (Col. 2, 9), aşa şi El, într-un anume fel al acestei taine dumnezeieşti, binevoieşte a via în aleşii Săi chiar trupeşte în măsura în care îi află în stare a se împărtăşi lăuntric cu El. Află minte întoar-

să în chip statornic către Dânsul prin rugăciune? Ia chip în minte şi o umple de lumina Sa, de adevărul Său, îi arată ei cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Sale. Află inimă deschisă înaintea Lui prin pocăinţă, prin credinţă şi prin dragoste către Dânsul? Se sălăşluieşte în inimă şi aduce prin Sine în ea o viaţă nouă: duhovnicească în loc de trupească, cerească în loc de pământească; schimbă la faţă dragostea omenească în dragoste dumnezeiască şi însuşirile omeneşti în însuşiri îngereşti. Află, în fine, şi trup care deopotrivă cu sufletul să fie curăţit prin înfrânare şi nevoinţe, şi ca atare în stare să primească şi să păstreze în sine însuşi urmele mişcărilor harice lăuntrice? Şi trupul începe cumva, încă din viaţa pământească, să fie purtător de Dumnezeu. Oricât de ciudată le-ar părea unora ideea de trup purtător de Dumnezeu al unui om pământesc, nu-mi pare rău că am rostit-o, pentru că nu prin ghicire şi născocire alcătuiesc chipul acesta, ci pe temeiul unei cercări pe care o avem încă din vremurile apostoleşti şi pe care predania vremurilor sfinţilor a păstrat-o cu evlavie. Sfântul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu se obişnuise atât de mult să îşi hrănească inima pomenind cu drag dulcele nume al lui Iisus Hristos încât această adâncă întipărire sufletească a lăsat urmă simţită în organul trupesc, şi când după sfârşitul lui cel mucenicesc i-a fost despicată inima în ea s-a văzut scris numele lui Iisus Hristos (*Vieţile Sfinţilor,* 20 decembrie). Vasul în care se păstrează vreme îndelungată mir bineînmiresmat ia de la el puterea bunei miresme: tot aşa, până şi trupul creştinului în care locuieşte statornic puterea harică a lui Hristos se pătrunde de ea în toată alcătuirea sa, ba chiar răspândeşte şi altora buna ei mireasmă. Şi în-

trucât puterea lui Hristos este nestricăcioasă, fireşte că ea, sălăşluindu-se în oamenii ce sunt ai lui Hristos împărtăşeşte nestricăciunea şi trupurilor acestora; întrucât puterea lui Hristos este atotputernică, se potriveşte cu firea ei şi faptul că ea lucrează minuni prin ei când este plăcut înaintea Domnului acest lucru, aşa cum oarecând a lucrat minuni prin năframa pentru ştergerea feţei de sudoare şi prin şorţul care fuseseră pe trupul Sfântului Apostol Pavel şi primiseră în sine sudoarea lui (Fapte 19, 12) şi prin singură adumbrirea de către umbra Sfântului Apostol Petru (Fapte 5, 15).

Ce minunată răsplătire pentru buna cinstire, fraţilor, este faptul că nu numai duhul omenesc va fi înălţat la împărtăşirea harică cu Hristos, ci până şi trupul, prin care săvârşim aceste mici nevoinţe ale postirii, plecării genunchilor la rugăciune, slujirii iubitoare de fraţi, se face prin aceasta părtaş puterii harice a lui Hristos, de viaţă făcătoare şi de minuni lucrătoare! Şi dacă aceasta este încă de pe pământ, ce viaţă, ce putere, ce slavă îi aşteaptă pe cei binecinstitori în ceruri!

Totuşi, putem băga de seamă că nu toţi binecinstitorii şi nu toţi sfinţii iau parte la această înviere dintâi – ca să-i zicem aşa – care stă în minunata nestricăciune încă de pe pământ a trupurilor lor sfinţite, la fel cum şi la cea dintâi arătare a acestei învieri dintâi *multe trupuri ale Sfinţilor adormiţi au înviat* (Mt. 27, 52), însă nu toate trupurile sfinţilor adormiţi. Ce să însemne asta? Nu cumva Dumnezeu nu este drept judecător faţă de sfinţii Săi, unora mărindu-le măsura harului şi altora micşorându-le, apropiind de unii nemurirea şi de alţii îndepărtând-o, pe unii proslăvindu-i, iar pe alţii punându-i sub obroc? Fără îndoială că nici un om care Îl cu-

noaşte pe Dumnezeu nu poate gândi aşa ceva. Deci, ce înseamnă păruta deosebire între răsplăţile care sunt dăruite sfinţilor la vedere? Poate că ea se potriveşte întrucâtva treptelor sfinţirii lor lăuntrice, după care – s-o zicem cu cuvintele Apostolului – *precum stea de stea se deosebeşte în slavă, aşa şi învierea morţilor* (1 Cor. 15, 41-42) – atât cea din urmă, săvârşitoare, cât şi cea dintâi, începătoare; dar cu mai mult temei putem trage din deosebirea dintre răsplăţile „de pregustare" ale sfinţilor încheierea că această răsplată le este dăruită nu atât ca răsplătire pentru ei înşişi, cât pentru alt scop, potrivit cu înţelepciunea şi bunătatea lui Dumnezeu. De fapt, pentru cei ce nu caută slavă de la oameni şi care sunt încredinţaţi că vor împărăţi veşnic cu Hristos întru slava lui Dumnezeu, mare lucru este să aibă ori să nu aibă pe pământ începături vremelnice ale acestei slave? Dar precum la învierea lui Hristos multe trupuri ale sfinţilor adormiţi au înviat ca după învierea lui să intre în Sfânta Cetate şi să se arate multor oameni în viaţă ca să-i încredinţeze de puterea ce se descoperise a Învierii, aşa şi până acum trupuri ale sfinţilor adormiţi se arată întru nestricăciune cu putere de minuni lucrătoare şi de viaţă purtătoare pentru noi, oamenii în viaţă, ca să ne încredinţăm – dacă, spre ruşinea vremii noastre, se află printre noi şi necredincioşi ca aceştia – ca să ne încredinţăm de Învierea lui Hristos şi de viitoarea noastră înviere, spre întărirea celor neputincioşi în nevoinţele împotriva păcatului şi a morţii, spre îndemnarea celor fără luare-aminte şi fără păs la nevoinţele bunei cinstiri.

Aduceţi-vă aminte de povăţuitorii voştri, îi învaţă Apostolul pe creştinii din vremea sa, *aduceţi-vă aminte de povăţuitorii voştri, care v-au grăit vouă cuvântul lui*

Dumnezeu, la a cărora săvârşire a vieţii privind, să le urmaţi credinţa (Evr. 13, 7). Ca şi cum el ar cugeta: „Noi nu ne mulţumim să vă învăţăm prin cuvântul nostru; nu toate sufletele sunt deschise pentru el şi nu toate îl păstrează când îl primesc. Drept aceea, vă arătăm şi pilda povăţuitorilor voştri, iar în această pildă ceea ce mai puternic izbeşte simţurile şi cu atât mai adânc pătrunde în suflet: sfârşitul vieţii lor, pecetluit de semnele limpezi ale credinţei". Priveliţte cu adevărat ziditoare, ce în tăcerea sa vorbeşte mai mult duhului decât îmbelşugarea cuvântului! Dar după cum cuvântul amuţeşte până la urmă, şi pilda sfârşeşte prin a se ascunde, şi pomenirea povăţuitorilor săvârşiţi se poate stinge. Dar ce face atunci Dumnezeu, Care voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi întru cunoştinţa adevărului să vină (1 Tim. 2, 4)? Ca să zic aşa, el înveşniceşte ziditorul sfârşit al povăţuitorilor care întru bună cinstire s-au săvârşit. Trec câteva veacuri, şi tot îl mai vedem cu ochii noştri, privind la rămăşiţele lor nestricăcioase. Această nestricăciune, această putere vindecătoare şi de viaţă purtătoare care iese dintr-însele atrăgând mai mult luarea-aminte şi înduplecând mai mult decât vorbele ne învaţă buna cinstire şi ne dau imbold să urmăm credinţei lor.

Despre judecata sfinților

Au nu știți că Sfinții vor judeca lumea? (1 Cor. 6, 2). Apostolul Pavel le amintește pe scurt creștinilor vremii sale de judecata sfinților ca de un lucru în care se întemeiază pe propria lor cunoaștere. *Au nu știți?* „Oare nu știți? Fără îndoială că știți aceasta". Întreb: oare este cu putință să le repetăm cu aceeași nădejde bună și creștinilor vremii de acum aducerea-aminte apostolească? Oare putem și noi răspunde: „Da, noi știm de judecata sfinților"? Sau, după ce ne vom fi sfătuit cu propria conștiință, cea mai mare parte dintre noi vom fi nevoiți să recunoaștem faptul că nu știm mai nimic despre ea? În acest din urmă caz, întreb din nou: ce înseamnă neștiința aceasta? Neștiința în ce privește judecata arată fie simplitatea omului nevinovat, ce n-are de-a face cu judecata – dar nu aceasta e starea noastră față de judecata sfinților – fie nepăsarea și împietrirea păcătosului, care ocolește gândul judecății de care nu va putea să scape fiindcă se îndeletnicește întotdeauna cu gânduri și cu fapte păcătoase. O, judecată a cărei cunoaștere ne înfricoșează și a cărei necunoaștere ne dă în vileag și ne rușinează, la care cugetând ne vedem amenințați cu osânda și de care uitând ajungem drept la osândă! Descoperă-te nouă cu frica ta mai înainte de a te descoperi împreună cu osânda de care nu vom putea scăpa.

Au nu știți, le spune Sfântul Apostol celor care știau de judecata sfinților. Împreună cu cei neștiutori, noi ne

întoarcem către izvorul cunoaşterii. Culegem prima şi cea mai însemnată cunoştinţă despre judecata sfinţilor din cuvintele spuse de Însuşi Fiul lui Dumnezeu, Căruia Dumnezeu Tatăl *toată judecata o a dat, ca toţi să cinstească pre Fiul precum cinstesc pre Tatăl* (In. 5, 22-23) şi Care la rândul Său împarte judecata Sa cu Apostolii: *amin grăiesc vouă, că voi, cei ce aţi urmat Mie, întru a doua naştere, când va şedea Fiul Omului pre scaunul slavei Sale, veţi şedea şi voi pre douăsprezece scaune, judecând pre cele douăsprezece seminţii ale lui Israil* (Mt. 19, 28). În spusele acestea trebuie să băgăm de seamă în primul rând că judecata sfinţilor se va descoperi sărbătoreşte *întru a doua naştere*, în cea de-a doua fiinţare a oamenilor, adică după învierea morţilor – şi prin urmare această judecată va fi a toată lumea nu numai în privinţa oamenilor vremurilor din urmă, ci şi în privinţa neamului omenesc de la începutul vremurilor până la săvârşitul lor. În al doilea rând, că această judecată se va descoperi sărbătoreşte *când va şedea Fiul Omului pre scaunul slavei Sale*; dar întrucât aceasta va fi, după altă spusă a Lui, *când va veni Fiul Omului întru slava Sa, şi toţi Sfinţii Îngeri cu Dânsul* (Mt. 25, 31); prin urmare, judecata sfinţilor va fi făcută nu numai înaintea neamului omenesc, ci şi înaintea îngerilor lui Dumnezeu. În al treilea rând, că următorii lui Hristos vor şedea pe scaune pentru judecată în aceeaşi vreme când *va şedea Fiul Omului pre scaunul slavei Sale*; prin urmare, judecata lor va fi unită cu judecata Lui; fiecare din ei va fi unealtă, altfel spus lucrător supus, în parte, al judecăţii Lui celei uneia, obşteşti şi mai înalte decât oricare alta. În al patrulea rând, că Apostolii vor şedea pe *douăsprezece scaune, judecând*

pre cele douăsprezece seminții ale lui Israil; dar întrucât vor mai rămâne mulțime de noroade și seminții care se vor înfățișa judecății a toată lumea, de aici se poate trage încheierea că afară de acești doisprezece judecători trebuie să se arate mulți alții. Această încheiere ghicită se arată a fi adevăr întărit și limpede în spusa apostolească ce zice că nu doar Apostolii, ci îndeobște *sfinții vor judeca lumea*. Prorocul spune și mai pe șleau că toți sfinții lui Dumnezeu, până la unul, vor fi ridicați la vrednicia de judecători ca să facă judecată asupra limbilor și a oamenilor, asupra împăraților și a celor slăviți ai lor: *să facă întru dânșii judecată scrisă: slava aceasta*, adică slava de a fi judecători la această judecată, va fi *a tuturor Cuvioșilor Lui* (Ps. 149, 9). Să mai adăugăm și mărturia unui însuși-văzător al acestei judecăți, fiindcă Sfântul Ioan a văzut-o deja în descoperire. *Am văzut scaune*, scrie el, *și au șezut pre ele, și judecată li s-a dat lor* (Apoc. 20, 4).

Este greu de închipuit cum se va face o singură judecată, împreună-glăsuitoare și nesupusă vreunei tăgăduiri, a atâtor judecători asupra unei mulțimi și mai mari de judecați pentru atât de multe, felurite și subțiri lucruri cum sunt toate faptele, cuvintele, poftele și gândurile cele arătate și cele ascunse ale fiecărui om din toată viața lui. Găsim o oarecare lămurire la Psalmist, care zice că cei cuvioși vor face judecată scrisă (Ps. 149, 9) și la Văzătorul tainelor, care scrie astfel: *și am văzut pre morți, pre cei mici și pre cei mari, stând înaintea lui Dumnezeu, și cărți s-au deschis. Și altă carte s-a deschis, care este a vieții; și s-au judecat morții din cele scrise în cărțile acelea dupre faptele lor* (Apoc. 20, 12). De obicei, între oameni se folosește judecată scrisă

– în parte ca să le fie mai uşor judecătorilor, întrucât ea înfăţişează nu doar cuvintele şi faptele celor judecaţi, cu toate împrejurările şi amănuntele lor, ci şi mulţimea martorilor aflaţi în felurite locuri şi a celorlalte dovezi, în câteva foi scrise; în parte, pentru a nu se strecura greşeli, deoarece cuvântul spus se ascunde pe dată şi poate fi repovestit altfel, iar cuvântul scris rămâne văzut şi neschimbat. Şi judecata sfinţilor este înfăţişată ca fiind scrisă în cărţi şi mai ales în cartea vieţii, ca să se arate că lor li s-a dat de la Judecătorul Cel Mare un mijloc tot atât de lesnicios şi de fără greş – sau, mai bine zis, neasemuit mai lesnicios şi mai fără greş – pentru a vedea toată viaţa dinafară şi lăuntrică a fiecăruia dintre cei judecaţi decât mijloacele pe care le are un judecător obişnuit pentru a vedea faptele celui judecat în dosarul complet scris; precum şi că păcătoşilor judecaţi nu le va mai rămâne ca atare nici un mijloc de a nu recunoaşte lucrurile pentru care îi vor da în vileag şi îi vor osândi sfinţii. Dar cine şi când scrie cartea vieţii noastre în vederea judecăţii sfinţilor care va să fie? Cred că o scriem noi înşine, şi o scriem necurmat, chiar în timp ce făptuim sau cuvântăm, poftim sau cugetăm. Aşa trebuie să fie pentru ca noi să nu avem pretext pentru a ne lepăda de această carte la judecată şi a nu spune că în ea cândva cineva a scris ceea noi nu ştim şi nu de la noi vine. Dar unde stă această carte? Cine ştie în ce loc păzeşte Judecătorul judecata scrisă, până ce va veni vremea să o descopere înaintea întregii lumi? Totuşi, nădăjduiesc că nu vom greşi dacă vom spune că în inima fiecăruia dintre noi stă cartea vieţii pentru judecata noastră ce va să fie – acolo unde nu numai cei care Îl cunosc pe Dumnezeu, şi legea Lui, şi harul Lui, ci şi

păgânii arată scris „dosarul penal" care împreună-mărturiseşte cu conştiinţa lor şi *cugetele lor întru sine pârându-se ori şi dându-şi răspuns de îndreptăţire* (Rom. 2, 15), fiindcă acest fenomen lăuntric nu este altceva decât o mai mică sau mai mare deschidere a cărţii vieţii, care în cele din urmă se va deschide toată, de la început până la sfârşit, şi tot dinlăuntrul nostru se va lumina fie cu lumină lină, fie cu foc mistuitor, în ziua *când va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor* (Rom. 2, 16). Se mai poate spune că în însuşi trupul nostru, care sub acoperământul stricăciosului se pregăteşte de înviere, scriem ca într-o carte viaţa noastră cu slove nebăgate de seamă acum, dar vădite pentru judecata noastră ce va să fie. „Că ce comori a câştigat sufletul în sine acum", zice Sfântul Macarie, „acelea se vor descoperi şi se vor arăta atunci în el" (Omilia 5, 8), ba poate că şi în alte zidiri ale lui Dumnezeu, fiindcă la Văzătorul tainelor se spune că afară de osebita carte a vieţii mai sunt şi alte cărţi ce trebuie să se deschidă pentru judecata care se va face potrivit celor scrise în ele – precum ziceam, poate că şi în alte zidiri ale lui Dumnezeu, pe care le-am folosit în chip nelegiuit, le-am spurcat, le-am vătămat, se va arăta judecată scrisă a vieţii noastre de acum: de pildă, grosolanele noastre necurăţii pe pământ şi în apă, cuvintele noastre deşarte în văzduh, urmele răutăţii noastre în ceea ce a fost ţelul sau unealta faptelor noastre rele, urmele smintelilor noastre în cei pe care i-am smintit. Astfel, uciderea de frate a lui Cain, care nu a fost dată în vileag de martori vii, a fost scrisă pe pământ cu sângele lui Avel – şi Judecătorul Ceresc l-a dat în vileag tocmai prin acele slove nu numai desluşit citite, ci chiar vorbitoare, pe răufăcătorul care nu îşi re-

cunoştea fapta: *glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ* (Fac. 4, 10). Astfel, unul dintre viitorii judecători dumnezeieşti ia dinainte rugina aurului şi argintului ca martor împotriva iubitorilor de argint: *rugina lor*, spune el, *va fi mărturie asupra voastră* (Iac. 5, 3). În fine, însuşi harul ce s-a sălăşluit în sfinţi, pe care noi nu l-am primit (şi nu din altă pricină, fără numai din samavolnică nepăsare sau îndărătnicie), credinţa lor, nevoinţele lor, faptele lor bune (pe care îndelung le-am avut înaintea ochilor în aceşti oameni deopotrivă cu noi supuşi patimilor[1], dar cărora nu le-am urmat), arătându-se în Ziua Judecăţii în deplină lumină vor face ca lucrarea judecăţii sfinţilor să se rostească de la sine asupra noastră prin mijlocirea conştiinţei noastre, la fel cum Noe, fără să facă tribunale, fără să facă cercetare penală, prin însăşi credinţa cu care s-a mântuit de pieirea în potop a osândit lumea dintâi, care nu crezuse: *prin credinţă*, spune Apostolul, *luând Noe răspuns de acele care încă nu erau văzute, temându-se a făcut corabie spre mântuirea casei sale, prin care*, adică prin credinţă, *a osândit lumea* (Evr. 11, 7).

Iată câteva mici începături, pe potriva adâncii noastre neştiinţe, ale cunoaşterii privitoare la marea Judecată a lui Dumnezeu şi a sfinţilor lui Dumnezeu asupra noastră, a tuturor: mici pentru a ne face să pătrundem în tainele viitorului, dar poate că nu atât de mici pentru a ne stârni mântuitoarea frică de viitor. Dacă ne înfricoşăm de descoperirea câtorva păcate ale noastre, care nu

[1] Nu la fel de pătimaşi ca noi, ci la fel de supuşi ca noi necăjirii şi strâmtorării de către patimi, dar care s-au împotrivit lor cu bărbăţie şi cu răbdare.

mai sunt chiar atât de tainice, înaintea câtorva oameni păcătoşi asemenea nouă; dacă ne tulburăm înaintea tainicului martor şi judecător al conştiinţei noastre, pe care Biserica ni-l dă nu atât pentru osândirea, cât pentru ştergerea păcatelor noastre, cum vom suferi descoperirea tuturor păcatelor noastre, chiar şi a celor ascunse tocmai în adâncul sufletului nostru, înaintea Soborului Sfinţilor, celui cu adevărat a toată lumea, în faţa tuturor oamenilor ştiuţi şi neştiuţi, în faţa preacuratelor priviri îngereşti, în faţa Celui ce şade pe scaunul slavei Sale, când nu pocăinţa şi iertarea vor cere darea în vileag a păcatelor noastre, ci iadul şi focul veşnic? Dacă o singură rază a asprului adevăr, care a luminat un singur cuvânt al fărădelegii în cartea conştiinţei noastre, pătrunde ca o săgeată lăuntrul nostru, cum ne vor fi oare simţămintele când cartea vieţii noastre se va deschide, când toate slovele ce păreau şterse ale păcatului se vor vădi în ea, când tot ce este în fiinţa noastră va înfăţişa judecata scrisă a trecutei noastre vieţi, iar tot ce ne înconjoară se va arăta ca nor de martori asupra noastră? O, judecată al cărei gând mă clatină şi cutremură! Cum voi suferi când te vei descoperi în lucrarea ta cea deplină?

Despre semnele minunate

Şi suspinând cu duhul Său, a zis: „Pentru ce neamul acesta cere semn? Amin zic vouă, de se va da neamului acestuia semn" (Mc. 8, 12).

Domnul ameninţă neamul iudaic, necredincios şi stricat, că nu i se va da semn. Dar noi, creştinii, neamul ales, nu trebuie, dimpotrivă, să nădăjduim că ni se va da semn spre bine şi spre mântuire?

Da! A fost o vreme când creştinii semănau cu îmbelşugare nu în pământ şi în trup, ci în duh şi în cer. Iar Dumnezeu, la rândul Său, semăna din cer semne şi minuni. Dumnezeu făcea minuni nu doar prin sfinţii oameni, ci şi prin curatele trupuri ale sfinţilor şi prin sfintele icoane.

Iar acum, oare nu doar din amintiri ne sunt cunoscute semnele? Oare nu le căutăm ca pe ceva rar? Oare nu în zadar le căutăm?

Aşadar, nu se tânguie din nou Domnul împotriva acestui neam? Nu Se împotriveşte cu ameninţătoare hotărâre să dea vreun semn? *Pentru ce neamul acesta cere semn? Amin zic vouă, de se va da neamului acestuia semn.*

Observaţia că nu mai vedem acum minuni este atât de obişnuită şi este însoţită de judecăţi atât de felurite, adeseori ciudate, încât nu este fără de folos să ne gândim de ce nu mai vedem acum minuni.

Unii spun cu hotărâre că nu vedem minuni fiindcă nu sunt minuni şi nici nu trebuie să fie în vremea noas-

tră, pentru că minunile au fost folosite de Dumnezeu ca mijloc pentru răspândirea şi întărirea credinţei, şi ca atare când credinţa s-a răspândit destul şi s-a întărit până la a se vedea neprimejduită, n-a mai avut nevoie de minuni.

Mă învoiesc, dacă vreţi, cu aceşti „filosofi", în privinţa faptului că minunile au fost întrebuinţate de Dumnezeu ca mijloc pentru răspândirea şi întărirea credinţei. Dar se cuvine oare să tragem de aici încheierea că nu mai este nevoie de minuni în vremea noastră? Las acest lucru în seama judecăţii celor nepărtinitori. Dacă sunt în vremea noastră necredincioşi, nu-s de prisos mijloacele pentru răspândirea credinţei. Dacă sunt vrăjmaşi ai credinţei, care se străduie să o clatine, nu-s de prisos mijloacele de întărire a credinţei. Dar întrucât necredincioşi şi vrăjmaşi ai credinţei sunt într-adevăr, spre necazul şi temerea credincioşilor, şi în vremea noastră, ca un şarpe în sân, până şi în sânul creştinătăţii văzute, trebuie oare – repet – să tragem încheierea că minunile nu mai sunt trebuincioase în vremea noastră ca mijloc de răspândire şi întărire a credinţei?

Dar ca să nu facem pe placul celor care filosofează cu părere de sine, jignind adevărul, să cercetăm ideea lor potrivit căreia minunile sunt folosite de Dumnezeu ca mijloc pentru răspândirea şi întărirea credinţei. Sunt unele minuni îndreptate în chip vădit spre răspândirea credinţei: de pildă, darul limbilor – putinţa dăruită în chip minunat Apostolilor, prin pogorârea Sfântului Duh, de a vorbi în limbi pe care nu le ştiau până atunci. Este vădit că scopul acestei minuni a fost acela de a da tuturor noroadelor putinţa de a asculta cât mai îndeaproape învăţătura credinţei. Istoria creştinătăţii arată că darul

limbilor a lucrat cu putere la începutul ei, că prin mijlocirea lui credința a pătruns cu iuțeala fulgerului în toate noroadele lumii, dar că nu după multă vreme, când fiecare norod care primise credința a început să aibă oameni ce cunoșteau creștineasca învățătură și puteau s-o împărtășească în limba lor cu ajutorul obișnuitei învățări a limbilor în care au scris oamenii lui Dumnezeu, darul cel minunat al limbilor s-a ascuns. Și atunci, se poate spune nu fără de temei că minunea a încetat fiindcă nu mai era trebuincioasă. Dar sunt și alte minuni, nelegate atât de strâns de răspândirea credinței, care și acolo unde credința este deja răspândită și întărită pot fi întrebuințate spre binele și mântuirea oamenilor. Așa este, de pildă, darul tămăduirilor, adică puterea minunată de a vindeca bolile prin rugăciune, prin cuvânt, prin punerea mâinilor și cu ajutorul câtorva alte semne. Pentru ce a fost împăratul Iezechia sculat de pe patul morții prin Prorocul Isaia și întors la viață pentru cincisprezece ani? Oare ca slava acestui semn al credinței să ajungă la Babilonul necredincios și să atragă de acolo solia cea pe cât de măgulitoare, pe atât de primejdioasă, care l-a băgat pe împărat în ispita slavei deșarte și a fost prilej pentru prezicerea unor întâmplări groaznice? Nu pentru asta s-a rugat și a plâns Iezechia: *Doamne, adu-ți aminte că am umblat înaintea Ta cu adevăr și cu inimă deplină, și binele întru ochii Tăi am făcut.* Și Dumnezeu i-a dat răspuns prin Prorocul: *am auzit rugăciunea ta, și am văzut lacrămile tale: iată, Eu te voi vindeca* (4 Împ. 20, 3-5). Deci, acest semn a fost din partea lui Dumnezeu lucru al negrăitei iubiri de oameni și al celui mai de pe urmă pogorământ, în privința lui Iezechia răsplată a credinței și a faptei bune; pentru al-

ţii, care erau credincioşi, dar neputincioşi în credinţă, îndemn la credinţă şi la nădejde tare în Dumnezeu. De ce şi Hristos Însuşi l-a înviat pe fiul văduvei din Nain? Evanghelistul nu arată altă pricină, fără numai aceea că Domnului I s-a făcut milă de văduvă. *Văzând-o pre dânsa Domnul, I s-a făcut milă de ea* (Lc. 7, 13). Când pot fi de prisos astfel de minuni, din asemenea imbolduri, pentru asemenea scopuri? Când Apostolul Iacov, poruncind bolnavului să cheme preoţii Bisericii ca să facă rugăciune pentru el, ungându-l cu untdelemn întru numele Domnului, adaugă făgăduinţa că rugăciunea credinţei îl va mântui pe cel bolnav şi *îl va ridica pre el Domnul* (Iac. 5, 14-15): ce înseamnă asta, dacă nu că el înveşniceşte în Biserica lui Hristos darul tămăduirilor, cel dat de Domnul la început Apostolilor? Oare pentru o vreme le-a dat şi Domnul Însuşi credincioşilor această lege şi acest drept: *cela ce crede întru Mine, lucrurile pre care Eu le fac, şi acela le va face, şi mai mari decât acestea va face* (In. 14, 21)! *Cela ce crede... va face*: prin urmare, cât timp mai sunt pe pământ credincioşi, trebuie să fie şi unii care să facă lucrurile lui Hristos şi mai mari decât acelea, printre care, fără îndoială, şi semne sau faceri de minuni. Să o spunem şi mai pe şleau: precum Dumnezeu este întotdeauna, şi minuni sunt întotdeauna – căci după cum Dumnezeu este întotdeauna, şi lucrează întotdeauna; dacă lucrează, înţeles că sunt lucruri ale lui Dumnezeu, iar lucrurile lui Dumnezeu sunt la drept vorbind minuni. *Tu eşti Dumnezeu, Carele faci minuni* (Ps. 76, 13)! În zadar cutezătoarea filosofare a fărăturii vrea să-Ţi răpească această veşnică întâietate şi arătare a atotputerniciei Tale de Făcător. Tu eşti Dumnezeu, Carele faci minuni!

Dar dacă şi acum pot şi trebuie, ca atare, să fie minuni, de ce nu le vedem? Nu ne vom apuca să lămurim lucrul acesta prin ghiciri, care amăgesc. Să ne sfătuim cu faptele, care sunt vrednice de crezare.

În vremea pe care toţi o numesc „vreme a semnelor şi minunilor", în vremea vieţii pământeşti a Domnului nostru Iisus Hristos, s-au văzut minuni? Au fost oare minuni? Puteţi să râdeţi de întrebările acestea. Dar întrebaţi-i pe fariseii acelei vremi, întrebaţi-i îndeobşte pe toţi oamenii acelui neam: „Aţi văzut minuni? Au fost atunci minuni?" N-au văzut; nu au fost. Aşa trebuie să răspundă: n-au cum altfel. Căci de ar fi văzut minuni, de ce să mai fi căutat minuni, ispitindu-L prin această căutare pe Domnul, precum au şi făcut: *au ieşit fariseii şi au început a se întreba cu Dânsul, cerând de la Dânsul semn din Cer, ispitindu-l pre El* (Mc. 8, 11)? Dacă nu vă încredinţează prefăcuta căutare a fariseilor, să vă încredinţeze neprefăcuta tăgadă a lui Iisus. *Pentru ce*, grăieşte El, *neamul acesta cere semn? Amin zic vouă, de se va da neamului acestuia semn.* Dacă El a zis că nu se va da minune acelui neam, fără îndoială că aşa a şi făcut, şi ca atare n-a fost minune pentru acel neam.

Ce spui Tu, Doamne? Cum nu se va da minune acestui neam? Au n-ai dat Tu nenumărate semne Dumnezeieşti? Au nu auzi cum le mărturiseşte unul din neamul cu pricina: *nimenea nu poate să facă aceste semne care faci Tu, de nu va fi Dumnezeu cu dânsul* (In. 3, 2)? Şi ce altceva, dacă nu semne şi minuni, arăţi Tu ucenicilor lui Ioan: *orbii văd şi şchiopii umblă, leproşii se curăţesc şi surzii aud, morţii se scoală şi săracilor bine se vesteşte* (Mt. 11, 5).

Dar ce să însemne toate acestea? Socoteam să dezlegăm nedumerirea prin fapte, însă în acest fapt am găsit

un nou nod gândit. Oamenii văd semnele şi minunile lui Hristos, şi nu le văd; ele sunt, şi nu sunt. Să aflăm capetele acestui nod, şi totul se va dezlega. Nicodim vede minunile lui Hristos. Fariseii nu le văd. Puţinilor ucenici ai lui Ioan Domnul le dă numeroase semne, dar neamului aceluia, sau numai semnul Proorocului Iona, adică moartea Sa pe cruce şi învierea. Nu este greu să vedem de aici că aşa trebuie să fie şi în toate vremurile. Pentru credincioşi sunt semne şi minuni, şi ei le văd; pentru necredincioşi în parte nu se dau semne, în parte ei nu văd nici minunile ce se săvârşesc, ca şi cum nici n-ar fi.

Una dintre pricinile pentru care minunile sunt nevăzute se află chiar în făcătorii minunilor. Adevăraţilor făcători de minuni nu le place să-şi arate minunile. Însuşi Iisus Hristos, Capul şi pilda cea mai desăvârşită a făcătorilor de minuni, Care a venit pe pământ tocmai ca prin El oamenii să cunoască în chip mântuitor puterea cea lucrătoare a lui Dumnezeu, Care lucrând pe faţă pentru slava lui Dumnezeu n-avea nevoie să se ferească de ispita slavei omeneşti, având împotriva acestei ispite puterea şi slava Dumnezeiască – El Însuşi, pe cât se vede, nu atât descoperea cât ascundea puterea Sa făcătoare de minuni. Afară de semnul – făgăduit în chip solemn şi dat tot acestui neam, sau tuturor neamurilor şi noroadelor – al Proorocului Iona, adică de minunea morţii şi învierii lui Hristos, care trebuia neapărat să fie pusă în lumină şi în slavă ca un soare pe cerul minunilor, şi de alte câteva semne (ca de pildă învierea lui Lazăr şi glasul ceresc asupra Fiului lui Dumnezeu, care a proslăvit în El numele lui Dumnezeu) în care se vede o făţişă solemnitate a facerii de minuni, cea mai mare parte

a minunilor lui Hristos a fost săvârşită nu numai fără vreo strădanie de la face cunoscute, ci chiar cu o anumită strădanie de a le ascunde. Iisus l-a vindecat pe cel lepros, şi îndată i-a grăit: *vezi, nimănui să nu spui* (Mt. 8, 4). A înviat-o pe fiica lui Iair, şi când părinţii se minunau, fiind gata să-L proslăvească, *El le-a poruncit lor să nu spună nimănui ceea ce se făcuse* (Lc. 8, 56). S-a schimbat la faţă pe muntele Tavorului întru slavă înaintea numai a trei ucenici aleşi; dar şi acestora, *pogorându-se ei din munte, le-a poruncit lor Iisus, grăind: „Nimănui să nu spuneţi vederea aceasta până când Fiul Omului Se va scula din morţi"* (Mt. 17, 9). Pentru ce asemenea ascunzime? Ca, după cum spune El în pildă, să nu fie aruncat mărgăritarul înaintea porcilor (Mt. 7, 6), ca lucrurile sfinte ale lui Dumnezeu să nu fie jignite de necuratele şi hulitoarele buze ale păcătoşilor sau călcate de disprețul neştiutorilor; ca lucrarea tainei celei grăite la ureche să nu fie vătămată de propovăduirea ei înainte de vreme pe acoperişuri; ca să ne fie lăsată pildă de a nu ne lăsa stăpâniţi de omeneasca slavă, care primejduieşte fapta bună. Acestei preaînţelepte şi sfinte ascunzimi a Dumnezeu-Omului făcător de minuni îi urmează atât din datorie, cât şi de frica ispitei, toţi oamenii făcători de minuni, în toate vremurile.

Altă pricină pentru care minunile nu doar că sunt văzute, ci nici nu se săvârşesc deloc, este necredinţa sau puţinătatea credinţei fie a celor cărora li s-ar cuveni să le săvârşească, fie a celor pentru care s-ar cuveni să se săvârşească, fie şi a unora şi a celorlalţi. S-a zis că toate sunt cu putinţă celui ce crede (Mc. 9, 23): prin aceasta s-a zis şi că celui puţin credincios puţin îi sunt cu putinţă, iar celui necredincios îi sunt pe de-a-ntregul cu ne-

putință lucrurile pentru care este trebuincioasă putere mai presus de cea omenească. Odată, Apostolii n-au putut scoate un drac. *„Pentru ce noi n-am putut să-l scoatem?"*, Îl întrebau ei pe Domnul. *Iar Iisus a zis lor: „Pentru necredința voastră"* (Mt. 17, 19-20). Dar – lucru şi mai uluitor – şi Domnul Cel Atotputernic a venit oarecând în patria Sa, dar *n-a făcut acolo puteri multe, pentru necredința lor* (Mt. 13, 58). Nu cumva şi atotputernicia devine neputincioasă în fața necredinței? Nu! Ea rămâne întotdeauna atotputernică; dar fie că inima împietrită nu primeşte puterea harică, la fel cum piatra grosolană şi lipsită de noblețe nu primeşte în sine lumina, fie că din milostivă prevedere puterea sfântă nu se atinge de cel nevrednic, cum nu s-ar atinge focul de paie ca paiele să nu piară.

Întoarceți, dacă vreți, aceste cugetări de obşte despre minuni spre cele ce se întâmplă în vremea noastră şi spre voi înşivă.

De ce nu vedem minuni? Cine poate, n-are decât să dea un alt răspuns. Iar mie mi se pare că n-avem cum să dăm un alt răspuns decât acesta: nu vedem minuni ori le vedem rareori fie pentru că ele se ascund de noi fiindcă nu suntem vrednici de încredere, fie pentru că, din pricina necredinței sau puținei noastre credințe, nici nu se săvârşesc.

Cum să lucreze minuni asupra noastră rugăciunea, când rugăciunea noastră este şi scurtă, şi rece, şi fără luare-aminte, şi se aduce nu atât din credință şi dragoste fiiască de Dumnezeu, cât dintr-o supunere nevoită față de legea Lui?

Cum să lucreze minuni asupra noastră cuvântul duhovnicesc, când inima noastră, ca o țarină sălbăticită de

neghine, este semănată şi înţelenită de cuvintele deşertăciunii, de poftele trupului, de gândurile fărădelegii?

Cum să lucreze minuni asupra noastră Tainele, dacă ne apropiem de ele doar pentru că n-avem ce face, fără să ne pregătim curăţindu-ne cu osârdie, fără să năzuim cu înflăcărare către unirea cu Dumnezeu? Dându-i în vileag pe Corintheni că se împărtăşeau cu nevrednicie de Trupul şi de Sângele lui Hristos, Apostolul Pavel încheie: *pentru aceasta între voi mulţi sunt neputincioşi şi bolnavi, şi adorm mulţi* (1 Cor. 11, 30), adică mulţi sunt loviţi de moarte năprasnică pentru jignirea sfinţeniei. Iar mie mi se pare că pentru mulţi din noi este deja o minune a milostivirii lui Dumnezeu dacă în asemenea cazuri nu ne ajung pedepse de acelaşi fel.

Să alergăm, fraţilor, la Domnul, Cel ce neîncetat lucrează minuni pentru a noastră mântuire, şi fiecare pentru toţi, şi toţi pentru fiecare, să strigăm către El împreună cu Apostolii: *Doamne, adaugă-ne nouă credinţă!* (Lc. 17, 5), şi de-abia apoi împreună cu David: *fă cu mine semn spre bine: şi să vadă cei ce mă urăsc, şi să se ruşineze, că Tu, Doamne, m-ai ajutat şi m-ai mângâiat* (Ps. 85, 1).

Cuprins

Înainte-cuvântare la ediția engleză 5
Ierarhul Theofan al Poltavei, apărător al Bisericii de erezia luptătoare împotriva crucii 7

PARTEA I

Viața Ierarhului Theofan al Poltavei 11
I. Introducere. Copilăria 13
II. Anii timpurii ai ierarhului 17
III. Anii de studenție Profesorul V. V. Bolotov, Profesorii A. P. Lopuhin şi N. N. Glubokovskii, Sfântul şi dreptul Ioan de Kronstadt 19
IV. Păstor şi învățător. Duhovnic al Familiei Împărăteşti 31
V. Ispite. „Disputa" cu V. V. Rozanov 39
VI. Valaamul. Bătrânul Alexie. Despre mărturisire 44
VII. Bătrânii Varnava şi Isidor din Schitul Ghetsimani 49
VIII. S. V. Trufanov (părintele Iliodor) 53
IX. Grigorie Efimovici Rasputin 59
X. Sarovul. Prezicerile Fericitei Paşa din Sarov 67
XI. La catedrele Simferopolului şi Astrahanului 70
XII. La catedra Poltavei 76
XIII. Unsul lui Dumnezeu – Împăratul Nicolae al II-lea Alexandrovici. Păcatul poporului rus 88
XIV. Ispitele din partea „înnoitorilor" şi a autonomiştilor ucraineni 94

XV. Năvălirea barbarilor.
Soarta de exilat. Iugoslavia 97
XVI. Întâmplarea cu preotul 104
XVII. Sofia, Bulgaria. Lupta cu abaterile
de la curăția Ortodoxiei 106
XVIII. „Îngrozirile" Vlădicăi Theofan.
Un caz de tămăduire 111
XIX. Iar „îngroziri" drăceşti 120
XX. Sofia, Varna. Bătrânul mitropolit Simeon.
Prezicerea despre viitorul Rusiei. Povățuiri.
Întâlnirea cu apostatul-baptist.
Cutremurul de la Cerpan 123
XXI. Protestul împotriva interpretării eretice a
dogmei Răscumpărării de către mitropolitul
Antonie (Hrapovițkii) şi împotriva hotărârii
Sinodului Bisericii Ruse din Diaspora,
ce deformează dogma 133
XXII. Paris. Ultimii ani. Mărturie despre soarta
menită Rusiei 145
Minunată mijlocire după moarte
a Ierarhului Theofan 158

PARTEA A II-A

**Despre izvoarele şi mijloacele
cunoaşterii creştineşti** 163
Despre cuvântul lui Dumnezeu ca izvor
al luminării creştine 165
Despre Sfânta Predanie 175
Despre slujirea învățătorească în adevărata Biserică
Ortodoxă şi despre adevărații învățători 182
Despre Sfinții Părinți şi Dascăli ai Bisericii 191

Dumnezeiasca Pecete ce îi deosebeşte pe aleşii lui Dumnezeu de creştinii obişnuiţi 196
Proslăvirea sfinţilor plăcuţi ai lui Dumnezeu prin nestricăciunea sfintelor lor moaşte, ca mărturie Dumnezeiască a credinţei lor 209
Despre judecata sfinţilor 219
Despre semnele minunate 226

Arhiepiscopul Teofan de Poltava

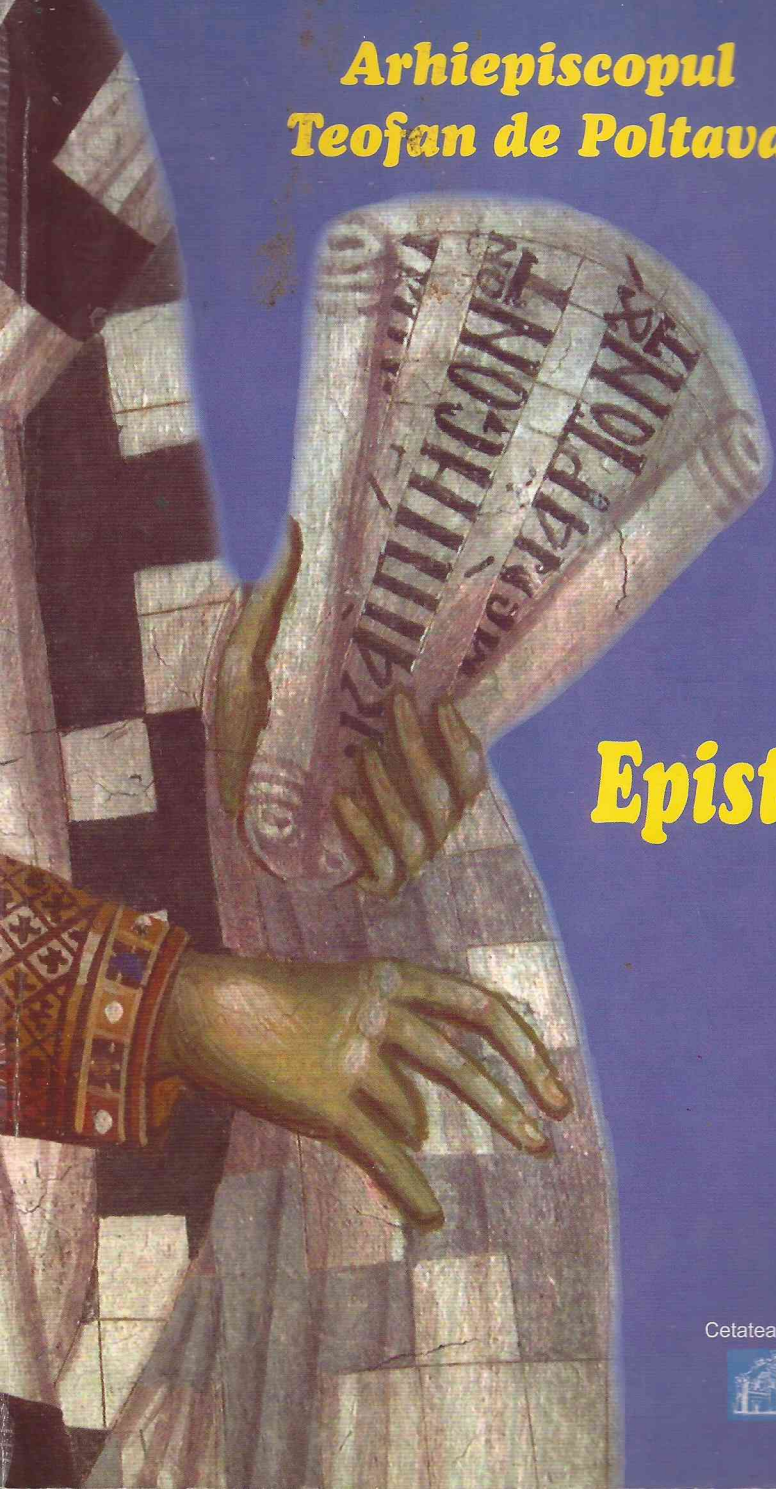

Epistole

Cetatea Creştină

Arhipăstor şi nevoitor - acestea a fost în viaţă Vlădica Teofan! Nevoinţele lui de rugăciune erau uimitoare. Nu doar că îşi îndeplinea fără greş pravila sa monahală de zi cu zi şi adesea îşi petrecea noaptea în rugăciune, ci şi lua mereu parte la toate slujbele care se ţineau în biserica din apropiere, iar dacă nu putea să o facă, citea în chilie toate slujbele, întreaga zi, stând la tetrapod în faţa icoanelor, folosindu-se de cărţile de slujbă pe care le avea. Făcea aceasta chiar şi atunci când călătorea cu trenul. Avea mereu cu el cartea de rugăciuni a preotului, din care citea întotdeauna, în astfel de împrejurări, toate slujbele zilei.

Arhiepiscopul Averchie Tauşev

EDITURA EGUMENITA

Epistole

Arhiepiscopul Teofan de Poltava

Epistole

Traducere de Radu Hagiu

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Editura Cartea Ortodoxă
EDITURA ECUMENIȚĂ

Traducerea s-a făcut dupa ediția Archbishop Theophan of Poltava and Pereyaslavka, Selected Letters, together with A Memorial Address by Archbishop Averky, published by The St. John of Kronstadt Press, 1989

Editura Egumenița
ISBN: 973-8926-18-1
978-973-8926-18-9

Editura Cartea Ortodoxă
ISBN: 973-1710-11-6
978-973-1710-11-2

UN ADEVĂRAT CUVÂNTĂTOR DE DUMNEZEU

Arhiepiscopul Averchie Tauşev[1]

„Iar din toată obştea fraţilor, dintre toţi monahii ruşi, se ridică chipul micuţ al unui arhiereu. Este anevoie a vorbi despre astfel de oameni; este anevoie chiar şi a te apropia de dânşii. Cu mare evlavie şi cutremur, te pleci înaintea sa până la pământ, cerându-i blagoslovenia. Şi, fără a-i privi faţa, primeşti de la el un semn larg al crucii, oarecum smucit şi necioplit, săvârşit cu mâna sa mică şi uscăţivă. Simţi o evlavie anume atunci când privirea îţi alunecă spre faţa sa: are buza de sus groasă, cumva copilărească, o barbă mică şi neagră, părul lung, ce cade până aproape de brâu, şi nişte ochi uşor piezişi, cu o camilafcă odihnindu-se deasupra lor. Este un mare postitor, un om de rugăciune şi deosebit de duhovnicesc, ce deja a zărit cele de sus şi cerurile, zările cele luminate pe care le văd aceşti oameni pe jumătate pământeni, aceşti îngeri în trup ce nu sunt din lumea aceasta" (Ieromonahul Ciprian, *Vase ale rugăciunii*, Belgrad, 1928, p. 2).

Această descriere mişcătoare ne înfăţişează cu neasemuită însufleţire şi limpezime chipul cel minunat şi cu adevărat din altă lume al marelui arhiereu al vremurilor noastre, Preasfinţitul Teofan, Arhiepiscop al Poltavei şi al Pereiaslavkei. El şi-a petrecut primii ani

[1] Arhiepiscopul Averchie Tauşev († 1976), Egumen al Mănăstirii Sfânta Treime din Jordanville *(n.tr.)*.

din emigrația noastră[2] la Mănăstirea sârbă a Sfintei Parascheva, unde, cu binecuvântarea Bisericii Sârbe, se adunaseră câțiva dintre monahii noștri ortodocși ruși, surghiuniți din patria lor înrobită de cumplitul jug al ateismului.

Anul trecut (1972) a marcat centenarul nașterii acestui adevărat stâlp al Bisericii Ruse contemporane, și este un lucru cumva descumpănitor și greu de înțeles că nimeni dintre noi, cei ce trăim peste hotare, în libertate, nu s-a îngrijit să prăznuiască această aniversare. Am luat noi povara acestei sfinte îndatoriri și vom încerca să o îndeplinim pe măsura cinstitei sale pomeniri.

Preasfințitul Teofan al Poltavei și Pereiaslavkei – titlul pe care îl avea atunci când a emigrat din Rusia, în 1920 – a purtat în lume numele Vasili Dimitrievici Bistrov. S-a născut la 1 Ianuarie 1872, în satul Podmoș din gubernia Sankt Petersburgului, și a fost fiul preotului din sat. După ce a absolvit Școala Teologică și Seminarul, s-a înscris la Academia Teologică din Sankt Petersburg, luând la examenul de admitere cea mai mare notă. A studiat la Academie, în fiecare an fiind cel dintâi din clasă, a absolvit în 1896 ca șef de promoție și a fost primit în cadrul Academiei. În 1897 a fost numit docent la catedra de Istorie Biblică a Academiei. În 1898 a fost tuns în monahism și apoi, la scurtă vreme, hirotonit ieromonah. În 1901 a fost înălțat la rangul de arhimandrit și numit inspector al Academiei. În 1905 a

[2] Este vorba de refugierea în afara Rusiei Sovietice, în 1919, a unei părți însemnate a clerului rus, din pricina prigoanei declanșate împotriva Bisericii, căreia i s-a alăturat clerul deja existent în afara hotarelor Rusiei. În temeiul ukazului 362 din 7 Noiembrie 1920 al Patriarhului Tihon, marea parte a acestor episcopi din exil a întemeiat „Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor" *(n.tr.)*.

primit titlul de doctor în teologie pentru teza cu titlul „Tetragrama sau numele dumnezeiesc *Iahve* în Vechiul Testament". În acelaşi an, a fost promovat la rangul de profesor plin şi confirmat ca inspector al Academiei.

La 19 Februarie 1909, Arhimandritul Teofan a fost numit director al Academiei Teologice din Sankt Petersburg. Apoi, Duminică, 22 Februarie, în a doua Duminică a Marelui Post, de ziua prăznuirii Sfântului Grigorie Palama, Arhiepiscopul Tesalonicului, în biserica cea mare a Sfintei Treimi din Lavra Alexandru Nevski, Arhimandritul Teofan a fost hirotonit episcop al Iamburgului, al patrulea episcop-vicar din eparhia Sankt Petersburgului. Preasfinţitul Antonie, Mitropolitul Sankt Petersburgului şi Ladogăi, a fost cel care a săvârşit hirotonia împreună cu membri ai Sfântului Sinod şi alţi ierarhi ce au luat parte, fiind cu totul în număr de nouăsprezece.

La hirotonie, Arhimandritul Teofan a ţinut o cuvântare uimitoare, o revărsare sinceră a sufletului său sfânt, cu totul străin de năzuinţele şi îndeletnicirile lumeşti. Cuvintele sale grăiesc de la sine şi zugrăvesc cu vioiciune acest om strălucitor, nou-hirotonit ca păstor al lui Dumnezeu, ce nu era din lumea aceasta.

„Preasfinţiile voastre, înţelepţi arhipăstori întru Dumnezeu![3]

Cuvântul lui Dumnezeu – care cheamă oamenii la păşunile Bisericii Sale spre a îndeplini îndatorirea de păstori, de care Biserica a avut mare trebuinţă de-a lungul întregii sale istorii pământeşti – a ajuns cu chemarea sa, în cele din urmă, până la mine.

---

[3] Acesta era modul de adresare obligatoriu faţă de membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Cu ce simțăminte primesc această chemare de la Dumnezeu? În ce mă privește, nicicând nu mi-am dorit această slujire, nici n-am umblat după ea, ci, pe cât am putut, am căutat chiar să mă feresc. Dacă, totuși, în pofida intențiilor mele, sunt chemat să slujesc, cred cu adevărat că este voia lui Dumnezeu și că, prin mijlocirea împrejurărilor văzute, Domnul Însuși mă cheamă, în chip nevăzut; cu puterea Sa, îmi poruncește să iau povara acestei noi slujiri.

Dacă așa este voia lui Dumnezeu cu mine, atunci fie binecuvântat! Primesc. Primesc cu frică și cutremur, dar fără întristare sau spaimă. Nimeni să nu se mire! Îmi cunosc mai bine decât oricine altul slăbiciunile duhovnicești și trupești, precum și nimicnicia. Doar câțiva ani mă despart de prăpastia neființei, de unde am fost adus la ființă printr-o mișcare atotputernică a Voii Dumnezeiești. De la venirea mea întru ființă, am văzut în sinemi o necontenită luptă existențială între viață și moarte, ce se desfășoară atât pe plan fizic, cât și duhovnicesc. O, cât de grea este uneori această luptă lăuntrică, însă voiesc a mulțumi Domnului pentru dânsa!... Ea mi-a înrădăcinat profund în inimă mântuitorul adevăr că nimic sunt și că Domnul este tot pentru mine. E viața mea, e tăria mea, e bucuria mea – Părintele, Fiul și Sfântul Duh, Treimea cea sfântă, mai presus de fire și dumnezeiască, care sfințește fiecare făptură dăruită cu înțelegere ce neobosit caută după Dânsa cu dragoste și Îi urmează. În această zi însemnată, îmi îndrept privirea duhovnicească, cu credință și cu dragoste, către această Treime mai presus de fire. De la Dânsa aștept ajutor, mângâiere, îmbărbătare, întărire și luminare în această mare și anevoioasă slujire care mă așteaptă. Cred, cu adevărat,

că aşa cum S-a pogorât odată Sfântul Duh asupra Apostolilor în chipul unor limbi de foc, purcezând de la Tatăl prin Fiul, iar nevăzutul s-a sălăşluit în ei şi le-a preschimbat slăbiciunile în putere, aşa şi acum Se va pogorî asupra nimicniciei mele şi-mi va da tărie întru slăbiciune.

Vă rog cu sinceritate şi smerenie, înţelepţi arhipăstori întru Dumnezeu, în această însemnată zi a hirotoniei mele ca episcop, din biserica cea mare a Sfintei Treimi, împreună cu întreaga adunare a rugătorilor şi credincioşilor fii ai Bisericii lui Dumnezeu, să aduceţi Sfintei Treimi, pentru mine, o sfântă rugăciune, ca din belşug să mă învestmânteze cu toate darurile de trebuinţă noii mele slujiri: să-mi deschidă mintea spre înţelegerea Dumnezeieştilor Taine, să-mi întărească voia spre a-i sluji lui Dumnezeu, să-mi aprindă în inimă focul cel de viaţă dătător al dragostei dumnezeieşti, ce nu poate lipsi unui păstor de suflete în această viaţă plină de suferinţă!

Fie ca întreaga mea slujire şi întreaga mea viaţă să aducă slavă Domnului cel în Treime, căruia se cuvine toată cinstea şi închinăciunea, în vecii vecilor! Amin" (Supliment la „Ziarul Bisericii", al Sfântului Sinod, nr. 9 din 1909).

Ceremonia solemnă de sfinţire a fost condusă de Preasfinţitul Mitropolit Antonie (Vadkovski), care, după ce a înmânat toiagul arhieresc nou-hirotonitului Teofan, episcop al Iamburgului, a ţinut următorul cuvânt:

„Preacinstite Episcop Teofan, iubit frate întru Domnul!

Acum opt ani, când v-am înmânat cârja, atunci ca nou-rânduit arhimandrit, v-am spus: «Purtaţi cu blândeţe şi răbdare ascultarea ce vi s-a dat, urmărind nu

binele propriu, ci binele celor ce vi s-au încredinţat la *alma mater*, Academia noastră». Acum, în această aleasă zi a sfinţirii întru episcop, este voia lui Dumnezeu şi datoria mea să vă înmânez o nouă cârjă – toiagul de episcop, simbol al noii voastre autorităţi şi slujiri ca păstor al Bisericii lui Hristos. În numele tuturor arhipăstorilor care v-au hirotonit astăzi episcop, vă felicit, şi mă rog ca Domnul să vă facă lucrător neprihănit al ţarinei Sale, drept împlinind cuvântul Adevărului lui Hristos. Domnul Şi-a învăţat ucenicii să cunoască că El Însuşi le-a dat bucuria şi viaţa, pe care nimeni nu va mai putea să le ia de la ei. Iar această viaţă dată de Domnul nu este viaţa obişnuită la care cugetăm şi despre care vorbim atât de des şi atât de mult. Înţelegerea omului se deosebeşte de cea a Domnului. Cei pe care îi credem morţi pot fi vii, pentru Domnul, şi, dimpotrivă, cei pe care îi credem vii pot fi pentru El leşuri. «Eu sunt învierea şi viaţa»[4], a zis Domnul către Marta, sora lui Lazăr. «Eu sunt buciumul viţei, voi, viţele»[5], le-a spus ucenicilor Săi, şi printr-înşii ne-a zis-o şi nouă, tuturor celor ce credem întru Dânsul. Doar atunci când, prin credinţă, ne altoim la Viţa cea Purtătoare de Viaţă, devenim cu adevărat vii şi putem aduce roadă. Este vorba de o viaţă lăuntrică, duhovnicească în esenţa ei, o viaţă nevăzută, ce poate fi percepută şi cunoscută doar de cei ce o trăiesc, şi care nu se poate vedea cu ochii cei din afară, ci doar cu cei din lăuntru. «Încă puţin», a zis Domnul, «şi lumea nu Mă va mai vedea, dar voi Mă veţi vedea, căci Eu viu sunt şi voi veţi fi vii» [Ioan 14:19]. Voi, iubite frate,

[4] Ioan 11:25 *(n.tr.)*.
[5] Ioan 15:5 *(n.tr.)*.

cunoaşteţi această viaţă întru Hristos şi cu Hristos. În cuvântul pe care l-aţi ţinut cu acest prilej al numirii ca episcop, aţi mărturisit înaintea adunării păstorilor că viaţa voastră, lumina voastră şi bucuria voastră sunt întru Hristos. Stăruiţi în această viaţă şi propăşiţi în această bucurie. Harul lui Dumnezeu ce s-a pogorât asupra voastră la sfinţirea ca episcop să vă dea putere în viaţa aceasta, să vă întărească şi să vă formeze într-o părtăşie vie cu Hristos, ca să aduceţi multă roadă. Cu rugăciune în inimi, vă dorim, frate, toate cele întru Hristos.

Domnul să vă ajute a vă păzi turma, şi dintr-însa să scoată Domnul drepţi pentru Secerişul Său, despre care se zice că mare va fi; dar puţini sunt drepţii. Vă înmânez acest nou toiag, şi vă spun iarăşi ce v-am zis acum opt ani: purtaţi cu blândeţe şi răbdare ascultarea ce vi s-a dat, urmărind nu binele propriu, ci binele celor ce vi s-au încredinţat la *alma mater*, Academia noastră.

Primiţi din mâinile mele noul toiag, toiagul de episcop, şi Domnul să vă îndrepte calea lucrării pastorale spre mântuirea voastră şi a turmei voastre, spre slava Sfintei Sale Biserici!"

Vlădica Teofan şi-a împlinit în chip strălucit îndatoririle şi, săvârşind testamentul păstorului ce l-a hirotonit, aşa cum a fost exprimat în cuvântul citat mai sus, a slujit cu blândeţe şi răbdare, în acelaşi timp şi cu mare vrednicie – şi, cu hotărâre neabătută de arhipăstor, şi-a săvârşit ascultarea dată, de director al Academiei Teologice din Sankt Petersburg.

Vremurile erau grele! Se proclamau tot felul de „libertăţi". Chiar şi mulţi dintre profesorii institutelor noastre de înalte studii teologice au căzut pradă acestor ispite. Mulţi au fost ademeniţi de „libertatea

academică", care, în mintea lor, cuprindea o varietate protestantă de liberă-cugetare foarte răspândită la acea vreme, ce tăgăduia fățiș filosofia academică a autenticei Ortodoxii.

Fiind un mare cunoscător al Sfintelor Scripturi şi al lucrărilor Sfinților Părinți, precum şi un credincios apărător al adevăratei Ortodoxii, Preasfințitul Teofan nu a putut, de bună seamă, ca director, să cedeze în fața acestui curent nesănătos. De multe ori, atitudinea sa a fost temeiul unor certuri cu profesorii liberali, care, iritați de împotrivirea sa, au mers până într-acolo încât s-au plâns Mitropolitului Antonie.

În urma unei astfel de plângeri, Mitropolitul Antonie l-a chemat pe Vlădica Teofan la reşedința sa, pentru a lămuri situația. „Profesorii se plâng", i-a zis el, „că obstrucționați libertatea academică".

În locul de orice alt răspuns, Vlădica Teofan i-a citit Mitropolitului următorul paragraf din Statutul Academiei Teologice: „Directorul Academiei este răspunzător de îndrumarea duhovnicească a Academiei". Apoi a arătat ce fel de idei liber-cugetătoare şi anti-ortodoxe îşi îngăduiseră să prezinte anumiți profesori la cursuri, înaintea studenților. Mitropolitul a trebuit să recunoască că directorul avusese dreptate în a li se împotrivi.

În perioada numirii sale ca director al Academiei Teologice din Sankt Petersburg, Vlădica Teofan a ajutat mult, îndeosebi la însufleţirea atmosferei religioase şi morale de acolo. A dat chiar naştere unei mişcări în rândul studenților, un fel de şcoală a „Teofaniților", după cum li se zicea. Le-a înălțat mult duhul şi dispoziția religioasă, într-un fel care amintea de Sfinții Părinții ai Bisericii, a căror evlavie şi cinstire a culti-

vat-o cu migală în studenții săi, insuflându-le prețuire pentru marea autoritate a acestora în toate cele ce privesc credința și cucernicia creștină.

Cu adevărat, mulți dintre ei se plângeau doar de faptul că, uneori, problemele de sănătate îl sileau pe cărturarul episcop-ascet să părăsească Academia și să se odihnească în Rusia de miazăzi. Acolo, sănătatea i se îmbunătățea simțitor, dându-i prilejul să recapete energie pentru binecuvântatele sale lucrări.

De-a lungul întregii sale vieți și slujiri de arhipăstor, până la (din nefericire) relativ timpuria sa adormire, Vlădica Teofan a fost un potrivnic hotărât și neclintit al oricărui fel de modernism, de liberalism și de liberă-cugetare, al lucrurilor care subminează autentica filosofie creștină ortodoxă. Această filosofie este exprimată limpede în de-Dumnezeu-înțeleptitele lucrări ale marilor Părinți ai Bisericii, ale acelor stâlpi ai Ortodoxiei pe care Vlădica Teofan i-a studiat, cu o uimitoare acrivie și adâncă sinceritate. Atunci când la Vlădica Teofan veneau oameni cu întrebări teologice sau cu nelămuriri privind moralitatea și spiritualitatea creștină, el se ferea să răspundă cu propriile cuvinte, și mergea drept la biblioteca sa în care păstra neprețuitele comori pe care mult le-a iubit, încă din copilărie – lucrările Sfinților Părinți. Găsea de îndată, într-o carte sau alta, tocmai răspunsul de trebuință pentru întrebarea pusă. Astfel, vizitatorii plecau pe deplin mulțumiți, știind că au primit o dezlegare vrednică de încredere la problema care-i tulbura – un răspuns mai presus de îndoială, drept și de netăgăduit.

Cu adevărat, s-ar putea spune că Vlădica Teofan era o enciclopedie mișcătoare de teologie și de tot ce privește spiritualitatea creștină. Iar acest lucru a fost din

pricină că Vlădica nu era doar un teolog învățat „cu harul lui Dumnezeu"[6], ci ducea și o viață duhovnicească de nevoință, o viață care descoperă multe dintre cele ce rămân ascunse celor care trăiesc numai prin intelectul lor (în „intelectualism", ca să fiu mai precis) și cărora le lipsește o adevărată convingere duhovnicească în toate problemele teologice, o convingere zămislită de credință și de intense lupte de nevoință în viața duhovnicească.

Arhipăstor și nevoitor – acestea a fost în viață Vlădica Teofan! Nevoințele lui de rugăciune erau uimitoare. Nu doar că își îndeplinea fără greș pravila sa monahală de zi cu zi și adesea își petrecea noaptea în rugăciune, ci și lua mereu parte la toate slujbele care se țineau în biserica din apropiere – iar dacă nu putea să o facă, citea în chilie toate slujbele, întreaga zi, stând la tetrapod în fața icoanelor, folosindu-se de cărțile de slujbă pe care le avea. Făcea aceasta chiar și atunci când călătorea cu trenul. Avea mereu cu el cartea de rugăciuni a preotului, din care citea întotdeauna, în astfel de împrejurări, toate slujbele zilei.

Această dăruire în rugăciune i-a făcut chipul să strălucească de lumină, vederea acestuia stârnind evlavia credincioșilor, și l-a înălțat la mari culmi duhovnicești, înzestrându-l cu o uimitoare înainte-cunoaștere în duh. Se întâmpla adesea să prevestească sau să înștiințeze oamenii de vreo întâmplare care, pe urmă, se vădea a fi întocmai cum prezisese, și mulți s-au pocăit mai apoi că nu au luat în seamă la timp prevenirea sa.

Chiar și înfățișarea sa exterioară, felul de a vorbi și obiceiurile sale aduceau aminte de vestiții păstori din vechime ai Bisericii lui Hristos. Cu adevărat, privindu-l

[6] I Cor. 15:10 *(n.tr.)*.

şi auzindu-i cuvintele, te gândeai: Fără îndoială, aşa erau şi ei, toţi marii stâlpi ai Ortodoxiei! Era un om ce avea o neobişnuită stăpânire de sine, cuviinţă şi înţelepciune atunci când vorbea cu alţii, străin fiind de grosolănia şi nemăsuratul cinism atât de răspândite astăzi. Îi întâmpina pe toţi cei ce veneau la el, mai ales pe cei cu probleme duhovniceşti, cu o grijă plină de dragoste, şi arăta o simpatie neprefăcută drept răspuns la toate necazurile şi nevoile – acestea erau trăsăturile personale ale dragului nostru păstor. „Nimeni de la el neajutat sau nemângâiat nu iese, ci tuturor plăcută se face vederea feţei sale şi glasul cel cu bună-întâmpinare al graiurilor sale". Aceste cuvinte încheie acatistul Sfântului Serafim [din Sarov] şi, cu siguranţă, se potrivesc şi păstorului nostru. Doar cu vrăjmaşii Bisericii lui Hristos şi cu toţi liber-cugetătorii şi moderniştii ce subminau însăşi temeliile Bisericii noastre şi ale filosofiei ortodoxe a fost aspru şi neclintit, refuzând să facă orice fel de compromis. Biserica şi Adevărul ei cel sfânt îi erau mai dragi decât orice altceva pe pământ şi de dragul lor era întotdeauna gata să-şi jertfească bunăstarea şi propăşirea sinelui. A dovedit acest lucru prin faptele sale, de multe ori în decursul vieţii, necăutând niciodată folosul propriu, ci luptându-se doar pentru izbânda Adevărului. Dacă vedea că nu poate face nimic, atunci se dădea pur şi simplu la o parte, căci nu dorea să fie părtaş nici măcar nemijlocit la vreun neadevăr sau vreo greşeală. În astfel de împrejurări, era cu totul de neînduplecat.

N-a putut suferi nicicând expresiile vulgare sau cuvintele bădărăneşti, necuviinţa sau obscenitatea în discuţii, şi se retrăgea de îndată dacă începea în prezenţa lui o asemenea convorbire, indiferent în tovărăşia cui se

întâmpla să fie. Firea aleasă duhovniceşte, gentilă şi delicată a înaltului său suflet nu îi îngăduia să asculte astfel de lucruri, şi o astfel de tovărăşie îi era străină şi inacceptabilă. Mulţi erau cei care nu-l plăceau şi-l pizmuiau din pricină că simţeau sau recunoşteau superioritatea sa duhovnicească de netăgăduit. Cei ce înşişi erau cu adevărat duhovniceşti preţuiau însă francheţea şi înălţimea sufletului său cel drept şi se plecau cu evlavie înaintea sa.

Vlădica Teofan lua foarte în serios făgăduinţele monahale, în înţelegere deplină cu înaltele învăţături despre monahism ale Sfinţilor Părinţi şi nevoitori. De aceea, îi examina cu grijă pe toţi cei ce veneau la dânsul cerând tunderea în monahism. Nu se împotrivea doar celor cu motivaţii carieriste, ci uneori refuza să îi tundă chiar şi pe cei ce aveau intenţii neprefăcute şi bune, dar nu înţelegeau aşa cum trebuie profunzimea acestui lucru şi, cel mai important, esenţa monahismului. Astfel, de pildă, dacă, întrebându-l pe cineva de ce doreşte să se facă monah, acesta răspundea că vrea să „slujească Biserica lui Hristos", Vlădica îi spunea că nu este nevoie cu siguranţă să se facă călugăr pentru a-şi împlini dorinţa, şi că ar putea sluji Biserica fără să facă făgăduinţele monahale. Cerceta cu grijă şi în întregime temperamentul candidaţilor, şi încuviinţa tunderea doar a celor care înţelegeau precum trebuie ce înseamnă aceasta. Prin luarea-aminte avută faţă de cei ce căutau monahismul (îndeosebi din rândul studenţilor Academiei Teologice, ce păcătuiau uneori din pricina ţelurilor carieriste), a evitat multe greşeli dezastruoase, care ar fi putut avea urmări foarte serioase pentru cei ce se jucau nechibzuit cu ideea de monahism, însă nu aveau o înţelegere adâncă a acestui înalt şi sfânt concept, şi

cărora le lipsea starea sufletească lăuntrică şi pregătirea duhovnicească cerută. Vlădica Teofan stăruia că este de neapărată trebuinţă ca acei ce vor a se călugări să aibă o povăţuire duhovnicească bună şi trainică, şi să fie în deplină ascultare de un Stareţ „până în mormânt". Iarăşi, acest lucru era în înţelegere cu învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi nevoitori.

Vlădica Teofan era un propovăduitor strălucit. Însăşi stilul şi felul predicilor sale, ca să nu mai pomenesc conţinutul lor de mare preţ, aminteşte de învăţăturile şi sfaturile marilor Părinţi şi Dascăli ai Bisericii, de al căror duh era insuflat. A avut multe în comun cu Episcopul Teofan Zăvorâtul, al Vişenskiului, pe care l-a iubit şi l-a preţuit mult, şi a cărui viaţă s-a străduit să o urmeze. Şi el s-a retras în singurătate în vremea ultimilor ani ai vieţii, pe când era în Franţa, din mijlocul celor ce îi erau devotaţi, care i-au îngăduit să îşi sfârşească viaţa într-o pustnicie deplină, de rugăciune, încetând toate legăturile cu lumea contemporană, care are într-însa mai mult rău ca niciodată. Este posibil să nu fi fost tuns din întâmplare cu numele Teofan, ci în urma unei hotărâte afinităţi duhovniceşti cu acest mare păstor rus adormit în 1896, nu cu multă vreme (doar doi ani) înaintea tunderii ca monah a Vlădicii Teofan (în 1898).

Vlădica Teofan a fost un postitor atât de aspru, încât până şi înfăţişarea sa exterioară era asemenea unei icoane – slab, având faţa precum ceara. Şi-a vătămat grav sănătatea cu nevoinţele sale de postire şi a fost bolnav întreaga viaţă – aceasta fiind, probabil, şi pricina adormirii sale relativ timpurii (la doar şaizeci şi opt de ani). Glasul îi era atât de slab, încât atunci când rostea o predică trebuia să vină până în mijlocul bisericii, iar cei

ce vroiau să-i audă cuvintele se strângeau în jurul său, de-o parte şi de alta. Mai apoi, a început să-şi scrie omiliile, iar unul dintre preoţii împreună-slujitori le citea cu glas tare de la amvon. O trăsătură aparte a predicilor sale era adâncimea lor, ce amintea de Sfinţii Părinţi, împreună cu simplitatea lor – însuşiri care le făceau lesne de înţeles pentru toţi. Se exprima într-un grai puternic şi elevat, fără nici cea mai mică urmă de trivialitate.

Vlădica ţinea slujbele cu evlavie atât de mare şi rugându-se atât de profund, încât transmitea tuturor, involuntar, dispoziţia sa de rugăciune: atât celor ce slujeau împreună cu el, cât şi ucenicilor şi tuturor credincioşilor. Stătea în biserică cu capul plecat, ca şi cum n-ar fi băgat în seamă cele dimprejur, şi nu-şi îngăduia să rostească nimănui nici măcar o vorbă de prisos. Toate acestea se oglindesc în reacţia credincioşilor evlavioşi la slujbele ţinute de el în biserică şi, mai ales, în înfăţişarea sa exterioară din vremea rugăciunii. Atunci când săvârşea Dumnezeiasca Liturghie în străvechea Biserică a Sfântului Atanasie al Alexandriei, din Varna (Bulgaria), ce fusese dată în folosinţa ruşilor de acolo de către Biserica Bulgară, adunarea din această biserică, nişte greci drept-cugetători şi patriarhali ce locuiau în preajmă, ne-a spus: „Când Episcopul vostru stă pe scaunul arhieresc din biserică, ni se pare că însuşi Sfântul Atanasie a venit în biserica sa şi săvârşeşte printr-însul slujbele". O grecoaică, în casa căreia Vlădica şi-a petrecut odată noaptea, a rămas surprinsă atunci când, venind dimineaţă să deretice, a găsit patul neatins. Vădit lucru, Vlădica îşi petrecuse întreaga noapte de dinaintea Liturghiei în rugăciune şi nu se culcase.

Nu este surprinzător faptul că, dată fiind viața de nevoință aspră a Vlădicii Teofan, așa cum li se întâmplă multor asceți adevărați, el a trăit încercări înspăimântătoare, din cele folosite de vrăjmașul omenirii ca să-i sileacă pe cei ce duc o viață de nevoință să renunțe la ostenelile lor. Erau încercări asemenea celor pe care le cunoaștem din viețile sfinților nevoitori ruși Serghie de Radonej și Serafim de Sarov. Înspăimântătoarele încercări ale Vlădicii Teofan au fost făcute cunoscute de către cei ce i-au slujit ca ucenici de chilie, și chiar de către Preasfințitul Serafim, care a călătorit împreună cu dânsul într-un vagon de dormit din Expresul Sofia-Varna (în Bulgaria) și care răspundea la acea vreme de comunitățile bisericești ruse din Bulgaria. Odată, pe când călătoreau în același compartiment, ceva l-a făcut pe Vlădica Serafim să se trezească în toiul nopții; a văzut în mijlocul compartimentului o uriașă pisică neagră, cu ochi de foc. Apoi, a auzit tunând glasul Vlădicii Teofan: „În numele lui Iisus Hristos, Fiul Dumnezeului celui Viu, juru-te: depărtează-te de la mine, necurate!" Pisica a scuipat, răspândind scântei aprinse în toate direcțiile, și a pierit. Vlădica Serafim spunea că de atunci a încercat să se ferească a-și petrece noaptea în același loc cu Vlădica Teofan, fiind foarte cutremurat în urma acestei întâmplări.

La Varna, acolo unde Vlădica Teofan mergea din Sofia ca să-și petreacă vara, prietenii i-au închiriat o modestă căsuță rurală, la cinci kilometri de oraș. În căsuță se găseau doar două camere și o bucătărie. Vlădica locuia în camera din față, care se deschidea către cerdac; cea de-a doua cameră era goală, iar în spate se găsea bucătăria, unde stăteau ucenicii de chilie ai Vlădicii. Unul dintre ei era un negustor în vârstă din

Moscova, H., altul, un vechi cazac din Urali între două vârste, S., iar al treilea, un tânăr student, T. În primele zile, ei îşi petreceau întreaga noapte în bucătărie, cu rândul, dar mai apoi au început să se întoarcă acasă târziu în noapte, după ce isprăveau tot ce le ceruse Vlădica. Pricina pentru acest lucru a fost un anumit fenomen misterios, care i-a înfricoşat. În odaia goală dintre bucătărie şi chilia Vlădicii, începeau uneori, dintr-odată, să răsune limpede paşii cuiva, deşi nu era nimeni acolo; părea apoi că cineva nevăzut aruncă cu pumni de nisip sau ţărână în ferestrele căsuţei – şi tot soiul de alte zgomote ciudate. Când se petreceau acestea, se făcea auzit glasul Vlădicii, de obicei slab, însă acum foarte puternic şi tare, rostind limpede: „În numele lui Iisus Hristos, Fiul Dumnezeului celui Viu, juru-te: depărtează-te de la mine, necurate!" Apoi toate deveneau tăcute şi liniştite.

Potrivit ucenicului de chilie S., la miezul nopţii se puteau auzi zgomote pricinuite de felurite obiecte care cădeau, lucru care a încetat după ce Vlădica şi-a rostit cu un glas tare şi ameninţător juruinţa, pare-se împotriva puterilor drăceşti care îl necăjeau. La început, Vlădica obişnuia să-şi întrebe ucenicul: „Ai auzit ce s-a petrecut noaptea?" „Da", răspundea aceasta. „Şi te-ai înspăimântat?" „Nu". Însă, odată, chiar acel ucenic a fost încercat de un atac al dracilor. Pe când era jumătate adormit, a simţit deodată o dihanie păroasă, groaznică, care îl apăsa, înăbuşindu-l. S-a trezit şi a văzut pe cineva ce încerca să-l sugrume. Prima dată a crezut că este vreun tâlhar şi a încercat să-l apuce de cap, dar mâinile i-au paralizat... Atunci a început să se roage şi a văzut un nor cenuşiu ce s-a încolăcit în forma unui corn, care, treptat, a pierit. Vlădica a intrat şi a făcut semnul crucii

asupra frunții lui, a stropit odaia cu aghiasmă și, de atunci, nu s-au mai petrecut astfel de lucruri.

După ce Vlădica s-a întors la Sofia, ucenicii săi de chilie au mers la căsuță ca să împacheteze și să ia lucrurile rămase. Sătenii bulgari din vecinătate i-au înconjurat și i-au întrebat, plini de uimire: „Ce s-a întâmplat noaptea trecută la căsuța Vlădicii?" „Ce s-ar fi putut întâmpla? Nimic", au răspuns ei, „Vlădica a plecat alaltăieri și în căsuță n-a mai stat nimeni". „Cum așa?", au replicat bulgarii, năuciți. „Toată noaptea, ferestrele căsuței au fost puternic luminate, și era vădit că se adunaseră acolo mulți oameni – părea să fie o petrecere, la care avea loc un soi de dans".

După ceva vreme, unul dintre ucenicii de chilie a încercat să-l întrebe pe Vlădica, cât mai prudent și cu grijă, ce fuseseră toate aceste fenomene misterioase. Vlădica i-a zâmbit cumva enigmatic, și a răspuns cu smerenie: „Ei, așa li se întâmplă călugărilor!" Noi, însă, înțelegem cele spuse astfel: Da! Așa li se întâmplă călugărilor, dar nu tuturor, ci doar *adevăraților* călugări, precum dumneavoastră![7]

Vlădica ținea nespus de mult la ucenicii săi de chilie. Uneori, când venea să-i vadă în bucătărie, era foarte blând, iubitor și voios. Aprecia o glumă bună și râdea la ea. O singură dată au avut prilejul ucenicii să-l vadă pe Vlădica cu adevărat mânios: atunci când un anume preot a dorit, odată, să-l oprească de la Sfânta Împărtășanie pe un om care-l jignise. Vlădica i-a spus că nu are niciun drept să facă aceasta și că trebuie să ierte ocările primite.

---

[7] Unul din aceste ajutoare de chilie era Alexandr P. Tauşev, viitorul Arhiepiscop Averchie, autorul acestor rânduri *(n.tr.)*.

Vlădica putea fi uneori şi foarte aspru. Unul din preoţii eparhiei Poltavei povestea că, atunci când Vlădica şi-a vizitat eparhia, preoţii cu tendinţe moderniste se temeau să apară înaintea sa. Dacă Vlădica vedea că barba şi părul unui preot erau vădit scurtate sau vreo altă neorânduială, zicea foarte blând şi grijuliu: „Şi tu, Batiuşka, fi-vei atât de bun încât să mergi şi să stai o lună la cutare mănăstire?"

Încă de pe vremea când Vlădica Teofan era tânăr arhimandrit, întregul Petersburg îi cunoştea înaltele însuşiri intelectuale şi duhovniceşti, şi toţi îl socoteau un adevărat om de rugăciune şi nevoitor, unul care a părăsit cu desăvârşire viaţa lumească şi care trăia doar în Dumnezeu şi pentru Dumnezeu. Însăşi Împărăteasa Alexandra Fiodorovna l-a remarcat, fiindcă căuta mereu oameni ai lui Dumnezeu, atât spre folosul ei şi al familiei sale, cât şi pentru povăţuirea duhovnicească a neamului rus. Episcopul Teofan a ajuns în scurtă vreme duhovnicul şi sfetnicul ei de taină pe probleme religioase, morale şi filosofice. Te-ai fi putut aştepta, gândindu-te la alesele sale însuşiri şi dată fiind poziţia sa la Curtea Împărătească, ca Vlădica Teofan să ajungă în scurtă vreme una din figurile conducătoare ale Bisericii Ruse. Mai târziu, după ce plecase peste hotare, Vlădica Teofan îşi amintea adesea cu mare nostalgie cum obişnuia, ca arhimandrit, să slujească Dumnezeiasca Liturghie în biserica palatului, la sfârşit de săptămână, şi cum Împărăteasa împreună cu cele patru fiice ale ei, Marile Prinţese Olga, Tatiana, Maria şi Anastasia stăteau mereu în strană şi cântau întreaga Liturghie. „Se spovedeau întotdeauna cu lacrimi", spunea el plin de nostalgie. Mai apoi, aceste amintiri i-au pricinuit Vlădicii Teofan şi mai multă suferinţă, din

pricina întâmplărilor cărora au căzut pradă familia Ţarului şi întreaga Rusie[8].

Un simplu credincios, ţăranul siberian Grigori Novih, ce a primit la scurtă vreme porecla de Rasputin („Desfrânatul"), s-a apropiat de tron. Grupările revoluţionare de stânga care unelteau să răstoarne Scaunul Ţarului şi să nimicească Rusia s-au folosit de el cu şiretenie, pentru a-şi atinge ţelurile diavoleşti. Într-un întreg şir de amintiri publicate despre revoluţia rusă, numele Vlădicii Teofan este legat de cel al lui Rasputin, sugerându-se că el a fost cel ce l-a adus pe Rasputin la curte şi l-a recomandat Împărătesei. Şi, totuşi, nimeni nu l-a învinovăţit pe Vlădica pentru aceasta; mai curând, s-a spus că, din pricina nemaiîntâlnitei sale curăţii morale, nu a înţeles ce fel de om era acest Grigori. Chiar şi aşa, această lămurire este de preţ pentru noi.

Vlădica Teofan, însă, a declarat cu hotărâre că, cu siguranţă, nu el l-a adus pe Rasputin la curte şi că în niciun caz nu l-a recomandat. A fost doar o simplă dezinformare, care, neîndoielnic, ascundea o motivaţie ascunsă – cea a defăimării Vlădicii, care era curat ca lacrima şi nevinovat. O comisie specială, numită în 1917 de guvernul provizoriu şi condusă de V.M. Rudnev, a stabilit în mod oficial că Vlădica Teofan nu a luat parte în niciun fel la afacerea Rasputin. Când în

---

[8] Este vorba de cele două revoluţii din 1917, când Ţarul Nicolae al II-lea, încercând să evite vărsarea de sânge, a abdicat. După revoluţia bolşevică, Ţarul şi întreaga sa familie au fost exilaţi la Ekaterinburg, în Siberia, iar la câteva luni au fost înşiraţi în subsolul clădirii şi împuşcaţi. Trupurile lor au fost îngropate într-un mormânt necunoscut. În 1981, Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei i-a proslăvit ca sfinţi noi-mucenici, iar în 2000 Patriarhia Moscovei a făcut acelaşi lucru *(n.tr.)*.

această privință au fost răspândite niște zvonuri necugetate și defăimătoare, exagerate cu bună-știință de grupările de stânga care pregăteau o lovitură de stat în Rusia, Vlădica Teofan, la fel de grijuliu și plin de tact ca întotdeauna, a prevenit familia Țarului că această afacere ar putea avea urmări serioase. Mărturia Vlădicii Teofan că Rasputin a fost doar foarte rar la curte arată măsura în care a fost exagerată întreaga afacere de către grupările rău-intenționate. Rasputin fusese chemat să îl viziteze pe Țareviciul și moștenitorul bolnav, Alexei Nikolaevici, fiindcă avea un talent incredibil de a „face vrăji" asupra sângelui Țareviciului atunci când acesta suferea hemoragii grave pe care știința medicală era neputincioasă să le vindece. Se știe preabine că în Rusia existau, într-adevăr, țărani înzestrați cu o putere tainică de a „face vrăji asupra sângelui", făcând cu adevărat să înceteze curgerea. Presupusa „influență" a lui Rasputin a fost, totuși, mult exagerată. Nu este, totuși, un lucru surprinzător că Împărăteasa îl privea cu ochi buni pe omul care salvase prețioasa viață a singurului și mult-iubitului ei fiu, moștenitorul tronului!

Avertismentele Vlădicii Teofan, însă, au avut urmări nefericite pentru el. În urma lor, vrăjmașii săi și cei ce-l pizmuiau au încercat să-l îndepărteze de familia împărătească. În 1910, a fost mutat în Crimeea, departe de Petersburg, și numit în eparhia Tavriceskaia-Simferopolskaia. Tot restul vieții sale a suferit mult din pricina aceste ruperi a legăturilor cu familia Țarului, pe care o iubea adânc și cu înflăcărare. Multă vreme nu a vrut nici măcar să creadă că tragedia de la Ekaterinburg avusese loc – așa cum n-au vrut să creadă nici mulți alții.

Doar doi ani mai târziu, în 1912, Vlădica a fost mutat în eparhia Astrahan, unde a câştigat curând marea dragoste şi evlavie a maselor de credincioşi. După un an, în 1913, a fost mutat din nou, de această dată la Poltava, şi apoi, la scurtă vreme, a fost înălţat la rangul de arhiepiscop. De multe ori, ne-am întâlnit cu poltavieni care îşi aminteau cu mare evlavie şi nostalgie sinceră de minunatul lor arhipăstor, cu adevărat din altă lume. În Poltava s-au petrecut multe întâmplări care dovedesc înălţimile duhovniceşti atinse de Vlădica Teofan, care s-a învrednicit de străvedere şi de descoperiri de la Dumnezeu.

În Poltava trăia un anume om cucernic, împreună cu femeia sa, ce erau foarte devotaţi Vlădicii Teofan. Atunci când soţul a răposat, văduva, nespus de îndurerată, i-a cerut Vlădicii să-i spună ce soartă a cunoscut bărbatul ei după moarte. Vlădica i-a zis că poate, după ceva vreme, va izbuti să-i dea un răspuns. S-a rugat să i se descopere acest lucru şi, după scurtă vreme, a mângâiat-o pe văduvă spunându-i că soţul ei a plăcut lui Dumnezeu.

Cneazul Jevahov, care mai târziu a devenit Episcopul Ioasaf, l-a întrebat pe Vlădica Teofan despre soarta de după moarte a episcopului Belgorodului, ce fusese găsit spânzurat în toaleta reşedinţei episcopale. Pierise, oare, sufletul lui? Vlădica Teofan a răspuns că episcopul nu pierise, fiindcă nu-şi luase viaţa de unul singur, ci din lucrarea dracilor. S-a aflat mai apoi că acea clădire fusese renovată şi că în trecut era acolo o biserică. Constructorii fără de Dumnezeu au pus, în chip hulitor, toaleta pe locul în care stătuse înainte altarul. Atunci când locurile sfinte sunt pângărite şi se săvârşesc crime sau sinucideri, harul lui Dumnezeu se retrage şi

acolo se sălăşluiesc dracii. Era greu de zis dacă episcopul fusese sau nu vinovat de hulă, însă, oricum, a fost victima diavolilor.

Au existat şi câteva cazuri de tămăduiri minunate, petrecute în urma rugăciunilor Vlădicii.

Întâlnirea Arhiepiscopului Teofan cu un grup de clerici renovatori şi profesori liberali, ce veniseră la Sinodul Pan-rusesc de la Moscova, din 1917-1918, a fost un eveniment remarcabil. Vlădicii însuşi îi făcea adesea plăcere să-şi amintească convorbirea avută cu acele feţe bisericeşti moderniste, care luptau pentru modernizarea Bisericii şi pentru schimbări în ton cu duhul vremurilor. Aceşti modernişti l-au abordat pe Vlădica foarte politicos şi cu cinstire, simţind, în chip vădit, marea sa autoritate duhovnicească.

„Te preţuim, Vlădica", au spus ei. „Recunoaştem înţelepciunea ta în cele bisericeşti... Însă valurile vremii curg atât de repede, schimbând totul, schimbându-ne şi pe noi. Trebuie să le urmăm. Şi tu, Vlădica, trebuie să cedezi în faţa acestor valuri care ne copleşesc... Altfel, ce tovărăşie vei mai avea? Vei rămâne singur". „Ce tovărăşie voi avea?", le-a răspuns de îndată Vlădica. „Voi fi în tovărăşia Sfântului Cneaz Vladimir, Luminătorul Rusiei. A Sfinţilor Antonie şi Teodosie, de-minuni-lucrătorii Peşterilor, a păstorilor şi făcătorilor de minuni ai Moscovei. A Sfinţilor Serghie şi Serafim, a tuturor sfinţilor Mucenici, Sfinţi, arhierei şi făcători de minuni ce au strălucit în ţinuturile Rusiei. Dar voi, fraţilor, în a cui tovărăşie veţi fi, în ciuda mulţimii voastre, dacă vă plecaţi înaintea voii valurilor vremii? Aceste valuri v-au purtat deja înspre anarhia

kerenskismului[9] şi curând veţi fi prinşi în jugul nemilosului Lenin – căci ele vă vor duce în ghearele fiarei roşii". Aceşti moderniştii ai Bisericii, primind răspunsul hotărât al Vlădicii, s-au depărtat în tăcere.

În Poltava, după ce a avut loc revoluţia, Vlădica Teofan a avut mult de pătimit din pricina separatiştilor ucrainieni care puseseră mâna pe putere. Aceştia chiar l-au trimis pe Vlădica la închisoare, din pricină că refuzase cu desăvârşire să săvârşească o panihidă pentru Ivan Mazepa[10] în catedrala din Poltava.

În 1920, Arhiepiscopul Teofan, ce ajunsese membru al Înaltei Administraţii Bisericeşti, înfiinţată potrivit ukazului Preafericitului Patriarh Tihon şi a Sfântului Sinod (nr. 362, 7/20 Noiembrie 1920), s-a aflat în rândul celorlalţi ierarhi ruşi din Constantinopole. În 1921, el şi întreaga Administraţie au fost invitaţi de către Patriarhul sârb Dimitrie să vină în Iugoslavia (pe atunci Regatul Serbiei) şi în acelaşi an a luat parte la Întâiul Sinod al Episcopilor Ruşi din afara Rusiei, ţinut la Sremski-Karlovţi.

---

[9] Alexandr F. Kerenski a fost prim-ministru al guvernului provizoriu rus, chiar înainte ca bolşevicii conduşi de Lenin să cucerească puterea. S-a refugiat apoi în Statele Unite, la New York, unde a şi murit, în 1970. Bisericile locale ortodoxe ruse din New York au refuzat să-i facă slujba de înmormântare, socotindu-l unul dintre principalii răspunzători de căderea Rusiei în mâna comuniştilor atei. O biserică ortodoxă sârbă i-a refuzat de asemenea slujba de înmormântare *(n. tr.)*.

[10] Ivan S. Mazepa a fost hatmanul cazacilor ucrainieni la sfârşitul secolului al XVI-lea. Căutând dobândirea unei influenţe sporite, şi-a încălcat în 1708 făgăduinţele de supunere faţă de Ţarul rus şi s-a aliat cu armatele suedeze şi poloneze ce atacau Rusia. Marea parte a populaţiei ucrainiene a dezaprobat profund această trădare. Pentru întreaga sa purtare, Biserica Ortodoxă Rusă l-a afurisit, scoţându-l din comuniunea ei euharistică *(n.tr.)*.

În 1922, când Moscova, silită în chip vădit de bolşevici, a declarat Înalta Administraţie Bisericească desfiinţată şi, în temeiul aceluiaşi ukaz al Patriarhului Tihon, s-a alcătuit Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei, Arhiepiscopul Teofan a devenit unul dintre membrii de vază ai acestui Sinod, şi uneori chiar i-a ţinut locul Întâi-Stătătorului, Mitropolitul Antonie[11]. A locuit în Iugoslavia până în 1925.

Avem toate motivele să-l socotim pe Vlădica Teofan ca fiind unul dintre cei mai însemnaţi, consecvenţi şi principiali ideologi ai Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei. Concepţiile sale se întemeiau pe păstrarea strictă şi fără compromisuri a Sfintei Credinţe Ortodoxe; pe respingerea necondiţionată nu doar a ereziilor vădite, ci şi a tuturor modernismelor, liberei-cugetări şi liberalismului ce subminează Sfânta noastră Credinţă şi se străduiesc să facă din ea „sarea care şi-a pierdut gustul"[12]; ca şi pe refuzul de a accepta ocârmuirea cea urâtoare de Dumnezeu care ne-a înrobit patria şi care caută să dezrădăcineze credinţa şi morala creştină din rândul ruşilor ortodocşi.

Arhiepiscopul Teofan a fost cel dintâi care a arătat şi a dovedit natura anticreştină a anumitor organizaţii aşa-zis creştine, unele dintre ele nerăbdătoare să-şi întindă influenţa asupra Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei şi chiar să şi-o supună, într-o oarecare măsură, prin acordarea ajutorului bănesc atât de trebuinţă refugiaţilor noştri, ce nu aveau surse stabile de venituri în exilul lor. Vlădica Teofan însuşi a refuzat cu tărie să primească alocaţia lunară ce i-o

[11] Mitropolitul Antonie Hrapoviţki al Kievului († 1936) *(n.tr.)*.
[12] Cf. Matei 5:13, Marcu 9:50, Luca 14:34 *(n.tr.)*.

ofereau aceste organizații, și nu îi încuviința pe cei ce o primeau, deoarece credea că acest lucru duce la pierderea libertății duhovnicești și că, într-un fel sau altul, aceștia vor fi siliți în cele din urmă să le fac pe plac finanțatorilor lor. Vlădica Teofan și-a păzit neatârnarea și libertatea duhovnicească, preferând o viață de cerșetor în locul unei situații sigure. Acest lucru dezvăluie trăsătura caracteristică a marelui nostru păstor, o trăsătură pe care o împărtășea cu marii Părinți ai antichității creștine: orice compromis de conștiință, oricât de mic, era pentru el cu totul de neînchipuit. În toate lucrările și în purtarea sa, în viața sa particulară ca și în slujirea Bisericii și a societății, era pe deplin statornic, nedepărtându-se în niciun chip de ceea ce-i dicta conștiința. Integritate morală desăvârșită, cinste nestrămutată și sinceritate, cerința unei credincioșii neprecupețite față de adevărata Biserică, de Cuvântul lui Dumnezeu și de predania Părinților – acestea erau trăsăturile sale, idealurile care îi călăuzeau viața și care îi plăcea să le vadă și la ceilalți slujitori ai Bisericii.

A privit cu mare îngrijorare și neîncredere acțiunile fostului membru al Sinodului Bisericii noastre, Mitropolitul Evloghie, ce a deschis la Paris o școală cu numele „Institutul de Teologie", pe care a refuzat să o pună sub controlul Înaltei noastre Administrații Bisericești, chiar dacă acesta era lucrul de înțeles și drept a-l face. Vlădica Teofan a pus sub semnul întrebării și sursele de întreținere financiară ale școlii. A fost surprins de faptul că nu fuseseră chemați ca profesori ai acestei școli teologice niște cărturari aleși, dintre care se găseau o mulțime peste hotare, ci în locul acestora au fost numiți să predea mulți oameni care nu aveau diplomă de teologie. Ce l-a surprins cel mai mult

a fost că omul care deținea un post de o asemenea însemnătate şi răspundere precum cel de profesor de teologie dogmatică era un fost profesor de economie politică, un om ce ajunsese preot abia după revoluție – Protoiereul Serghei Bulgakov. Vlădica Teofan s-a tulburat peste măsură atunci când acesta a început să propovăduiască erezia „sofianistă" şi a publicat un şir întreg de cărți de teologie dogmatică în care îşi înfățişa conceptele „sofianiste". Iată cum a răspuns Vlădica, foarte pe scurt, dar lămurit, unei întrebări puse într-o scrisoare, despre „sofianism" şi despre cartea Părintelui Florenski *Stâlpul şi temelia adevărului*:

„Ar fi cu neputință a scrie într-o singură epistolă o combatere a cărții Părintelui Florenski. Conceptul ce stă la temelia cărții este unul complex. Pentru a scrie o combatere, ar trebui făcută o digresiune asupra feluritelor sfere ale cunoaşterii, nu doar în domeniul dogmaticii, ci şi în cel al filosofiei, filologiei şi arheologiei bisericeşti. Însuşi Protoiereul Bulgakov a recunoscut în cartea *Amurgul* că învățătura sa despre «Sofia» îşi găseşte rădăcinile la Florenski. Acest lucru, bineînțeles, nu înseamnă că a repetat învățătura celui din urmă, dar, dacă doreşti o mărturie «imparțială» despre aceasta, îi pot cita pe profesorii Losski şi Florenski. Potrivit articolelor tipărite în Rusia, din timpul vieții sale, în «Buletinul universitar», Părintele Florenski le cerea studenților săi la teologie să studieze pentru examen două cărți: cea a sa, *Stâlpul şi temelia adevărului*, şi *Amurgul* lui Bulgakov. Aceasta înseamnă că el socotea cele două cărți ca având legătură una cu cealaltă. Însă oricine a cercetat problema nu se poate mulțumi să lase lucrurile aşa, ştiind că ideile lui Florenski au avut un precedent. «Sofiologia» sa era

modelată după «sofiologia» lui Vladimir Soloviov, care, la rândul ei, își avea rădăcinile și se întemeia pe «sofiologia» misticilor germani, o învățătură pe care Biserica n-o susține". (Scrisoarea 15, datată 6/12/1930)

Trebuie subliniat că Arhiepiscopul Teofan s-a apucat din fragedă tinerețe de citirea și studierea intensă a Sfinților Părinți ai Bisericii și că stăpânea pe deplin învățăturile filosofice ale Bisericii Ortodoxe. De aceea, toate soiurile de curente extremiste îi erau la fel de străine. Printre acestea se găseau misticismul nesănătos al Apusului și raționalismul liberal ce caută să explice și să facă înțelese mărginitei minți omenești Tainele cele negrăite ale lui Dumnezeu, pe care, așa cum învață Cuvântul lui Dumnezeu, numai „îngerii doresc să privească" [I Petru 1:12] – și chiar și aceștia pot doar să se plece cu cinstire înaintea acestor Taine.

Vlădica Teofan amintea întotdeauna că mintea noastră omenească, prihănită de firea ei căzută, este „înșelătoare", așa cum îi plăcea să zică lui Teofan Zăvorâtul, și că, dacă ne bizuim prea mult pe ea, poate deveni cu ușurință, așa cum spunea un alt strălucit teolog, Episcopul Ioan al Smolenskului, „noul trădător al lui Hristos, noul Său vânzător". noul Iudă

Toate adevărurile de căpătâi ale sfintei noastre credințe creștine ortodoxe sunt Taine ale lui Dumnezeu, mari și mai presus de înțelegerea minții noastre. Să ne aducem aminte ce a zis Apostolul Pavel despre una din aceste mari Taine, întruparea Fiului lui Dumnezeu: „Mare este taina bunei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup" [I Tim. 3:16]. Prin urmare, orice încercare de a explica Tainele și de a le face înțelese minții noastre este o sarcină fără nădejde, care ascunde într-însa primejdia deplinei depărtări de adevăr și căderea în

înşelare. Toate marile învăţături esenţiale ale credinţei noastre nu pot fi cuprinse cu mintea, ci cu o inimă credincioasă.

Nu toată lumea aprecia aderarea strictă a Vlădicii Teofan la adevărata Ortodoxie patristică, nedeformată de interpretări individuale. Astfel că, pe lângă numeroşii săi admiratori, avea şi câţiva vrăjmaşi. Aşa cum se întâmplă întotdeauna în astfel de cazuri, vrăjmaşii nu s-au reţinut de la a-l defăima pe Vlădica şi de la a-i întina numele în toate felurile, încercând să submineze marea sa autoritate. Au existat chiar şi câteva articole publicate în ziarele ruseşti din diaspora, toate cuprinzând plăsmuiri lipsite de sens despre Vlădica. Deşi uneori acest lucru îl supăra, n-a îngăduit acestor atacuri să-l tulbure, şi a continuat neabătut şi cu hotărâre să urmeze calea cea dreaptă, în slujba Adevărului.

Ca membru al Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei şi uneori chiar ca preşedinte al acestuia, în locul Mitropolitului Antonie, a adus un serviciu inegalabil Bisericii noastre prin deplina arătare şi dovedire a activităţilor anticreştine ale anumitor organizaţii internaţionale. Aceste organizaţii au încercat să includă Biserica în sfera lor de influenţă şi, astfel, să o facă inofensivă atât pentru ele, cât şi pentru întunecatele puteri ce lucrează din răsputeri la pregătirea întregii lumi spre întâmpinarea iminentei domnii a Antihristului. După nimicirea statului ţarist ortodox rus, care stătea în calea diabolicelor lor planuri, şi-au concentrat întreaga atenţie asupra Bisericii Ruse din afara Rusiei. Au dobândit o izbândă însemnată în această străduinţă, căci în 1926 au pricinuit o dureroasă schismă în Biserica noastră, ce i-a implicat pe Mitropolitul Evloghie în Europa de Apus şi Mitropolitul

Platon în Statele Unite ale Americii. Vlădica Teofan a prevăzut toate acestea; el a avertizat şi a dojenit, însă avertismentele sale n-au fost ascultate la timp şi mustrările ulterioare, făcute celor ce se rupseseră, nu numai că n-au avut un efect pozitiv, ci chiar au adâncit dezbinarea – întocmai cum prevăzuse Vlădica. Astfel de schisme şi dezbinări bisericeşti au adus multă mâhnire în inima Vlădicii, l-au făcut să sufere şi să se întristeze. Deşi găsise încă de la începuturi esenţa problemei, nu a încuviinţat întotdeauna măsurile luate pentru a pune capăt schismelor şi pentru a reface unitatea în Biserică, şi a arătat greşelile făcute uneori în acest proces.

În 1925 a fost invitat să trăiască în Bulgaria, acolo unde s-a stabilit şi a locuit până în 1931. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, care număra în rândurile sale doi mitropoliţi ce absolviseră la Academia Teologică din Sankt Petersburg în perioada în care Vlădica fusese acolo director, i-a dat două chilii la Casa Sinodului din Sofia.

A fost mişcător să vezi grija şi adânca cinstire arătată de fraţii noştri bulgari Arhiepiscopului Teofan. El slujea adesea în măreaţa biserică a Sfântului Alexandru Nevski, ce fusese ridicată în amintirea eliberării Bulgariei de sub jugul turcesc. Aceasta se află în uriaşa piaţă de lângă Casa Sinodului şi poate primi 7000 de credincioşi. Uneori, mai ales în vremea Marelui Post, Vlădica slujea şi în paraclisul Sinodului – bisericuţa dinlăuntrul Casei Sinodului. Cei ce au luat parte la slujbele sale, bogate duhovniceşte şi cu adânc de rugăciune, îşi mai amintesc de ele şi astăzi, cu nostalgie. Iată, de pildă, cum îşi aminteşte slujbele Vlădicii, într-o scrisoare, directorul de astăzi al Academiei Teologice din Sofia, pe atunci un tânăr ierodiacon ce slujea la Sinod:

„Îmi face o plăcere deosebită să îmi aduc aminte de participarea la slujbele din Postul Mare săvârşite acum mai bine de patruzeci de ani de către neuitatul Arhiepiscop Teofan la paraclisul Sinodului din Sofia. Îmi amintesc şi de spovedaniile făcute Vlădicii Teofan. Trecutul nu poate fi uitat, dar – vai! – nu-l mai putem aduce înapoi!"

Într-adevăr, Vlădica Teofan i-a impresionat profund pe toţi străinii care au intrat în legătură cu el, ca fiind un om cu o viaţă adevărat sfântă. Vrăjmaşul, însă, se ridică la luptă împotriva unor astfel de oameni sfinţi şi se străduieşte cu osârdie să reverse asupra lor toată răutatea sa drăcească, cu ajutorul unor persoane răuvoitoare şi decăzute, dăruite slujirii lui. Astfel că, în Sofia, datorită mai multor întâmplări nefericite petrecute la Biserica Rusă de acolo, Vlădica Teofan a avut de îndurat multe supărări – doar pentru că era un nevoitor aspru şi un arhipăstor fără compromisuri. În urma acestora, s-a însingurat tot mai mult de lume şi de nestăvilitele ei patimi, şi a început să se retragă în lăuntrul lui – ducând ceea ce era deja, de fapt, viaţa unui zăvorât. Pentru încă o vreme, totuşi, a continuat să ia parte la şedinţele Sinodului, călătorind periodic în Iugoslavia pentru aceasta.

Curând, însă, i-a devenit limpede că nu mai putea rămâne „în lume" şi că va trebui să urmeze pilda marelui episcop şi nevoitor al cărui nume îl primise la tundere, Preasfinţitul Teofan Zăvorâtul al Vişenskiului. A început, practic, să se retragă tot mai mult din lume şi, treptat, a încetat chiar şi să se mai ducă la Sinod. A luat parte, totuşi, la Sinodul Episcopilor din 1927, la care enciclica Mitropolitului Serghie al Nijegorodului, ce chema la recunoaşterea ocârmuirii urâtoare de Dumnezeu din Rusia

ca fiind o „autoritate rânduită de Dumnezeu", a fost respinsă cu hotărâre. Iată ce a scris despre aceasta într-una din epistolele sale, ca răspuns la întrebarea „Care sunt implicațiile acestui fapt și care ar trebui să fie poziția noastră?":

„Este, cu desăvârșire, cu neputință a primi ca obligatorie enciclica Mitropolitului Serghie. Sinodul Episcopilor, ce s-a adunat de curând, a respins această enciclică. Acesta este lucrul ce se cuvine a-l face, potrivit învățăturii Sfinților Părinți că suntem datori să recunoaștem doar acele autorități legitime cărora trebuie să li se supună creștinii. Sfântul Isidor Pelusiotul, în cuvântul despre ierarhia rânduită de Dumnezeu și atotprezentă în viața tuturor ființelor cuvântătoare și necuvântătoare, încheie astfel:

«Așadar, drept este a zice că această privință cuprinde stăpânirile, adică cârmuitorii și împărățeștile domnii ce s-au rânduit de către Dumnezeu. Însă de vreun tâlhar înrăit răpește stăpânirea, nu credem că a fost înscăunat de Dumnezeu, ci mai degrabă că El a *îngăduit* să se verse acest rău, precum cu Faraon, și, într-o astfel de împrejurare, să primească crunte mustrări sau să fie pedepsiți cei ce de mare asprime au trebuință, așa cum au fost pedepsiți Iudeii de către Împăratul Babilonului» (Lucrări, vol. II, Epistola 6).

Autoritățile bolșevice sunt în esență anticreștine și nu pot fi nicidecum recunoscute ca fiind rânduite de Dumnezeu" (Scrisoarea nr. 9, datată 31/8 - 1/9/1927).

Vlădica se mâhnea și din pricina tuturor întâmplărilor fără rost ce aveau loc în comunitatea emigranților ruși. Cele mai dăunătoare erau certurile și neînțelegerile, care, după cum spunea, nu se potriveau unor ruși ortodocși ce, din pricina păcatelor lor, își

pierduseră patria şi fuseseră osândiţi să trăiască în surghiun, uneori în nişte împrejurări materiale şi morale deosebit de grele. Dezaproba în întregime ideea proclamării unui Împărat rus în afara Rusiei, sau a unui „Patriarh al Rusiei", sau chiar şi a unui „locţiitor de Patriarh", noţiuni larg răspândite de către anumite persoane. Credea că Rusia va renaşte în curând, însă doar cu condiţia ca întregul popor să se *pocăiască* de marele său păcat, lepădarea de Dumnezeu. Socotea viaţa noastră în surghiun ca fiind nimic altceva decât un prilej de fierbinte *pocăinţă* şi rugăciune, pentru a dobândi iertare de la Dumnezeu. Tocmai pentru aceasta, multe din întâmplările ce au avut loc în vremea exilului nostru i-au pricinuit durere şi mâhnire, şi l-au silit să se ferească de legăturile apropiate cu oamenii. Nu s-a implicat în niciun fel de acţiuni sociale unde n-a văzut pocăinţa care ar fi trebuit să se vădească în neamul nostru, pedepsit de Dumnezeu cu exilul. Vlădica Teofan n-a ieşit niciodată din chilia sa de la Casa Sinodului pentru altceva în afară de a se duce la biserică, nici nu a primit acolo pe nimeni, cu excepţia câtorva persoane ce îi erau profund dăruite şi care căutau sfaturile şi călăuzirea sa duhovnicească.

În fiecare vară, pleca din Sofia către oraşul de coastă al Varnei, unde un grup de ucenici îi închiriaseră o căsuţă modestă, la vreo cinci kilometri de oraş. Căsuţa era aşezată într-un loc foarte retras şi relativ nelocuit. Acolo, Vlădica a trăit singur cu ucenicul său de chilie, ca într-un schit, săvârşind zi de zi întregul şir al slujbelor şi, în locul Liturghiei, slujba Obedniţei. Doar în anumite Duminici şi în marile zile de praznic se ducea la biserică, într-un rădvan. De obicei mergea la biserica rusă a Sfântului Atanasie al Alexandriei, o

veche biserică grecească ce fusese pusă la îndemâna ruşilor de către Mitropolitul bulgar Simeon al Varnei şi Preslavei.

Aici, Vlădica a lucrat din greu la scrierile sale duhovniceşti dogmatice, exegetice şi ascetice. El însuşi un profund şi distins cunoscător al Părinţilor, a alcătuit o nouă ediţie din *Dobrotoliubie* (*Filocalia*), organizată după un sistem la care lucrase, foarte practic şi lesne de folosit. A alcătuit şi o *Filocalie a Sfinţilor ruşi*, a scris o tâlcuire foarte interesantă şi originală a Apocalipsei, ca şi multe altele. Pe lângă acestea, a purtat o corespondenţă bogată cu fiii săi duhovniceşti. Epistolele sale cuprindeau pătrunzătoare sfaturi şi poveţe duhovniceşti, însoţite mereu de citate din Sfintele Scripturi şi numeroase fragmente din Sfinţii Părinţi. Ele aminteau de corespondenţa Episcopului Teofan Zăvorâtul, constituind o călăuză de preţ în toate problemele morale şi duhovniceşti. Scrisorile aşteaptă încă să fie publicate. Ar fi o mare pierdere pentru toţi cei interesaţi de viaţa duhovnicească dacă această comoară ar rămâne sub obroc şi, astfel, ar fi lăsată să piară, până la urmă, în uitare.

Cea mai uimitoare dintre toate a fost lucrarea de rugăciune a Vlădicii, căreia i se dăruia practic zi şi noapte. Era vădit că niciodată n-a renunţat la rugăciunea „minţii în inimă", urmând moştenirea Sfinţilor Părinţi. Se găsea adesea într-o contemplaţie atât de adâncă, încât i se părea că toată lumea văzută din jur înceta să mai fiinţeze. Rugăciunea neîncetată era cu adevărat vitală pentru duhul său, care sălăşluia întru cele de sus.

Încă din 1928, Vlădica Teofan îi scria unuia dintre fiii duhovniceşti: „Mi-aş dori să mă însingurez în tăcere de toate, de acum înainte, dar nu ştiu încă dacă

aceasta este voia lui Dumnezeu". În 1931 a părăsit Bulgaria şi s-a mutat în Franţa, unde câţiva dintre fiii săi duhovniceşti l-au invitat în orăşelul Clamart, lângă Paris, iar apoi s-a dus în Limeray pe Loara, la câteva ceasuri depărtare de Paris. Aici a început sa trăiască pe deplin zăvorât, rupând toate legăturile cu lumea din afară. În acest loc, slujea zilnic Liturghia, într-o biserică ridicată anume pentru el. Doar foarte puţini din fiii săi duhovniceşti au fost îndeajuns de norocoşi să mai primească de la el scrisori, pentru încă o scurtă vreme. Din aceste puţine epistole, se vădeşte uimitoarea înţelegere şi descoperirile pe care le-a primit de la Dumnezeu. Este important de observat că toate cele pe care le-a rostit şi scris s-au adeverit, şi încă urmează, întocmai cum au fost prezise.

Vlădica Teofan a dat un răspuns minunat unei persoane care l-a întrebat despre soarta viitoare a patriei noastre, Rusia. Iată ce i-a scris Vlădica:

„Mă întrebaţi despre viitorul apropiat şi zilele din urmă. Nu voi vorbi de la mine, ci vă voi spune din descoperirile Stareţilor. Ei mi-au împărtăşit următoarele. Venirea lui Antihrist se apropie, este foarte aproape. Timpul care ne mai desparte de acea clipă se numără cu anii, fiind de cel mult câteva decenii. Însă mai înainte de a veni Antihrist, Rusia, desigur, va renaşte pentru scurtă vreme. Şi în Rusia va fi un ţar, înainte-ales de către Domnul Însuşi. Va fi un bărbat cu credinţă înflăcărată, cu minte strălucită şi cu voie de fier. Acestea ni s-au descoperit în ceea ce-l priveşte.

Vom aştepta ca descoperirea să se împlinească. Judecând după multe semne, vremea aceasta va veni – numai dacă, din pricina păcatelor noastre, Domnul Dumnezeu nu va întoarce şi nu va schimba ceea ce s-a

făgăduit. Potrivit Cuvântului lui Dumnezeu, aceasta se poate întâmpla cu adevărat".

Este o mare nenorocire că nu avem informații precise și de încredere despre ultimii ani ai Vlădicii Teofan și despre adormirea sa, deoarece cei ce se apropiaseră de el și-i purtau de grijă au murit mai devreme. Știm doar că în perioada celor din urmă ani ai vieții a trăit ca un adevărat zăvorât în niște „peșteri", rupând pentru totdeauna legăturile cu lumea. Ni s-a păstrat doar această istorisire a unui preot, Părintele Theodore I., care povestește:

„Vlădica a adormit în perioada ocupației germane, la 6/19 Februarie 1940, în orașul Limeray de pe apa Loarei, în Franța. Am vizitat acolo modestul său mormânt, aflat în micul cimitir catolic al satului, de pe un deal. Aproape de cimitir este o așezare cu o veche bisericuță catolică, la depărtare de aproximativ un sfert de milă[13]. Cât de tăcut era cimitirul! Am găsit acolo o cruce ortodoxă, cu numele și datele nașterii și morții sale. Am săvârșit o panihidă împreună cu două bătrâne ce i-au slujit și au făcut ascultare de dânsul (se poate să fi fost și tunse în taină). Ne-am dus apoi acasă în pace, la vreo două sau trei mile[14] de locul în care a viețuit episcopul, în peșterile de cretă dintre dealuri. Acolo zac scobite trei peșteri lungi și cu tavan înalt. (Oare nu i-au amintit acestea de viața Sfinților Pavel Tebeul și Antonie cel Mare?) Într-una din peșteri se aflau chilia și biserica Vlădicii. Celelalte peșteri slujeau ca loc de depozitare. În livadă erau pomi fructiferi și o fântână. Pe un dâmb se întindea o vie, care dădea vin puternic și

[13] Jumătate de kilometru *(n.tr.)*
[14] Patru-cinci kilometri *(n.tr.)*.

înmiresmat. Se mai găseau acolo unt bine amestecat, făcut pentru a-l vinde, lapte, brânză ş.a. În chilia Vlădicii erau două fotografii ale sale; o Biblie, cu flori uscate culese de lângă canalul ce înconjura Diveievo şi alte lucruri sfinte, între paginile sale; o cutie cu moaşte, poate chiar douăzeci şi patru de părticele, în mici racle de aur; şi multe alte lucruri sfinte..."

Aceasta este tot ce am putut afla despre încheierea căii pământeşti a Vlădicii Teofan şi tot ce a mai rămas pe pământ în urma acestui minunat episcop, atât de osebit în această cumplită epocă modernă a Apostaziei.

Undeva, dacă nu au fost nimicite, se găsesc nepreţuitele sale scrieri, trimise după moartea sa, dintr-o pricină necunoscută, aşa cum s-a menţionat în presă, Patriarhului sovietic Alexie, la Moscova. Vor mai ajunge vreodată la cunoştinţa lumii?

Veşnică este pomenirea sa în inimile tuturor adevăraţilor credincioşi ortodocşi ruşi care l-au cunoscut şi l-au cinstit![15]

Arhiepiscopul Averchie

---

[15] Amintirile lui E. I. Konţevici nu lasă nicio îndoială asupra faptului că Arhiepiscopul Teofan a primit de la Domnul cununa cea cerească şi acum se odihneşte cu sfinţii: „(...) Când mi s-a spus de moartea sa, m-a cuprins o revărsare inexplicabilă de amărăciune; am plâns, ştiind că un adevărat sfânt a părăsit acest pământ, lăsând în urma sa deşertăciune duhovnicească şi făcând lumea aceasta să pară cenuşie şi mohorâtă. La acea vreme, aveam o durere de dinţi care nu-mi dădea pace. În toiul suferinţei, m-a luminat o scânteiere de nădejde: m-am îndreptat cu mintea către Vlădica ca şi când ar fi fost viu, lângă mine, şi m-ar fi putut auzi, şi m-am rugat lui să mă ajute. Numaidecât, durerea a încetat! Deşi nu m-am îndoit niciodată de sfinţenia sa, această mijlocire în chip minunat a fost pentru mine un semn limpede că este cu adevărat un sfânt al lui Dumnezeu" („The Orthodox Word", Sept.-Oct. 1969).

CRÂMPEIE DIN VIAȚA ARHIEPISCOPULUI TEOFAN ÎN SCRISORILE PERSONALE ALE CELOR APROPIAȚI

„Pe când avea şapte ani, Vlădica Teofan a avut un vis în care stătea la locul de cinste din biserică, iar tatăl lui, care era preot, a venit către el şi l-a cădelnițat. Dimineață, i-a povestit visul mamei sale. Tatăl lui, care şedea în camera alăturată, l-a auzit şi a zis: «Avem, dar, aici un nou Iosif!». Însă visul s-a adeverit. Atunci când Vlădica Teofan a fost hirotonit episcop la Lavra Alexandru Nevski, a stat, după cum e obiceiul, la locul de cinste, iar tatăl lui, care a luat parte la slujbă, a păşit către el şi l-a cădit".

„Vlădica Teofan a fost la Academia Teologică un student strălucit şi, la scurtă vreme, după încheierea pregătirii sale, a devenit călugăr şi profesor la Academie. A dus o viață aspră de nevoință, deşi era mereu în văzul tuturor. Odată, a început să se întrebe dacă se cuvenea unui monah să se îngrijească de înfățişarea sa exterioară – aşa că a hotărât să se ducă la Valaam pentru a primi sfatul unui anume Stareț, ce era pe atunci binecunoscut pentru duhovnicia sa.

Starețul l-a primit în chilie cu mare bucurie, i-a cerut să ia loc şi i-a zis: «Aşteaptă o clipă!». Apoi a luat o oglindă, a aşezat-o pe masă, a luat un pieptene, şi-a pieptănat cu grijă părul, apoi s-a întors către

Ieromonahul Teofan şi a spus: «Bun, acum putem vorbi!».”

„Vlădica Teofan a fost numit să slujească în Astrahan, unde turma sa l-a îndrăgit foarte. Când a fost strămutat la Poltava şi se pregătea să părăsească Astrahanul, a avut loc o întâmplare nemaiîntâlnită şi copleşitoare, care, prin ea însăşi, dă mărturie de înălţimea şi înduhovnicirea sufletului său, precum şi de legătura sa, ca păstor, cu turma încredinţată. Mai întâi, oamenii din Astrahan au protestat cu hotărâre împotriva strămutării sale la Poltava. Când, cu toate acestea, a trebuie să plece, o mulţime uriaşă de oameni s-a adunat la gară şi câteva sute de oameni s-au întins pe şine, în faţa locomotivei, pentru ca trenul să nu poată pleca. A durat câteva ore până ce calea ferată a fost, în cele din urmă, eliberată. Personal, cred că a fost cea mai impresionantă întâmplare din viaţa sa. Oamenii, turma lui, simţeau şi înţelegeau starea înaltă a sufletului său, sufletul arhipăstorului lor, şi au mărturisit aceasta prin dragostea şi înţelegerea lor, poate într-un mod foarte primitiv, dar din tot sufletul lor, din tot cugetul lor şi din toată inima lor. Nimeni n-a mai auzit de o întâmplare precum aceasta, nicăieri!”

Mărturia lui L.V.I., soția unui profesor al Seminarului din Poltava

În 1915 fiul ei, a cărei logodnică era în Poltava, a sosit în permisie de pe front. Permisia se încheia în timpul săptămânii Paştilor. Tânărul cuplu vroia să se căsătorească înainte de plecarea mirelui. L.V. îl ştia bine pe Vlădica Teofan, şi el iubea mult întreaga familie. L.V. a mers la Vlădica şi i-a cerut să blagoslovească nunta în timpul săptămânii Paştilor. Vlădica, mereu plin de dragoste şi gata să ajute pe oricine îi cerea, era de data aceasta mohorât şi preocupat, şi i-a zis că vrea să cerceteze canoanele şi apoi îi va da răspunsul.

Câteva zile mai târziu, mama mirelui veni din nou la Vlădica. Vlădica era foarte posomorât şi i-a spus hotărât: „Nu, nu pot blagoslovi o cununie la acea vreme, căci Biserica nu o îngăduie, şi asupra perechii se vor abate multe necazuri dacă nu vor asculta". Mama s-a necăjit foarte mult şi i-a zis Vlădicii multe lucruri nedrepte. Se gândea că din pricină că Vlădica era un nevoitor aprig nu înțelegea viața şi era prea aspru.

În ciuda interdicției, s-a găsit un preot care să săvârşească cununia. După ce s-a căsătorit, tânărul ofițer a plecat, lăsându-şi soția în Poltava. Din acea clipă, i s-a pierdut orice urmă şi, în ciuda strădaniilor mamei sale şi ale tinerei soții, nimeni nu le-a putut spune nimic despre locul în care se află.

În vreme ce îşi depăna povestea, L.V. plângea cu hohote. Spunea că mireasa era într-o stare groaznică. Mai era un bărbat cu care s-ar fi putut căsători. L.V.

însăşi ar fi vrut ca mireasa să facă aceasta, căci era convinsă că fiul ei nu mai era printre cei vii, însă, în acelaşi timp, nu exista niciun temei pentru aceasta şi mireasa, neavând vreo dovadă că soţul ei murise, nu se putea căsători pentru a doua oară. Această nesiguranţă le chinuia cumplit pe mamă şi pe tânăra femeie. L.V. plângea, zicând cât de mare era Vlădica Teofan şi cât de puţin l-a preţuit, l-a înţeles şi l-a ascultat.

Poltavienii îşi amintesc mereu cum rugăciunile Vlădicii Teofan i-au tămăduit pe cei bolnavi şi cum, cu rugăciunile sale, i-a ajutat pe mulţi să se depărteze de păcate.

EPISTOLELE ARHIEPISCOPULUI TEOFAN AL POLTAVEI ŞI PEREIASLAVKEI

Preasfinţitul Teofan, Arhiepiscopul Poltavei şi Pereiaslavkei, şi-a primit numele călugăresc în amintirea vestitului Episcop Teofan Zăvorâtul al Vişenskiului, pe care l-a cinstit mult. Cei doi au avut multe în comun şi au fost neobişnuit de asemănători în duh. Arhiepiscopul Teofan nu a fost doar un teolog profund, de mărimea Episcopului Teofan Zăvorâtul, ci, pe lângă aceasta, şi un neclintit şi înflăcărat apărător al Ortodoxiei, un nemitarnic şi neabătut păzitor al Adevărului lui Dumnezeu, disprețuit de atâția în viclenele noastre vremuri. Şi el a dat o covârşitoare întâietate vieţii duhovniceşti, „lucrării minţii", aşa cum au numit-o cucernicii noştri înaintaşi, ca şi ascultării nestrămutate de Sfinţii Părinţi. Şi el a avut un mare număr de fii duhovniceşti, răspândiţi nu doar în întreaga Rusie, ci, datorită amarnicei năpaste care ne-a lovit patria, risipiţi în toată lumea. De ar fi fost cu putinţă să adunăm toate scrisorile Vlădicii Teofan către fiii săi duhovniceşti, ele ar alcătui o culegere voluminoasă de o uriaşă însemnătate duhovnicească. În cele ce urmează, putem aduce înaintea cititorului doar câteva epistole, pe care, din fericire, le avem la îndemână, împreună cu nişte fragmente de interes general din alte scrisori[16].

[16] Subliniere din epistole aparţin autorului *(n .tr.)*.

1.
Răspuns la o cerere de primire sub călăuzirea duhovnicească

Iubite frate întru Hristos!

Nu sunt ceea ce crezi că sunt – şi nu am defel o părere nelalocul ei despre mine. Dimpotrivă, am cunoscut la vremea mea ceea ce încerci şi tu acum. Îţi înţeleg şi starea duhovnicească, şi simţămintele. De aceea sunt gata şi dispus să te ajut în ce fel voi putea; căci îmi aduc aminte că stă scris în cartea Pildelor: „Cei ce n-au cârmuire cad ca frunzele; iar mântuirea este întru mult sfat" [Pilde 11:14]. La fel învaţă şi Sfinţii Părinţi. Încercarea personală îl învaţă acestea pe tot cel ce se luptă. În vremea de faţă, viaţa creştinească a ajuns nespus de anevoioasă, pentru că s-au înmulţit şi s-au viclenit peste măsură uneltirile vrăjmaşului. Din pricina aceasta, tot cel ce sârguieşte astăzi pentru Domnul trebuie să fie în chip anume grijuliu şi prevăzător.

Domnul să te scape de tulburare, nelinişte şi deznădejde, Dânsul să te mângâie cu cerească-I bucurie, ce o vom primi la vremea cuvenită, dacă vom păzi legea Sa!

Roagă-te pentru mine, ca Domnul să-mi călăuzească şi mie paşii pe calea adevărului şi a păcii!

Cu sincere doriri de bine,
Arhiepiscopul Teofan

7/8/1927, Sofia

2.
Feluritele căi spre mântuire şi esența monahismului

Iubite frate întru Hristos!

Îți mulțumesc pentru călduroasele urări. Pe vremea mea, atunci când studiam la Academie, am trecut printr-o stare asemenea celei pe care o încerci acum. Ce ți-aş putea spune despre ea? Dacă ne uităm la viețile Sfinților, vom vedea că toți s-au îndreptat spre aceeaşi țintă pe o mare felurime de căi. Unii s-au mântuit în lume, alții în pustie. Unii erau cu totul neînvățați, alții erau uimitor de învățați. Prin urmare, nu trebuie să ne tulburăm din pricină că trăim în lume şi nu strălucim de învățătură. Trebuie doar să încercăm a trăi după voia lui Dumnezeu, pretutindenea şi în toate împrejurările.

„Am auzit pe cei ce zic", spune Sfântul Nichita Stithatul, „că este cu neputință a ajunge cineva la deprinderea virtuților fără îndepărtarea în singurătate şi fără fuga în pustie, şi m-am mirat: cum au socotit ei să mărginească nemărginitul într-un loc? Căci deprinderea virtuților este aducerea din nou a puterilor sufletului la străvechiul lor bun-neam şi întâlnirea virtuților de obşte în lucrarea cea după fire. Iar acestea nu ne vin din afară, ca nişte străine adaosuri, ci cresc în firea noastră de la zidire, ca o dumnezeiască şi înțelegătoare simțire; şi, mişcați prin ele, potrivit cu firea, intrăm în Împărăția cerurilor, care este în lăuntrul nostru, după cuvântul Domnului [cf. Luca 17:21]. Atunci, de prisos ne este

pustia şi putem intra în Împărăţia cerurilor şi fără ea, prin pocăinţă şi prin toată paza poruncilor lui Dumnezeu, căci şi în tot locul stăpânirii Lui poate fi, după cum zice dumnezeiescul David: «Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul, în tot locul stăpânirii Lui» [Ps. 102:22]" (Suta întâi, Capul 72; Filocalia, vol. 5, p. 109). Prin urmare, este cu putinţă a fi monah şi în lume, după cuvintele Sfântului Nichita Stithatul.

„A fi monah nu înseamnă **a ieşi dintre oameni şi din lume**, ci a te părăsi pe tine, **ieşind din voile trupului** şi plecând în pustia patimilor" (adică să cauţi nepătimirea). „Căci dacă s-a zis către acel mare bărbat (lui Avva Arsenie): «Fugi de oameni şi te vei mântui», în acest înţeles i s-a zis. Că şi după ce a fugit, el între oameni locuia, şi prin lume umbla, şi împreună cu ucenici vieţuia. Căci **fugind cu mintea de la simţuri**, cu toată sârguinţa, **nu se vătăma câtuşi de puţin de petrecerea cu oamenii**. Un altul dintre cei mari striga, ieşind din adunare: «Fugiţi, fraţilor!». Dar întrebat de cine să fugă, **arăta gura**" (Suta întâi, Capul 76; Filocalia, vol. 5, p. 111).

„Eu nu aş socoti niciun fel de viaţă mai bun decât altul. Ci în toată privinţa şi în toate lucrurile şi faptele, cu totul fericită este viaţa cea pentru Dumnezeu şi după Dumnezeu", zice Sfântul Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu (Capete, c. 100; Filocalia, vol. 5, p. 37)[17].

Prin urmare, în principiu şi potrivit învăţăturilor Sfinţilor Părinţi, nu trebuie să descurajezi dacă, din pricina împrejurărilor în care trăim, suntem siliţi a ne căuta mântuirea în lume, chiar şi din cinul monahicesc

[17] Capul 65 în Filocalia românească şi 88 în cea grecească (*n.tr.*).

fiind. Voi scrie, totuşi, o scrisoare aparte despre cum se poate înfăptui acest lucru.

Cu dăruire sinceră,
Arhiepiscopul Teofan

14/8/1927, Sofia

3.
Feluritele căi din monahism şi studiul teologiei

Iubite frate întru Hristos!

Îţi scriu, întemeindu-mi cuvintele pe Sfinţii Părinţi, că în lume este cu putinţă nu doar să cauţi a te mântui, ci chiar să fii monah. Desigur, mulţi dintre cei ce caută să se mântuiască se duc în mănăstire, însă monahilor cărturari li s-a dat din partea Bisericii ascultare să-şi lucreze mântuirea în lume. Nu numai că acest obicei a fost rânduit prin autoritatea Bisericii, ci şi Stareţii binecuvântează această cale. Îmi amintesc că am căutat să rămân într-o mănăstire după încheierea activităţii de la Academie. Însă marii şi înţelepţii Stareţi în mijlocul cărora mă găseam (Alexie, Varnava şi Isidor) nu mi-au dat blagoslovenie s-o fac la acea vreme. Au spus că nu aceasta era voia lui Dumnezeu şi că va veni şi pentru mine vremea să stau într-o mănăstire, dacă o doresc. La fel îţi voi zice şi eu, prietene: nu trebuie să intri acum într-o mănăstire. Nu vei găsi îndrumarea cuvenită şi vei fi supus la mari ispite. Într-o mănăstire vei fi silit să lucrezi din greu cu mâinile, ceea ce, având în vedere şubreda ta sănătate, ţi-

ar fi peste puteri. În loc de aceasta, socoteşte studiul teologiei ca fiind ascultarea ta. Vei vedea că şi această ascultare poate fi de folos. Te va izbăvi din multe ispite şi, dacă este făcută cu iscusinţă, îţi va pregăti şi temelia vieţii duhovniceşti. Vei avea prilejul să studiezi Sfintele Scripturi şi Sfinţii Părinţi. Acest lucru este cu neputinţă în mănăstirile de peste hotare. Bibliotecile de acolo fie nu există, fie sunt foarte sărace. Pe lângă aceasta, nu ai prea mult timp de studiu la chilie. Bineînţeles, totuşi, chiar şi atunci când faci cursuri de teologie e nevoie de o îndrumare anume – atât cărturărească, cât şi duhovnicească. Ştiu că condiţiile de viaţă de la internat îngreuiază acest lucru. Însă, cu toate acestea, poţi trece cu vederea, într-o oarecare măsură, acest aspect al problemelor tale. Domnul te-a înzestrat cu anumite aptitudini şi, dacă studiezi teologia cu sârguinţă, pe măsura acestor aptitudini, atunci ele vor fi cu siguranţă plinite după cuviinţă. Desigur, trebuie să te rupi de toate gândurile de slavă deşartă, însă folosirea aptitudinilor tale din dorinţa de a stăpâni mulţumitor o învăţătură nu este în sine şi prin sine slavă deşartă. Trebuie să te păzeşti şi de cealaltă extremă – slăbirea duhului, ce vine de la cel viclean.

Arhiepiscopul Teofan

15/8/1927, Sofia

4.
Intrarea în monahism, îndrumarea duhovnicească şi postul la vreme de boală

Cinstite frate întru Domnul!

Tocmai m-am întors în Sofia, de la Sinod, şi mă grăbesc să răspund scrisorii trimise pe 19 August.

„Acum un an", scrii, „am avut o puternică dorinţă de a fi tuns [monah] în biserica noastră şi de a vieţui în pridvorul bisericii, slujind ca paznic şi citeţ... Acum mi se pare că n-ar fi fost bine..." Ai deplină dreptate să gândeşti astfel, la vremea aceasta. E nevoie ca atât tunderea, cât şi perioada imediat următoare să fie petrecute într-un mediu lipsit de încercări lumeşti şi, mai ales, într-un loc departe de părinţi. Această rânduială a fost legiuită prin obiceiurile sfinţilor nevoitori şi este de înţeles. Înţelesul ei zace în faptul că un călugăr trebuie să se slobozească în viaţa duhovnicească de toate înrâuririle familiei şi să trăiască doar sub povăţuirea îndrumătorilor săi duhovniceşti. Nu înseamnă că cineva ar trebui să-şi uite cu totul părinţii: bineînţeles, trebuie să se roage mereu pentru ei şi să le arate cinstire şi bunăvoinţă, doar dacă nu îi stau în calea mântuirii.

„Îl citesc acum pe Avva Dorothei", spui mai departe şi mă întrebi: „Pot aplica tot ceea ce scrie el la mine, la purtarea mea, sau nu?" Răspunsul meu: trebuie ca tot ceea ce faci, mai ales când eşti la început, să fie potrivit binecuvântării şi poveţei îndrumătorului tău

duhovnicesc. Şi nu din pricină că cele scrise sunt greşite, ci pentru că începătorii ar putea să nu le înţeleagă drept. Cele scrise de Avva Dorothei au fost scrise foarte simplu; totuşi, înţelesul duhovnicesc al scrierilor sale nu este unul simplu, ci foarte adânc.

„Următorul lucru", spui, „mă tulbură foarte mult: din pricina sănătăţii şubrede, sunt silit să fiu supus îngrijirii medicale şi să ţin un regim alimentar bogat, deşi Părinţii cer înfrânarea". Fiecare lucru trebuie făcut după înţelegere. Părinţii Bisericii nu au învăţat doar înfrânarea, ci şi grija necesară faţă de trup, ca să nu se slăbească şi să nu se facă piedică bunelor-săvârşiri.

„Cât despre post, nu te întrista", zice Sfântul Varsanufie cel Mare. „Nu-ţi cere Dumnezeu ceva peste putere. Doar ce este postul altceva decât o pedeapsă[18] a trupului, spre smerirea trupului sănătos şi spre slăbirea pornirii lui spre patimi. Căci zice: «Când slăbesc, atunci sunt tare» (II Cor. 12:10). Iar boala e pedeapsă mai presus de aceasta, şi celui ce o îndură cu răbdare şi mulţumeşte lui Dumnezeu i se socoteşte în loc de nevoinţă, sau chiar mai mult, şi culege din răbdarea aceasta rodul mântuirii. Deci nu trebuie să slăbeşti trupul prin post când el e slab prin sine însuşi. Mulţumeşte lui Dumnezeu că ai fost izbăvit de osteneala înfrânării. Chiar de **mănânci de zece ori pe zi**, nu te întrista; nu vei fi osândit. Căci aceasta nu ne vine din lucrarea dracilor, nici din moleşeala gândului, ci spre cercarea noastră şi spre folosul sufletului" (Filocalia, vol. 2, Învăţături ale lui Varsanufie cel Mare, 43)[19].

---

[18] În greacă, *pedevsis* – mustrare cu scop pedagogic, de îndreptare *(n. tr.)*

[19] În Filocalia românească, întrebarea 78 (v.174).

Sufăr de aceeaşi boală ca şi tine. Am fost bolnav aproape întreaga viaţă, şi mai ales în ultimele zile. Cuvintele de aur ale Sfântului Varsanufie îmi aduc mare mângâiere. Să-ţi aducă şi ţie mângâiere, prieten drag!

Arhiepiscopul Teofan

31/8/1927, Sofia

5.
Pricinile schismei din Biserica de peste hotare

Preacinstite Părinte Arhimandrit!

Voi răspunde întrebărilor puse. Preasfinţitul Veniamin v-a scris despre dezbinarea din Biserică că: „Atitudinea noastră de la Paris este una «tihonită». Este atitudinea cuvenită Bisericii şi nu este extremistă". Trebuie să spun cele ce urmează, ca răspuns la această afirmaţie. Preacuviosul Veniamin nu a fost la Sinodul Episcopilor şi vorbeşte pentru a-şi îndreptăţi poziţia. Mitropolitul Evloghie a fost doar la o singură şedinţă, strict informativă, a Sinodului Episcopilor şi, la rândul lui, îşi exprimă părerile proprii, cu scopul de a se îndreptăţi. Adevăratele pricini ale dezbinării sunt mai adânci decât par la prima vedere. Dintre ele, două au o însemnătate deosebită. „Ei" recunosc autorităţile sovietice ca fiind „rânduite de Dumnezeu", însă noi le socotim anticreştine. Potrivit copleşitoarelor dovezi întemeiate pe documente, noi spunem că YMCA[20] este

[20] „Young Men Christian Association" (Asociaţia Tinerilor Creştini) *(n.tr.)*.

o organizație masonică. Ei o socotesc organizație creștină. Ei își spun „tihoniți", însă noi ne numim mădulare ale adevăratei Biserici Ortodoxe sobornicești. Ei îl recunosc pe Patriarhul Tihon drept cea mai mare autoritate a lor și, din această pricină, îi primesc chiar și greșelile. Și noi îl cinstim pe Patriarhul Tihon, dar nu îi primim greșelile. **Pentru noi, cel mai mare este adevărul sobornicesc**, așa cum a fost predanisit de Sinoadele Ecumenice și de lucrările Sfinților Părinți ai Bisericii. Noi credem că trebuie să luptăm neîncetat împotriva vrăjmașilor Bisericii și ai poporului lui Dumnezeu. După părerea lor, bolșevicii trebuie biruiți prin „dragoste"! După mintea lor, chiar și diavolul ar trebui biruit prin „dragoste"! Au schimbat înțelesul hotărârilor Sinodului! Sinodul hotărâse, de pildă, ca grupurile studenților creștini ruși să poarte titlul de „ortodox". Ei găsesc acest lucru a fi o constrângere jignitoare! Le este frică să se numească „ortodocși"!

Judecați de unul singur unde se găsește adevărul!

Pe 27 August (stil vechi) va avea loc o importantă întâlnire a Sinodului, privind schisma din Biserică. Potrivit unei telegrame a Mitropolitului Antonie, mă voi duce împreună cu Preasfințitul Serafim la Karlovți, pentru această adunare a Sinodului. Acolo ne vom întâlni cu Arhiepiscopul Vladimir și Episcopul Veniamin. Va trebui să avem o discuție serioasă!

Domnul să îngăduiască ca toată această tulburare din Biserică să aducă, în cele din urmă, slavă lui Dumnezeu!

Arhiepiscopul Teofan

21/8/1926, Sofia

6.
Schisma din Biserică şi ţelurile acesteia de „reformare a Ortodoxiei"

Preacuvioase Părinte Arhimandrit!

Iată cum stau lucrurile în Biserică: Mitropolitul Evloghie nu va ceda. Cei din jurul lui îl împing spre schismă. L-am putea lăsa să facă precum doreşte, însă nu-i putem lăsa pe mâini soarta Ortodoxiei. Este prins în mrejele YMCA. La rândul ei, YMCA are un efect demoralizator asupra grupărilor studenţeşti. În revista „Calea", nr. 5, profesorul Berdiaev afirmă deschis că schisma din Biserică este inevitabilă şi necesară. Potrivit lui, Mitropolitul Evloghie este singurul arhiereu ortodox care şi-a „înălţat conştiinţa la înţelegerea necesităţii de a reforma Ortodoxia" şi, prin urmare, este „o unealtă a Proniei lui Dumnezeu" în zilele noastre! Încă o dată, ei încearcă să se ascundă în spatele numelui Patriarhului Tihon şi a ukazului său! Se folosesc de faptul că acesta nu mai este printre cei vii şi nu-şi poate înălţa glasul împotriva ţelurilor noilor „reformatori ai Ortodoxiei"! Totuşi, nu a avut loc încă nicio ruptură formală. O judecată definitivă a faptelor Mitropolitului Evloghie va avea loc la întâlnirea Sinodului din 13 Ianuarie.

Arhiepiscopul Teofan

26/8/1926, Sofia

P.S. Sinodul bulgar a luat poziţie împotriva YMCA. Merită de spus că există un vădit simţământ

anti-YMCA până şi în rândul studenţilor bulgari la Teologie. Unul dintre ei, un tânăr strălucit, a venit la mine zilele trecute ca să mă prevină şi să-mi spună despre acestea.

7.
Încercări neizbutite de refacere a unităţii Bisericii noastre

Preacuvioase Părinte Arhimandrit!

Mulţumesc din inimă pentru urările de sărbători[21]. Mă întrebaţi dacă mai am ceva veşti. A sosit de la Paris Arhiepiscopul Anastasie[22]. Mitropolitul Evloghie l-a convocat acolo. Au avut loc tratative pentru împăcare, însă nu au reuşit. Potrivit Arhiepiscopului Anastasie, încă ne mai putem înţelege cu Mitropolitul Evloghie. Acesta este însă controlat în întregime de către tovarăşii săi, care au ca ţel, în chip limpede, schisma. „Neo-ortodocşii" şi-au clădit la Paris un cuib puternic. Se simt învinşi, dar nu vor s-o recunoască. Pe lângă scrisoarea deschisă pe care Mitropolitul Serghie[23] a trimis-o tuturor ierarhilor de peste hotare, i-a mai trimis şi Mitropolitului Evloghie o scrisoare personală. În această scrisoare, Mitropolitul

---

[21] Praznicul Paştilor din 1927 *(n.tr)*.

[22] Arhiepiscopul Anastasie (Gribanovski) al Chişinăului, membru al Sinodului Patriarhiei Moscovei până la exilul din 1919, ce a urmat Mitropolitului Antonie (Hrapoviţki) în scaunul de Întâi-Stătător al Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei *(n.tr.)*.

[23] Mitropolitul Serghie (Stragorodski) al Nijni-Novgorodului, din 1927 Patriarh al Moscovei şi al întregii Rusii *(n.tr.)*.

Serghie a osândit faptele Mitropolitului Evloghie şi a încuviinţat existenţa şi activităţile Adunării şi Sinodului Bisericii de peste hotare. „Renovatorii" ruşi[24] îl recunosc pe Mitropolitul Evloghie ca părtaş al lor şi ne afurisesc. Bolşevicii i-au cerut Mitropolitului Serghie să ne anatemizeze, însă el a refuzat şi, ca urmare, a fost întemniţat. Suntem priviţi în Rusia ca „stâlpul Ortodoxiei".

Aţi citit ultima epistolă a Sinodului nostru? Eu am alcătuit-o. Potrivit lui E.I. Maharoblije, a „făcut o impresie minunată" în toate guberniile. Acestea sunt, deocamdată, toate veştile pe care le am.

Arhiepiscopul Teofan

7/4/1927, Sofia

8.
Scrierile Episcopului Ignatie Briancianinov şi atitudinea cuvenită în faţa ispitelor ce ne înconjoară

Preacuvioase Părinte Arhimandrit!

Sunt foarte bucuros că aţi făcut rost de scrierile Episcopului Briancianinov. Conţinutul lor le face potrivite mai ales pentru monahismul cărturăresc din vremea noastră. Într-însele, străvechea trăsătură ascetică a începuturilor se împleteşte în chip armonios cu împrejurările şi ciudăţeniile vieţii de astăzi. Din această

[24] Aşa-numita „Biserică vie", o mişcare schismatică inovatoare din sânul Bisericii Ruse în anii 1920, sprijinită de comunişti *(n.tr.)*.

pricină, ele trebuiesc cercetate în întregime. Îmi scrieți că sunteți copleşit de crize de deznădejde şi amărăciune. **Este cu neputință unui călugăr să trăiască fără necazuri şi ispite.**

Sfântul Macarie cel Mare zicea: „Lucrarea harului lui Dumnezeu în om şi darul Duhului Sfânt, pe care se învredniceşte a-l primi sufletul cel credincios, se face cu mare luptă şi cu îndelungă-răbdare, prin încercări şi ispite, când sloboda sa voie a fost încercată prin multe strâmtorări" (Omilia 9, Cap 7).

Sfântul Isaac Sirul zicea: „Ispita este bună pentru orice om. Căci dacă ispita a fost bună pentru Pavel, atunci «toată gura să se astupe şi sub judecată să fie toată lumea lui Dumnezeu» (Rom. 3:19). Nevoitorii sunt ispitiți pentru a-şi spori bogățiile; cei slabi sunt ispitiți pentru a-şi păzi neatinsă puterea; cei cufundați în somn sunt ispitiți pentru a se putea găti de sculare; cei departe de Dumnezeu sunt ispitiți pentru a se putea apropia de Dânsul. Bogățiile pe care un fiu le primeşte din casa tatălui nu-i sunt de niciun folos dacă nu primeşte învățături despre dânsele de la părintele său. Din această pricină, Dumnezeu mai întâi ispiteşte şi încearcă, şi abia apoi îşi arată darul" (Cuvântul 37). Trebuie doar să îndurăm cu răbdare aceste ispite şi necazuri, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi să ne rugăm cu osârdie pentru acest dar. Bineînțeles, poate fi anevoie să îndurăm acestea când împrejurările sunt neprielnice. Dar, până la urmă, Lot s-a mântuit deşi a trăit printre locuitorii din Sodoma şi Gomora.

Am citit cartea cu descoperirile şi proorociile Sfântului Nil Izvorâtorul-de-Mir pe când eram încă în Rusia. După părerea mea, cuprinde multe lucruri

minunate, dintre care o mare parte se vor adeveri. Cred, oricum, că convingerea de căpătâi exprimată într-însa, anume că sfârşitul lumii este aproape, e corectă.

Arhiepiscopul Teofan

8/12/1928, Sofia

9.
Declaraţia Mitropolitului Serghie al Nijgorodului (mai apoi Patriarh) şi comportarea unei persoane care se pregăteşte de viaţa monahală

Cinstite frate întru Domnul!

Spui că ultimatumul Mitropolitului Serghie al Nijgorodului a pricinuit o mare nelinişte în obştea Bisericii noastre şi, în general, în diaspora rusă. Care sunt implicaţiile acestui fapt şi care ar trebui să fie poziţia noastră?

Este, cu desăvârşire, cu neputinţă a primi ca obligatorie enciclica Mitropolitului Serghie. Sinodul Episcopilor, ce s-a adunat de curând, a respins această enciclică. Acesta este lucrul ce se cuvine a-l face, potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi că suntem datori să recunoaştem doar acele autorităţi legitime cărora trebuie să li se supună creştinii. Sfântul Isidor Pelusiotul, în cuvântul despre ierarhia rânduită de Dumnezeu şi atotprezentă în viaţa tuturor fiinţelor cuvântătoare şi necuvântătoare, încheie astfel:

«Aşadar, drept este a zice că această privinţă cuprinde stăpânirile, adică cârmuitorii şi împărăţeştile

domnii ce s-au rânduit de către Dumnezeu. Însă de vreun tâlhar înrăit răpeşte stăpânirea, nu credem că a fost înscăunat de Dumnezeu, ci mai degrabă că El a **îngăduit** să se verse acest rău, asemenea lui Faraon, şi, într-o astfel de împrejurare, să primească crunte mustrări sau să fie pedepsiţi cei ce de mare asprime au trebuinţă, aşa cum au fost pedepsiţi Iudeii de către Împăratul Vavilonului» (Lucrări, vol. II, epistola 6).

Autorităţile bolşevice sunt în esenţă anticreştine şi nu pot fi nicidecum recunoscute ca fiind rânduite de Dumnezeu.

În ce priveşte prezenţa ta la nuntă, îţi voi spune să te fereşti de acest fel de adunări. Calea ta îţi aparţine în întregime şi nu e nevoie să urmezi purtarea altora. Pe viitor, să te scuzi sub pretextul bolii sau să spui că părintele tău duhovnicesc nu-ţi îngăduie să te duci. Nu-i spune, totuşi, lui V.A.H. că ţi-am scris despre aceasta, ca să nu se supere sau să se simtă rănit. Este un bun om al Bisericii, însă acest lucru nu înseamnă că trebuie să-i dai ascultare întru toate. Nu te lăsa tulburat. Dacă îl vei asculta în toate, îţi va fi cu neputinţă să rămâi netulburat în cugetul tău şi în legăturile cu lumea, aşa cum s-a mai întâmplat.

Arhiepiscopul Teofan

31/8-1/9/1927, Sofia

10.
Învățături pentru cineva care tinde spre viața monahală

Mă întrebi: „Ce ar trebui să fac atunci când se iveşte prilejul sau mi se cere să fac cunoştinţă cu cineva?" Scrii apoi: „Treaba e că numărul mare de prieteni pe care deja îl am este pentru mine o grea povară şi, mai ales, îmi este greu să păstrez prietenia cu oameni mai puţin credincioşi, lipsiţi de credinţă sau care nu merg la biserică. Şi, totuşi, am puţini prieteni dintr-aceştia". Dacă te pregăteşti de viaţa monahală, trebuie să fii cu mare grijă în legăturile pe care le ai cu prietenii. Trebuie să încetezi prieteniile care nu-ţi sunt de folos şi, cu atât mai mult, cele care îţi dăunează. Poţi fie să le laşi, treptat, să se răcească, fie să le întrerupi pe toate dintr-odată – după cum ţi se pare mai potrivit. Nu este nevoie să dezvălui adevărata pricină a ruperii acestor prietenii – spune doar că eşti bolnav sau că ai de învăţat. Nu-ţi este de folos să mergi la astfel de întruniri şi să rosteşti în lăuntrul tău Rugăciunea lui Iisus. Nu doar că nu ai din aceasta niciun câştig, ci şi prietenilor tăi li se va părea că te porţi ciudat. În ceea ce-i priveşte pe cei din Biserică, poţi, bineînţeles, să-ţi păstrezi prietenia cu ei. Însă, chiar şi în acest caz, e nevoie de grijă. Nu trebuie să te apropii prea mult de cineva până ce nu ajungi să-l cunoşti bine. Şi, mai ales, nu trebuie să fii prea deschis în privinţa vieţii tale duhovniceşti. Se pot stârni tot felul de neînţelegeri, nemulţumiri şi bănuieli din pricina unei prea mari apropieri de cineva, iar

deschiderea prea mare în problemele duhovniceşti poate fi greşit înţeleasă şi răstălmăcită. În astfel de împrejurări, prietenia poate ajunge pentru amândoi o sursă de amărăciune. „Norul acoperă soarele", zice Isaac Sirul, „cuvintele multe acoperă sufletul care a început să se lumineze în vederea rugăciunii. Căci dacă chiar cuvintele de folos, când se întrebuinţează fără măsură, pricinuiesc întunecime, cu cât mai mult cele deşarte? Sufletul se sărăceşte prin multa vorbire, chiar dacă ea s-ar face în frica lui Dumnezeu. Vederea celor din lume pricinuieşte tulburare sufletului care s-a lepădat de ei pentru lucrul lui Dumnezeu. Vorbirea neîncetată cu fraţii duhovniceşti ne vatămă. Cât despre mireni, ne vatămă chiar şi numai vederea lor din afară" (Cuvântul 85)[25].

Ar trebui să renunţi la a merge la teatru şi la cinema. Poţi citi scrieri neduhovniceşti, atâta vreme cât îţi slujesc unui scop anume. Este mai bine să te plimbi prin parc atunci când nu afli acolo oameni pe jumătate îmbrăcaţi şi muzică. În cele din urmă, îţi voi răspunde la întrebarea despre înţelesul cuvintelor **cu bună voie** din rânduiala tunderii în monahism, în fraza „Vezi, că tu cu bună voie voieşti logodirea marelui şi îngerescului chip". În textul grecesc, în acel loc se găseşte un cuvânt care înseamnă **hotărâre** sau **voie slobodă**. Aici, cel ce săvârşeşte tunderea întreabă dacă fratele adus înaintea sa a hotărât să primească tunderea în viaţa monahală potrivit voii sale proprii.

Arhiepiscopul Teofan

[25] În Filocalia românească, Cuvântul 73 *(n.tr.)*.

11.
Este nevoie de binecuvântarea părinților înainte de a intra în monahism?

Cinstite prieten!

Îmi scrii: „M-am tulburat din pricina faptului că Teofan Zăvorâtul i-a scris unei fiice duhovnicești: «Binecuvântarea părinților este o condiție necesară pentru părăsirea lumii. Trebuie să aștepți până ce o vei primi». Atunci cum de a fugit Sfântul Teodosie de la Pecerska de propria sa mamă? Și, în general, în ce măsură ar trebui luate în seamă dorințele părinților atunci când primim viața monahală?" Această întrebare nu poate avea un răspuns general; mai degrabă trebuie ținut cont de felul părinților. Dacă sunt oameni duhovnicești și nu se împotrivesc intrării cuiva în monahism, atunci acela trebuie să capete binecuvântarea lor pentru a se călugări. Așa a făcut Sfântul Serafim [din Sarov], cerând binecuvântarea mamei sale pentru călugărie și dobândind-o. Însă dacă părinții cuiva nu sunt oameni duhovnicești, ba chiar se împotrivesc ducerii unei vieți duhovnicești, trebuie făcut asemenea Sfântului Teodosie al Peșterilor în acea împrejurare.

În legătură cu afirmația mea că „nici măcar cu cei din Biserică nu trebuie să ajungi atât de apropiat încât să fii foarte deschis în privința vieții duhovnicești", mă întrebi: „Este acest lucru adevărat pentru toți, mai puțin îndrumătorul duhovnicesc, sau trebuie să existe o anumită reținere și în relația cu îndrumătorul duhovnicesc?" E nevoie să fii cu grijă față

de toți, mai puțin de îndrumătorul duhovnicesc. Poți şi trebuie să fii deschis cu el, întru toate.

Un străvechi obicei creştin ne cere să purtăm la gât o cruce. Putem purta pe lângă aceasta şi o iconiță a Mântuitorului sau a Sfinților lui Dumnezeu. Decât să porți un medalion care să aibă înlăuntrul său Psalmul 90 pe o foiță de hârtie, mai bine poartă psalmul pe buzele şi în inima ta, atunci când ai nevoie. Însă să porți cu tine „Visul Maicii Domnului" într-un medalion – este cu adevărat o superstiție. „Visul Maicii Domnului" este o scriere apocrifă, nerecunoscută de Biserică.

15/9/1927, Sofia

12.
Teosofia şi lupta cu ispitele

Dragă prietene!

Pasiunea lui Th. Sk. pentru teosofie se întemeiază pe necunoaşterea esenței învățăturii teosofice. În „Trilogia" sa, Lodijenski analizează în amănunt această învățătură şi ajunge la concluzia că teosofia este, în esență, o tăgăduire a creştinismului. În teosofie, Hristos Mântuitorul nu este recunoscut ca fiind de aceeaşi esență cu Tatăl, ci doar ca o făptură, asemenea tuturor oamenilor, de aceeaşi esență cu lumea. Aşa că, în această privință, teosofia repetă învățătura nestoriană, osândită de Biserică. Însă nu se opreşte aici. Teosofia merge şi mai departe: ea tăgăduieşte existența unui Dumnezeu personal. În cărticica sa „Ce este teosofia?", Kudriavțev, el însuşi fost teosof, face o bună

prezentare a teosofiei. Kudriavțev arată că teosofia este cea mai curată formă de anticreştinism. Până şi păgânii aveau rugăciuni şi temple, ceea ce dovedeşte neîndreptățirea teosofiei. Adevărul unei religii este arătat doar de prezența harului lui Dumnezeu, iar harul lui Dumnezeu este prezent doar în creştinism. În teosofie, harul lui Dumnezeu nu numai că lipseşte, ci lucrează şi „drăcească înşelare de sine". Nu toate stările de răpire duhovnicească sunt de la Dumnezeu, ci există şi răpiri extatice ce vin din „drăcească înşelare de sine". Această răpire mincinoasă îl călăuzeşte pe rătăcitul lipsit de cercare.

În ce priveşte ispitele tale, mai întâi de toate, nu trebuie să te tulburi şi să te necăjeşti din pricina lor. Toți nevoitorii au păşit pe calea luptei cu ispitele. Avva Zosima zicea: „Îndepărtează ispitele şi viclenele uneltiri, şi nu va mai fi niciun Sfânt" (Avva Zosima, Omilie, Cap 5; Filocalia, vol. 3, p. 120).

Lucrul cel mai însemnat nu este să nu cunoşti ispite, ci să le biruieşti. „Să nu ne mirăm", zice Sfântul Ioan Scărarul, „văzându-ne în arena nevoinței, la început, mai pătimaşi decât în viața din lume (ca mireni). Căci trebuie să mişcăm întâi pricinile, ca să ne vină apoi sănătatea. Căci fiarele ascunse, mai înainte nu se arătau" (Scara, Cuvântul 26, Cap 183)[26].

Acest lucru este adevărat îndeosebi în privința patimilor trupului. „Să nu crezi trupului în toată viața ta. Şi să nu-i dai îndrăzneală, până nu te vei întâlni cu Hristos" (Cuvântul 15, Cap 45).[27]

---

[26] În Filocalia românească, „Scara", Cuvântul 26, partea a 2-a, Capul 67 *(n.tr.)*.

[27] În Filocalia românească, Capul 12 *(n.tr.)*.

„Nu voi cu îndreptăţiri de cuvinte şi cu împotrivă-grăiri să răstorni pe dracul curviei; căci acela are bune temeiuri, ca cel ce după fire se luptă cu noi" (Cuvântul 15, Cap 26)[28]. „Pune înaintea Domnului neputinţa firii, după ce ţi-ai cunoscut cu totul desăvârşit neputinţa ta, şi pe nesimţite vei lua darul întregii-cugetări" (Cuvântul 15, Cap 26)[29].

Atunci când asupra noastră năvălesc necuvioasele patimi, trebuie, după învăţăturile lui Varsanufie cel Mare, să ne rugăm: „Doamne, izbăveşte-mă pe mine de păcatele mele şi de patimile de ocară" (Călăuză în viaţa duhovnicească, Cap 246)[30] sau „Doamne, Iisuse Hristoase, mântuieşte-mă de patimile de ocară" (Cap 252)[31]. Iar cel ce se află în prinsoarea unor astfel de patimi trebuie mai întâi de toate să se depărteze de ceea ce îl ispiteşte şi să se ducă în singurătate şi tăcere.

3/1/1928, Sofia

13.
O cerere de binecuvântare pentru intrarea în mănăstire

Preacinstite prieten!

Îţi scriu ca răspuns la însemnata ta întrebare. Dacă doreşti să intri în cinul monahicesc şi dacă părinţii

[28] În Filocalia românească, Capul 19 *(n.tr.)*.
[29] În Filocalia românească, Capul 21 *(n.tr.)*.
[30] În Filocalia românească, „Scrisori duhovniceşti", Capul 249 *(n.tr.)*.
[31] În Filocalia românească, Capul 255 *(n.tr.)*.

tăi încuviințează și binecuvântează acest lucru, atunci, bineînțeles, nici eu nu am nimic împotrivă. Socot, totuși, de datoria mea să-ți dau câteva sfaturi: mai întâi de toate, încearcă-te, cu mare grijă – poți păstra rânduiala vieții monahale în condițiile de acum ale vieții tale? E mai bine să o încerci mai devreme decât să te amărăști din pricina unor probleme neprevăzute. Nu mă împotrivesc, în principiu, planurilor tale, ci doar te previn să nu te zorești. În cele din urmă, totuși, nu eu, ci preotul tău de parohie va hotărî în această privință.

Atunci când începi viața de mănăstire, ai nevoie mai ales de un povățuitor încercat și înțelept. Dacă acolo nu se găsește un astfel de călăuzitor duhovnicesc, [îți recomand pe cineva de care cred că] deja ai auzit, Părintele Lot. Te sfătuiesc să te încrezi în îndrumătorul tău, altminteri te vei tulbura de gânduri deșarte și îți vei pricinui o mare rană duhovnicească.

Arhiepiscopul Teofan

3/5/1931, Clamart

14.
Viața de mănăstire și slujirea Liturghiei în ziua de astăzi

Părinții ziceau: toate trebuiesc făcute cu chibzuință. Chiar și lucrurile bune, făcute fără chibzuință, nu sunt de vreun folos. Dacă vrei, poți merge în mănăstirea R., însă nu ca să primești tunderea, ci ca să te încerci pe sine. Poți îndura viața monahală de acolo? Dacă te legi cu o făgăduință de ascultare

monahicească şi apoi descoperi că viaţa de acolo nu ţi se potriveşte, îţi vei vătăma mult creşterea duhovnicească.

Spui că nu îţi place felul cum se slujeşte Liturghia în nici una din bisericile oraşului V. Acest lucru este din pricină că, în zilele noastre, cei ce slujesc Liturghia au uitat cum să se mai roage (vorbesc de rugăciunea lăuntrică) şi se mărginesc la a săvârşi doar cele din afară ale rânduielii liturgice. Prin aceasta, ei caută să înlocuiască lipsa însufleţirii lăuntrice (a sufletului) printr-o însufleţire strict exterioară – cu toate urmările ce vin de aici. Lipsa de rugăciune lăuntrică se regăseşte nu doar în noua, ci şi în vechea cântare răsăriteană. Cea dintâi se caracterizează printr-un stil de a cânta ca la concert, iar cea din urmă prin interpretarea „tehnică" a străvechilor cântări. În amândouă cazurile, poate fi foarte anevoios să te rogi. Se pune întrebarea: ce putem face în astfel de împrejurări? Fără să dăm deplină atenţie slujirii de dinafară a Liturghiei, trebuie, în acest caz, să ne făurim propria rugăciune lăuntrică – în paralel cu slujirea de dinafară a Liturghiei. Dacă citirile şi cântările ne sunt cu totul de neînţeles, putem săvârşi o rugăciune lăuntrică pe de-a-ntregul de sine stătătoare. În cazul acesta, cel mai bine este să faci Rugăciunea lui Iisus. Este scurtă şi cuprinzătoare, şi nu împiedică urmărirea slujbei de dinafară a Liturghiei.

Arhiepiscopul Teofan

20/11/1930
Sofia

15.
Modernismul în Biserica Ortodoxă contemporană şi cartea Părintelui Pavel Florenski

Preacinstite prieten!

Mi-ai spus despre împrejurările în care s-a citit lucrarea ta despre istoria Bisericii Ruse („Botezul Rusiei"). Dacă eşti tulburat, povesteşte-i totul profesorului N.N. Glubokovski. Părerea sa este respectată de toţi profesorii, mai ales în ce priveşte specialitatea sa şi Rusia. Ce nefericire că un cărturar rus, în persoana lui Golubinski, le dă vrăjmaşilor arme pe care să le folosească împotriva noastră! Acum culegem roadele lucrărilor distructive ale profesorilor noştri.

Pe 25 Aprilie a venit la mine Preasfinţitul Andrei. Am stat de vorbă despre întâmplările ce se petrec şi despre modernismul din Biserică. Chiar şi vizita sa a ascuns, pentru mine, o surpriză! Când i-am spus ce cred despre părintele rus Pavel Florenski, binecunoscutul autor al cărţii *Stâlpul şi temelia adevărului* – că este părintele modernismului contemporan –, m-a surprins foarte, apărându-i cu însufleţire pe Părintele Florenski şi cartea sa! Mai mult, mi-a spus că se socoteşte ucenic şi prieten al lui Florenski, şi că niciodată n-a întâlnit un preot mai strălucit! L-am sfătuit să studieze cu grijă cartea Părintelui Florenski şi i-am zis că rămân la părerea mea. A plecat destul de răvăşit. Acum înţeleg tot ceea ce până acum îmi era nelămurit. E limpede, a împrumutat chiar şi felul de a sluji de la Părintele Florenski. Iată ce

tragedie: un apărător plin de râvnă al curăției Ortodoxiei se dovedeşte a fi un susținător înflăcărat al părintelui modernismului contemporan! Dacă nu e vorba aici de vreo slăbiciune personală, atunci mi se pare că el, pur şi simplu, **n-a înțeles** cartea lui Florenski! În asemenea împrejurări, ar trebui să spunem: Adu, Doamne, spre cârmuirea treburilor Bisericii, bărbați ce-şi cunosc însărcinarea, apărători ai pravoslavnicei credințe!

Ar fi cu neputință a scrie într-o singură epistolă o combatere a cărții Părintelui Florenski. Conceptul ce stă la temelia cărții este unul complex. Pentru a scrie o combatere, ar trebui făcută o digresiune asupra feluritelor sfere ale cunoaşterii, nu doar în domeniul dogmaticii, ci şi în cel al filosofiei, filologiei şi arheologiei bisericeşti. Însuşi Protoiereul Bulgakov a recunoscut în cartea *Amurgul* că învățătura sa despre „Sofia" îşi găseşte rădăcinile la Florenski. Acest lucru, bineînțeles, nu înseamnă că a repetat învățătura celui din urmă, dar, dacă doreşti o mărturie „imparțială" despre aceasta, îi pot cita pe profesorii Losski şi Florenski. Potrivit articolelor tipărite în Rusia, din timpul vieții sale, în „Buletinul universitar", Părintele Florenski le cerea studenților săi la teologie să studieze pentru examen două cărți: cea a sa, *Stâlpul şi temelia adevărului*, şi *Amurgul* lui Bulgakov. Aceasta înseamnă că el socotea cele două cărți ca având legătură una cu cealaltă. Însă oricine a cercetat problema nu se poate mulțumi să lase lucrurile aşa, ştiind că ideile lui Florenski au avut un precedent. „Sofiologia" sa era modelată după „sofiologia" lui Vladimir Soloviov, care, la rândul ei, îşi avea rădăcinile şi se întemeia pe

„sofiologia" misticilor germani, o învățătură pe care Biserica n-o susține.

Arhiepiscopul Teofan

6/12/1930, Sofia

16.
Învățătura Protoiereului Serghei Bulgakov despre Sofia

Preacinstite prieten!

Mi-ai cerut să-ți desluşesc esența învățăturii despre Sofia a Părintelui Protoiereu Serghei Bulgakov, profesor la Institutul Teologic din Paris, şi să arăt în ce fel contrazice ea Ortodoxia.

Totul se lămureşte în clipa în care ştii adevărata obârşie a acestei învățături.

Protoiereul S. Bulgakov şi-a întemeiat lucrarea pe cartea Părintelui Florenski, *Stâlpul şi temelia adevărului*. Florenski însuşi a împrumutat noțiunea de Sofia de la Vladimir S. Soloviov, care, la rândul său, a împrumutat-o de la misticii medievali.

Potrivit lui Vladimir S. Soloviov, Sofia este Dumnezeirea feminină, „cealaltă jumătate" a Sa. Florenski a încercat să dovedească că, ca Dumnezeire feminină, Sofia este o ființă aparte. A încercat să găsească o astfel de învățătură la Sfântul Atanasie cel Mare şi în iconografia rusească. Protoiereul Bulgakov a preluat concluziile de căpătâi ale lui Florenski despre credință, însă le-a schimbat pe alocuri şi, în parte, le-a dat un nou temei. Învățătura lui Bulgakov are două

versiuni: a) una timpurie – există un anumit Ipostas, care, însă, nu are aceeaşi esenţă cu Sfânta Treime (vezi cartea sa „Apusul"), şi b) una târzie – nu există niciun Ipostas, ci o „ipostasă". În această variantă târzie, „ipostasa" este o energie a lui Dumnezeu care purcede în lume din esenţa lui Dumnezeu, prin Ipostasul dumnezeiesc, şi îşi găseşte „unitatea formală" în Născătoarea de Dumnezeu. Prin urmare, în această versiune, Sofia este Maica Domnului, mai curând decât o fiinţă aparte.

Potrivit învăţăturii Bisericii, care a fost tâlcuită cu mare limpezime de Sfântul Atanasie cel Mare, **Sofia (Înţelepciunea lui Dumnezeu) este Domnul Iisus Hristos**.

Aceasta este o prezentare generală a esenţei învăţăturii Protoiereului S. Bulgakov despre Sofia!

Este foarte greu a face un rezumat concis al oricărei învăţături filosofice – aşa că este anevoie a face şi un astfel de rezumat al învăţăturii „sofianiştilor" despre Sofia. Învăţătura lor devine limpede doar atunci când este pusă în legătură cu întregul lor sistem filosofic. Este cu neputinţă a face un rezumat şi al acestuia. Pot spune doar că filosofia lor este una „panteistă", o formă moderată de „panteism". Părintele acestui „panteism" rusesc a fost Vladimir Soloviov.

Arhiepiscopul Teofan

5/8/1930, Sofia

17.
Starea religioasă şi morală a ţărilor ortodoxe

Preacinstite întru Domnul, Părinte Ieromonah!

Vă plângeţi de evoluţiile treburilor bisericeşti din ţara voastră. Nu ştiu amănuntele situaţiei de acolo, însă nu cred că starea religioasă şi morală a celorlalte ţări ortodoxe este mai bună, ci poate chiar mai rea. Pot spune cu siguranţă doar că acest lucru este adevărat atât în ce priveşte înrobita Rusie, cât şi Rusia din Diasporă. Despre problemele bisericeşti de acolo, am la îndemână un număr uriaş de materiale: aproape 700 de pagini, cu totul. Am la îndemână materiale şi despre chestiunile bisericeşti de aici, care nu sunt mai puţin însemnate sau mai puţin voluminoase. Concluzia finală care poate fi trasă din aceste materiale este înfricoşătoare. Şi totuşi există, bineînţeles, în mijlocul acestei întunecimi generale, o „rămăşiţă plină de har" care încă mai păstrează credinţa ortodoxă – şi aici, şi acolo. „Vremurile noastre par apocaliptice. **Sarea îşi pierde gustul**[32]. În rândul înalţilor păstori ai Bisericii se mai găseşte doar o înţelegere slabă, nedesluşită, contradictorie şi greşită a cuvântului scris. Acest lucru subminează viaţa duhovnicească a societăţii creştine şi nimiceşte creştinismul, care stă în **fapte, nu în vorbe. Mă mâhneşte să văd cui sunt încredinţate oile lui Hristos, să văd cine veghează la călăuzirea şi mântuirea lor.** Însă acestea sunt de Dumnezeu

[32] Cf. Matei 5:13; Marcu 9:50; Luca 14:34 *(n. tr.)*.

îngăduite. Cei din Iudeea să fugă la munți![33]" Cu aceste cuvinte au caracterizat marii arhierei ruși - Mitropolitul Filaret al Moscovei și Episcopul Ignatie Briancianinov[34] - starea chestiunilor bisericești din vremea lor, acum șaizeci de ani. Nu avem motive și mai întemeiate să rostim din nou aceste amenințătoare cuvinte în ziua de astăzi?

În ce privește situația politică generală, deasupra Europei plutește năluca amenințătoare a unui nou război. Germanii și francezii se pregătesc din greu pentru acest război[35]. Cehoslovacia va fi cea dintâi care va cădea în fața acestei amenințări!

Arhiepiscopul Teofan

9/12/1931, Clamart

18.
Oricine ține la Adevăr trebuie să urmărească semnele vremurilor!

Preacinstite prieten!

Ai observat ce se petrece astăzi în lume? Conducătorii guvernelor lumii fac toți același lucru: vorbesc cu toții despre **pacea** lumii. Conducătorii Franței și ai statelor aliate cu ea stăruiesc să vorbească și despre căile de asigurare a **stabilității**, ca și cum aceasta ar fi condiția esențială pentru această „pace". Nu putem

---

[33] Cf. Matei 24:16; Marcu 13:14; Luca 21:21 *(n.tr.)*.

[34] Amândoi proslăviți ca sfinți de către Biserica Rusă, în a doua jumătate a secolului XX *(n.tr.)*.

[35] Este vorba de al Doilea Război Mondial *(n.tr.)*.

să nu ne amintim cuvintele Apostolului Pavel din epistola sa către Tesaloniceni: „Ziua Domnului ca furul noaptea, aşa vine. Căci când vor zice: **Pace şi aşezare** *(stabilitate)*, atunci fără de veste va veni peste dânşii pieirea (asupra celor ce nu le pasă de adevăr, cf. II Tes. 2:10), ca durerea celei ce are în pântece; şi nu vor scăpa" (I Tes. 5:3). Toţi cei ce iubesc Adevărul trebuie nu numai să urmărească semnele vremurilor, ci să şi tragă urmarea logică din ceea ce văd.

În ce priveşte treburile Bisericii, potrivit cuvintelor Mântuitorului, unul dintre cele mai uimitoare lucruri care se vor petrece în zilele din urmă este că atunci **„stelele** vor cădea din cer" (Matei 24:29). După tâlcuirea Mântuitorului însuşi, aceste „stele" sunt **Îngerii Bisericilor**, cu alte cuvinte, **Episcopii** (Apoc. 1:20). Decăderea religioasă şi morală a episcopilor este, aşadar, unul dintre cele mai caracteristice semne ale zilelor din urmă. Căderea episcopilor este înspăimântătoare îndeosebi atunci când ei se depărtează de învăţăturile de credinţă sau, aşa cum zice Apostolul, când „voiesc să strămute Evanghelia lui Hristos" (Gal. 1:7). Apostolul porunceşte ca astfel de oameni să fie **„anatema"**. El zice: **„Oricine vă va binevesti afară de ceea ce aţi luat, anatema să fie"** (Gal. 1:9). Şi nu trebuie să zăbovim în a face aceasta, căci, continuă el, **„pe omul eretic, după una şi a doua mustrare, leapădă-l, ştiind că s-a îndărătnicit unul ca acesta şi păcătuieşte, fiind singur de sine osândit"** (Tit 3:10-11). Mai mult, vei fi judecat de Dumnezeu dacă vei rămâne nepăsător faţă de abaterea de la adevăr: „Aşa, căci încropit eşti, şi nici fierbinte nici rece, te voi vărsa din gura mea" (Apoc. 3:16).

Nori grei întunecă zările lumii. Judecata lui Dumnezeu asupra oamenilor săi şi asupra creştinilor fățarnici, începând cu ereticii şi ierarhii căldicei, se apropie.

Arhiepiscopul Teofan

31/4/1936, Clamart

19.
Despre moartea unei rude

Mult-prețuită M. A...na!

Nu sunt câtuşi de puțin supărat de întârzierea răspunsului tău. Înțeleg pe deplin că situația în care te găseşti nu îți îngăduie să faci întotdeauna ceea ce ți-ai dori. Şi, în cazul acesta, o împrejurare neobişnuită, moartea unei rude apropiate, a încurcat şi mai mult întreaga situație. Unele dintre neliniştile şi îndoielile tale sunt legate de această împrejurare, şi voi încerca să le dau un răspuns, pe cât de bine voi putea. Faptul că răposatul a suferit înainte să moară nu arată că i s-a dat în zadar Împărtăşania sau că a murit lipsit de mila lui Dumnezeu. În Pateric scrie că uneori Domnul curăţeşte chiar şi sufletele drepților de neputințele păcatului, prin pătimirea în ultimele ceasuri ale vieții.

Acest lucru este cu atât mai adevărat în ce priveşte oamenii obişnuiți. Chiar şi aşa, o moarte fără dureri nu dovedeşte întotdeauna că cel răposat a fost drept. Socotelile lui Dumnezeu sunt nespus de multe şi nu le putem mereu înțelege. Trebuie doar să credem în dragostea şi adevărul lui Dumnezeu, şi să ne rugăm pentru cel răposat. În ce priveşte faptul că ți-a fost cu

neputință să fii de față la adormirea unei alte persoane, pe care ai îngrijit-o în timpul bolii, și că, din pricina aceasta, a apărut o răceală din partea rudelor ei, nu trebuie să te mai gândești la aceasta. Ai făcut așa cum ți-a spus conștiința – și cred că din partea rudelor tale ar fi apărut și mai multă răceală, dacă ai fi făcut altfel. (...)

Îți trimit urările mele, în așteptarea praznicului Crăciunului. Nădăjduiesc să-l petreci în pace, cu bucurie creștină. De bunăvoie, Mântuitorul a ales să Se nască într-o nemăsurată sărăcie și umilință. În tot răstimpul surghiunului și umilinței noastre, acest gând să ne fie „steaua de Crăciun", aducând lumina bucuriei cerești în viețile noastre cele pline de necaz!

Arhiepiscopul Teofan

11/12/1928, Sofia

20.
Rugăciunea pentru iudei și creșterea copiilor

Mult-prețuită M. A...na!

Voi încerca să răspund la întrebările tale cum voi putea mai bine. Și printre iudei sunt oameni buni, însă și cei buni, și cei răi se fac vrăjmași ai lui Hristos, unii cu bună-știință, alții fără. De aceea, nu ne putem ruga pentru ei la fel ca pentru un creștin. Ne putem ruga, însă, ca să se lumineze cu harul Evangheliilor și cei vrednici dintre ei să primească buna stare trupească. Ne putem întâlni cu ei în viața de zi cu zi, însă să ai grijă. Potrivit Canonului 11 al celui de-al Șaselea Sinod

Ecumenic, creştinii nu trebuie să capete îngrijire medicală din partea iudeilor, nici să primească daruri de la ei[36].

În ce priveşte creşterea copiilor, trebuie să te fereşti de orice tendinţe extreme: ei nu trebuiesc nici frustraţi, printr-o asprime prea mare, nici răsfăţaţi, printr-o blândeţe prea mare. Dragostea pentru ei trebuie arătată prin blândeţe, atunci când merită, şi prin asprime, atunci când blândeţea nu este de folos. Nu trebuie să uiţi că asprimea şi mânia sunt două lucruri deosebite.

Mânia este expresia unei iubiri de sine rănite, pe când asprimea se îndreaptă împotriva obiceiurilor de nedorit ale copilului.

În cele din urmă, mă întrebi ce se va întâmpla cu pruncii evrei care au murit, şi cu iudeii în general. Domnul nu ne-a descoperit aceasta, aşa că este îndeajuns să credem că soarta lor ţine de Dragostea şi Adevărul lui Dumnezeu.

Atunci când Sfântul Antonie cel Mare îşi punea nişte întrebări asemănătoare, nu i s-a descoperit nimic din acestea. În loc, i-a venit de sus un glas, zicând: „Antonie, ia aminte de tine!" Cu alte cuvinte, îngrijeşte-te de mântuirea ta şi lasă mântuirea altora în mâinile dumnezeieştii pronii, care nu-ţi este de folos a o şti în viaţa de acum.

---

[36] „Niciunul din cei ce se numără în ieraticeasca tagmă, sau mirean, să mănânce azimile cele de la Iudei, nici să se împrietenească cu aceştia, nici la boale să-i cheme, şi doctorii de la dânşii să primească, nici în băi nicidecum să se scalde împreună cu aceştia. Iar de s-ar apuca cineva a face una ca aceasta, de va fi cleric, să se caterisească, iar de va fi mirean, să se afurisească" (Pidalion, Măn. Neamţ, 1844).

Cât ne aflăm în hotarele vieții pământești, trebuie să ne mulțumim cu această descoperire.

Domnul să-ți dea toate cele bune.

Cu sincere urări de bine,
Arhiepiscopul Teofan

5/3/1929, Sofia

21.
Lupta cu patimile şi nepătimirea

Mult-prețuită M. A...na!

Până ce un om dobândeşte nepătimirea, zace în patimi. Totuşi, patimile se vădesc cu putere doar în unii oameni, iar în alții rămân nemişcate. Însă nemişcarea patimilor nu înseamnă nepătimire. În cazul acesta, patimile doar se ascund. Atunci când omul intră în război cu ele, acestea îşi arată existența.

„Mulți sunt sfinții", zice Sfântul Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu, „însă puțini cei nepătimaşi (cei cu desăvârşită nepătimire), şi este mare deosebire între cei doi" (Cuvântul 84, Cap 1; vol 2, p. 398).

„Desăvârşita curăție este mai presus de darul lucrării de minuni", spune Avva Nestorie (Scrierile lui Ioan Cassian, Omilia 15, Cap 10).

Sfântul Ioan Scărarul vorbeşte despre calea cea dreaptă de luptă cu patimile. „Cel ce pe trupul său voieşte să-l lupte şi cu a sa putere să-l biruiască, în zadar aleargă. Căci de nu va strica Domnul casa trupului şi nu va zidi casa sufletului, în zadar a privegheat şi a postit

cel ce se sileşte să o strice" (Scara, Cuvântul 15, Cap 25).[37]

Ce trebuie făcut?

„Pune înaintea Domnului neputinţa firii, după ce ţi-ai cunoscut cu totul desăvârşit neputinţa ta, şi vei lua pe nesimţite darul întregii-cugetări" (Cuvântul 15, Cap 25)[38]. Aceste cuvinte sunt menite, desigur, celor virtuoşi, nu celor fără de grijă şi nepăsători.

M.R. O...ia m-a întrebat: „Atunci când m-am împărtăşit, preotul n-a rostit cuvintele «Se împărtăşeşte roaba lui Dumnezeu Maria cu cinstitul şi sfântul Trup şi Sânge al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci». Este Împărtăşania lucrătoare?" Bineînţeles că este lucrătoare. Nu-i voi scrie o scrisoare anume doar pentru aceasta. Fii bună şi transmite-i răspunsul meu.

Arhiepiscopul Teofan

15/11/1928, Sofia

22.
Păstrarea cugetării lăuntrice şi a pomenirii lui Dumnezeu

Mult-preţuită M. A...na!

Dacă probleme exterioare nu-ţi îngăduie să păstrezi cele din afară ale evlaviei, atunci trebuie să te concentrezi asupra celor din lăuntru.

---

[37] În Filocalia românească, Capul 20 *(n.tr.)*.

[38] În Filocalia românească, Capul 21 *(n.tr.)*.

„Trebuie să ascultăm de cuvintele «Cu toată paza păzeşte inima ta» (Pilde 4:23), ca să nu pierdem privirea spre Dumnezeu, şi să nu întinăm pomenirea minunilor Sale cu gânduri deşarte, ci să purtăm mai degrabă cu noi în tot locul, ca o pecete de neşters, sfânta privire spre Dumnezeu prin statornică şi curată pomenire în suflete. Căci aşa vom dobândi dragostea de Dumnezeu care ne insuflă a plini poruncile Domnului şi, în aceeaşi vreme, este întreţinută de ele, ajungând răbdătoare şi neclintită" (Sf. Vasile cel Mare, Rânduiala cea mare 5, v. 5, p. 107). Când uităm de Dumnezeu, se ridică patimile şi gândurile viclene.

„Zis-a Avva Theona: Fiindcă se depărtează mintea de la privirea spre Dumnezeu, pentru aceasta suntem robiţi de patimile trupeşti" (Pateric, Cap 11, v. 35).

Ce trebuie făcut?

Trebuie să ne silim a-L pomeni pe Dumnezeu. „A te sili pe sineţi să faci toate lucrurile bune este calea lui Dumnezeu" (Pateric, Cap. 21, v. 20). „Cel ce se sileşte pe sine pentru Dumnezeu se aseamănă unui mucenic" (Pateric, Cap. 21, v. 38).

Arhiepiscopul Teofan

21/10/1928, Sofia

23.
Lupta cu patimile

Mult-preţuită M. A...na!

Până ce vom ajunge la limanul nepătimirii, trebuie să ne luptăm cu patimile şi cu gândurile deşarte.

Vor fi atât biruințe, cât și înfrângeri, dar trebuie să purtăm acest război până la sfârșitul vieții. Vom izbândi în luptă doar dacă o vom duce așa cum trebuie, și o vom duce așa cum trebuie doar dacă ne vom bizui pe Dumnezeu, și nu pe puterile noastre, ca să biruim asupra patimilor și cugetelor deșarte. Pentru a izbuti aceasta, trebuie să Îl strigăm întruna pe Dumnezeu în ajutor, prin chemarea neîncetată a numelui lui Dumnezeu. „Săvârșirea cea bună este două părți de la Dumnezeu", spune Sfântul Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, „și o parte de la mine" (Vol. 4, p. 209). „Cu numele lui Iisus munceşte-i pe potrivnici, că nu este în cer și pe pământ altă armă mai tare" (Scara, Cuvântul 21, Cap 7), zice Sfântul Ioan Scărarul. El mai spune și că trebuie ca „pomenirea lui Iisus să se unească cu răsuflarea ta" (Cuvântul 27, Cap 61)[39]. Așa că atunci când uităm să Îl chemăm pe Domnul în ajutor sau ne încredem prea mult în puterile noastre, harul lui Dumnezeu se trage de la noi și cădem. Ce ar trebui făcut pentru a ne feri de aceasta, este vădit. Când cineva nu are casa în rânduială, n-ar trebui să se îndeletnicească cu alte lucruri, lăsându-L pe Dumnezeu să îndrepte situația.

Arhiepiscopul Teofan

17/8/1928, Varna

[39] În Filocalia românească, Capul 25 *(n.tr.)*

24.
Războiul lăuntric cu gândurile deşarte şi înţelesul smereniei

Îmi scrii că eşti prins într-o luptă lăuntrică cu cugetele deşarte şi că, atunci când te sileşti să lucrezi rugăciunea lăuntrică, ţi se pare că această ascultare e grea şi eşti neputincios în a o săvârşi. Amândouă aceste simţăminte arată că eşti pe calea cea bună. Şi războiul lăuntric, şi greutatea supunerii inimii îl fac pe om să-şi vadă neputinţele, iar înţelegerea propriilor neputinţe duce la smerenie. Sfântul Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu a arătat în chip grăitor însemnătatea pentru mântuire a smereniei: „Două sunt jertfele primite de Dumnezeu Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, care aduc mila Sa asupra oricărui om şi asupra lumii în întregul ei. Una este Domnul nostru Iisus Hristos, Însuşi Dumnezeu Întrupat, şi cealaltă este inima zdrobită şi smerită a tot celui ce crede întru Dânsul" (Cuvântul 31, Cap 5; vol. 1, pp. 271-272). „Omul nu trebuie să dea nimic altceva în schimbul sufletului său, fără numai înţelegerea că este nimic. Doar atunci poate aduce lui Dumnezeu inima zdrobită şi smerită, singura jertfă ce se cuvine adusă lui Dumnezeu de către cel evlavios. Este singura jertfă pe care Dumnezeu nu o va defăima, ştiind că omul nimic al său nu are ca să aducă lui Dumnezeu" (Cuvântul 31, Cap 4; vol. 1, p. 270).

Mă întrebi: „Când stau la rugăciune, ar trebui să rostesc Rugăciunea lui Iisus de mai multe ori anume, sau nu? Dacă da, de câte ori?"

Cel mai bine pentru începători este să rostească rugăciunea de câteva ori anume – şi, pentru ca să nu se grăbească, ar trebui să li se dea un număr mic de rostiri. Poţi rândui tu însuţi numărul lor, atâta vreme cât ţii seamă de următoarele restricţii: să nu fie mai puţine de treizeci şi mai multe de o sută; le poţi adăuga fie la rugăciunile de dimineaţă, fie la cele de seară – sau la amândouă, după cum îţi îngăduie timpul. Poţi, mai apoi, să creşti numărul lor.

Neîndoielnic, poţi citi întâiul volum al Filocaliei, fii liniştit.

Când se vor întoarce monahii din Muntele Athos, te poţi duce la ei pentru povăţuire duhovnicească, însă doar dacă ai nişte întrebări anume la care cauţi răspuns.

Arhiepiscopul Teofan

29/9/1929, Sofia, Ambasada Rusă

25.
Căsătoria şi fecioria

Mă întrebi: „De ce mi se pare că o fată sau o femeie din Biserică, după ce se căsătoreşte, se îndepărtează de Domnul? Nu am cunoscut nicio soţie sau mamă pentru care cele ale lui Dumnezeu să nu fie pe locul al doilea. În acest înţeles, căsătoria le-a stricat pe toate aceste femei".

Iată răspunsul meu. Mai întâi, trebuie să avem o înţelegere dreaptă, întemeiată, a căsătoriei şi abia apoi vom putea cerceta problema dintr-o privinţă practică. Amândouă extremele sunt, în principiu, greşite: atât cea

care socoteşte căsătoria rea, cât şi cea care pune pe aceeaşi treaptă virtuţile inerente ale căsătoriei cu cele ale fecioriei. Cea dintâi extremă se regăseşte la multe grupări mistice, iar cea de-a doua constituie părerea general acceptată în Apusul protestant, de unde a izbutit să se strecoare până şi în scrierile ortodoxe. Potrivit celei de-a doua păreri, şi viaţa de familie, şi fecioria sunt determinate doar de trăsăturile de caracter ale cuiva, iar fecioria nu are nimic mai deosebit sau mai înalt decât căsătoria. La vremea sa, Fericitul Ieronim a scris o respingere amănunţită a acestei păreri, în lucrarea sa „Două cărţi împotriva lui Iovinian" (Lucrările Fericitului Ieronim, Partea a 4-a, Ediţia a 2-a, Kiev, 1903, pp. 122-293). Învăţătura cea dreaptă a Bisericii a fost arătată în chip minunat de către Sfântul Serafim [din Sarov], în apoftegma sa: „Bun lucru este căsătoria, dar mai bun fecioria!" Adevărata căsătorie creştină este o unire a sufletelor ce s-au cununat, sfinţită prin harul lui Dumnezeu. Această unire le dă bucurie şi slujeşte ca temelie a familiei creştine, a „bisericii casei". Aşa stau lucrurile în principiu, însă, din păcate, în zilele noastre căsătoria nu urmează acest model, în marea parte a cazurilor. Decăderea duhovnicească de obşte a creştinilor se răsfrânge şi în căsătorie. Oamenii din ultima vreme au uitat cu totul harul lui Dumnezeu şi rolul său de căpătâi în viaţa creştină – şi, mai ales, au uitat harul lui Dumnezeu ce se dă prin taina cununiei. Omul trebuie să trăiască în duhul acestui har, aducându-şi mereu aminte de dânsul şi păzindu-l fierbinte. Atunci, iubirea bărbatului pentru femeie şi a femeii pentru bărbat este curată şi adâncă, şi li se face pricină de bucurie. Până la urmă, şi această viaţă este un binecuvântat dar al lui Dumnezeu. Numai

că oamenii nu ştiu cum să se folosească de acest dar! Iar aceasta, numai din pricină că au uitat harul lui Dumnezeu! „Întâia şi cea mai mare poruncă în cele duhovniceşti", zice Sfântul Macarie cel Mare, „este dragostea de Dumnezeu, iar a doua este dragostea de aproapele. Când întâia mare lucrare se plineşte, o a doua sarcină, mai mică, mai uşoară, îi urmează. Fără cea dintâi, nici cea de-a doua nu poate fi curată. Căci cum se poate ca unul ce nu iubeşte pe Dumnezeu din toată inima sa şi din tot sufletul său să-şi iubească după cuviinţă şi nefăţarnic fraţii?" („Epistole", Lucrări, Moscova, 1854, p. 446). Ceea ce spune el despre dragoste în general se aplică şi la iubirea dintre soţi, în particular. Dintre toate felurile de iubire pământească, aceasta este cea mai puternică, şi de aceea Sfintele Scripturi vorbesc despre ea ca despre o pildă a iubirii desăvârşite de Dumnezeu a unui suflet omenesc. „Cântarea lui Solomon", spune Fericitul Ieronim, „este cântarea de nuntă a unirii duhovniceşti", adică a unirii sufletului omenesc cu Dumnezeu („Epistolia 87 către Leta", Lucrări, Partea a 3-a, Ediţia a 2-a, Kiev, 1903, p. 14). Oricum, nimic din cele cereşti sau din cele pământeşti nu se aseamănă cu binecuvântarea fecioriei.

Arhiepiscopul Teofan

3/4/1929, Sofia

26.
Îngrijirea sinelui şi viaţa socială; postul şi rugăciunea

Întrebi: cum se poate împăca dorinţa de a-mi îngriji sinele cu grija pentru mântuirea aproapelui? Voi răspunde prin cuvintele Sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu. Trebuie să găseşti fericita cale de mijloc între însingurarea deplină şi viaţa în lume. Cu alte cuvinte, trebuie să porţi grija sinelui tău, însă, la nevoie, trebuie să te îngrijeşti şi de mântuirea aproapelui. E nevoie, însă, să-ţi cunoşti limitele. Ultima ta întrebare era: ce să fac dacă postul şi rugăciunea nu îmi sunt de folos? Nu înţeleg. Folosul e un lucru, conştientizarea folosului este altceva. Poate că nu vezi niciun folos din post şi rugăciune, dar aceasta nu înseamnă că el nu există. Oricum, dacă te apasă conştiinţa în vreo privinţă, trebuie să posteşti şi să te rogi din nou. Te rog să primeşti urările mele cu prilejul apropiatului praznic al Crăciunului.

Arhiepiscopul Teofan

11/12/1929, Sofia

27.
Oboseala din timpul rugăciunii şi înţelesul canonului dat la spovedanie

„Ce ar trebui să fac", mă întrebi, „ca istoveala cumplită să nu-mi afecteze concentrarea la rugăciune?" Nu mi-ai scris despre ce fel de rugăciune e vorba – acasă sau în biserică? Din această pricină, îţi voi da

două răspunsuri. Când începi să te simți istovit în timpul unei slujbe, trebuie să rosteşti în lăuntrul tău Rugăciunea lui Iisus. Îți va da puterea să te concentrezi la rugăciune. Dacă istoveala te copleşeşte când te rogi acasă, trebuie să te sileşti cumva a te ruga mai departe. Dacă atunci când te sileşti, istoveala dispare, atunci a fost o ispită de la cel viclean. Însă dacă nu se îndepărtează, atunci poți scurta rugăciunea. E mai bine să te rogi mai puțin, dar cu mintea adunată şi cu simțire.

„Printre altele, la spovedanie, Părintele V. mi-a spus că, dacă văd că păcătuiesc sau dacă nu mă îngrijesc de ceva, să fac nişte metanii. Am vrut să vă întreb aceasta de ceva vreme. Vă rog, explicați-mi de ce". Metaniile sunt un lucru foarte folositor de făcut, însă doar atunci când omul înțelege aşa cum trebuie ceea ce face. Ispăşirea păcatelor[40] nu este, precum în înțelesul legal al cuvântului, pedeapsa pentru o nelegiuire, ci un leac duhovnicesc, al cărui scop este tămăduirea de o anumită boală duhovnicească a celui ce îl foloseşte. Numărul de metanii depinde de felul fărădelegii sau al păcatului.

Arhiepiscopul Teofan

21/11/1929, Sofia

[40] Este vorba de canonul de îndreptare ce se dă de către părintele duhovnicesc după spovedanie (*epitimia* în greacă) *(n.tr.)*.

28.
Ce este ispita?
Cele două ediții ale Ceaslovului

Mă întrebi: „Ce este «ispita» şi cum trebuie înțeles acest cuvânt?" Ca atare, cuvântul înseamnă „o întâmplare care pune la încercare" ceva. Sunt două feluri de ispite: fizice şi morale sau, potrivit terminologiei folosite de Sfântul Isaac Sirul, trupeşti şi duhovniceşti. Ispitele trupeşti sunt necazurile, iar cele duhovniceşti sunt ispitiri spre răutate. Cele dintâi sunt folositoare, însă cele din urmă sunt mortale. „Nu fugi de scârbe", zice Sfântul Isaac, „căci printr-însele vei veni la înțelegerea adevărului. Nu te teme de ispite, căci printr-însele vei afla buna-săvârşire. Roagă-te să nu cazi în ispite duhovniceşti şi, adunându-ți puterile toate, găteşte-te de ispitele trupeşti. Căci, fără de acestea, de Dumnezeu nu vei putea să te apropii, pentru că dumnezeiasca odihnă într-însele se dobândeşte. Cel ce fuge de ispite, de buna-săvârşire fuge. Zic aici nu de viclenele ispitiri, ci de scârbe" (Cuvântul 5, Moscova, 1854, p. 35).

Nu contează dacă îți faci canonul folosind ediția veche a Ceaslovului sau cea îndreptată. Amândouă au fost tipărite cu încuviințarea Bisericii. Din această pricină, este lipsit de înțeles să te certi că o versiune sau alta a Ceaslovului este mai bună. Fiecare să facă după cum crede şi să nu-i judece pe ceilalți.

15/3/1929, Sofia

29.
Jocurile copiilor şi distracţia în general

Întrebi: „Care dintre jocurile obişnuite ale copiilor sunt bune şi ce poate face un părinte pentru ca să nu se simtă răniţi copiii lipsiţi de jocuri?" Mi-e greu să dau un răspuns nemijlocit la această întrebare. Nu ştiu ce se înţelege astăzi prin expresia „jocurile obişnuite ale copiilor". Vremurile se schimbă, la fel şi jocurile. Trebuie să-ţi urmezi simţirile şi înţelepciunea. Totuşi, este nefolositor şi nemilos să îi lipseşti pe copii de jocuri şi distracţii nevinovate. Fiecare lucru îşi are locul său. Chiar şi adulţii au lucruri care le fac plăcere. Nici monahii nu sunt străini de aşa ceva. Copilăria este o stare firească de bucurie şi veselie. Sfântul Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu a făcut o observaţie uimitoare, ce se aplică chiar şi celor mari: firea voioasă este una din trăsăturile fecioriei. Posomoreala şi deprimarea se trag, în mare măsură, din încălcarea armoniei fecioriei! Pentru a împiedica deprimarea, trebuie să ne curăţim sufletul prin spovedanie şi să ne unim prin Împărtăşanie cu Hristos, Cel ce este bucuria noastră!

Arhiepiscopul Teofan

12/1/1930, Sofia

30.
Relația noastră cu vrăjmașii lui Dumnezeu și poporul rus

Îți voi răspunde la întrebări. Cea dintâi dintre ele se referă la viața ta duhovnicească: „Pot să am simțăminte negative față de vrăjmașii poporului rus și ai Bisericii Ortodoxe, sau ar trebui să-mi înăbuș aceste simțăminte, rostindu-mi mereu cuvintele lui Dumnezeu «A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti» (Rom. 12:19)?"

E un lucru firesc să ai simțăminte negative față de vrăjmașii lui Dumnezeu și vrăjmașii poporului rus. Dimpotrivă, ar fi nefiresc să nu simți așa. Aceste simțăminte, totuși, trebuie să fie drepte. Ele sunt drepte în măsura în care se întemeiază pe un principiu și nu sunt personale.

Cu alte cuvinte, trebuie să îi „urâm" pe vrăjmașii lui Dumnezeu și ai poporului rus nu din pricina rănilor personale pe care ni le-au făcut, ci din pricina vrăjmășiei lor față de Dumnezeu și față de Biserică, și pentru cruzimea față de poporul rus.

De aceea trebuie și să luptăm cu acești vrăjmași. Dacă nu ne luptăm cu ei, vom fi pedepsiți de Dumnezeu pentru nepăsarea noastră. Atunci el se va răzbuna nu doar pe ei, ci și pe noi, pentru nepăsare.

În ce privește starea de întristare a sufletului tău, n-ar trebui să cauți în jur explicații, dacă cauzele nu-ți sunt deja vădite. Mai degrabă îndreaptă-ți atenția către rugăciunea lăuntrică sau spre pomenirea lui Dumnezeu.

Dacă sufletul nu-ţi este gata pentru acestea, trebuie să-l pregăteşti, fie prin citirea unor învăţături despre aceasta, fie prin participarea la slujbele Bisericii.

Arhiepiscopul Teofan

6/2/1930, Sofia

31.
Cât de des ar trebui cineva să primească Împărtăşirea cu Sfintele Taine ale lui Hristos?

Mă întrebi cum ar trebui să-ţi pregăteşti fiul pentru întâia sa Împărtăşire cu Sfintele Taine şi dacă vă puteţi împărtăşi amândoi şi pe 25 Martie[41], şi în Joia Mare? La cea dintâi întrebare, îţi voi răspunde astfel: explică-i totul folosind cuvintele cele mai simple, şi va înţelege. Copiii iubesc lucrurile simple, iar discuţiile plictisitoare îi împovărează. În ce te priveşte pe tine, te poţi împărtăşi odată cu el şi pe 25 Martie, şi în Joia Mare. În general, cel mai bine este să urmezi învăţăturile despre Împărtăşanie pe care le-a dat Sfântul Serafim de Sarov monahiilor de la Diveievo: „Sfântul Serafim le-a poruncit maicilor să se împărtăşească cu Sfintele Daruri în cele patru posturi, în cele douăsprezece praznice de peste an[42] şi chiar şi în

[41] Praznicul Buneivestiri *(n.tr.)*.

[42] Cele douăsprezece praznice împărăteşti sunt Înălţarea Sfintei Cruci (14 Septembrie), Naşterea Domnului (Crăciunul) (25 Decembrie), Tăierea împrejur cea după trup a Domnului (1 Ianuarie), Dumnezeiasca Arătare (Botezul Domnului) (6 Ianuarie), Întâmpinarea Domnului (2 Februarie), Bunavestire (25 Martie), Intrarea Domnului

celelalte zile mari de sărbătoare[43] – îndeobşte «cu cât mai des, cu atât mai bine»" (Viaţa, alcătuită de Leviţki, p. 356). Bineînţeles, trebuie să te pregăteşti după cuviinţă; dacă nu, să te depărtezi de la Împărtăşirea cu Sfintele Taine.

Bun lucru este a-i îngriji pe cei bolnavi; să nu te descurajeze dacă aceasta te va împiedica să te duci la biserică în zilele sfârşitului de săptămână. Însă în Duminici şi la praznice ar trebui să cauţi a ajunge la biserică, numai dacă boala nu este una gravă.

Arhiepiscopul Teofan

8/3/1930, Sofia

32.
La care biserică să ne ducem şi „războiul nevăzut"

Îţi transmit urările mele cu prilejul sfintei şi luminatei zile a Învierii lui Hristos. Să întâmpini şi să petreci acest praznic cu bucurie creştinească. Îţi scriu din Varna, acolo unde m-am dus în Săptămâna Patimilor. Mă gândesc să petrec aici nu doar Paştile, ci

---

în Ierusalim (Floriile), Învierea Domnului (Paştile), Înălţarea Domnului, Pogorârea Sfântului Duh (Rusaliile), Schimbarea la Faţă (6 August), Adormirea Maicii Domnului (15 August). Biserica mai socoteşte în rândul praznicelor împărăteşti şi Naşterea Născătoarei de Dumnezeu (8 Septembrie), Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (21 Noiembrie), Soborul Născătoarei de Dumnezeu (26 Decembrie) şi Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel (29 Iunie) *(n.tr.)*.

[43] De obicei, acestea sunt cele însemnate în calendar cu o cruce roşie *(n.tr.)*.

şi întreaga vară. Am primit la timp scrisoarea cu urările de ziua numelui. Nu ţi-am scris fiindcă am căzut la pat în chip neaşteptat, din pricina unei răceli puternice.

Mă întrebi la ce biserică să mergi, la cea a comunităţii ruse sau la cea a şcolii? Dacă e nevoie de tine la biserica şcolii, mai bine du-te acolo. Nu te lăsa tulburată de scurtimea slujbelor. Nu are însemnătate lungimea sau scurtimea, ci atmosfera de rugăciune, care poate exista chiar şi la slujbele scurte, dacă sunt săvârşite fără grabă şi cu concentrare. La slujbele făcute de sărbători e mai greu să te fereşti de răspândire; slujbele liniştite şi cele ţinute acasă ajută mai mult la adunarea minţii.

Nu te tulbura dacă te lovesc din când în când patimile. Trebuie să continuăm toată viaţa „războiul nevăzut". Bătălia în sine nu este o problemă; necazul e când slăbim în luptă. Dacă acest lucru nu se întâmplă, viaţa noastră duhovnicească este în bună rânduială. Pacea pe care o ai în înfruntări mărturiseşte aceasta. Trebuie, însă, să avem grijă să nu simţim o altfel de pace, cea care se poate simţi atunci când nu este război. Această pace este primejdioasă. Ea arată că vrăjmaşul a încetat lupta deschisă şi vrea să ne tocmească o cursă nevăzută şi iscusită! În asemenea cazuri, trebuie să-ţi înteţeşti trezvia şi grija obişnuită! Să nu slăbeşti nicicum!

Cu sinceritate şi preţuire,
Arhiepiscopul Teofan

4/4/1930, Varna

33.
Cum să ne purtăm în împrejurări neplăcute

Mă întrebi cum să te porți în împrejurări „neplăcute": ar trebui să te fereşti de ele sau să te lupți cu „neplăcerea", dând piept cu împrejurările „neplăcute"? Pentru a răspunde cum trebuie la această întrebare, trebuie mai întâi să definim întocmai ce se înțelege prin „neplăcere". Trebuie să facem deosebire între simțămintele neplăcute, care pot avea felurite pricini, şi „neplăcere" în adevăratul înțeles al cuvântului. Simțămintele neplăcute pot exista chiar şi atunci când treburile merg bine; ele pot veni ori de la „vrăjmaş", ori de la însăşi „firea" noastră păcătoasă. Cu aceste simțăminte trebuie să luptăm prin săvârşirea lucrurilor bune. „Neplăcerea", în adevăratul înțeles al cuvântului, este sentimentul că un anume lucru bun doar **ni se pare** bun, însă nu este cu adevărat bun. Trebuie să ne ferim şi de acest „închipuit bine". „Simțămintele neplăcute" psihologic se deosebesc de „neplăcere" prin faptul că „simțămintele neplăcute" sunt doar neplăcute, pe când „neplăcerea" are o dulceață amestecată cu nelinişte.

Cealaltă întrebare era: cum se face că o persoană anume slujeşte în Biserică cu zdrobire şi cu lacrimi, însă în viața de zi cu zi este cu totul lipsită de aşa ceva? Acest lucru arată o greşeală la acea persoană. Cel a cărui viață este pe măsura rugăciunii vieţuieşte aşa cum trebuie. În acest caz, rugăciunea are o temelie solidă.

Cel ce nu arată o astfel de legătură între rugăciune şi viaţă nu are o rugăciune temeinică. Să nu mai vorbesc de lacrimi. Nu toate lacrimile sunt adevărate şi nu toate lacrimile, nici măcar cele adevărate, sunt preţuite la fel de către Dumnezeu. Poţi citi în amănunt despre toate acestea în Scara Sfântului Ioan Scărarul. Lacrimile pot fi chiar şi păcătoase. Trebuie să ne îngrijim de viaţa noastră duhovnicească **tainică** şi să păzim **pacea lăuntrică**, ferindu-ne de tot ce încalcă şi **tulbură** acea **pace**.

Cu sinceritate şi preţuire,
Arhiepiscopul Teofan

27/4/1930, Varna; Biserica Sfântului Atanasie

34.
Deosebirea dintre o viaţă bună după fire şi viaţa de creştin

Întrebi: care este deosebirea dintre o viaţă bună prin fire şi viaţa creştinească? Deosebirea este foarte mare. Creştinul duce o viaţă plină de har, însă cel ce este bun prin fire trăieşte fără har. Însemnătatea acestui lucru este limpede, de vreme ce harul lui Dumnezeu este cel care ne mântuieşte, nu faptele bune. Faptele bune făcute pentru Hristos şi în Duhul poruncilor Sale ne dau doar putinţa de a primi dumnezeiescul har. Fără harul lui Dumnezeu, oricât de bun ar fi omul, nu se poate mântui. Sutaşul Corneliu a făcut multe fapte bune, însă i s-a descoperit că se va putea mântui doar dacă se va

pogorî peste el Sfântul Duh, prin Apostolul Petru. Acest concept este înfățișat foarte simplu și adânc în vestita convorbire a Sfântului Serafim [de Sarov] cu Motovilov, despre „Dobândirea Sfântului Duh". De fapt, fără harul lui Dumnezeu nimeni nu poate fi cu adevărat bun. Firea noastră este stricată de păcat și putem face doar fapte bune nedesăvârșite. Acest lucru se poate spune mai ales despre lacrimi. În măsura nedesăvârșirii cuiva, și lacrimile sale sunt nedesăvârșite. Există tot felul de lacrimi. Uneori, ele vin din sensibilitatea firească, alteori din mâhnire și în alte dăți din pizmă. Astfel de lacrimi nu sunt creștinești. Adevăratele lacrimi vin doar din plângerea păcatelor proprii sau din mulțumita către Domnul, pentru binecuvântările și milosârdia sa. Pentru a duce o viață plină de har, trebuie să ne ferim de tot ce ne risipește și să păstrăm pacea duhovnicească. De aceea este mai bine pentru cel ce dorește o viață plină de har să viețuiască în singurătate decât să ducă o viață activă.

Arhiepiscopul Teofan

6/5/1930, Varna

35.
Pacea minții și al Optulea Sinod Ecumenic

Mă întrebi despre pacea minții: vine din afară sau ține de strădaniile cuiva, iar a trăi cu pace este un soi de meșteșug? Trebuie făcută deosebirea dintre o pace doar a minții și pacea cea duhovnicească, plină de har. Pacea plină de har este un dar al Sfântului Duh, însă pacea

minții ține de noi. În cazul din urmă, care este meșteșugul sau iscusința de a vieții cu pace? Ne răspunde la această întrebare Mântuitorul: „Veniți către Mine și vă învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11:28-29).

Smerenia aduce pacea minții, iar calea către smerenie trece prin dureri, care, după învățăturile Sfinților Părinți, sunt mustrarea de sine și osândirea de sine. „Mă tulbur de greșalele aproapelui meu", i-a spus unul din frați Sfântului Pimen cel Mare, „ce voi face?" Pimen cel Mare a răspuns: „Ce e aceasta?", și a arătat spre un buștean. „Un butuc", a zis fratele. „Și acesta ce e?" „O rămurică", a zis fratele. „Să ții aceasta în inimă", i-a grăit atunci Sfântul Pimen, „păcatele fratelui tău sunt o rămurică, dar păcatele tale sunt un butuc, și vei fi cu pace".

Așa a răspuns cu înțelepciune sfântul stareț, purtând vădit în minte cuvintele Mântuitorului (Matei 7:3-5).

Nu știu încă nimic despre al Optulea Sinod Ecumenic. Pot să-ți spun doar cuvintele Sfântului Theodor Studitul: „Nu orice adunare de episcopi este sinod, ci doar acele adunări ale episcopilor ce întru Adevăr se țin". Validitatea unui Sinod Ecumenic nu depinde de numărul episcopilor strânși acolo, ci de faptul dacă cugetă și învață „în chip dreptslăvitor". Dacă se abate de la adevăr, el nu este ecumenic, chiar dacă își zice ecumenic. Vestitul „sinod tâlhăresc" a avut mai mulți participanți decât multe Sinoade Ecumenice[44]. Cu

[44] Este vorba de sinodul iconoclast din anul 754, la care au luat parte 338 de episcopi *(n.tr.)*.

toate acestea, nu a fost recunoscut ca ecumenic şi a primit titlul de „sinod tâlhăresc"!...

Arhiepiscopul Teofan

11/6/1930, Varna

P.S. Sănătatea mi se îmbunătăţeşte treptat. Întoarcerea mea se lasă aşteptată doar din pricina altor probleme.

36.
Cum putem împiedica necazurile să ne tulbure pacea minţii; despre spovedanie

Mă întrebi: cum putem împiedica necazurile care vin asupra noastră să ne tulbure pacea minţii? Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să facem deosebire între pacea minţii, care este întreţinută de noi, şi pacea duhovnicească, care este plină de har. Necazurile tulbură întotdeauna pacea minţii într-o măsură mai mare sau mai mică, însă nu pot tulbura niciodată pacea duhovnicească cea plină de har. Din această pricină, trebuie să lucrăm la dobândirea acestei păci de-a lungul întregii noastre vieţi pământeşti[45].

Mă mai întrebi dacă îi poţi spovedi unui preot că ai ceva împotriva lui. Când este vorba de preoţii cei mai obişnuiţi, n-ar trebui s-o faci. Acest lucru va face doar

[45] Potrivit cuvintelor Sfântului Serafim de Sarov: „Dobândeşte pacea, şi mii de oameni se vor mântui în jurul tău" *(n.tr.)*.

rău şi nu va fi de niciun folos. Ajunge să te spovedeşti într-un mod general, fără să arăţi despre cine e vorba.

Arhiepiscopul Teofan

25/6/1930, Varna

37.
Putem intra în părtăşie cu Domnul doar prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu

Mi-ai înfăţişat în amănunt starea evoluţiei tale duhovniceşti. Voi răspunde în puţine cuvinte prezentării tale amănunţite, însă mă voi duce la esenţa problemei, aşa cum a fost ea predanisită de Sfinţii Părinţi. Putem intra în părtăşie cu Domnul doar prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Este singura cale adevărată. În afara acestei căi, este cu neputinţă adevărata părtăşie cu Domnul. Ceea ce îi ia locul vine din închipuire şi înşelare duhovnicească, şi constituie esenţa a ceea ce numim misticism. Însă calea împlinirii poruncilor lui Dumnezeu este calea neîncetatei lucrări a virtuţilor. Firea noastră este slăbănogită şi bolnavă, şi, din această pricină, este nepregătită să împlinească poruncile lui Dumnezeu. De aceea, silirea necontenită a sinelui spre împlinirea poruncilor lui Dumnezeu este o trăsătură distinctivă şi esenţială a nevoinţei ortodoxe. Într-acest chip, prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, dobândim încercare în cunoaşterea slăbiciunilor firii noastre. Însă nu trebuie să ne mărginim la aceasta; altfel, vom cădea în deznădejde şi mâhnire. Trebuie convinşi fiind de slăbiciunea firii noastre, să ne rugăm

Domnului pentru ajutor şi ca harul lui Dumnezeu să ne plinească firea. Pentru aceasta ni se dă cunoaşterea neputinţelor noastre, nu pentru a cădea în mâhnire. Din acest punct de vedere, tot ce încerci este de înţeles. Te înveţi în experierea cunoaşterii slăbiciunii firii noastre. E nevoie doar să întrebuinţezi cum trebuie această cunoaştere. În măsura silirii sincere spre săvârşirea poruncilor lui Dumnezeu, întru tine se va naşte o înţelegere a neputinţei fiinţei tale, şi, în măsura în care dobândeşti această înţelegere, se va naşte, la rândul ei, una din virtuţile creştineşti de căpătâi, smerenia. Harul lui Dumnezeu se dă doar pentru smerenie, nu pentru fapte, deşi smerenia este zămislită de fapte. Aceasta este legea adevăratei nevoinţe. În orice caz, totuşi, trebuie să cercetăm temeinic care este voia lui Dumnezeu şi cum trebuie să o împlinim. Orice-ar fi, trebuie să împlinim voia lui Dumnezeu; dar, în acelaşi timp, să nu uităm nici măcar o clipă că Dumnezeul nostru este un Dumnezeu sfânt şi iubitor a toate. Literal, aceasta înseamnă că, în toate împrejurările, trebuie înlăturat cu hotărâre adevăratul rău, privind însă cu îngăduinţă la slăbiciunile omeneşti şi aducându-ne aminte de propriile slăbiciuni! Să te gândeşti întotdeauna ce ar fi făcut în acel caz Domnul şi Mântuitorul nostru, şi cred că vei afla răspunsul potrivit în fiecare împrejurare anevoioasă!

Arhiepiscopul Teofan

19/7/1930, Varna

38.
Furtuna ispitelor şi ancora mustrării de sine

În Patericul cel din vechime ni s-a păstrat următoarea poveste despre Avva Pimen cel Mare. Un frate a venit la el şi s-a plâns: „Ispita mă copleşeşte şi nu ştiu ce să fac". Sfântul Părinte i-a răspuns cu o pildă. „Cei ce călătoresc pe mare, când au vânt prielnic, întind pânzele şi corabia lor se mişcă iute. Iar când vântul se sfârşeşte, iau vâslele şi, deşi cu anevoie, se mişcă mai departe. Ci uneori se iscă furtuna; atunci deoparte pun pânzele şi vâslele, şi aruncă ancora până ce vremea rea trece. Aşa şi cu nevoitorii. Când harul Sfântului Duh îi sprijineşte, cu înlesnire săvârşesc lucruri de nevoinţă. Când harul Sfântului Duh se depărtează, cu anevoie lucrează fapte bune. Iar când vine furtuna ispitelor, aruncă ancora mustrării de sine şi cu răbdare aşteaptă o vreme mai bună şi plină de har, ce va înlesni bunele săvârşiri". Ce este „mustrarea de sine"? Rugăciunea neîncetată: „Dumnezeule, miluieşte-mă pe mine, păcătosul! Doamne, ajută-mă! Doamne, mântuieşte-mă în orice chip vei şti!"

Aşa ar trebui să faci şi tu!

Cu sinceritate şi preţuire,
Arhiepiscopul Teofan

14/9/1930, Varna

39.
Ce trebuie făcut cu angajaţii neconştiincioşi

Mă întrebi ce să faci cu o slujitoare neconştiincioasă, care te şantajează. După părerea mea, potrivit cuvintelor Apostolului, trebuie să te depărtezi de orice frate care se poartă smintitor. A-l ajuta pe cel în nevoie e una, a îngădui să fii şantajată e altceva. Pentru a împiedica astfel de lucruri să se mai petreacă pe viitor, trebuie să avem grijă cu cine intrăm în legătură şi să tăiem răul din rădăcină. Pentru a descâlci încurcătura deja existentă, trebuie să te fereşti a te implica personal şi să-l laşi pe soţul tău să intervină. Nu degeaba zicem: „Fiţi înţelepţi ca şerpii şi blânzi ca porumbeii" (Matei 10:16). Sfântul Chiril al Alexandriei spunea că blândeţea fără înţelepciune dă naştere neroziei. Cugetarea cu grijă ar trebui să premeargă toate virtuţile, căci altfel lucrarea noastră va fi oarbă şi ne va aduce vătămare în loc de folos. Îmi aduc aminte o întâmplare asemănătoare cu a ta, din viaţa Părintelui Ioan de Kronştadt. Odată, unul din citeţii care slujeau cu el a început să-l ocărască din pricină că „nu-l ajuta" îndeajuns. „Şi se mai zice că eşti sfânt!", a ţipat el. Un alt citeţ s-a întâmplat să audă schimbul de replici şi i-a strigat acestuia: „Ticălosule, cum îndrăzneşti să ridici glasul la preotul tău?!" Părintele Ioan, care rămăsese până atunci tăcut din pricina stânjenelii, după ce a auzit aceste cuvinte în apărarea sa, a prins curaj şi a strigat: „Da, da! Cum îndrăzneşti să vorbeşti aşa preotului tău?" Şi, astfel, incidentul a luat sfârşit. Mi se pare că, în acelaşi fel, n-ar strica să o „sperii" puţin pe fata cea

„isterică". Poate că acest lucru simplu va face să-i piară „isteria"!... În ce priveşte „blestemele" ei, sunt neîntemeiate şi vor cădea asupra capului ei!... De aceea, ar fi mai bine pentru ea să nu le mai rostească! În general, când ai de-a face cu oamenii, trebuie ori să rămâi tăcută, ori să spui adevărul. Vestitul stareţ de la Schitul Ghethsimani, Părintele Isidor, obişnuia să-mi spună că „rostirea minciunii şi ascunderea adevărului sunt la fel de rele", când ne găsim într-o astfel de împrejurare.

Arhiepiscopul Teofan

24/9/1930, Varna

40.
Amărăciunea nu este ranchiună; cum să privim neajunsurile oamenilor

Mă întrebi dacă poţi spune din inimă la spovedanie că nu porţi pică nimănui după cele întâmplate cu slujnica ta. Voi răspunde. Trebuie să faci deosebire între simţămintele de amărăciune şi cele de vrăjmăşie. Dacă simţi amărăciune în suflet, nu înseamnă că porţi pică cuiva. E deja un lucru vădit că n-o duşmăneşti pe slujitoarea ta, de vreme ce vrei s-o ajuţi. O poţi face, dar cu grijă. Cu alte cuvinte, fă-o în taină sau prin altcineva. Altfel, ea va socoti dorinţa ta de a o ajuta drept un semn de slăbiciune şi de teamă, şi vor avea loc scene şi mai neplăcute. „Ne depărtăm de oameni", spune Sfântul Isaac Sirul, „nu din pricină că nu-i iubim, ci din pricina neajunsurilor lor. Toate sunt cu putinţă celui desăvârşit, însă noi trebuie a ne socoti printre cei nedesăvârşiţi". Folosind cuvinte mai simple,

nu ne ferim de oameni, ci de neajunsurile lor; prin urmare, ajungem să ne ferim şi de oameni, datorită neajunsurilor lor!

Arhiepiscopul Teofan

11/11/1930, Sofia

41.
Plângerea păcatelor şi învinuirea conştiinţei

Deosebirea dintre „plângerea păcatelor" şi „învinuirea conştiinţei" este următoarea: conştiinţa ne învinovăţeşte de păcate, independent de libertatea noastră de a alege; conştiinţa face parte din firea noastră. Suntem însă slobozi să alegem dacă ne vom plânge păcatele. Putem să ne căinăm pentru păcate, putem însă şi să nesocotim învinuirea adusă de conştiinţa noastră. Prin urmare, învinuirea conştiinţei premerge plângerea, iar plângerea urmează învinovăţirii. La spovedanie, trebuie să ne pocăim de toate cele de care ne învinuieşte conştiinţa. Dacă duhovnicul ne socoteşte păcatele ca fiind mai uşoare decât le vedem noi, să nu ne tulburăm. Preotul poate privi problema „obiectiv", însă cel ce se spovedeşte o trăieşte „personal", iar lucruri ce par neînsemnate dintr-un punct obiectiv de vedere pot fi însemnate în contextul unei experienţe personale. Fiecare are dreptate în felul său, atâta vreme cât duhovnicul nu este lipsit de grijă, iar cel ce se spovedeşte nu exagerează.

În ceea ce-l priveşte pe prietenul soţului tău, ce socoteşte Biserica „învechită", nu are niciun rost să te certi cu el. Dacă se mai iveşte în discuţie acest subiect, spune-i următoarele: „Multe lucruri ne par de neînţeles

doar din pricină că nu trăim cu adevărat ceea ce au trăit Sfinţii Părinţi ai Bisericii şi nevoitorii. Pe măsură ce va creşte conştiinţa noastră religioasă, ni se vor desluşi multe din cele ce sunt acum neînţelese!"

Arhiepiscopul Teofan

26/11/1930, Sofia

42.
Nu trebuie să confundăm „zdrobirea" cu „durerea inimii"

Sfatul de a „dobândi zdrobirea" la rugăciune cere o lămurire. Nu trebuie să încurcăm „zdrobirea" cu starea obişnuită de „durere în rugăciune". „Zdrobirea", potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi, se dă doar celor ce stau la pragul despătimirii, după îndelungi osteneli de nevoinţă, fiind unul dintre cele mai mari daruri. „Durerea în rugăciune", însă, este cu putinţă tuturor. Cel neîncercat în rugăciune, dacă nu primeşte o desluşire în amănunt a acestui lucru, poate confunda obişnuita „durere a inimii" cu măritul dar al „zdrobirii", plin de har, şi astfel să cadă în înşelare!

Arhiepiscopul Teofan

12/6/1930, Sofia

43.
„Reîncarnarea" şi cum ar trebui petrecut Postul Mare

N-am citit cartea Sorei Faina „Nouă săptămâni în afara mormântului", însă, judecând după ce mi-ai scris despre ea, trebuie tratată cu prudenţă, chiar negativ. Credinţa în reîncarnarea sufletelor a fost osândită de Biserică şi, dacă este pomenită într-o carte, atunci acea carte nu merită încrederea noastră. Aminteşte-ţi cuvintele Apostolului: „Ci măcar de şi noi sau înger din cer va binevesti vouă afară de ceea ce am binevestit vouă, anatema să fie" (Gal. 1:8).

„Cum ar trebui petrecut Marele Post?", mă întrebi. Rânduiala obştească şi duhul acestei perioade sunt arătate în chip preafrumos în Liturghie şi în Tipic. Trebuie doar să te laşi cuprinsă de această stare şi să săvârşeşti cele rânduite pentru dinafară, după cum îţi îngăduie puterile, şi vei împlini aceasta. Esenţa Postului este să trăim acea vreme cu adevărat întru Dumnezeu şi, pentru a izbuti aceasta, trebuie să lăsăm deoparte grijile cele lumeşti, ţinând minte că viaţa în Dumnezeu are două feţe. Ea începe cu cunoaşterea păcătoşeniei proprii, urmează cu încercarea de curăţire a acestei păcătoşenii şi se încheie cu simţirea binecuvântatei părtăşii cu Dumnezeu.

Cea dintâi săptămână a Marelui Post este o vreme foarte potrivită pentru a o închina cunoaşterii păcătoşiei noastre. Simţământul bine-cuvântatei părtăşii cu Dumnezeu este pentru noi un lucru firesc, în vremea Sfintelor Paşti. Şi tăria acestui simţământ ţine de tăria

celei dintâi trăiri. Restul Marelui Post este o perioadă de urcare treptată de la cea dintâi trăire la cea din urmă.

Arhiepiscopul Teofan

21/1/1931, Sofia

44.
Noul calendar al Bisericii, participarea la discuții pe teme duhovnicești și tipăriturile bisericești

Poate că Biserica Sârbă va primi noul calendar al Bisericii, însă noi nu-l vom primi. Doar un Sinod Ecumenic poate introduce un nou calendar în Biserică, așa cum Întâiul Sinod Ecumenic l-a introdus pe cel pe care îl folosim acum. Orice altă introducere neîndrituită nu poate fi recunoscută drept canonică.

În ce privește adunările Părintelui P.B., poți lua parte la ele și, dacă simți că îți sunt de folos, te poți duce și la viitoarele întâlniri. Dacă, însă, nu îți vor fi de folos, nu-i nevoie să mergi la ele. Ar fi mai bine să citești acasă o carte bună. Nu am nicio informație amănunțită despre activitățile Părintelui Ioan (Șahovski). Știu doar că este implicat în tipărirea de broșuri și cărticele cu conținut religios și moral. Cuprinsul acestor cărticele mă uimește cumva. De pildă, a publicat un fragment din Sfântul Isaac Sirul sub titlul pompos „Văpaia materială". Potrivit stareților, Sfântul Isaac Sirul nu poate fi recomandat ca lectură elementară pentru mireni.

Arhiepiscopul Teofan

25/1/1931, Sofia

45.
Mulțumirea față de Dumnezeu, milostenia pentru cei săraci şi neajunsurile omeneşti

Îți mulțumesc din inimă pentru urările cu prilejul praznicelor Crăciunului şi Bobotezei. Îți urez şi eu cele asemenea. Sunt foarte bucuros că situația ta financiară a luat o întorsătură bună. Trebuie să-I mulțumeşti lui Dumnezeu pentru aceasta. Să-I mulțumeşti şi în rugăciunile de acasă, şi în cele de la biserică. Dacă ai putința, mulțumeşte-I şi printr-o mică contribuție pentru ruşii săraci care nu au ce munci. Nu trebuie să te simți stânjenită dacă ajutorul tău este mic. Marea este alcătuită din stropi, şi copeicile se adună cu miile. Cei doi bănuți ai văduvei au fost mai plăcuți Domnului decât daniile cele mari ale bogaților, aşa cum ştim din Evanghelie. Neajunsurile noastre provin din slăbiciunile firii, care este stricată de păcat. Ele se pot tămădui doar prin puterea harului lui Dumnezeu, pentru dobândirea căruia trebuie să ne sârguim din toate putința noastră. Nu trebuie să existe loc pentru deznădejde, însă nici nepăsarea cea lipsită de grijă nu este potrivită. Avem nevoie de necontenita mustrare de sine şi neîncetata rugăciune a inimii către Domnul, Cel ce Singur ne poate curăța de toate scăpătările şi neputințele!

Arhiepiscopul Teofan

26/12/1931,
2, rue Pascal, Clamart (Sena)

46.
Citirea Sfinților Părinți

Îmi scrii: „Episcopul Ignatie[46] spune: «Este de neapărată trebuință a citi învățăturile (Sfinților Părinți) privitoare la felul propriu de viață». Ce înseamnă aceasta? Ar trebui să ne mărginim citirea din Sfinții Părinți la acele învățături rostite pentru toți creștinii sau putem citi și alte învățături, cum ar fi, de pildă, cele ce vorbesc despre viața de obște din mănăstiri?"

Iată răspunsul meu. Trebuie să facem deosebire între lecturile strict informative și cele care călăuzesc în probleme duhovnicești. În general, putem citi orice. Însă pentru călăuzire în problemele duhovnicești trebuie să alegem acea scriere ce se potrivește felului nostru de viață. Cei mai buni îndrumători duhovnicești pentru creștinii ce viețuiesc în lume sunt cei pe care-i numim Părinți a toată lumea și dascăli ai Bisericii: Vasile cel Mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur, iar dintre ruși, Sfântul Tihon din Zadonsk. Putem găsi rânduieli de îndrumare a creșterii noastre duhovnicești și la alți Sfinți Părinți și dascăli ai Bisericii. Acest lucru trebuie însă făcut cu grijă. Mai ales, e nevoie să fim cu luare-aminte la toate cele scrise despre lucrurile duhovnicești. Nu întotdeauna trebuie să ținem seama de învățăturile lor despre probleme personale, dacă acestea sunt specifice unui timp sau loc anume. Lucrările Sfântului Macarie Egipteanul, de pildă, în măsura în care dezvăluie „în general" esența

[46] Sfântul Ignatie Briancianinov, episcopul Stavropolului *(n.tr.)*.

vieții duhovnicești creștine, pot avea un rol însemnat în călăuzirea oricărui creștin. Lucrările Sfântului Isaac Sirul, pe de altă parte, deoarece se concentrează pe viața duhovnicească a unui zăvorât, nu pot avea aceeași însemnătate pentru orice creștin. Acest fapt este adevărat în parte și pentru lucrările Sfântului Simeon Cuvântătorul de Dumnezeu. De aceea, în această situație, cel mai însemnat lucru este să vorbim nu neapărat despre ce ar trebui să citească cineva, ci despre **cum** ar trebuie să o facă. Un cititor cu discernământ poate citi orice, însă o persoană ce nu are grijă trebuie să citească fie sub călăuzirea cuiva cu discernământ, fie, în lipsa unei astfel de persoane, să se mărginească pentru început la citirea Părinților a toată lumea și dascăli ai Bisericii. Voi încheia această discuție cu cuvintele arhiereului moscovit Filaret[47]: „Pentru ce pricină a luminat Domnul cerurile Bisericii cu așa mulțime de Sfinți Pravoslavnici, întocmai cum a luminat cerurile pământești cu mulțime de stele, pentru ce altă pricină decât ca să putem fiecare, după cum ne este la îndemână și după trebuința noastră, să primim lumina lor și călăuzire în calea către cer? Este cineva cu ascultarea să păzească Sfânta Credință de căderea în obiceiuri nepravoslavnice? Să-și afle pildă și călăuză în viețile și graiurile unor învățători precum Atanasie și Vasile cel Mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur. A ales cineva o viață însingurată și de mare dăruire pentru Dumnezeu și rugăciune? Să așeze din nou, prin mijlocirea cărților și a istoriilor, rânduiala vieții de obște și a vieții de pustnicie, și să urmeze, chiar

[47] Sfântul Filaret, Mitropolitul Moscovei († 19 Noiembrie 1867) *(n.tr.)*.

de la depărtare, paşii marilor nevoitori, precum Antonie, Macarie, Pahomie, Efrem şi a mulţimii celor ce le-au urmat calea de-a lungul veacurilor. Ne încearcă dumnezeiasca Pronie credinţa cu lipsuri şi suferinţe? Să ne întărim credinţa prin pilda lui Iov, care, în lipsuri şi suferinţe, nu a încetat să binecuvânteze Numele Domnului. Se îngrijorează cineva cum s-ar putea învrednici să trăiască credincios în mijlocul bogăţiei şi belşugului? Să privească la viaţa lui Avraam, care a fost smerit şi supus, plin de virtute, izbăvitor al celor scăpătaţi, iubitor al străinilor şi primitor al Îngerilor şi al lui Dumnezeu. Dacă este cineva copleşit de patimi şi năravuri, va găsi nădejde şi pildă de cum să se ridice din adâncuri la tâlharul ce s-a mântuit pe Cruce şi la ceilalţi asemenea lui: Moise Arapul, Maria Egipteanca, laolaltă cu mulţimea celor ce s-au mântuit după ce au căzut în păcat, ce au ajuns Sfinţi după ce au fost cu totul stricaţi!" (Cuvânt la pomenirea Sfântului Serghie).

Arhiepiscopul Teofan

1/11/1927, Sofia

47.
Rânduirea gândurilor în rugăciune

Îmi scrii că în lucrările Episcopului Ignatie despre rugăciune se spune că un înger i-a descoperit unui monah anume cum trebuie să fie rânduite gândurile în rugăciune. Rugăciunea trebuie să înceapă cu proslăvirea şi mulţumita lui Dumnezeu. Apoi trebuie să continuăm cu pocăinţa pentru păcate şi, în cele din

urmă, cu mare smerenie, să-I cerem Domnului să ne împlinească nevoile duhovniceşti şi trupeşti. Această rânduială de rugăciune este descoperită de Dumnezeu şi trebuie urmată după măsura fiecăruia. În timpul rugăciunii nu trebuie să ne bizuim prea mult pe simţiri, ci mai curând să vedem dacă rugăciunea în sine este după Cuvântul lui Dumnezeu şi după scrierile Sfinţilor Părinţi. Pentru a face acest lucru, spun Sfântul Vasile cel Mare şi Avva Isaia, trebuie să cercetăm Cuvântul lui Dumnezeu, ca să ne rânduim după el viețile, şi prin aceasta şi rugăciunea, deoarece ea este cea mai înaltă lucrare a vieţii creştine. Dacă nu facem aşa, un „lucru omenesc" se va strecura, pe nevăzute, în viețile noastre duhovniceşti. Astfel iau naştere superstiţiile. Doar ceea ce este potrivit Cuvântului lui Dumnezeu şi scrierilor Sfinţilor Părinţi, prin care ne-a grăit însuşi Sfântul Duh, trebuie recunoscut ca fiind cu adevărat cucernic. Prin urmare, fiecare rugăciune trebuie să înceapă cu o scurtă proslăvire şi mulţumire, şi abia apoi să ne pocăim de păcate şi facem cereri. Sfântul Filothei Sinaitul a scris câteva cuvinte minunate despre aceasta. „Chiar şi în lucrarea minţii a nevoitorilor se găseşte o anumită ierarhie a faptelor şi o rânduială dumnezeiască. Din zorii zilei, trebuie să păzim cu bărbăţie şi neabătuţi porţile inimii, cu neclintita pomenire a lui Dumnezeu şi Rugăciunea lui Iisus în inimă. După masă, trebuie să ne muncim cu pomenirea morţii şi cugetarea la ea" (Trezvia, Cap 2).

În cele din urmă, despre răpirea pe care ai încercat-o în durerea ta şi care apoi a scăzut, mă întrebi: ce ar trebui îndreptat? Voi răspunde prin cuvintele Sfântului Isaac Sirul: „«Miere aflând, mănâncă cu

măsură, ca nu cumva săturându-te să o verşi» (Pilde 25:16). Firea sufletului e un lucru sprinten şi uşor. Uneori sărind, doreşte să urce deasupra lui şi să afle cele mai presus de firea lui. Şi de multe ori pricepe ceva din citirea Scripturilor şi din vederea lucrurilor. Dar când i se îngăduie să se asemene cu cele pricepute de el, se găseşte mai prejos, după măsura iconomiei lui, înţelegând la ce lucruri a intrat cunoştinţa lui. De aceea gândurile lui se umplu de frică şi de cutremur, şi se grăbeşte să se întoarcă iarăşi, din frică, la starea lui coborâtă, socotind că a îndrăznit să se ridice la lucruri mai presus de înţelegerea lui. Căci de frica acestor lucruri se iveşte în el o temere, şi dreapta-socoteală îndeamnă mintea lui să îmbrăţişeze tăcerea şi să nu se lase ispitit de îndrăzneală, ca să nu se piardă şi să nu caute cele mai presus de el, să nu cerceteze cele ce sunt mai înalte ca el" (Cuvântul 56)[48].

Ca răspuns la întrebarea ta „Ce ar trebui îndreptat?", voi cita din acelaşi Sfânt Părinte: „Atârnă în faţa înţelesurilor şi mişcărilor înţelegătoare perdeaua neprihănirii şi a smereniei, şi printr-însele vei afla pe Cel ce este în lăuntrul firii tale. Căci tainele se descoperă celor smeriţi cu cugetul" (Cuvântul 56). Poţi împărţi fărâmiturile sărăcăcioasei tale mese cu ceilalţi, dacă sunt flămânzi.

Arhiepiscopul Teofan

2/11/1927, Sofia

[48] În Filocalia românească, Cuvântul 23, Cap 16 *(n.tr.)*.

48.
Cantitate şi calitate în rugăciune

Mă întrebi în privinţa rugăciunii: dacă îndatoririle ne împiedică să dăruim mult timp rugăciunii, putem, potrivit învăţăturilor Episcopului Ignatie, să renunţăm la cantitate în folosul calităţii, de vreme ce supunerea faţă de îndatoriri ne pregăteşte pentru o rugăciune osârdnică?

Voi răspunde, folosind cuvintele Sfinţilor Părinţi, că în rugăciune cantitatea nu este atât de însemnată precum calitatea. Sfântul Nichita Stithatul spune că „e bună şi cantitatea în cântarea rugăciunilor, atunci când e stăpânită de stăruinţă şi luare-aminte. Dar ceea ce dă viaţă sufletului este calitatea; aceasta pricinuieşte şi roadă. Iar calitatea cântării şi rugăciunii stă în a se ruga cineva **cu Duhul şi cu mintea**. Şi se roagă cineva cu mintea când, rugăciune făcând şi cântând, priveşte la înţelesul ce zace în Dumnezeieştile Scripturi şi primeşte prin aceasta urcuşuri de înţelesuri în inima sa, prin cugetări vrednice de Dumnezeu. Sufletul, răpit fiind de acestea în chip înţelegător în văzduhul luminii, e luminat şi curăţit tot mai mult şi se ridică întreg spre Ceruri, unde oglindeşte frumuseţile bunătăţilor rânduite sfinţilor. Aprinzându-se de dorinţa acestora, îndată sloboade din ochi roada rugăciunii şi izvorăşte apele **lacrimilor**, sub lucrarea cea făcătoare de lumină a Sfântului Duh. Gustul acestora e atât de dulce, încât cel ce s-a făcut părtaş de ele uită uneori şi de hrana trupului. Aceasta este roada rugăciunii, care răsare, în

sufletele celor ce se roagă, din **calitatea** gândită a cântării" (Suta a doua, Capul 70).

Pentru a te încredința că va precumpăni calitatea rugăciunii în fața cantității, trebuie să-ți dăruiești întreaga viață și toate sarcinile cugetării la Dumnezeu și să le faci pe toate pentru Dumnezeu. Sfântul Vasile cel Mare înfățișează în chip potrivit acest gând: „«Pururea lauda Lui în gura mea» (Ps. 33:1). Ar părea că prorocul făgăduiește ceva cu neputință. Și cum este cu putință a avea cineva lauda lui Dumnezeu în gura sa? Când, după nevoie, vorbește cu altul, lauda lui Dumnezeu nu este în gura sa. Când doarme, cu totul tăcut rămâne. Când mănâncă și bea, cum poate gura lui rosti laudă? Răspundem că este și o gură înțelegătoare a omului dinlăuntru (adică a sufletului și a inimii) prin care se hrănește cu graiurile vieții, adică pâinea ce s-a pogorât din ceruri (Ioan 6:56). Și, cu adevărat, Domnul spune să deschidem gura aceasta pentru a mânca din belșug hrana adevărului. Căci s-a zis: «Lărgește gura ta și voi umplea pe ea» (Ps. 80:10). Pentru aceasta, **pomenirea lui Dumnezeu**, odată ce s-a statornicit și s-a întărit precum o pecete de stăpânitoarea putere a sufletului, se poate numi laudă a lui Dumnezeu, ce **pururea** sălășluiește în suflet. Cel cu întreaga-cugetare, după îndemnul Apostolului, pe toate poate a le face întru slava lui Dumnezeu, ca fiecare faptă, fiecare cuvânt, fiecare lucrare a minții să primească tăria laudei: «Deci ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu faceți» (I Cor. 10:31). Inima unuia ca acesta rămâne trează chiar și când doarme, precum s-a scris în Cântarea lui Solomon: «Eu dorm, și inima mea priveghează» (Cânt. 5:3)" (Tâlcuire la Psalmul 33). Este

vădit din cele scrise că învățăturile Episcopului Ignatie nu sunt aplicabile doar la situația ta, ci sunt obligatorii pentru orice creştin ce duce o viață lucrătoare. Creştinul nu trebuie să-şi respingă viața, ci să o preschimbe. Când Soarele răsare pe cerul pământesc, toată natura se schimbă. La fel, atunci când pomenirea lui Dumnezeu ni se statorniceşte în inimă, şi ea, asemenea Soarelui, începe să lumineze şi să preschimbe întreaga noastră viață. O astfel de viață nu numai că nu stă în calea rugăciunii, ci ne poartă înspre rugăciune; într-o astfel de viață, chiar şi cea mai scurtă rugăciune este înflăcărată.

Arhiepiscopul Teofan

2/11/1927, Sofia

49.
Neorânduială cu obştea maicilor

Îmi scrii despre neorânduiala ce se face în biserica voastră atunci când maicile îşi împlinesc însărcinările. Nu îmi spui nimic nou. Părerea mea în această privință este următoarea: Oriunde se găseşte neorânduială, ea trebuie îndreptată de către autoritățile cuvenite. La fel ar trebui să se întâmple şi în biserica voastră. Acolo, însă, autoritățile ori sunt inactive, ori sunt ele însele în neorânduială. În astfel de împrejurări, nu putem nădăjdui ca lucrurile să fie puse în rânduială – cu siguranță nu în viitorul apropiat şi, probabil, nici în cel îndepărtat. Ce se poate face în această împrejurare? Fie să țineți [slujbele la altă vreme, fie să continuați aşa], şi credincioşii să fie iritați la rândul lor, aşa că ar fi de înțeles ca nici maicile să nu scape de această iritare.

Nu e mai bine să înlăturați pricina acestei iritări reciproce? „Deci să urmăm cele spre zidirea unuia de către altul" (Rom. 14:19). „Ci fiecare din noi aproapelui să placă spre bine, întru zidire" (Rom. 15:2). „Toate îmi sunt slobode, ci nu toate zidesc. Nimeni al său să nu caute, ci fiecare al altuia" (I Cor. 10:23-24). „Fără de poticneală fiți, şi iudeilor şi elinilor şi bisericii lui Dumnezeu, precum şi eu întru toate tuturor plac, necăutând folosul meu, ci al celor mulți, ca să se mântuiască" (I Cor. 10:32-33). Aceasta este părerea mea. Alege ce este mai bine pentru tine. Nu pot spune mai mult de atât.

Arhiepiscopul Teofan

3/12/1927

50.
Îngăduirea anglicanilor la primirea Împărtăşaniei

Într-una din scrisori m-ai întrebat: li se poate îngădui anglicanilor care nu au venit la Ortodoxie să primească Împărtăşirea cu Sfintele Taine? Nu, nu se poate. Ei sunt protestanți în credința lor. Şi, lucrul cel mai însemnat, nu cred în prefacerea Sfintelor Taine. Aşa că ce poate însemna pentru ei Sfânta Împărtăşanie? Patriarhul X a păcătuit în acest caz împotriva canoanelor Sfinților Părinți şi a Sinoadelor Ecumenice. Urările mele pentru tine şi ai tăi, cu prilejul sfintei zi a Paştilor.

Domnul păcii şi al dragostei fie cu tine!

Arhiepiscopul Teofan

14/3/1928, Sofia

51.
Ce înseamnă cuvintele „cu toți suntem în înșelare”?

Îmi scrii: „Când citeam scrierile Episcopului Ignatie Briancianinov, mi-a venit în minte următoarea întrebare. La pagina 230 scrie că toți suntem în înșelare. Atunci de ce, când se vorbește despre «un om aflat în înșelare», li se dă acestor cuvinte un înțeles aparte, și cum ar trebui să ne purtăm cu un astfel de om?” Pentru a înțelege cuvintele „cu toți suntem în înșelare”, trebuie să ținem seamă de următoarele lucruri. Străvechii nevoitori socoteau „pocăința sau plângerea păcatelor” ca fiind cea mai mare lucrare de nevoință a vieții. Multe din cuvintele lor despre acea nevoință au ajuns până la noi. Voi cita câteva dintre ele, pentru a întări scrierile Episcopului Ignatie.

„Un frate a întrebat pe Avva Sisoe, zicând: Mă văz pe mine că aducerea-aminte a lui Dumnezeu (adică rugăciunea minții) petrece cu mine. A zis lui bătrânul: Nu este mare lucru să fie cugetul cu Dumnezeu, ci mare este să te vezi pe tine sub toată zidirea” (Pateric, 4).

„Un frate a întrebat pe Avva Pimen, zicând: Ce voi face păcatelor mele? A zis lui bătrânul: Cel ce voiește să se izbăvească de păcate, prin plâns se izbăvește, și cel ce voiește să agonisească bune-săvârșiri, prin plâns le agonisește. Căci plânsul este calea care ne-a dat-o Scriptura și Părinții noștri, zicând: Plângeți; că altă cale nu este, fără numai aceasta!” (Pateric, 25).

„Plânsul este îndoit: Lucrează şi păzeşte" (Pateric, 26).

„Toată viaţa călugărului este plângerea" (Pateric, 27).

„Auzind Avva Pimen că a adormit Avva Arsenie cel Mare, lăcrămând, a zis: Fericit eşti, avvo Arsenie, că te-ai plâns pe tine în lumea aceasta. Că acela ce nu plânge pe sineşi aici, acolo se va plânge veşnic. Deci ori aici de voie, ori acolo de munci, este cu neputinţă a nu plânge" (Pateric, 29).

Cu cât este mai sporit cineva în sfinţenie, cu atât mai adâncă este înţelegerea păcătoşiei sale. Dimpotrivă, cu cât este cineva mai căzut, cu atât mai slabă este înţelegerea păcătoşiei sale, iar majorităţii oamenilor această înţelegere lipseşte cu totul. De aceea, marea parte a oamenilor nu înţeleg lucrarea de nevoinţă a pocăinţei şi nu simt nevoia de a se îndeletnici cu o astfel de lucrare. În măsura în care oamenii nu înţeleg lucrarea pocăinţei şi nu simt nevoia de a se pocăi, se poate spune că toţi aceştia sunt în înşelare. Şi în măsura în care simţim şi vedem neputinţa păcătoşeniei noastre, putem spune şi că noi toţi, potrivit neputinţei înţelegerii păcătoşiei proprii, suntem în înşelare!

Cei vechi spuneau: „Precum umbra noastră pururea o avem cu noi, ori încotro mergem, aşa se cade nouă să avem umilinţa şi plângerea pururea cu noi, oriîncotro vom merge şi oriunde vom fi" (Pateric, 10, Cuvinte ale sfinţilor Bătrâni fără de nume). Şi „neplăcută înaintea lui Dumnezeu este rugăciunea în care nu ne simţim păcătoşi".

Ne putem lăuda cu o astfel de rugăciune?

De vreme ce nu putem, trebuie să recunoaştem că rugăciunea noastră este nedesăvârşită în faţa lui Dumnezeu! Aceasta este înşelarea, în general vorbind, de care suferă întreaga omenire şi noi înşine!

Merită de observat că sectarii şi toţi creştinii superficiali sunt lipsiţi pe de-a-ntregul de acest simţământ de păcătoşenie. Este un semn limpede că sunt în înşelare!

Arhiepiscopul Teofan

23/11/1927, Sofia

52.
Ce este „înşelarea propriu-zisă"?

În scrisoarea mea din urmă am explicat înţelesul general al înşelării. Rămâne acum să explic ce este înşelarea propriu-zisă şi prin ce se deosebeşte de înşelarea de obşte. Sfântul Isaac Sirul scrie despre acest fel de rătăcire duhovnicească: „Lucrarea Crucii este îndoită din pricina firii noastre îndoite, alcătuită din două părţi. Una stă în a răbda necazurile Crucii, prin lucrarea iuţimii sufletului, şi ea se numeşte făptuire. A doua stă în lucrarea subţire a minţii şi în îndeletnicirea cu cele dumnezeieşti, dar şi în stăruirea în rugăciune şi în cele următoare, care se înfăptuieşte prin partea poftitoare, şi ea se numeşte vedere. Şi cea dintâi, sau făptuirea, curăţeşte partea pătimitoare a sufletului, prin puterea râvnei, iar cealaltă pricinuieşte iubirea sufletului, care este o dorinţă firească ce curăţeşte partea înţelegătoare a sufletului. Deci când cineva trece,

înainte de desăvârşita deprindere în întâia parte, la lucrarea a doua, din dragoste, ca să nu zic din lene, vine mânia peste el, pentru că n-a omorât mai întâi mădularele lui cele de pe pământ (Col. 3:5), adică n-a tămăduit slăbiciunea gândurilor prin răbdarea faptei de ocară a Crucii. Căci a îndrăznit să facă a străluci în mintea lui slava Crucii" (Cuvântul 55)[49].

Este vădit din aceste cuvinte ale lui Isaac Sirul că ceea ce numim înşelare propriu-zisă apare atunci când cineva încearcă să trăiască mai presus de putinţa sa. Fără a se fi curăţit de patimi, el caută o viaţă de contemplaţie şi visează la răpirea în har. De aceea, peste el cade mânia lui Dumnezeu; din pricină că se socoteşte a fi prea sus, harul lui Dumnezeu se depărtează, iar el cade sub înrâurirea celui viclean. Pentru aceasta, slava deşartă începe acum cu adevărat să-l desfete cu vederi şi plăceri înalte. Aceste vederi şi plăceri nu sunt însă de la Dumnezeu, ci de la cel viclean. Toate scrierile teologice care încearcă să aducă o nouă înţelegere, diferită de cuvintele Sfinţilor Părinţi, sunt scrise într-o astfel de stare. La fel sunt şi toate plăcerile de care se bucură sufletele necurate şi mândre ale celor ce se socotesc mai sus decât sunt.

Pe scurt, deosebirea dintre „înşelarea de obşte" şi înşelarea în adevăratul înţeles al cuvântului poate fi desluşită astfel, în temeiul celor spuse mai sus: înşelarea de obşte înseamnă uitarea şi nebăgarea în seamă a păcătoşiei proprii; înşelarea propriu-zisă (sau rătăcirea) înseamnă atribuirea unei virtuţi care de fapt nu există. Dacă cineva se crede drept, atunci dreptatea sa nu este dumnezeiască, ci drăcească, străină de harul lui

[49] În Filocalia românească, Cuvântul 30 *(n.tr.)*.

Dumnezeu şi de smerenie. Ar trebui să ne amintim vestita apoftegmă a Avvei Pimen cel Mare: „Mai bine un om care greşeşte şi se pocăieşte, decât unul care nu greşeşte şi nu se pocăieşte. Cel dintâi are cuget bun, căci se mărturiseşte pe sine păcătos, însă cel de-al doilea are cuget mincinos şi ucigător de suflet, căci se mărturiseşte pe sine drept" (Pateric, 75).

Arhiepiscopul Teofan

24/11/1927, Sofia

53.
Rugăciunea exterioară şi rugăciunea lăuntrică

Acum ceva vreme m-ai întrebat cum să te împotriveşti ritualismului care aduce risipire la rugăciune şi dacă ritualismul variază dintr-o pricină anume – de pildă, slujeşte un preot nou. Trebuie luptat într-un mod pozitiv împotriva ataşamentului excesiv faţă de ritual, încercând să îţi aduni atenţia îndeosebi la rugăciunea lăuntrică. Rugăciunea din afară fără cea lăuntrică are puţină valoare, pe când rugăciunea lăuntrică poate exista şi fără cea din afară. Întreaga esenţă a lucrărilor creştine de nevoinţă stă în dezvoltarea obiceiului rugăciunii lăuntrice. Această rugăciune este înfăţişată cu de-amănuntul în Filocalie. Din acest punct de vedere, e uşor să răspund la celelalte întrebări ale tale. Dacă rugăciunea lăuntrică lucrează, nu ai de ce să te mâhneşti atunci când, din pricina unor împrejurări pe care nu le poţi controla, nu ajungi la biserică pentru

Liturghie. Bineînțeles, trebuie să fie un temei serios pentru aceasta. Viața duhovnicească a celui ce lucrează rugăciunea lăuntrică este ascunsă şi puțin observată de ceilalți. Din această pricină, apar mai puține pricini de neînțelegere cu vecinii noştri trupeşti decât cu cei duhovniceşti.

Încearcă să dezvolți în sinea ta putința acestei rugăciuni lăuntrice şi obişnuința ei; atunci viața ți se va uşura. Vor fi mai puține ciocniri cu cei din jur din pricina feluritelor amănunte ale slujirii...

Esența lăuntrică a vieții creştine nicicând nu poate fi simțită mai puternic decât în vremea Paştilor. Încearcă să statorniceşti această dispoziție în inimă şi să o păzeşti cât mai mult de toate înrâuririle din afară; după aceasta, se va zămisli de la sine, în inima ta, o tainică viață duhovnicească în Dumnezeu!

Arhiepiscopul Teofan

15/2/1928, Sofia

54.
Cum se cuvine să ducem războiul duhovnicesc

Viața noastră este o neîncetată luptă duhovnicească. De aceea, nu trebuie să ne mirăm atunci când lupta este vădită, ci atunci când ea nu este. Pentru a birui în această luptă, trebuie să o ducem aşa cum se cuvine. Şi pentru a o duce aşa cum se cuvine, trebuie să citim scrierile Sfinților Părinți. Chiar şi citirea Sfinților Părinți trebuie făcută cum se cuvine, nu în neorânduială.

„Încearcă", îți spun folosind cuvintele Episcopului Ignatie Briancianinov, „să citeşti cărțile Sfinților Părinți privitoare la propriul fel de viață, ca prin aceasta să poți nu doar a admira şi a te bucura de citirea scrierilor Părinților, ci să le pui şi în făptuire. Creştinul ce vieţuieşte în lume trebuie să citească lucrările marilor ierarhi ce au scris pentru mireni, învățând virtuțile creştine potrivite celor ce-şi petrec viețile în mijlocul grijilor lumeşti. Călugării din mănăstiri trebuie să citească alte lucrări, şi încă alte lucrări trebuie citite de zăvorâți şi de cei ce plinesc o făgăduință de tăcere! Cercetarea virtuților fără a lua în seamă propriul fel de viață poate duce la nălucire şi înşelare" (Lucrări, vol. 4, pp. 511-512).

La ce lucrări se gândea Episcopul Ignatie? La lucrările Sfântului Ioan Gură de Aur, ale arhiereului Tihon din Zadonsk şi la altele asemenea lor. Din acest punct de vedere, atitudinea ta, exprimată în cuvintele „nu mai pot încerca să împlinesc cele trei făgăduințe monahale" nu este potrivită. Nu trebuie să încerci să vieţuieşti monahiceşte, ci creştineşte – o viață duhovnicească în toate privințele, însă nu călugărească ca purtare. Atunci viața îți va fi mai bine aşezată şi cugetul ți se va linişti.

Arhiepiscopul Teofan

10/5/1928, Varna

55.
Ce este „lumea" şi ce înseamnă „lepădarea de lume"?

Nu ai înţeles cum trebuie ultima mea scrisoare. Cuvântul „lume", aşa cum este folosit în scrierile ascetice, are două înţelesuri. În înţelesul mai general, „lumea" înseamnă viaţa în afara mănăstirii, în împrejurările obişnuite ale vieţii mireneşti. Într-un înţeles mai restrâns, potrivit definiţiei lui Isaac Sirul, lumea este „numele de obşte al patimilor". Omul se poate lepăda de lume în înţelesul din urmă al cuvântului, deşi trăieşte în lume în înţelesul cel dintâi. „Am auzit pe cei ce zic", spune Sfântul Nichita Stithatul, „că cu neputinţă este a ajunge cineva la deprinderea virtuţilor fără îndepărtarea în singurătate şi fără fuga în pustie, şi m-am mirat: cum au socotit ei să mărginească nemărginitul într-un loc? Căci deprinderea virtuţilor este aducerea din nou a puterilor sufletului la străvechiul lor bun-neam şi întâlnirea virtuţilor de obşte în lucrarea cea după fire. Iar acestea nu ne vin din afară, ca nişte străine adaosuri, ci cresc în firea noastră de la zidire, ca o dumnezeiască şi înţelegătoare simţire; şi mişcaţi prin ele, potrivit cu firea, intrăm în Împărăţia cerurilor, care este în lăuntrul nostru, după cuvântul Domnului (Luca 17:21). Atunci, de prisos ne este pustia şi putem intra în Împărăţia cerurilor şi fără ea, prin pocăinţă şi prin toată paza poruncilor lui Dumnezeu, căci şi în tot locul stăpânirii Lui poate fi, după cum zice dumnezeiescul David: «Binecuvântează suflete al meu pe Domnul, în tot locul stăpânirii Lui» (Ps. 102:22)" (Suta întâi, Capul

72; Filocalia, vol. 5, p. 109). În acest înțeles, cineva poate fi monah chiar și dacă viețuiește în lume. Același Nichita Stithatul spunea că „a fi monah nu înseamnă a ieși dintre oameni și din lume, ci a te părăsi pe tine, ieșind din voile trupului și plecând în pustia patimilor" (adică să cauți nepătimirea) (Suta întâi, Capul 76; Filocalia, vol. 5, p. 111). „Eu nu aș socoti niciun fel de viață mai bun decât altul. Ci în toată privința și în toate lucrurile și faptele, cu totul fericită este viața cea pentru Dumnezeu și după Dumnezeu", zice Sfântul Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu (Capete, c. 100; Filocalia, vol. 5, p. 37)[50].

Nimeni nu poate fi tuns monah în taină, fără încuviințarea sa. Dacă va voi Domnul, cu timpul dorința ta se va împlini. Până atunci, trăiește-ți viața lăuntrică în mediul în care te găsești.

Arhiepiscopul Teofan

23/5/1928, Varna

56.
Înfrânarea, tunderea în taină și întâlnirile cu oamenii

Este adevărat că trebuie să ne silim întotdeauna trupul. Însă există și o măsură a nevoinței. „Iar înfrânare a pântecelui prea bună este aceea", zice Sfântul Vasile cel Mare, „care se măsoară de fiecare după puterea trupului. Că unora, și pătimirea cea lungă fără de pătimire li s-a arătat, și odihnă mai mult decât osteneală

[50] Capul 65 în Filocalia românească și 88 în cea grecească *(n.tr.)*.

li s-a părut, din pricina tăriei şi neslăbirii alcătuirii şi puterii trupului. Însă ceea ce acestora a fost de suferit, altora pricină de primejdii s-a făcut. Că atâta osebire a trupurilor de trupuri va afla cineva, câtă osebire poate afla aramei şi fierului de ramurile cele uscate. Drept aceea, înfrânarea trebuie aleasă **după măsura puterii** ce este în cineva, căci bunele-săvârşiri care se isprăvesc numai cu sufletul, toate se vor rândui tuturor asemenea. Iar înfrânarea fiecăruia se va hotărî după puterea trupului, încât nici mai puţin decât îi este puterea să se ostenească, nici la cele mai presus de putere să se întindă" (Aşezămintele monahale, Cap. 4).

Din pricina aceasta, dacă se simte cineva slăbit cu trupul, să se îngrijească de el şi să nu-şi depăşească măsura. Dacă nu are prilejul să ia parte la privegheri de toată noaptea, se poate ruga acasă. După părerea mea, nu se cade să fie tuns cineva în taină, chiar şi cu încuviinţarea sa. Poţi să te întâlneşti cu cei în acelaşi duh cu tine, numai dacă acest lucru nu-ţi afectează viaţa duhovnicească. Dacă îţi pun întrebări privitoare la probleme duhovniceşti, să nu le răspunzi cu vorbele tale, ci cu cuvintele Sfinţilor Părinţi şi nevoitori. În felul acesta, ne păzim de slava deşartă.

Mă bucur că Părintele Ciprian are succes. Nădăjduiesc din suflet ca înălţarea sa în rang să nu-l fi zădărnicit de la smerenia pe care o dobândise. **Nimic nu este mai ucigător pentru viaţa duhovnicească decât căderea din smerenie.**

Dumnezeu să te blagoslovească.

Mă rog din inimă pentru tine,
Arhiepiscopul Teofan

6/7/1928,Varna

57.
Fuga din prinsoarea cugetelor deşarte şi a patimilor; de ce oamenii cu funcţii de răspundere trebuie să-şi păstreze smerenia

Nu trebuie să ne necăjim din pricină că există perioade când cădem în prinsoarea cugetelor deşarte şi a patimilor. Aşa se întâmplă în războiul duhovnicesc. Mai întâi vrăjmaşii atacă, apoi are loc lupta şi, în cele din urmă, vine biruinţa. Însă vrăjmaşii se ivesc mai înainte de începutul luptei.

„Să nu ne mirăm", zice Sfântul Ioan Scărarul, „văzându-ne în arena nevoinţei, la început, mai pătimaşi decât în viaţa din lume (ca mireni). Căci trebuie să mişcăm întâi pricinile, ca să ne vină apoi sănătatea. Căci fiarele ascunse, mai înainte nu se arătau" (Scara, Cuvântul 26, Cap 183)[51].

„Nevoie este a se tulbura şi a se sălbătici marea, ca atunci materia şi iarba şi toată putrezirea pe care râurile patimilor întru dânsa o au pogorât, prin aceleaşi, iarăşi la pământ să le lepede. Să cercăm şi vom afla că după furtuna cea din mare se face adâncă alinare" (Cuvântul 4, Cap 59)[52].

„Cei împătimiţi să cerem cu stăruinţă pe Domnul. Căci toţi cei neîmpătimiţi au înaintat la nepătimire din împătimire" (Cuvântul 28, Cap 27).

---

[51] În Filocalia românească, „Scara", Cuvântul 26, Partea a 2-a, Cap 67 *(n.tr.)*.

[52] În Filocalia românească, Capul 53 *(n.tr.)*.

Îți sunt foarte recunoscător pentru pachetul primit. Pe viitor, însă, nu te mai osteni să cumperi daruri câtă vreme situația ta rămâne grea. Este cu totul altceva atunci când o duci bine.

În ce privește faptul că Părintele Arhimandrit Ciprian a citit rândurile din scrisoarea mea care se refereau la dânsul, nu este nimic rău în aceasta, în măsura în care nu s-a supărat. Rândurile cu pricina au curs de la sine, din adâncul inimii mele. „Stăpânirea s-a făcut unuia dintre îngeri pricină de înălțare, dar nu pentru aceasta o primise pe ea" (Scara, Cuvântul 25, Cap 58)[53]. „Altceva simte cel ce şade pe tron şi altceva, cel ce şade în gunoi" (Cuvântul 25, Cap 59)[54].

„Zice sfânta smerenie: Cel ce m-a îndrăgit nu va mai lovi, nu va mai judeca, nu va mai voi să stăpânească, nu va mai face pe înțeleptul, până ce va rămâne unit cu mine. Căci după unirea cu mine, acela nu mai e supus legii (cf. I Tim. 1:9)" (Cuvântul 25, Cap 24)[55].

Însă cel ce primește autoritatea ca pe o ascultare **va păşi pe calea smereniei**, ca fiu al ascultării, dacă va rămâne în ascultare şi dacă va izgoni cu mâna smereniei pe aceia care îl laudă, căci „firea omenească nu poate primi laudă fără să se vatăme" (Cuvântul 25, Cap 43).

Multe din autoritățile duhovnicești din zilele noastre au alunecat de la calea aceasta!

Arhiepiscopul Teofan

29/7/1928, Varna

---

[53] În Filocalia românească, Capul 55 *(n.tr.)*.
[54] În Filocalia românească, Capul 56 *(n.tr.)*.
[55] În Filocalia românească, Capul 22 *(n.tr.)*.

58.
Potrivita călăuzire duhovnicească şi lucrările Episcopului Ignatie Briancianinov

Scrii: „M-am pregătit să mă împărtăşesc la mănăstirea Hopovski şi am mers să mă spovedesc la preotul de acolo. La spovedanie am încercat doar să-mi înşir păcatele, iar atunci când Părintele Alexie a început să treacă prin întreaga mea viaţă, i-am spus că acele lucruri sunt deja mărturisite şi că mă aflu sub povăţuirea voastră". Mă întrebi: „Este bine sau nu că am făcut aşa?" Răspunsul meu este: nu ai greşit defel. Părintele Alexie este un preot bun, însă nu cred că înţelege subţirimile problemelor duhovniceşti. După Sfântul Ioan Cassian, stareţii egipteni învăţau că „bine este a nu ne ascunde cugetele deşarte şi a le descoperi duhovniceştilor şi simţitorilor Bătrâni, iar nu celor ce au ajuns bătrâni doar prin trecerea vremii. Mulţi care s-au uitat doar la vârsta înaintată (sau la treapta bisericească) a unui duhovnic şi i-au dezvăluit gândurile au căzut în deznădejde, din pricina nepriceperii celui ce ascultă, în loc să se tămăduiască" (Pateric, Cap 5, 4).

Din câte cunosc, preoţii „albi" (de mir) nu înţeleg „lupta cu cugetele deşarte" şi, în loc să ajute, sfatul lor poate face chiar rău.

Mă întrebi dacă îi poţi da sfaturi rudei tale, care vieţuieşte în mănăstire. O poţi face, atâta vreme cât ea ţi-o cere sau dacă este gata să-ţi asculte sfatul. I-ai dat o povaţă bună: să citească lucrările Preasfinţitului Ignatie Briancianinov. **Scrierile sale ar trebui să fie cartea de**

căpătâi a oricărui monah, mai ales a fiecărui monah învățat de astăzi. Observațiile critice făcute de maica aceasta pot fi înțelese numai în sensul cuvintelor rostite odată de Cuvioasa Singlitichia: „Când suntem în viața de obște, să alegem ascultarea mai mult decât nevoința. Că aceasta din urmă învață trecerea cu vederea, iar aceea învață smerita cugetare" (Pateric, Cap. 14, 16). Dacă, totuși, ea tăgăduiește cu totul însemnătatea nevoinței pentru oricare din treptele vieții monahicești, atunci greșește.

A fost întrebat Avva Agathon: Ce este mai mare, osteneala cea trupească, sau păzirea celor dinlăuntru? Iar bătrânul a zis: Omul este asemenea unui pom; deci osteneala cea trupească este frunza, iar păzirea celor dinăuntru este roada. Şi fiindcă, după ceea ce este scris: «Tot pomul care nu face roadă bună se taie şi în foc se aruncă»[56], arătat este că pentru roadă este toată osârdia noastră, adică pentru păzirea minții. Dar este trebuință şi de acoperământul şi podoaba cea de frunze, care sunt ostenelile cele trupești" (Pateric, Cap. 10, 13). Ascultarea este bună doar dacă se îmbină cu rugăciunea! Un bun „slujitor este cel ce cu trupul în fața oamenilor stă, dar cu mintea în ceruri, prin rugăciune, caută" (Scara, Cuvântul 4, Cap 102).

Bineînțeles, vorbim aici nu de rugăciunea în biserică, ci de rugăciunea lăuntrică, şi, prin urmare, **nevoința lăuntrică este de trebuință chiar şi nou-începătorului.**

Arhiepiscopul Teofan

---

[56] Matei 3:10, 7:19.

59.
Probleme bisericeşti, voia lui Dumnezeu şi voia omului

În întregul lor, problemele Bisericii nu doar că nu s-au rezolvat, ci s-au încâlcit şi mai mult. Se petrece ceea ce am prevăzut şi despre care am prevenit. Mitropolitul Evloghie se socoteşte a fi sub autoritatea Mitropolitului Serghie şi nu va intra în niciun fel de tratative cu noi. Arhiepiscopul Anastasie nici măcar nu a încercat să-l convingă să cadă la o înţelegere, fiindcă crede că este o situaţie fără de nădejde. Mi-a scris el însuşi despre aceasta.

În ce priveşte problemele tale, sunt de acord că este mult mai greu să acţionezi potrivit convingerilor decât să vorbeşti despre ele. Întregul meşteşug al vieţii duhovniceşti stă în putinţa de a făptui potrivit convingerilor proprii. Lucrul care ne mărgineşte în orice ascultare este voia lui Dumnezeu. Când voia omului stă împotriva voii lui Dumnezeu, el trebuie negreşit să cedeze în faţa voii lui Dumnezeu. Însă nu este totdeauna lesne să aflăm, într-o anume împrejurare, voia lui Dumnezeu. Într-un astfel de caz, trebuie să ne rugăm pentru povăţuire de sus şi să facem aşa cum ne spune conştiinţa.

Dumnezeu să te blagoslovească.

Cu sinceritate şi preţuire,
Arhiepiscopul Teofan

17/9/1927, Sofia

60.
Cum să răspundem la greşelile aproapelui

Voi răspunde întrebărilor tale. Spui: „Încerc să nu dau atenţie conversaţiilor deşarte şi zadarnice, însă adesea oamenii intră în vorbă cu mine pe probleme religioase şi bisericeşti, şi nu ştiu ce să fac în astfel de cazuri".

Zice Psalmistul: „Văzut-am pe cei neînţelegători şi mă topeam, căci cuvintele tale nu au păzit" (Ps. 118:158).

În tâlcuirea sa dată acestor cuvinte, Episcopul Teofan Zăvorâtul scrie: „Cel ce Îl iubeşte pe Dumnezeu îşi iubeşte şi fraţii. Cel ce iubeşte buna-cinstire nu poate privi nepăsător, nu poate să nu fie mâhnit şi abătut în inima sa atunci când este înconjurat de oameni care au uitat de Dumnezeu şi încalcă fără să le pese sfânta Sa lege. Prorocul mărturiseşte că, văzând acestea, s-a topit de durere, asemenea unei lumânări ce se sfârşeşte de la faţa focului. Aşa este adevărata dragoste de Dumnezeu! Nu doar ne ţine pe calea plăcută Lui, ci ne face să ne dorim ca toţi fraţii noştri să ţină această cale. Prorocul nu zice nimic despre ce a făcut el sau despre ce ar trebui să facem noi, dacă iubim cuvintele lui Dumnezeu şi vedem că ceilalţi nu vor să le cunoască. Vorbind el către Dumnezeu, doar înaintea Lui mărturiseşte că s-a îndurerat din pricina atotprezentei nebăgări în seamă a cuvintelor lui Dumnezeu - lucru ce arată în graiuri limpezi şi neîndoioase ceea ce vrea Dumnezeu şi de la noi. Cu adevărat, nu este acesta cel mai bun mijloc de a arăta dorinţa cuiva ca toţi oamenii să fie binecinstitori?

Trăieşte aşa cum se cuvine, fără să te complaci în nimic, şi, când îi vei vedea pe alţii că nu păzesc cuvintele lui Dumnezeu, să te topeşti de durere pentru aceasta şi să strigi către Dumnezeu – spune-I cât te doare, roagă-L să vină, în temeiul cuvintelor Sale, şi să aducă în simţiri pe cei nebuni. Învaţă şi povăţuieşte prin pilda vieţii tale; lasă învăţăturile prin viu grai celor ce au darul vorbirii şi învăţăturile scrise celor ce au primit această autoritate, şi roagă-te fierbinte ca Dumnezeu Însuşi să mijlocească pentru cele ce-L privesc. Acest lucru nu va însemna că eşti nepăsător – chiar dacă, în pripă, faptele tale ar putea părea astfel –, ci că eşti grijuliu. S-ar putea întâmpla ca, dacă începi să făptuieşti altfel, în loc ca lucrurile să se îmbunătăţească, să le înrăutăţeşti. Mai bine este a te ruga lui Dumnezeu, ca El să aducă oameni ce vor făptui în numele Său. Acest chip de a lucra este potrivit într-o obşte; nu pot fi iertaţi, însă, cei ce au primit darul vorbirii şi cei cărora li s-a dat puterea, dacă cei dintâi nu se suie pe case şi nu-şi ridică glasul, şi dacă cei din urmă poartă zadarnic sabia ce li s-a dat ca să-i oprească şi să-i îngrozească pe cei răi. Această putere o are nu doar stăpânirea lumească, ci şi un tată (sau o mamă) asupra copiilor săi, şi cei bătrâni asupra celor tineri, şi dascălii asupra învăţăceilor. De asemenea, darul vorbirii nu se găseşte doar la preoţi, ci şi la tot cel ce înţelege despre ce este vorba şi care încearcă cu smerenie să spună adevăruri pline de învăţăminte prin grai sau în scris".

Să făptuieşti potrivit tâlcuirii episcopului-zăvorât, citată mai sus. Desluşeşte adevărul, dacă eşti întrebată. Dacă nu eşti întrebată, poţi păstra tăcerea sau poţi spune pe scurt adevărul, judecând cum este mai

bine în funcție de împrejurări. La fel ar trebui să te porți și cu fiul tău. În unele dăți să te porți cu el cu dragoste, în alte dăți, cu asprime îmblânzită de dragoste. Sau, așa cum spun Sfinții Părinți, trebuie să fii uneori „mânios fără de mânie" – cu alte cuvinte, să te mânii pe greșeală, însă nu și pe cel ce a greșit. Această purtare poate fi asemănată celei a unui doctor care îl operează pe pacient chiar dacă îi pricinuiește durere, căci o face pentru a-i tămădui boala. Până la urmă, și Domnul îi pedepsește din când în când pe cei pe care îi iubește.

Arhiepiscopul Teofan

2/10/1927, Varna

61.
Slăbiciunile duhovnicești și când trebuie purtată o icoană

Te plângi că, din când în când, ești cuprinsă de slăbiciune duhovnicească și că, atunci când se întâmplă aceasta, îți este anevoie să mai atingi viața plină de har de care se învrednicesc doar cei drepți. Cei ce duc o viață duhovnicească cunosc aceasta stare. Sfântul Marcu Ascetul spune că trei sunt stările care pot pricinui o astfel de slăbiciune duhovnicească: **neștiința**, **uitarea** și **nepăsarea**. Când urcăm treptele vieții duhovnicești, însușirile minții sunt copleșite de aceste lovituri și refuză să se mai poarte după cum le cere duhul nostru. Când ne sunt afectate simțurile, ele ajung ori nevăzătoare, ori încep să uite; când ne este afectată voia,

cădem într-o stare de trândăvie şi amorţire faţă de cele ale duhului.

Obârşia slăbiciunii duhovniceşti nu e mereu aceeaşi, dar adesea este uitarea. Uitarea dă naştere nesimţirii, care, la rândul ei, dă naştere nepăsării sau neîngrijirii. Nu trebuie să uităm că acest lucru li se întâmplă oamenilor care merg pe calea cea dreaptă, după cum zice Episcopul Teofan Zăvorâtul. Aceste trei stări se găsesc mereu în oamenii ce trăiesc pătimaş, dar ei nu le bagă în seamă. Cei ce duc o viaţă duhovnicească văd însă când au avut o cădere, le pare rău şi se roagă. Din pricina aceasta, nu se numără cu cei robiţi de patimi. Ei au fugit din această robie, dar din întâmplare au căzut în aceste stări rele. Vina este, desigur, a lor, însă rareori se poate spune ce a pricinuit aceste stări. Domnul este milostiv şi, dacă îşi văd greşelile şi fug cu întristare către Dânsul, degrabă îi va ajuta şi le va reface rânduiala lăuntrică, după cum li se cuvine (cf. Episcopul Teofan, Psalmul 118, pp. 79-80).

Din cele de mai sus, este limpede că nu este deloc ceva rău faptul că observi în tine, din când în când, o slăbiciune duhovnicească. Aceasta înseamnă că ai o viaţă duhovnicească şi doar uneori te chinuieşte slăbiciunea. Nu e nevoie să cauţi pricinile acestei slăbiciuni dacă conştiinţa nu-ţi arată natura lor. Trebuie doar să rămâi convinsă că vina pentru această schimbare zace în tine, chiar dacă nu îi ştii pricina. Şi, cugetând din adâncul inimii la cele întâmplate, să te rogi Domnului să te ierte şi să-ţi dea sprijin duhovnicesc în acea problemă. Dacă ne rugăm cu credinţă, vom primi ceea ce cerem!

Mă întrebi: „Mi s-a dăruit o iconiţă a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, încuviinţată de Tipic spre a fi

purtată. Să o port sau nu?" Dacă Tipicul hotărăşte că poate fi purtată, atunci o poţi purta – şi trebuie să o faci, cu prilejul sărbătorilor.

În ultima mea scrisoare am uitat să-ţi scriu despre lecţiile pe care le dai, ca să-ţi sporeşti venitul. Desigur, poţi da meditaţii dacă ai ocazia să o faci.

Dumnezeu să te blagoslovească. Mă rog pentru tine.

Arhiepiscopul Teofan

15/10/1927, Varna

P.S. O duc bine la Varna. Curând, însă, mă voi întoarce în Sofia. Este greu să lucrez la Varna pentru că nu am cărţile care îmi trebuie.

62.
Simţirea păcătoşeniei proprii şi creşterea copiilor în mănăstiri

Ca răspuns la scrisoarea mea, ai scris că nu-ţi simţi cu adevărat păcătoşenia, ci doar o recunoşti. Ce-ai putea face ca să sporeşti în simţirea păcătoşeniei proprii? Trebuie, după puteri, să te sileşti cu osârdie a trăi în Marele Post potrivit rânduielii Bisericii – şi apoi, mai devreme sau mai târziu, această simţire se va ivi. Aşezămintele şi obiceiurile ţinute în Marele Post au fost rânduite de Biserică tocmai pentru aceasta.

Mă mai întrebi, apoi, dacă o maică rasoforă poate creşte, cu binecuvântarea igumenei, două fete rămase fără părinţi? Pentru a înţelege cum se cuvine

această întrebare, trebuie ştiut că rânduiala monahicească cunoaşte două mari feluri de viaţă: de obşte (chinovial) şi de sine (anahoretic). Aşezămintele Sfântului Vasile cel Mare îngăduie mănăstirilor de obşte să crească copii: băieţii pot fi crescuţi în mănăstirile de călugări şi fetele pot fi crescute în mănăstirile de maici. Date fiind acestea, cred că, dacă are binecuvântarea igumenei, chiar şi o maică rasoforă poate creşte nişte orfane. Igumena ştie ce fel de ascultare i se potriveşte fiecăruia.

Arhiepiscopul Teofan

3/1/1931, Sofia

63.
Păstrarea bucuriei pascale

Încă nu am plecat spre Franţa – o voi face miercuri, 16/29 Aprilie. Pot, aşadar, să-ţi răspund la ultima scrisoare.

„Cum se poate păstra bucuria simţită în ziua Sfintelor Paşti?", mă întrebi. Trebuie să ai încredere în tine, să te aduni şi nu îngădui niciunui lucru să-ţi tulbure acea bucurie. În cele din urmă, totuşi, obârşia acestei bucurii nu se găseşte în noi, ci în Ziditorul acesteia – Domnul Însuşi. El ne înalţă şi ne smereşte, făcând mereu ce este de trebuinţă şi de folos pentru noi. Ne înalţă când suntem smeriţi şi ne smereşte când ne înălţăm.

Arhiepiscopul Teofan

15/4/1931, Sofia

CUPRINS

Arhiepiscopul Averchie Tauşev:
UN ADEVĂRAT CUVÂNTĂTOR DE DUMNEZEU.....5

CRÂMPEIE DIN VIAŢA ARHIEPISCOPULUI TEOFAN
ÎN SCRISORILE PERSONALE ALE CELOR APROPIAŢI..41
Mărturia lui L.V.I., soţia unui profesor al Seminarului din Poltava.....43

EPISTOLELE ARHIEPISCOPULUI TEOFAN AL
POLTAVEI ŞI PEREIASLAVKEI.....45
1.Răspuns la o cerere de primire sub călăuzirea duhovnicească.....46
2.Feluritele căi spre mântuire şi esenţa monahismului.....47
3.Feluritele căi din monahism şi studiul teologiei.....49
4.Intrarea în monahism, îndrumarea duhovnicească şi postul la vreme de boală.....51
5.Pricinile schismei din Biserica de peste hotare.....53
6.Schisma din Biserică şi ţelurile acesteia de „reformare a Ortodoxiei".....55
7.Încercări neizbutite de refacere a unităţii Bisericii noastre...56
8.Scrierile Episcopului Ignatie Briancianinov şi atitudinea cuvenită în faţa ispitelor ce ne înconjoară.....57
9.Declaraţia Mitropolitului Serghie al Nijgorodului (mai apoi Patriarh) şi comportarea unei persoane care se pregăteşte de viaţa monahală.....59
10. Învăţături pentru cineva care tinde spre viaţa monahală....61
11. Este nevoie de binecuvântarea părinţilor înainte de a intra în monahism?.....63
12. Teosofia şi lupta cu ispitele.....64
13. O cerere de binecuvântare pentru intrarea în mănăstire.....66
14. Viaţa de mănăstire şi slujirea Liturghiei în ziua de astăzi..67

15. Modernismul în Biserica Ortodoxă contemporană şi cartea Părintelui Pavel Florenski.....69
16. Învăţătura Protoiereului Serghei Bulgakov despre Sofia...71
17. Starea religioasă şi morală a ţărilor ortodoxe.....73
18. Oricine ţine la Adevăr trebuie să urmărească semnele vremurilor!.....74
19. Despre moartea unei rude.....76
20. Rugăciunea pentru iudei şi creşterea copiilor.....77
21. Lupta cu patimile şi nepătimirea.....79
22. Păstrarea cugetării lăuntrice şi a pomenirii lui Dumnezeu 80
23. Lupta cu patimile..... 81
24. Războiul lăuntric cu gândurile deşarte şi înţelesul smereniei.....83
25. Căsătoria şi fecioria.....84
26. Îngrijirea sinelui şi viaţa socială; postul şi rugăciunea.....87
27. Oboseala din timpul rugăciunii şi înţelesul canonului dat la spovedanie.....87
28. Ce este ispita? Cele două ediţii ale Ceaslovului.....89
29. Jocurile copiilor şi distracţia în general.....90
30.Relaţia noastră cu vrăjmaşii lui Dumnezeu şi poporul rus..91
31. Cât de des ar trebui cineva să primească Împărtăşirea cu Sfintele Taine ale lui Hristos?.....92
32. La care biserică să ne ducem şi „războiul nevăzut".....93
33. Cum să ne purtăm în împrejurări neplăcute.....95
34. Deosebirea dintre o viaţă bună după fire şi viaţa de creştin.....96
35. Pacea minţii şi al Optulea Sinod Ecumenic.....97
36. Cum putem împiedica necazurile să ne tulbure pacea minţii; despre spovedanie.....99
37. Putem intra în părtăşie cu Domnul doar prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu.....100
38. Furtuna ispitelor şi ancora mustrării de sine.....102
39. Ce trebuie făcut cu angajaţii neconştiincioşi.....103
40. Amărăciunea nu este ranchiună; cum să privim neajunsurile oamenilor.....104

41. Plângerea păcatelor şi învinuirea conştiinţei.....105
42 Nu trebuie să confundăm „zdrobirea" cu „durerea inimii"106
43. „Reîncarnarea" şi cum ar trebui petrecut Postul Mare....107
44. Noul calendar al Bisericii, participarea la discuţii pe teme duhovniceşti şi tipăriturile bisericeşti.....108
45. Mulţumirea faţă de Dumnezeu, milostenia pentru cei săraci şi neajunsurile omeneşti.....109
46. Citirea Sfinţilor Părinţi.....110
47. Rânduirea gândurilor în rugăciune.....112
48. Cantitate şi calitate în rugăciune.....115
49. Neorânduială cu obştea maicilor.....117
50. Îngăduirea anglicanilor la primirea Împărtăşaniei.....118
51. Ce înseamnă cuvintele „cu toţi suntem în înşelare"?.....119
52. Ce este „înşelarea propriu-zisă"?.....121
53. Rugăciunea exterioară şi rugăciunea lăuntrică.....123
54. Cum se cuvine să ducem războiul duhovnicesc.....124
55. Ce este „lumea" şi ce înseamnă „lepădarea de lume"?.....126
56.Înfrânarea, tunderea în taină şi întâlnirile cu oamenii.....127
57. Fuga din prinsoarea cugetelor deşarte şi a patimilor; de ce oamenii cu funcţii de răspundere trebuie să-şi păstreze smerenia..... 129
58. Potrivita călăuzire duhovnicească şi lucrările Episcopului Ignatie Briancianinov.....131
59. Probleme bisericeşti, voia lui Dumnezeu şi voia omului..133
60. Cum să răspundem la greşelile aproapelui.....134
61. Slăbiciunile duhovniceşti şi când trebuie purtată o icoană.....136
62. Simţirea păcătoşeniei proprii şi creşterea copiilor în mănăstiri.....138
63. Păstrarea bucuriei pascale.....139